

ב"ה

אין ליכט
פון תורה

ספר

מנורת המאור

נר ד'

בלשון הקודש
ואידיש

98

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשמ"ז לפ"ק

הנר הרביעי

על ענין תלמוד תורה ונחלק לארבעה כללים :

הכלל הראשון לקבוע עתים לתורה • הכלל השני בגודל שכרה • הכלל השלישי בפלפול החכמה • הכלל הרביעי לכבוד לומדי התורה :

ר"ח תקדמה לנר רביעי

נפש יהודה

התורה היתה כלי אומנתו של הקדוש ברוך הוא לכריאת העולם • בדרסינין כבד (משלי ה) ואהיה אצלו יאמון אומן אני הייתי כלי אומנתו של הקדוש ברוך הוא כנוהג שבעולם מלך ב"ו בונה פלטרין ואינו בונה אותה מדעת עצמו • אלא ידפתריות ופנקסיות יש לו לידע היאך הוא עושה חדרים היאך עושה פשפשים • כך היה הקב"ה מביט בתורה וכורא את העולם • התורה אמרה בראשית ברא אלהים כי ראשית ברא אלהים יואין ראשית אלא תורה דכתיב (שם) ה' קנני ראשית דרכו ונסכן מצינו בפרקי רבי אליעזר פ"ו שכעה דברים נבראו קודם שנברא העולם • ואלו הן • תורה • תשובה • ונן ערן • גיהנם • וכסא הכבוד • ובית המקדש • ושמו של משיח • תורה מנין דכתיב ה' קנני ראשית דרכו ונ' מאז עד שלא נברא העולם • תשובה מנין דכתיב (תהלים ז) כמרה דרים ילדו ונ' וספך ליה יתשב אנוש ונ' • גן ערן מנין שנאמר (בראשית ב) ויטע ה' אלחים גן בעדן ימקדם עד שלא נברא העולם • גיהנם מנין דכתיב (ישעיה ל) כי כסאך מאתפול יתפתה סאתמול עד שלא נברא העולם • כסא הכבוד מנין דכתיב (תהלים צג) נכון כסאך מאז עד שלא נברא העולם • בית המקדש מנין שנאמר (ידיה יז) כסא כבוד מרום מראשון ונ' מראשון עד שלא נברא העולם • ושמו של משיח מנין שנאמר (תהלים עב) יהי שמו לעולם לפני שמיש ינון שמו עד שלא נברא העולם יואמרה בי נתיעץ הקדוש ב"ה כשברא העולם שנאמר (משלי ח) לי עצת ותושיה אני בינה ונ' • ועם כל זה אין לנו לחשוב שהדברים כפשמין שכבר מצינו לרבי אליעזר בפרק זה עד שלא נברא העולם היה הקב"ה ושמו לבדו נראה לכאורה שהוא סותר דבריו ואינו כן כי רבי נתחום התיר לנו זה הספק בבראשית רבה באומרו שכעה דברים קדמו לבריאתו של עולם יש מום שנבראו ויש מום שעלו במחשבה להבראות • וביאר שהתורה וכסא הכבוד נבראו והשאר עלו במחשבה להבראות • ואמר גם כן רבי אבא התורה קדמה לכסא הכבוד • נמצא שהתורה ראשונה לכל הנבראים וזה אמת שהתורה היא חכמה עליונה הקדמה במעלה לכל הנמצאות • יונמצאת בהויה ראשונה ועולם העליון יוגלגל השכל וכסא הכבוד הוא הרכיע הגדול ישהוא כללי לכל התלגלים הנקראים השמים כסאו וזה עולם האמצעי ועולם סתם הוא יעולם השפל • ולא שקדם זה לזה בקדימה זמנית שכבר מצינו שאמר בתנינה פרק אין דורשין דף יג ת"ד ב"ש אומרים שמים נבראו תחלה ואחר כך ארץ שנאמר בראשית ברא אלהים ונ' וביה אומרים ארץ נבראת תחלה ואחר כך השמים שנאמר (בראשית ב) ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים • תניא אמרו להם ב"ה לכ"ש לחריכום אדם בונה עליוה ואחר כך בונה בית שנאמר

אמון אומן פ' ספורס קבלת אומן לפי שכל ידם כלה הקדוש כ"ס ספורס כלידוף לומעסיה : דפתריות ופנקסיות כס ספורס וספורס ש"ס לטוטס שעליהם מנזיר סנינו לרן סינו : ששפשים ספורס קפנים שכתף סגוליס : ואין ראשית סלמור כאלן אלף סורס סלמור ס' קנני ראשית דרכו ופירוס מרלסית עס מלסית כרל חלסיה ונ' דכ' משמס נמקוס עס : ראשית דרכו קודם לסלר דרכוס וסיה סמכוס כלס סמכוס על גבי אלף לנסה : בסמס הדיס ילדו כרל מרל סמכוס : חשב אנוש עד דכא עד ידכל לנו לפנין עד ונ' עד ככלל דכל מלסי סניוס ד"ס ספסיה מלסית חוס ססמכוס ויזס כסור חולס ומיסה סמסיה ורלס עד עד דכל עס דכדוכי נכס וסיונו מוסה כסו מניס ועד קוס : סמקוס מוקוס לעולם וכן מלחמול לעולם : תפתה גיסס סכל סמפסיה כילרו יסול סס : ואמרה ספורס כי סניעס סקיס : וכמציא הויה ראשונה סס"ה סיסס מלסן : וכלל השכל סס סגלגלס סיס סוס דמס ותניס חויס : וכסא הכבוד ססניס עליס סקיס סמלס סססססס וסגלגולס : שהוא כללי לכל התלגלים שסניעס וסכססול סמלגולס על יוד סמלגוליס כלס וסול סמלגולס על יוד ססס חלסיה וסיונו על יוד גויה סקיס חלסי : עולם השפל זס ספורס סלר חלס

רלח התורה היתה כלי אומנתו של הקב"ה היא תורה היא היווען דאם געצייג פון הקב"ה צו בריאת העולם וויא מיר לערנן אין בראשית רבה עם שמיים אין פסוק ואהיה אצלו אמון און נלייק וויא עם שמיים אוקן דאם אין נמיננס דיא תורה זאגט איה בין גווען דאם ניצייג פון הקב"ה וויא דר סדר אין פון דער וועלט ווען איין מלך בשר ודם וויל בויען פאלאצן אזוא בויעט ער עם גיט פון זיך זעלבערש נייערש ער האט אס צייכונג און ביכער צוא ווישן וויא ער זאל סאכן חדרים און סירן • אזו האט הקב"ה נקיטט אין דער תורה און האט באשאפן דיא וועלט • דיא תורה זאגט מיט סיר דאם איה בין דאם ערשטע האט גאט באשאפן דיא וועלט דען דיא תורה איז פריער באשאפן גווארן פון דער וועלט וויא אין פסוק שמיים גאט האט מיה באשאפן דאס ערשטע פון ווינע זאכן • און אויך גיפיען מיר אין פרקי רבי אליעזר זיבן זאכן ווינען באשאפן גווארן פאר דר וועלט און דאם ווינן ויי תורה און תשובה • און גן ערן • און גיהנם • און כסא הכבוד • און בית המקדש • און דר נאמן פון משיח • בייא דר תורה שמיים אין פסוק גאט האט מיה באשאפן פריער איידר דיא וועלט איז באשאפן גווארן • בייא תשובה שמיים אין פסוק אידער דיא בערג ווינען באשאפן גווארן שמיים ווייטר אין פסוק מוא תשובה דוא בן אדם • בייא גן ערן זשמיס גאט דער האר האט גלאנצט איין גן ערן פון פריער איידר דיא וועלט איז באשאפן גווארן • בייא דעם גיהנם שמיים דער גיהנס איז אן גבריית פון געקטן אן דאס איז גמיינט איידר די וועלט איז באשאפן גווארן • בייא דעם כסא הכבוד שמיים עם איז אן גבריית דיין שמואל פון פריער אן איידר די וועלט איז באשאפן גווארן • בייא דעם בית המקדש שמיים עם איז פון דעם בית המקדש בייא דעם נאמן פון משיח שמיים וין נאמן וועט ויין בייא אייביג אן נאך איידר די וון איז באשאפן גווארן האט אן נאמן גיטאן שיינן • אסרו און די תורה האט גזאגט מיט מיר האט זיך גאט באראמן וויא ער האט די וועלט באשאפן וויא אין פסוק שמיים צו מיר איז דיא עצה און דיא דילף איה בין דאם פאר שטאנדיגעס כל זי און פון דעסס ווען דארפן

מיר גיט מיין דאס די זאכן ווינען גיזאנט פשוט • דען מיר גפינן דאך אין פרקי רבי אליעזר דאס איידער דיא וועלט איז באשאפן גווארן איז גיט גווען נאר גאט און ויין נאמן נוא שמיים דאך אנדרש ווי פריער אבר ר' נתחום האט אנו דער קלערש דעם ספק דען ער זאגט דאס איין סיייל זאכן ווינען באשאפן גווארן פון די וועלט און איין סיייל זאכן ווינען נאר אויך גנאנגן • דער מלשכה פון הקב"ה צו באשאפן ווערן און אזו זאגט ער דאס די תורה און דער כסא הכבוד ווינען באשאפן גווארן פאר דעם כסא זאכן ווינען נאר אויך גנאנגן אויך דער מלשכה פון הקב"ה צוא באשאפן ווערן אויך זאגט רבי אבא דיא תורה איז באשאפן גווארן פאר דעם כסא הכבוד נוא ווערט נפינן דאס די תורה איז דאס ערשטע פון אלע באשעפניש אין דאס איז אמת דען דיא תורה איז דיא היכשטע חכמה וואס זיא איז פריער במעלה פאר אלע זאכן וואס ווערן גפונן ווערט גפונן דאס דיא תורה איז דיא ערשטע זאך און דער אויבערשטער עולם און דער גלגל השכל און דער כסא הכבוד דאס איז דער העכסטער הימל וואס ער איז דער כלל פון אלע גלגלים וואס ווערן אן גירופן דער הימל איז דער שמואל פון גאט און דאס איז דער מיטלשטער עולם • און דער נאך איז דער עולם השפל וואס אלע באשעפניש ווינען אין אים ולא שקדם זה לזה און גיט דאס איין זאך איז פריער אין דער צייט באשאפן גווארן פון דעם אנדערן דען מיר גפינן אין מסכת תנינה דיא רבנים האבן גילערנט בית שמיא זאגן דיא הימל ווינען פריער באשאפן גווארן וויא אין פסוק שמיים פריער האט גאט באשאפן דעם הימל און דער נאך די ערד • און בית הלל זאגן דיא ערד איז פריער באשאפן גווארן און דער נאך דר הימל וויא אין פסוק שמיים אין דעם סאג וואס גאט האט באשאפן דיא ערד און דעם הימל • סיהתאבן גלערנט דיא בית הלל האבן גזאגט צו די בית שמיא וויא קען ויין וויא איר זאגט דאס דער הימל איז פריער באשאפן גווארן וועט דען איין מענטש פריער בויען איין בויעס און דר נאך דאס דיו דען אין פסוק שמיים גאט בויעס אין הימל ויין בויעס • האבן די בית שמיא גזאגט צו די בית הלל וויא קען ויין וויא איר זאגט דאס דיא ערד איז פריער באשאפן גווארן וועט דען איין מענטש פריער

פריער

הקדמה לנר רביעי

אם לא בזכות התורה שקבלו ישראל ופרסמוה לא היה יכול העולם להתקיים. כדאמרינן במסכת שבת פרק רבי עקיבא דף פ"ח אמר חזקיהו מאי דכתיב משמים השמעת דין וגו' כדאיתא לעיל בענין חג השבועות. וכי' דורות שהיה העולם כלא תורה לא נתקיימו אלא בחסדו של הקדוש ב"ה כמו שכתוב לעיל בענין התפלות פרק כ"ד עד שקבלו ישראל את התורה אשר בה עמודי עולם כדגרסינן במדרש שיר השירים שוקיו עמודי שש אלו תלמידי חכמים ולמה נמשלו לעמודים שהם עמודי עולם. שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה וגו'. וגרסינן במדרש תנחומא (תהלים קיט) רחבה מצותך מאד. ואוסר ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים. והיא היתה אומנת לכל מעשה בראשית שנאמר ואהיה אצלו אמן וגו'. אל תקרי אמן אלא אומן ובה נטה שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה וגו'. יובה חתם מימי אוקיינוס שלא יצא וישופף את העולם שנאמר (ירמיה ה) האותי לא תיראו נאם ה' אם מפני לא תחילו אשר שחתי חול וגו'. ובה כבש את התהום שלא יציף את העולם שנאמר (משלי ה) בחוקי חוג על פני תהום ובה ברא חמה ולבנה שנאמר (ירמיה לא) כה אמר ה' נתן שמש לאור יומם חקת ירח וכוכבים לאור לילה רוגע הים ויהמו גליו ה' צבאות שמו הא למדת שכל העולם לא נתיסד אלא על התורה ונתנה הקדוש ב"ה לישראל שיתעסקו בה יומם ולילה שנאמר והנית בה יומם ולילה וכתוב כי אם בתורת ה' חפצו וגו'. תניא אמר רבי שמעון מפני מה נאמר במעשה בראשית יום א' יום ב' יום ג' יום ד' יום ה'. ייוום הששי עם ה"א יתירה מלמד שהתנה הקדוש ב"ה עם צממשה בראשית אם ישראל מקבלין את התורה מוטב ואם לאו אחזיר אתכם לתורה ובוהו ונתן הקב"ה תורה מוכשרת לעם ראוי ע"י הגון בזמן המוכן כדגרסינן בפרק ר"ע דף פ"ח דרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא כריך רחמנא דיהב יאוריין תליתאי לעם תליתאי ע"י תליתאי ליום תליתאי לירח תליתאי כמאן יברכנן. ואע"פ שניתנה להם נעלמת ונסתרת באו אחר כך מקובלים ונביאים וחכמים וגלו קצת מסתריה כמו שמצינו שעשה החכם שלמה ע"ה בספרו. כדגרסינן במסכת עירובין פרק עושין פסין דף כ"א דרש רבא מ"ד (קהלת יב) ויותר שהיה קהלת חכם עוד למד דעת את העם. אנמרה כסימני השעמים הן המסורה ואסברה בדרמיה ליה. און וחקר תקן משלים תרבה אמר עולא בתחלה היתה תורה דומה לקופה שאין לה אזנים. עד שבא שלמה יעשה לה אזנים. על כן מי שרוצה לראות אמתת העולם ועמידתו יבין למה נברא האדם

אין אין מעגמלשין קומט דורך דעם זכות פון דער תורה. וגם אם לא בזכות התורה אנו אויף ווען ניש דר זכות פון דר תורה וואס די ישראל האבן מקבל גווען און האבן זיא פארסען גווען אויף דעם עולם אזו וואלט די וועלט ניש גקאנט באשטיין ווי מיר האבן אויבן גשריבן אין דעם ענין פון חג השבועות און די זעקס און צוואנציג דורות וואס די וועלט איז גשטאנן איינער דיא תורה איז ווארן גיגעבן איז זיא נאר גשטאנן דורך דעם חסד פון גאט וויא מיר האבן גשריבן אין פרק כ"ד מתלק התפלות ביו דיא ישראל האבן דיא תורה מקבל גווען וואס זיא איז די זיילן פון דער וועלט וויא מיר לערנען אין מדרש שיר השירים עם שטייט אין פסוק ויניע פיס ויניען זיילען פון פארמאר שטיין דאס וינין דיא תלמידי חכמים וואס וינין די זיילן פון דער וועלט וויא אין פסוק שטייט ווען ניש מיין ברית פון דער תורה וואלט מאג און נאכט און הימל און ערד ניש באשאפן גווארן. גרסינן אויף לערנן מיר אין מדרש תנחומא עם שטייט אין פסוק דיינע מצות וינין זייער פרייט אויף שטייט אין פסוק דיא טאט פון דער תורה איז זיינער פון דער ערד און פרייט פון דעם ים. און זיא איז גווען דאס גיציג פון הקב"ה צו די גאנצע וועלט באשאפן וויא אין פסוק שטייט דאס דיא תורה זאגט זיא בן גווען דיא הימל און ערד פון הקב"ה און מיט דר תורה האט גאט אויף גשפרייט דיא הימל און ערד וויא אין פסוק שטייט ווען ניש מיין ברית פון דער תורה וואלט מאג און נאכט און הימל און ערד ניש באשאפן גווארן און מיט דער תורה האט גאט איין פלאסן דיא וואס פון דעם ים אוקיינוס דאס ער זאל ניש ארויס גיין און צו פאר פלייצן דיא וועלט וויא אין פסוק שטייט זאלט איר אייך דען פאר מיר ניש פארקמן אזו זאגט גאט זאלט איר דען פאר מיר ניש ציטרן דאס אויף האב גיטאן דעם זאכס איין גבול צום ים בזכות התורה און מיט דער תורה האט גאט איין גיהאלטן דעם תהום דאס ער זאל ניש ארויס גיין צו פאר פלייצן די וועלט וויא אין פסוק שטייט גאט האט מיט זיין גווען איין ציקל גימאכט אויף דעם אס גרוגד און מיט דער תורה האט גאט באשאפן דיא זון און די לבנה וויא אין פסוק שטייט אזו זאגט גאט וואס ער האט געגעבן די זון צו איין לייכט בייא מאג בלומר דורך דער תורה פון בייא טאג און די גווען פון דער לבנה און שפען צו איין לייכט ביי גאכט פאר דורך דער תורה פון בייא נאכט ער מאכט שארפן דעם ים און זיינע אינדן פרומן גאט דר הערשער איז זיין נאמן. דאס לערניג און דאס דיא גאנצע וועלט איז נאר גרוגד פסאט גווארן אויף דער תורה און הקב"ה האט זיא געגעבן צו ישראל זיא זאל לערנן אין איר טאג און נאכט וויא אין פסוק שטייט די זאלט איר מיר טאג און נאכט אויף שטייט אין פסוק אין פסוק און פאר לאנג און

הוא נשמות מחסנו לו להנחות רק לעשות סודו ובישר לו סוד יוכי אף כש"ל כסתר עליון סהק"ס פסוק שכינתו עליו ומסמנו ומחמיו מכל רע: ובה חתם כוכבו סודו כי סוד דבני אלסיס חיס ומך עולם וכו' וכו' סוד שולס לו ומקיים כוכבה על ידו למדיס ומזימין מופים: ויום הששי נאמך כלן ס"ל יתירס כבז נגמר מעשה בראשית לומר שסמט סהק"ס עשה על מנת שקבלו ישראל חמשה חומשי תורה וגם כשבי דמו לנפש כקוין כשבי כמיתר לקבל בו סמורה וכו' מתוקן כל יצירת בראשית כללו בו כיום נכדלו: אוריין תליתאי תורה כתיבס כתיבס: לעס תליתאי כתיבס ליום וישאלס: על יד תליתאי משה עשה תליתאי לען מים חסרן ומשה: כיום תליתאי לפיכך: כריבן זלדתי חמסס עמוד פריסס וכסכת קבלו את סמורה: שגיחנה תורה שכתב ועלמס ונסתרות מנסי פרוסיס ודקדוקיס ויחומסס: אמירה לישראל קמתי סמורה ונתן טעם לכל דבר ודבר וסמכיר לסס שכינו להנחות לסס זס לזס נ"ל הסוס לסס ונתן לסס סימני סממורס ומימין כין מיכס לחיכה כמקלס וכמסס: ועשה להם אזנים שמקין שירובין ונקיילס ויום וגו' פליכס

אין זיין התורה מוט ער הייך טאג און נאכט: תניא מיר האבן גלעערנט רבי שמעון זאגט ווארום שטייט בייא מעשה בראשית יום אחד יום שני און אזו שטייט בייא אלע טעג נאר בייא דעם זעקסטן טאג שטייט יום הששי מיט איין ה' דאס לערנט אונד דאס גאט האט איין הנאי אויס גנאמן מיט מעשה בראשית דאס ווען די ישראל וועלן מקבל זיין חמשה חומשי תורה אין דעם זעקסטן טאג אין סיון אזו איז גאט און ווען ניש אזו וועלן איך ווייך אויס קערן די וועלט צו ווישט און לער: ונתן הקב"ה און הקב"ה האט געגעבן דיא אויס דר וויילטע תורה צוא איין אויס דר וויילטע פאלק דורך איין פרומן מעגמלשן אין איין אן גברייעט צייט וויא מיר לערנען אין פרק רבי עקיבא איינער פון דעם לאנד גליל האט גדרשט פר רב חסדא גלויבט איז גאט וואס ער האט געגעבן דיא תורה וואס זיא באשטייט פון דרייא חלקים תורה נביאים כתובים צוא איין פאלק וואס באשטייט פון דרייא חלקים כהנים לויס וישרא"ל דורך איין מעגמלשן וואס ער איז גווען דאס דרייטע קינד פון זיין פאטער און מוטער מרים אהרן משה אין דעם דריטען טאג וואס זייא האבן זיך פון זייערע ווייבער פורש גווען. און אין דעם דריטן חודש דאס איז סיון. און דאס איז אזו וויא דיא רבנים האבן גזאגט דאס האמשע עם שטייט אין דער תורה זייא זאלן זיך נאר צווייא טעג פון זייערע ווייבער פורש זיין האט משה רבינו גהייסן נאך איין טאג מער זיך פורש זיין און די שביעה האט ניש גרוקט אויף דעם פארן מיני ביו דעם דריטן טאג. ווע"ס און האמשע דיא תורה איז געגעבן גווארן צו ישראל פאר פארנין און פאר הוילין זיין דער נאך נקומט מקובלים וואס האבן גוואוסט דעם פירוש פון דער תורה בקבלה פון משה רבינו און גביאים און חכמים און האבן איין מייל סודות פון דער תורה מגלה גווען וויא מיר גפינן דאס דר חכם שלמה המלך האט גטאן מיט זיין ספר וויא מיר לערנן אין מסכת עירובין. רבא האט גדרשט וואס מיניג דער פסוק נאך מער וואס שלמה המלך איז גווען איין חכם האט ער נאך מער גלעערנט וויסן שאפט צו דעם פאלק דאס ער האט זייא צוא פאר שטיין געגעבן דיא תורה וויא דיא תורה זאל גלייענט ווערן און וויא די ווערשר זיין געגעבן גווארן נאך דעם מסורת און האט זייא געגעבן צוא פאר שטיין איין זאך מיט איין אנדערע גלייכע זאך ער האט גטאכט פאר נעמן דיא תורה צוא ישראל און האט אלע זאכן דר קלערט און האט אן גפרייט פיל משלים מען זאל קענן בעסער פאר שטיין. זאגט עולא איינער שלמה איז נקומען איז דיא תורה גלייך גווען צו איין קארב וואס האט קיין אויערן ניש דאס מען קאן זיא ניש טראגן אין איין אנדר ארט ביו שלמה המלך איז נקומען און האט גטאכט אויערן דאס מען זאל קענען דיא תורה פאר שטיין פון איין ארט

הקדמה לנר רביעי

יולמה זכרילו בוראו מכל נכראי עולם השפל ויצרו בצלם אלהים ובעולם מלא ונתן עצי הגן
 בידו עץ כל כרואי מטה נתן כרשותו לאכול מעץ החיים שהוא חכמה עליונה להכבדיל בין אמת
 לשקר והזוירו מעץ הרעת שהוא להבחין בין טוב לרע ישהיא חכמה מדינית ואף ע"פ שחטא
 בהמות עצמו ליריעת טוב ורע בעולם הזה ינשאר לו אפשרות פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים
 ואכל וזי לעולם ילולי שיש לאדם טונעים רבים שנקראו כרובים ולהט התרבי המעכבין לאדם
 מלידבק חמיד בתורה שהיא עץ החיים ולקיים בה והגית בו יומם וליילה לפיכך אל ימנע מסנה
 מכל וכל אבל יעשה כל יכלתו לקבוע עתים לתורה ותהא תורתו עיקר ומלאכתו מפלה ויאהב התורה
 ולומדה ובוזה יבוא ללמוד ולקיים תורה מיראה ומאהבה וישיג בה החכמה העליונה כל מה
 שיוכל ובוזה תדבק נפשו ותשוב אל האלהים אשר נתנה בעולם הכא הצפון לצדיקים ויעמוד
 לנוולו לקץ הימין :

הכלל הראשון

לקבוע עתים לתורה ונחלק לשלשה חלקים החלק הראשון בסדר לימודה החלק השני
 בגורל מעלתה החלק השלישי בהתנת לימודה :

חלק ראשון בסדר לימודה ויש בו שבעה פרקים

רלט פרק ראשון אף על פי שיש חילוק במבוע בני אדם בהיות קצתם מוכנים ללימוד יותר

מתחיים כי כשמונו של אדם הוא נומה אל הויכוש ועצם מותו ודוהליחות
 בו מונע יהא קל בעיניו ללמוד ולהבין הענינים ולזכרם יותר מאיש בעל הליחה הלבנה שהוא
 רוב הליחות במוח אבל אם האישי הוא המוכן יותר כמונו לזאת המעלה לא ילמוד כלל ולא
 יעורר רוחו זולתי ללכת אחר מעדני עולם ותחבולותיו ישאר סכל כלי ספק וכן זה רב הליחה כמבועו
 אם ירבה בלימוד מאהבה וידנה בו יומם וליילה ידע ויבין וישיג ילולי שיהא יותר בעמל וקושי
 והלכך אם יאמר לך אדם ינעתי ולא מצאתי אל תאמין בו ואין ספק שאין אדם בעולם שייגע ולא
 ימצא זולתי אם הוא יכסיל מוחלט שלא ירצה ללמוד וטוב לאדם ללמוד כל המושכלות אם יוכל

העולם ואל כן נקרא האדם עולם סקטן סנה חכמה עליונה שהיא נשמת אדם שהיא נחמתו וחי לעולם ועל ידו ישיג אדם חכמת עליונות חכמת מלאים והכשיות : שהיא חכמה סריגית מה שסוף
 נקרא אלו להכיל דבר שהוא שיכות נכונה נוסף לנכונ כלכלותים לכסוף עיונות דכתיב מי סביד לך כיוצא וכו' וכן שלא לכבד כבודו ויזערו ליון כמו חיות וכחמות אלה ינותו
 נמונות ריל במקומות ובנתיים כהנבנת המדינה וזה הכל לתועלת גוף האדם כמו שייכב אדם על אדמתו ולדור כמדינה עם בני אדם יהודו על כן נקרא אותו שלל סל מדינית : בשאר
 לו אסירות ריל שיש בידו כחכמה לנשות כל מה ששפסך לו להסני ולנשות ונחה אל הוא כגון פן ישלת ידו ויקח מען חמים וחי לעולם : לולי שיש לאדם טונעים רבים כמות ונחמת
 סיה טוב כן אל לא שמעו סקטן על ידי עגרות ממנו ויש סקיניו להט סכרס למערו : מעכבין לאדם כש שיש להט סכרס כמעכב לאדם לבינס לנן לבלוב מען חמים כן הילך סרע
 מעכב סארס לרדק כמורס ענקרלה ען חמים שגל ידס יוכס סארס למוי שלם מי שאולכ מנהי שחמדי לבו לחמו נלחמי ושחו כיון מחמתי וכתיב ען חיים סיה למחוקים כס ולס לא חלל מען
 הדעה רק מען חמים או סיה יוכל להכיל מיד כמורס סארס ען חמים ולהשיג כחכמות עליונות וסיה נלמי :

אבל אם האישי הוא שיש בו סלל ללמוד ואינו רוצה ללמוד רק כלל מתכונתו ושכלו למה שהוא כחלח נוסף : וכן כלי ספק שלא יעורר רוחו לעשות טוב ולספק כחכמה ולא יבא
 לו מועלת טוב משלנו רק על כל היום : לולי שיהא יותר בעמל ובקושי רק סקטן לניסיה סרסה כחורס מחמיר ששגל קסס לכסין מכל מקום ע"י עמל ויגיעה רכס יכל להכין כזורס
 ע"כ אל פרנס ממנה כי כיומר שהוא עמל כס נוחס לו לסנייה : כסיל מוחלט כש גמור סארס כוקס כלל ללמוד מוחלט למיחות סרנסו ללחוסין כלומר ודאי כלי ספק סיה סרע :

אדם ויזוף דעם אנהערין ועל כן דרום ווער עם וויל זעקן דעם אמת פון דעם
 עולם און זיין פשטאנד זאל ער פאר שטיין ווארום האט גאט דעם מענטשן
 בשאפן און ווארום האט גאט דעם מענטשן אף גישייד פון אלע
 בשפעפענש וואס אין דעם עולם זיינן דא און האט אים בשאפן בצלם
 אלהיה און אין איין פארטיגע וועלט דאס אלץ וואס אין דער וועלט
 זיינען בשאפן גווארן פאר דעם מענטשן און האט אים געזעט אין גן ערן
 און האט אלע בויער פון דעם גארטן גיגעבן אין זיין האנט מיט אלע
 באשפעפענש פון דר וועלט און האט אים רשות גגעבן ער זאל מעגן עסין
 פון דעם עץ החיים דורך וואס דער מענטש האט גקאמט דער גיין דרא
 העכסע חכמה אונטער צו שייך צווישין אמת און פאלש גאט האט אים
 פאר גאטן צו עסין פון דעם עץ הדעת וואס מען קען דורך אים אינגער
 שייך צווישן גוטס און שלעכטס וואס דאס זיינען גאר וועלטליכע זאכען
 און האמשע אדם האט גייריגט און האט גיגעסן פון דעם עץ הרעת צוא
 וויסן דרא וועלטליכע זאכן גוטס אדרער שלעכטס אויף דעם עולם איז אים
 דאך גלייבן די מיגליכקייט צו עסין פון דעם עץ החיים דאס ער זאל דורך
 דעם דער גרייכן נאמש זאכן ווען עס וואלט גיט גינען צום מענטשן פיל
 זאכן וואס פאר מירן אים דער פון וואס זייא ווערין גרופן כרובים און להט
 הדיב ומהפכת דאס איז דער יצר הרע וואס פאר מייד דעם מענטשן זיך
 צו ברעפטן אין דר תורה וואס זיא איז דער בוים פון לעבן און צו דאטן
 דעם פסוק דו ואלשש ריידן אין דער תורה טאג און נאכט דרום זאל דר
 מענטש זיך גיט פאר מיידן פון דער תורה גייערט ער זאל טאן מיט גאר זיין
 יכולת זיך צו בשטימן ציימן צוא לערנן תורה און זאל דרא תורה האלטן
 פאר איין עיקר און זיין מלאכה פאר גרינג און ער זאל ליב האבן די תורה
 און די וואס לערנן זיא און דורך דעם וועט ער קיפן צוא לערנען און צוא
 סגיני זיין דרא תורה איבער פארקט און ליבשאפט פון גאט און ער

וועט דורך דעם דער גרייכן די הייב חכמה וויא ווייט ער וועט קענען און
 דורך דעם וועט זיין נשמה זיך בהפעטן און וועט זיך אים קערן גאך זיין
 שוים צו גאט וואס ער האט זיא אים גיגעבן און זיא וועט קימען צוא עולם
 הבא וואס איז בהאלטן פר די צדיקים און ער וועט ויידר אויף שטיין ווען
 דיא צייט וועט קימען פון תורת היםתים :

רלט אלעפ שיש חילוק במבוע בני אדם האמשע עם איז דא איין צווישין שייך
 אין די נאטורן פון דיא מענטשין דאס איין שילל טויגן סער
 צו לערנן וויא די אדרע דען ווען דער נאטור פון דעם מענטשן איז סרגון
 און זיין טח איז קלאר און ער האט ווייניג פייכטיקייט אין מוח און וועט
 ער גרינג קענן לערנן און פר שטיין אלע זאכן און וועט גריינקן סער וויא
 איין מענטש וואס האט פיל פייכטיקייט אין מוח אבער ווען דער מענטש
 וואס איז אן גרייט מיט זיין נאטור צו לערנן און לערינט גיט און ער דער
 וועקט גיט זיין גמיט גאר צוא גיין נאך מענוגים פון דער וועלט און נאך
 וועלטליכע טראכטונגן דער וועט אן ספק בלייבן איין גאר און איין עם
 הארץ דען זיין פאר שטאנד וועט גיט העלפין ווען ער וויל גיט לערנען
 אויך אזו איין מענטש וואס האט פיל פייכטיקייט אין מוח אבר ער במידת
 זיך צוא לערנן טאג און נאכט דורך דיא ליבשאפט צוא דער תורה אזוא
 וועט ער דאך אלץ ווישן און פאר שטיין און וועט אלץ דר גרייכן גייערט
 ער מוז סער קיא האבן צוא לערנן פאר דעם וואס האט איין קלארן טח
 און דרום ווען איינער וועט דיר זאגן אויך האב סיד במידת און קען גיט
 לערנן זאלשמו אים גיט גלייבן דען עם איז קיין ספק גיט דאס עם איז גיט
 דא קיין מענטש אין דער וועלט וואס זאל זיך במידת און גיט לערנען
 לערנן גאר ווען ער איז איין רעכטר גאר און און און און וויל גיט לערנן
 וטוב לאדם און עם איז גיט צום מענטשן צו לערנן אלע קלוגע זאכן ווען ער
 קען ווייטע שטיין און ווישן אין איין מאל אבר ווייל דר מענטש קען גיט
 לערנען

פרק א נר ד כלל א חלק א

להבינם ולירעם בבת אחת אבל לפי שאין אדם יכול ללמוד החכמה בלי הקדמות גדולות וכוונן רב ובעמל גדול ובפרישות מהנאות ועל זה רוב העולם ימואסין אותו מעורוין לבם לפי שאינם יכולין להשיגה בהתחלה לנודל המוכה הכאה לאדם בסוף בסבת החכמה אשר לא יוכל לספרה יעל כן הערימה תורה ונתנה רשות להכתיב למתחיל העיון בשכר שהוא כמפה לים אצל העתיד לבא והוא שקול בעיניו יותר מהשכר והעדרו הגדול הבא בסוף ואעפ"ש שיתחיל ללמוד עם שכר מועט לסוף כשישיג האמת יקל בעיניו השכר הראשון ובמדרגת אחר מדרגה יעלה להשיג השכר האמיתי אשר עין לא ראתה אלהים וזולתך ואין כח לשום בעל גוף להשיגו על בוריו אלא החכמים בדמיון ובמשל כמו המימא אשר לא ראה אור מימיו שאינו יכול להשיג עניני הגוונים והכרלם וגם כן כך היא דרכה של תורה שאין אדם יכול ליכנס בלימוד התחילי אלא מן הקל אל הכבד סמנו מעלה אחר מעלה במעלות הסולם על כן יש לו לאדם להתחיל מן המקרא ואחר כך במשנה ואחר במשנה אל התלמוד וכן התלמוד יוכל ליכנס אחר כך בחכמות ובספרי תורה שהם דבר גדול יותר שיוכל להשיג בזה אל יוציא כל מינו במקרא וכמשנה אלא בכל מה שיוכל להשיג ועל הדא גרסינן במציעא פרק אלו מציעאות דף ל"ג תנו רבנן העוסק במקרא מדה ואינה מדה במשנה מדה כנותנין עליה שכר בתלמוד אין לך מדה גדולה הימנה ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד הא גופא קשיא אמרת בתלמוד אין לך מדה גדולה הימנה והדר תניא הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד אמר רבי יוחנן כימי רבי נשנית משנה זו ששקוה כ"ע למתניתא ואולו לתלמודא יהדר דרש להו הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד ימאי דרש כדרש רבי יהודה בר אלעאי (ישעיה כח) והדר ילעמי פשעם ולבית יעקב המאתם והדר לעמי פשעם אלו תלמידי חכמים שאפילו שגגות נעשות להם כדונות ולבית יעקב המאתם אלו עמי הארץ שזונות נעשות להם כשגגות והיינו דתנן רבי יהודה אומר יהוי זהיר בתלמוד יששגנת תלמוד ועולה דון דרש רבי יהודה בר אלעאי מד' (שם סו) שמעו דבר ה' התרדים אל דברו אלו תלמידי חכמים אחיכם

מואסין ללמוד כמורה מסוף שכן דרכם של חורס סת נמלה מכלל וכו' וקודם שילמדו כמורה אין יודעין ואין יכולין לכסוי שטרס כדול שנה ללומד: על כן הערימה תורה כחכמה סתורה נכדק וס וסודות ופתן רשות שילמדו לה כחכמה ללמוד שכר סתירה שישיג על ידו בעולם הזה כגון אורן ימים בימינו עושר וכבוד כשלא יוכל סכוד שיכח לו וסמטיות מליו מכל רע' לעמי' שלל כבוד עולם סוף סוף רק כשעש יום ענד שכר פולס ככא שיכח לו על ידי סתורה מכל מקום אורו שכר מועט בעולם סוף יתחיל לים מכל שכר עולם ככא שאין כולנו מנצח למחוק כמו סתירות נתיחא לים כפוסק ומעט מגדות מעל הארץ נחמד לו משכר פולס ככא: מדה היא קנה ואינה שכיב סתמיה ונמרה יסיר מנחה סתני שולוין כנרסא ומסכמס סמימס לא סיס נמרה נכחה וגם לא סיס יתחיל לכתוב אלל לפי שמשפטו כלכמות סתמילי דורוטיס לככח: גברא סתיר לפת לב לכוין סתמות עממי כמפסה סה סס וכסמס סתירות וסח וויכין לפסן שסיו סתיר סתמות או לדעת דכרי סתים סתוקים כדכר וימחא סה מני פלוגי סס סוף: בימי רבי נשנית משנה זו סא דקתי נמרה אין רץ מדה גדולה מוה לפי שמכרנו תלמידי סמאי וכלל ססיו לפיו ג' דורות רבו מתלוקות סתיר ונשתיב סתיר מרות מתוך עול סעודת סתירות וסמיות ספן גורדין ומתוך כך לל כיו וכולס לפת לב לכר דכרי סתוקים עד ימי רבי עמרן סתיר כירך סוף לו כן בעיני כול תלמידי שפע דכר סתיר גדול סתיר ונמן סתירות סלכ סלוגית סמטיו סמאי מס סלוגי וכסמט' סלוגי סמאי כל אחד מה סתים ונחנו לב לכר עממי סתמילי דכר סו רוחין לפי סודו סתמיות דכרי נויקין לכדס ודכרי נויקין לכדס וכדס וכדס לכדס וכדס סתם כדו לקבוע סלכ סתים לפיכך סמאי כנמרה אין רץ מדה גדולה מוה סתיר לב לעממי סתמיה: שבוקה כולו עלמא סתמילי מלחור על גרס סתמיה וסולו ככר נמרה לכסוי כסמרה: הדר דרש להו דרי רץ מדה גדולה מוה לפי שמכרנו תלמידי סמאי וכלל ססיו לפיו ג' דורות רבו מתלוקות סתיר ונשתיב סתיר מרות מתוך עול סעודת סתירות וסמיות ספן גורדין ומתוך כך לל כיו וכולס לפת לב לכר דכרי סתוקים עד

אמנויותם מן רומי כדלמדין כמדות סוכים נחמס מלרס וסלח וקבן כל סתמילי חקן יכחל ועד ימיו לא סיו סתמיות סדורות אלל כול סתמילי שפע דכר סתיר גדול סתיר ונמן סתירות סלכ סלוגית סמטיו סמאי מס סלוגי וכסמט' סלוגי סמאי כל אחד מה סתים ונחנו לב לכר עממי סתמילי דכר סו רוחין לפי סודו סתמיות דכרי נויקין לכדס ודכרי נויקין לכדס וכדס וכדס לכדס וכדס סתם כדו לקבוע סלכ סתים לפיכך סמאי כנמרה אין רץ מדה גדולה מוה לפי שמכרנו תלמידי סמאי וכלל ססיו לפיו ג' דורות רבו מתלוקות סתיר ונשתיב סתיר מרות מתוך עול סעודת סתירות וסמיות ספן גורדין ומתוך כך לל כיו וכולס לפת לב לכר דכרי סתוקים עד

לערנן דיא חכמות ביו עד זאל פריער לערנן די זאכן וואס גהערן צו דיא חכמות און מען דארף עם לערנן אין איין לאנגע צייט און מיט גרויס מיה און מוה ויך אפ שיידין פון וועלשליכע דנאות דרום פאר ווארפן דאס רוב פון דער וועלט דיא חכמות דורך דעם וואס זיייער הארץ איז בלינד ווייל זייא קענן ניש דער גרייכן אין אן הויב דיא גרויטע מוכה וואס קומט צום מענטשן אין זיין סוף דורך דיא חכמה וואס מען קען נאר ניש אויס ציילען און דרום האט דיא תורה איין חכמה גיטאן און האט רשות גיבעדין צו דעם מענטשן צו האפן אין אן הויב פון זיין לערנן דאס ער וועט איין גיטן שרר האבן בעולם הזה וואס דאס איז קעגן עולם הבא וויא איין סראפין וואס קעגן דעם ים און פון דעס וועגן איז דאס בייא דעם מענטשן גרעכנט מער פון דעם שרר און דעם גרויטן הענג וואס ער וועט האבן לעתיד לבוא און האמטשע דאס דער מענטש וועט אן הויבן צו לערנען איבער דעם קליינעם שרר וואס ער וועט האבן אויף דר וועלט און און דער ווען ער וועט דער גרייכן דעם אמת וועט זיין גרינג אין זיינע אויגן דער ערשטער שרר און ער וועט אלץ אויף גיין פון איין שטאפיל צום אנדערן ביו ער וועט דר גרייכן מיט זיין פאר שטאנד דעם אמתן שרר פון עולם הבא וואס קיין איין האט עם ניש געזען נאר גאט אליין און עם איז ניש דא קיין כח צו קיין מענטשן וואס האט איין גוף צו פאר שטיין קלאר דעם שרר נאר די חכמים האבן מיט גלייכענש און מיט משלים עשים פר שטאנן פון דעם שרר אזוי וויא איין בלינדער וואס האט קיין מאל קיין ליכט ניש געזען דאס ער קען ניש דער גרייכן דעם קאליר פון דיא פארבן און דעם צווישן שיידי וואס איז צווישן איין פארב און דעם פארב פון עולם הבא: מיט און מענטש ניש דער גרייכן צווישן דעם הענג פון עולם הבא: מיט און פאנגן צו לערנן דיא הארבע זאכן אין אן הויב גייערט פון גרינגע זאכן קען ער קומן צו דעם הארבן איין שטאפיל נאך דעם אנדערן אזוי וויא דיא שטאפילן פון איין לייטר דרום דארף דער מענטש אן פאנגן צו לערנן פסק און דער נאך משניות און דער נאך גמרא און דער נאך פסק און דער נאך חכמת התורה און די מדרות פון דער תורה וואס זייא זייגן איין גרויטע זאך און

אמנויותם מן רומי כדלמדין כמדות סוכים נחמס מלרס וסלח וקבן כל סתמילי חקן יכחל ועד ימיו לא סיו סתמיות סדורות אלל כול סתמילי שפע דכר סתיר גדול סתיר ונמן סתירות סלכ סלוגית סמטיו סמאי מס סלוגי וכסמט' סלוגי סמאי כל אחד מה סתים ונחנו לב לכר עממי סתמילי דכר סו רוחין לפי סודו סתמיות דכרי נויקין לכדס ודכרי נויקין לכדס וכדס וכדס לכדס וכדס סתם כדו לקבוע סלכ סתים לפיכך סמאי כנמרה אין רץ מדה גדולה מוה לפי שמכרנו תלמידי סמאי וכלל ססיו לפיו ג' דורות רבו מתלוקות סתיר ונשתיב סתיר מרות מתוך עול סעודת סתירות וסמיות ספן גורדין ומתוך כך לל כיו וכולס לפת לב לכר דכרי סתוקים עד ימי רבי עמרן סתיר כירך סוף לו כן בעיני כול תלמידי שפע דכר סתיר גדול סתיר ונמן סתירות סלכ סלוגית סמטיו סמאי מס סלוגי וכסמט' סלוגי סמאי כל אחד מה סתים ונחנו לב לכר עממי סתמילי דכר סו רוחין לפי סודו סתמיות דכרי נויקין לכדס ודכרי נויקין לכדס וכדס וכדס לכדס וכדס סתם כדו לקבוע סלכ סתים לפיכך סמאי כנמרה אין רץ מדה גדולה מוה לפי שמכרנו תלמידי סמאי וכלל ססיו לפיו ג' דורות רבו מתלוקות סתיר ונשתיב סתיר מרות מתוך עול סעודת סתירות וסמיות ספן גורדין ומתוך כך לל כיו וכולס לפת לב לכר דכרי סתוקים עד

שואבס

פרק בר ד כלל א חלק א

חזי אינו עוסק בלידה נענש כדגרוסין בפרק הלך דף צ"א אר"א כל בית שאין דברי תורה נשמעין בתוכו בלידה אש אוכלתו שנאמר (ש"ב) כל חושך טמון לצפוניו תאכלהו אש לא נופח ירע שרי באהלו ואין שריד אלא ת"ח שנאמר (יואל ב) ולשרידיה אשר ה' קורא ועל דא גרוסין בפ"א דאבות ודלא מוס"י יכף ר"ל מי שאינו מוס"י בלימוד בלידות כמ"ו באב שמוסופות הלילות יכף גרוסין נמי כמוף מסכת תענית דף ל"א ובכ"ב פרק יש נוחלין דף קב"א תניא רבי אליעזר הגדול אומר כיון שהגיע ב"ב באב תנש כחה של חמה ולא היו כורתין עצים למערכה וקרו לו יום תבר מגל (פ"ג דב"ב) (ל"ז נב"ל י"ג ע"ג ע"ד סג"ק מלכות ע"ס) * מכאן ואילך המוס"י יוס"י ודלא מוס"י יכף * מאי יכף תני רב יוסף תקבריה אימיה וכל זה לפי שהתורה הנלמדת בלידה כתייבכת ומתקיימת יותר מהנלמדת ביום ורביאן הוא ימהזמן שקורין בו קומי רוני בלידה ר"ל קום משינתך ולמוד שהלילות ארוכות ומשהגיע הגשבוועות שהלילות קטנות יכול לפסק * ולזה רמז הכתוב בספר רות שקורין בתג השבוועות ליני הלילה * ועל הקיפה שבלידה ללמוד רמז שלמה שנאמר (משל"א) ותקם בעוד לילה והמוכרת מכם הנלמדת ביום ונשנית בלילה כמו שעשה אדון כל הנביאים שנאמר עליו ויהי שם עם ה' ארכעים יום וארכעים לילה והעושה כן מקיים והגית בו יומם ולילה:

רמא פרק שלישי

לעולם יעסוק אדם בתורה בין בעיני בין בעושה וילמוד מהלל הזקן ומרבי אלעזר בן הרסום הלל הזקן שלמד בעוני ורבי אלעזר בעושר כדגרוסין בפרק אמר להם הכמונה דף ל"ה תנו רבנן עני ועשיר ורשע באין לדין כו' כדאיתא לעיל בהקדמת הבורזוה * וגרוסין נמי במסכת סנהדרין פרק כ"ג דף כ' אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מ"ד ישקך החן וגו' אמרו עליו על דורו של רבי יהודה בר אלעאי שהיו ששה תלמידים מתכסים במלית אחד ועוסקין בתורה * וגרוסין במסכת עירובין פרק עושין פסין דף כ"א דרש רבא מ"ד (שיר"ו) לכה דודי נצא השדה וגו' נשכימה זכו נראה וגו' אמרה כנכת ישראל לפני הקב"ה רבונה של עולם אל הדינינו כיושבי יכרכים שיש בהם גול נלווי עריות ושבוועת שר נשכימה זכו נראה וגו' אמרה כנכת ישראל ואראך תלמידי חכמים שעוסקים בתורה מתוך הדוהק * נשכימה לכרכים אלו בתי כנסיות ובתי ושבועות שוא אלא לכה דודי נצא השדה ואראך תלמידי חכמים שעוסקים בתורה מתוך הדוהק * יהנצו הרמונים אלו בעלי תלמוד * שם אתן וגו' אראך מדרשות נראה הפרחה הנפן אלו בעלי מקרא * פתח הכמדר אלו בעלי משנה * יהנצו הרמונים אלו בעלי תלמוד * שם אתן וגו' אראך בשבח בני עונתי * ומי שעוסק בתורה בעוני ובדוהק האל יתברך יומין לו פרנסתו כדי שיוכל ללמוד בריה כדגרוסין בפרק ד' באבות רבי יונתן אומר כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר * וכל המכביל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני וגם

ואגלן ויער שלאף בעולם היה וייגן ויי נוכח לעולם הבא אגן ווען ער לערנט נים חס ישלום קיין תורה ביי נאכט ווערט ער גשטראפט וויא מיר לערנן אין פ"ק דהל' רבי אלעזר ואנט דאס הויז וואס מען הערט נים דרינגען קיין דברי היריה בייא נאכט ווערט עס פאר ברענט דורך דעם פייגער פון דעם גינגס וויא אין פסקו שטייט כל חשך טמון לצפוניו די פיינסטרע נאכט איז פון אים פאר בארנט דאס ער לערינט קיין תורה נים אין איר * תאכליז אש לא נופח דרום וועט אים פר ברענן דאס פייגער פון דעם גיהנם וואס מען דארף עס נים פלאזן אגן דאס איז ווייל ער לייט נים קיין תלמוד הקס וואס ער ווערט גרופן שריר וויא אין פסקו שטייט ולשרידיה אשר ה' קורא צו די צדיקים אונ תלמידי חכמים וואס נאט רופט זיי : ועל דא גרוסין אונ דרויף לערנן מיר אין פרקי אבות * ודלא מוס"י יכף דער וואס מערט נים צו לערנן בייא נאכט ווען די נעכט ווערין ליינגער דער שטארפט פאר זיין צייט דאס איז פון המשנה עשר פאב ביו שבועות * אויף לערנן מיר אין מסכת תענית אונ אין פ"א דהר"א מיר האבן גלערינט רבי אליעזר הגדול יאגט וויא עס קומט המשנה עשר פאב ווערט שלאף דער פת פון דער זון אגן דיא האלץ פאנגען אן ווערענדיג צו ווערין האט מען אויף גיהעט אפ צו שניידן האלץ צו פריינגען אויף דעם מזבח * איג מען האט דעם טאג פון המשנה עשר פאב גרופין יום תבר מגל דאס איז דער טאג וואס מען האט צו פראבן די האק צו האקן האלץ צום מזבח * אונ פון דער צייט אן אונ ווייטער ווערין די נעכט ליינגער דער וואס מערט צו לערנען תורה ביי נאכט דעם מערט מען זיינע יארן איג דער וואס מערט נים דער ווערט אין גטאן * יאגט רב יוסף עס איז נמינט דאס זיין מוטר פגראפט אים זיג : אונ דאס איז דרום ווייל דיא תורה וואס ווערט גלערינט אונ מען גדיינקט מער וויא דיא תורה וואס נאכט ווערט גלערינט ביי טאג ווייל ביי נאכט איז דער מענטש רוקיער * אונ דער סימן איז דער צו דאס פון דער צייט וואס מען ליינגט קומי רוני בלידה דאס איז תשעה פאב שטייא אויף אונ לויב נאט מיט תורה לערנן בייא נאכט ביי עס קומט שבועות דאס מען ליינגט דעם פסקו ליני הלילה נעכטין איבר די נאכט מען מען שלאפן ביו טאג * אונ דאס וואס מען זאל אויף שטיין ביי נאכט התורה לערנן דאס האט שלמה המלך מרוב גווען אין משלי וואס ער זאגט ותקם בעוד לילה מען זאל ביי נאכט אויף שטיין לערנן

למי אנדד זענע נכילו : כל חושך טמון לצפוניו כל הלילה טמון טמון וחמל ממלויו תסור שאין דברי חובס נאשמעין בלאות בית תאכלהו אש לא נופח זכ אש כל גימס שאין ארוך נפוח ייע סריר נאכלו מי שרע נעיוני שים סריר נאכלו : ולשרידיה באיית סרירידיס אש ויתירו אש ה' קורא לטון קרוסם לטעוסי : יכף יומת מן בשולס קודם וזמנו סהחיה מלחיה כחושט מלחטוב עוסי למערכה דבון און כל נחמה ליכין ומיישינן מסוי כאלפת לפי טען טיב טו חולטת ספול למערכה : מכאן ואילך מט"ו נלכך וליך דמטיף לילות על הימים (ע"ס) בתורה יוסף חיים על חזיו ודלא יוסף נעסין נחמה בלילות תקבריה אימיה כלומר יומם כלל עשו : המחמן והיינו חודס אב סהיו קינין כו איב דלמיב כה קומי רוני בלידה :

שקך החן על דורו של רבי יהודה בר אלעאי * יוסדו סהיו עניינ ועוסקין בתורה : כרכים מקוס שוקים כס ויגול גדול וכולס וכוחים מלויס עס וסיך נגד וערוס טווג כסן : השדה נני נגה וסוכדי זרמה ועוסקין בתורה מתוך דוהק : ססדר גדול מן הסנה כר מכנס מוונטס ויטר מן ספקלה : הצינ הרמונים גללו כל זכין וכל סין נל סניטתיו טעין סוסר טיס ללגוסי קעניס : כל המכביל את התורה מעושר כו

אלה יראת ה' נאמר על דורו של רבי יהודה בר אלעאי * יוסדו סהיו עניינ ועוסקין בתורה : כרכים מקוס שוקים כס ויגול גדול וכולס וכוחים מלויס עס וסיך נגד וערוס טווג כסן : השדה נני נגה וסוכדי זרמה ועוסקין בתורה מתוך דוהק : ססדר גדול מן הסנה כר מכנס מוונטס ויטר מן ספקלה : הצינ הרמונים גללו כל זכין וכל סין נל סניטתיו טעין סוסר טיס ללגוסי קעניס : כל המכביל את התורה מעושר כו

אונ דאס פסקטע לערנן איז דאס מען זאל לערנען ביי טאג אונ ביי נאכט איבר לערנען וויא משנה רבינו דער האר פון אלע נביאים האט גטאן וויא אין פסקו שטייט ער איז גווען ביי נאט פיר צייט טעג אונ פערציג נעכט אונ האט תורה גלערינט אונ דער וואס טוט אזו איז ער מקיים והגית בו יומם ולילה רוא ואלקט גיידן אין דער תורה טאג אונ נאכט :

רמא לעולם יעסוק אדם בתורה אש מרבי אלעזר בן הרסום הלל הזקן אונ פון רבי אלעזר בן הרסום * הלל הזקן איז גווען איין זני אונ האט תורה גלערינט * אונ רבי אלעזר בן הרסום איז גווען איין גטייר אונ דאס תורה גלערינט וויא מיר האבן אין דר הקדמה פון דעם ספר גשריפן * אויף האבן מיר גלערינט אין מסכת סנהדרין מען האט זאגט אויף דעם דור פון רבי יהודה בר אלעאי דס ועקס תלמידים האבין זיך פארעקט מיט איין מאנטיל איבער זייערע ארעמקייט אונ האבן דאך ויהר גלערינט * אויף לערנן מיר אין מסכת עירובין רבא האט גדרשית וואס מיינט דר פסק לכה דודי נצא השדה וגו' דאס זאגט די פנסת ושראל פר הקב"ה רבש"ע רוא ואלקט מיה נים משפטינ וויא די לייט וואס וואונן אין גרויסע שטעט וואס בייא זיי איז דא די עבירות גול אונ עריות אונ שבועות שקך אונ שבועות שוא נייערט לאמיר גיין אין פעלד אריין וועל אויף דיר וויינן תלמידי חכמים וואס לערנן תורה אין ארימקייט : נשכימה לרמס לאמיר קומען אין דיא וויין גערנט דאס זיינן די בתי גנסיות אונ פתי מדרשים * נראה הפרחה הנפן לאמיר ועקו אויב דער וויין שטאק האט גבלעט דאס זיינן די וואס לערנן פסקו * פתח הסידר די פירות עפינט זיך אונ וואקסן דאס זיינן די וואס לערנן משניות * הנצו הרמונים עם שפראצן די מיל גרוימן דאס זיינן די וואס לערנן גמרא ישם אתן את הדודי לך דארטן וועל אויף דיר וויינן טיין פריינדשאפט עס איז גימינט אויף וועל דיר וויינן די לויב פון מיינע זין אונ מעקביר דאס זיי ויינן פרום : מי שעוסק בתורה אונ דר וואס לערינט תורה אין ארימקייט אונ אין נויט דעם וועט נאט יתברך אן ברייטן זיין פרנסה כדי ער זאל קענען לערנן אן זארגן וויא מיר לערנן אין פרקי אבות * רבי יונה ואגט ייער עס האלט די תורה אין ארימקייט דער וועט זיא לטרף האלטין אין גשירות * אונ דער וואס ווארפט זייעק לערנן איבער זייער ארימקייט אונ גישעפסין דער וועט די תורה ניש לערנן איבר זיינע ארימקייט * אויף לערנן מיר אין

פרק ג נר ד כלל א חלק א

כן גרסינן בסוף מסכת סוטה דף ס"ט אמר רבי יהודה בר חייה כל העוסק בתורה מתוך דוחק תפלתו נשמעת שנאמר (ישעיה ל) כי עם בציון ישב בירושלים בכו לא תבכה חנון יחדך לקול זעקך כששמעו ענך וכתוב בתורה ונתן לכם ה' אלהם צר ומים לחץ רבי חנינא אומר אף אין הפרגוד ננעל מפניו שנאמר ילא יכנף עוד מוריד רבי אבהו אומר אף זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר והיו עיניך רואות את ימוריד :

רמב פרק רביעי

אין דברי תורה מתקיימין בלומדיה בעידון אלא כתוך עינוי הנוף כמו ששינונו בפרק ו' מאבות כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל יומים כמשורה תשתה ועל הארץ תישן וחי צעיר תחיה ובתורה אתה עמל אם אתה עושה כן יאשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא וגרסינן במסכת ברכות פרק הרוואה דף ס"ג (דברים כ) הסבת ושבע ישראל אמר לם משה לישראל יתתו עצמכם על דברי תורה כדרוש"ל דארשב"ל אין דברי תורה מתקיימין אלא בבי שמטייה עצמו עליהם שנאמר (במדבר ט) יזאת התורה אדם כי ימות באהל אמר רבא מ"ד (משלי ל) אם ינבלת בהתנשא ואם יזכות יד לפח אם מנבל אתה עצמך על דברי תורה תתנשא ואם לאו יד לפח אמר רבי ינאי מ"ד כי ימיך חלב יוציא המאה וגו' כמי אתה מוציא חמאה של הורה כמי שמקיא עליה חלב שינק משדי אמו יומיין אף יוציא דם כל תלמיד שכוועם עליו רבו פעם ראשונה ושותק זוכה ומבחיין בין דם מטא לדם פחור יומיין אפים יוציא ריב כל תלמיד שכוועם עליו רבו פעם ראשונה ושניה ושותק זוכה ומבחיין בין דיני כמותות לדיני נפשות והנן הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה יותר מהם שהם כמעין הנכוע וגרסינן בחגיגה פרק אין דורשיין דף י"ד (איוב כב) אשר קומטו ולא עת נדר יוצק יסודם אלו תלמידי חכמים שמקבטין שינה מעיניהם בעולם הזה הקב"ה מנלה להם מיד לעולם הבא שנאמר נדר יוצק יסודם וגרסינן במסכת שבת פרק ר"ע דף פ"ג לעולם אל יבנע אדם עצמו מ"ד"ת יאפילו בשעת מיתה שנאמר אדם כי ימות באהל וגרסינן במסכת עירובין פרק עושין פסין דף כ"ב שחורות יעורב כמי אתה מוציא ד"ת כמי שמשכים ומעריב עליהם כבית המדרש ושחורות דורש ליהוה שחרית רבה אמר כמי שמשחיר פניו עליהם כעורב רבא אמר כמי שמשכים עצמו עליהן אכזרי על בניו ובני ביתו יעורב כי הא דרב אדא בר ומתנא כי הוה אויל לבי רב אמרה ליה דביתו ויבקי מאי אעביד להו אבר לה איכא קורמי (פירוש יקות) באגמא וגרסינן בפרק חלק דף ק' דרש רבי

מתוך הורה נפן לו בקניה עושר דמינן אורי ימים כימינך עושר וכבוד בשמאל ונודא כי שיה לו עושר מרבה נעסק ומתוס הכי מטעלו או לו עמי כחף ימי או כמור לו לנעמו ולא כאלו ממו כלום לנניו שחור על פתחיה ומי שגורף אף על פי שיש לו דוחק ויהי לו הכוונה היטוב המטענו כי עם בציון ישב אילו יושב כישיבת החורס וסוף דקדוק חנון יתך לקול זעקך כשמעו ענך מיד כשישמע קולך יעקך לחם צר כמי שחשוב מרוב בני שמועתינו דקין עליו וזל"ס כן יושב ועוסק בחורס פרגוד מחילס לא יתכנס ממך ככף נגדו ומחילתו ולא יב"ף יתכנס כמי כמוריד הקדוש ב"ס המלמד להועיל :

פת במלח חאל' חילוי אין לך מה לאכול חלא פה נמלח אל השעש מלעסוק בחורס ומים כמשורה מנדה שאין לך להחיות חלא מים מים אשיריך וכו' לתתלה יסאל נמי לני ולכסף וזכר לטובת עולם הזה ועולם הבא והינו מיו נצר לתתלה ולכסף חמיה פס בלתי לתתלה ולכסף חאלל כל טוב כחורו עצמכם הכיטי עכו טלמס חומים כמו חמיה לחור כל מה להטעור על דברי חורס זאת התורה כינו מליה נהדס שיטת חאלל חורס המבבל עצמו שזאל לכו כל מקומיו ואל על פי שיטתיו כסס שמכיו מלענין עליו ואם זכות שמתחיל היטב מחאלל לכו זמם טלמס רשיה שמתחיל חורס ויחיה שמשכי יעם והיחיה חורס נכסיה לתפיס יחד ולחמון וכן כיון שמחן יד להם כשישאך ולא תפיס הכיב כיך חלב יוציא חמאה המויל את החלב שמין ומכיו חמו על דברי חורס מחלה היא לו ומכיו אף המוין כסס רבו וכו' ול' יחיה הכיב דל לחנה שיחמון בין דל טאל לוס חמור ומיין אפים שזוכה על כעטס רלמנה מיה חלס היה כמעט שטי שמחיר הורה מיר חכיו מרבו עד טלח ב"רס לו לו עושר חמור פירות והינו חמלס יכול להיות נגלה להם קנ"ס סודות חמורס אפילו בשעת מיתה כדי שחלל כחמון נד"ס כעורב דלס לכו עמיים עורב חמור על בניו כחכיים שחומין כשייה מהס עמור שיוון מים הככה יגלה להם קנ"ס סודות חמורס :

לכחות הנהגות ומה"ל סיכס מין חלב שמקיא חמיוני סילדות וכדיני ממונות נחלח חלס ססס עמוקס : שסקמטין ל' כחיה שחומין כשייה מהס עמור שיוון מים הככה יגלה להם קנ"ס סודות חמורס : אפילו בשעת מיתה כדי שחלל כחמון נד"ס כעורב דלס לכו עמיים עורב חמור על בניו כחכיים

ומעמין נפינט מען די פוטר פון דער תורה דאס ער פאר שטייט רעכט זיין לערנן ביי דעם וואס בטיהעט זיך איבער זיין לערנן ב"ו ער איז מקיא דיא מילך וואס ער האט גזויגן פון זיין מוטערס פריסט ומיין אף יוציא דס דאס איז גמינט דער תלמיד וואס זיין רבי צערינט איבער אים דאס ערשטע קאל אונ ער שווייגט וועט ער זוכה זיין דאס ער וועט וויסן צו פסקנן וועלכע דס איז מהור אדר מכא ומיין אפים יוציא ריב דאס איז גמינט דער תלמיד וואס זיין רבי צערינט איבער אים דאס ערשטע קאל אונ דאס אנדרע קאל אונ ער שווייגט וועט ער זוכה זיין צו פסקנן דיני ממונות אונ דיני נפשות דען מיר האבן גלערינט ווער עט וויל קלוג ווערין זאל ער לערנן דיני ממונות דען עס איז גיט דא קיין ווינקל אין דר תורה וואס זייגן פיל חכמות דרינגן וויא אין דיני ממונות דאס ויי זייגן וויא איין קוואל וואס קוועלט אייך לערנן מיר אין מסכת חגיגה עס שטייט אין פסוק אשר קומטו ולא עת וגו' דאס זייגן די תלמידי חכמים וואס פאר שניידן דעם שלאף פון זייערע אויגן בעולם הזה וועט זיי הקב"ה מגלה זיין סודות התורה לעולם הבא וויא אין פסוק שטייט נהר יוצק יסודם וויא איין מייך וואס גיסט פיל וואער וועט זיין די סודות התורה וואס זיי וועלין וויסען לעולם הבא אויף לערנן מיר אין מסכת שבת אייביג זאל דער מענטש זיך גיט פאר מיידן פון דער תורה אפילו בשעת שטארפן וויא אין פסוק שטייט אדם כי ימות באהל איין מענטש איז דער וואס שטארפט אין דעם גינעלט וואו מען לערינט תורה וגרסינן אויף לערנן מיר אין מסכת עירובין עס שטייט אין פסוק שחורות כעורב דאס איז גמינט ביי וועמן גיפנט מען די תורה ביי דעם וואס שטייט אויף פריא אונ מענטש אין בית המדרש רבא זאגט ביי וועמען גיפנט מען דיא רייד פון דער תורה בייא דעם וואס מאכט זיין פנים שווארץ פון הונגער וויא איין רבא איבער דער תורה רבא זאגט ביי דעם גיפנט מען די תורה דער וואס מאכט זיך פאר איין אכור איבער זייגע קינד וויא איין רבא דאס זייגע קינדער ליידן הונגער אונ ער לערינט דאך תורה וויא רב ארץ בר סתנא דאט גטאן ווען ער איז גנאנגן אין בית המדרש צו לערנן האט זיין ווייב צו אים גיאנגט וואס זאל איך טאן מיט די קינד דאס זייא האבן גיט צו עסן דאט ער צו איר גיאגט עס איז דאך דא נראו אויף דעם פער דאס לאן זיי עסין

מסכת סוטה רבי יהודה בר חייה זאגט ווער עס לערינט תורה אין גוים ווערט זיין הפלה דער הערט וויא אין פסוק שטייט דאס פאלק וואס יוצט אין ציון אונ ירושלים תורה צו לערנן זאל גיט ווייגן דען זאט וועט דיר לייט זעליגן ווען דוא וועסט צוגאט שרייען וועט ער הערן בייך גישריאי אונ וועט דיר ענמפערין שטייט ווייטער אין פסוק דאס גאט וועט אייך געבן קארנע פרויט אונ וואסר מיט גוים דאס הייסט איר וועט צו פרייען זיין מיט ווייניג רבי חנינא זאגט דער מויער פון הימל ווערט גיט פאר שלאסן פאר אים ווייל זיין הפלה וועט קומען פאר גאט וויא אין פסוק שטייט גאט וועט פון דיר גיט פאר דעקט זיין רבי אבהו זאגט ער איז זוכה כקבל פני השכינה צוא זיין וויא אין פסוק שטייט דייעע אויגן וועלן זעהען וויא שכינה :

רמב אין דברי תורה מתקיימין בלומדיה בעידון דיא תורה האלט זיך גיט בייא די לייט וואס לערנן זיא אין הענוג נייערט ביי דעם וואס לערינט זיא דורך ליידען פון זיין גוף האלט זיך דיא תורה וויא מיר לערנן אין פרקי אבות אזו איז דער וועג פון דער תורה ברויט מיט זאלץ זאלסטו עסן אונ וואסר מיט דער קאס טרינקן אונ אויף דער ערד זאלסטו שלאפן אונ מיט צער זאלסטו לעבן אונ אין דער תורה זאלסטו זיך במיהן אונ ווען דוא טושט אזו וועט דיר וואול זיין אויף דער וועלט אונ עס וועט דיר גוט זיין לעולם הבא אויף לערנן מיר אין מסכת ברכות עס שטייט אין פסוק דסכת ושמע ישראל משה האט גזאגט צו ישראל צו ברעכט אייך תורה צוא לערנן וויא רבי שמעון בן לקיש האט גזאגט די תורה האט נאר אבשטאנד נאר בייא דעם וואס איז זיך כפית פון וועגן דער תורה וויא אין פסוק שטייט זאת התורה אדם כי ימות באהל דאס איז גמינט דיא תורה ווערט גפוען אין דעם מענטשן וואס שטארפט איבער איר אין בית המדרש : אמר רבא רבא זאגט וואס מיינט דער פסוק אם נבלת בהתנשא ואם זכות יד לפח ווען דוא מאכט זיך צו גיט נאר צו פאר שטייין די תורה דר ווערט דער הויבן אונ ווען גיט אונ מאכט זיך גרויס וועסטו מווען לייגן די האנד צום מויל אונ שווייגען דען דוא וועסט גיט קעגן ריידן אין דער תורה רבי ינאי זאגט וואס מיינט דער פסוק כי מין חלב יוציא חמאה דאס איז גמינט בייא

רמב אין דברי תורה מתקיימין בלומדיה בעידון דיא תורה האלט זיך גיט בייא די לייט וואס לערנן זיא אין הענוג נייערט ביי דעם וואס לערינט זיא דורך ליידען פון זיין גוף האלט זיך דיא תורה וויא מיר לערנן אין פרקי אבות אזו איז דער וועג פון דער תורה ברויט מיט זאלץ זאלסטו עסן אונ וואסר מיט דער קאס טרינקן אונ אויף דער ערד זאלסטו שלאפן אונ מיט צער זאלסטו לעבן אונ אין דער תורה זאלסטו זיך במיהן אונ ווען דוא טושט אזו וועט דיר וואול זיין אויף דער וועלט אונ עס וועט דיר גוט זיין לעולם הבא אויף לערנן מיר אין מסכת ברכות עס שטייט אין פסוק דסכת ושמע ישראל משה האט גזאגט צו ישראל צו ברעכט אייך תורה צוא לערנן וויא רבי שמעון בן לקיש האט גזאגט די תורה האט נאר אבשטאנד נאר בייא דעם וואס איז זיך כפית פון וועגן דער תורה וויא אין פסוק שטייט זאת התורה אדם כי ימות באהל דאס איז גמינט דיא תורה ווערט גפוען אין דעם מענטשן וואס שטארפט איבער איר אין בית המדרש : אמר רבא רבא זאגט וואס מיינט דער פסוק אם נבלת בהתנשא ואם זכות יד לפח ווען דוא מאכט זיך צו גיט נאר צו פאר שטייין די תורה דר ווערט דער הויבן אונ ווען גיט אונ מאכט זיך גרויס וועסטו מווען לייגן די האנד צום מויל אונ שווייגען דען דוא וועסט גיט קעגן ריידן אין דער תורה רבי ינאי זאגט וואס מיינט דער פסוק כי מין חלב יוציא חמאה דאס איז גמינט בייא

עסין

פרק ד נר ד כלל א חלק א

יהודה בר סימון כל המשחיר פניו על דית בעולם הזה הקדוש ב"ה מבהיק דיו פניו לעולם הבא שנאמר (יש' ה') 'מראשו כלבנון'. אמר רבי תנחום בר חנילאי כל המרעוב עצמו על דית בעולם הזה הקב"ה משביעו לעולם הבא שנאמר (תהלים יו') 'יריון מדשן ביתך וגו'' ותרסינן נמי במסכת עירובין פרק כיצד מעבירין דף ג"ד אמר רב הונא מ"ד (שם סח) חיתך ישבו בה וגו' . אם עושה אדם עצמו כחיה זו 'שדורסת ואוכלת תלמודו מתקיים בידו ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו ואם עושה כן אמר רב הונא הקב"ה עושה לו סעודה בעצמו שנאמר תבין במוכתך ילעני אלהים וישעבד גופו ואמרו השורר לעול וכחמור למשאו ואשריו כדגריסינן בפרק קמא דעבודה כוכבים דף ה' אמר רבי יוחנן משום רבי בנאה מאי דכתיב (ישעיה לב') 'אשריכם זורעי על כל מים' משלחי רגל השור והחמור אשריכם ישראל: בזמן שעוסקין בתורה ובמצוות ובגמילות חסדים יצרם מסור בידם ולא דם מסורים בידו שנאמר אשריכם זורעי על כל מים ואין זריעה אלא צדקה שנאמר זורעו לכם לצדקה ואין מים אלא תורה שנאמר הוי כל צמא לכו למים משלחי רגל השור והחמור תנא דבי אליהו לעולם ישים אדם עצמו על דית כשור לעול וכחמור למשאו . וכוון שחארם לעמל נכרא טוב לו שיהא עמלו בתורה כדגריסינן בפרק חלק דף צ"ט ר"א ואמר אדם לעמל נכרא ואינו יודע אם לעמל פיהו אם לעמל תורה כשהוא אומר יכה אכף עליו פיהו הוי אומר לעמל פה נכרא . ועדיין אינו יודע אם לעמל אחר יאה לעמל שיהא כשהוא אומר לא ימוש ספר התורה הזה מפיו הוי אומר לעמל תורה נכרא . אמר רבא כל גופי ירופתקין אינון טובא לגופא דוכי והוי ירופתקא דאורייתא (פירוש כל כנסתו ערתינן ללל עוב ג"ג דזכי ויהיט עכוו כחורה) . ואם הוא עמל בתורה התורה טומנת פרנסתו כדאמרין דתם ר"ע אומר 'זכור בכל יום זמר בכל יום כלומר היה מסדר תלמודך' . אמר רבי יצחק בר אבדימי מאי קרא דכתיב (מזלי טו') 'נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו כשהוא עמל בתורה תורה עמלה לו במקום אחר' וגרסינן נמי בפרק ג' מאבות רבי נחוניא בן הקנה אומר כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו יעיל מלכות יעול דרך ארץ וכל יהפוך ממנו עול תורה נתנן עליו עול מלכות ועול דרך ארץ . על כן טוב לו לאדם עולה של תורה שהיא כבוד לאדם בעולם הזה ובעולם הבא אע"פ שהיא בעמל וענוי מכל העולם כיו :

רמז פרק הבישי

הרוצה ללמוד ושיתקיים בידו יוציא הדבר בפיו כדגריסינן במסכת עירובין פרק כיצד מעבירין דף ג"ד ברויה אשכחיה להווא תלמידא דהוה גריס בלתישא . 'במשא ביה אמרה ליה לאו הכי

לני פירי אבר יקראו והקבל מומין לנסי יחושין וממסין לתין פוסי : מראהו כלבנון ומסיכ לעני מניה תכרות כסוד : ירויון מדשן ביתך לעול ג"ה על ששביע אה עולו נד"ח : שדורסת ואוכלת מיד לאחר הריגתה שאינו מקדש על הכעונוס אלא אוכלן בלא הבין וכן שאר פועוין ללא דורות ואוכלת לאחר סיניגיה אוכלת מיד כך הלמוד תס מחור על צלמוד מיד כקבלו מכו : לעני לוח שס עולו תאכלו כעני וללכנה כחלה גשם עולו כעני עליוס נחור : משלחי רגל תכלתס ומעליכס רגלי יר כרע מעליכס יר סייע קרוי אורח כדכתיב ויבא בך ה' אלהי בעשיר : כי אכף עליו פיהו כשור העול על סיו להרי כדכר בו דברי חולין מה שצ"ל לו : ררופתקין טרתינן כלומר כל כנסוין לעמל נכראו ולעולה טוב להרי למי טובה ויהיט מעלו ועתיח כחורה ל"ל דרופתקי כיס ארץ שמשימין בו מעוס כל כנסוין נתיקין סס לקנז ולהסניס דכתיב ארצו למי טובה ועשא דתיק תורה : זמר בכל יום היה מסדר תלמודך אף על פי כשור פיך כוזה ויחא יגרוס לך סהלא לטולס הלא כמתיה וכשתיס : נפש עמל עמלה לו מני עמל כחורה תורה עמלה לו כי אכף עליו פיהו מסי טוחו מניס דכתיב כיוו תמיד כאכף על התמר ל"ל זמר כלומר מי שעסק בדברים וחסדות הוי נעס זמר כן החור על החורה נעס לו סודיה כפיו : תורה עמלה לו במחור עליו ומתקת מלח קוסי לאסור לו עשירי תורה וסודיה וכו' כן לש מני אכף פוסי על דכתיב תורה : עול מלכות מסא מלך וסודיס : ועול דרך ארץ עמל ועוסת ססודיס לסי מלאכתו מתקניס : השרך מכנו עול תורה האומר קסע עליו עול כל תורה וליי וכל לסונס : **במשא** ביה בעשע והמסי לו אם עושה

נעמט אויף זיך דעם יאך אונ וויא דאס אייניל טראגט אויף זיך דיא משא : זכיון שהארם לעמל נכרא אונ ווייל דר מענטש איז פשאפן גווארן צו ארבעען דרום איז בעסער פאר אים דאס ער זאל זיך פמיען אין דער תורה וויא מיר לערנן אין פרק חלק רבי אליעזר זאגט דר מענטש איז פשאפן גווארן זיך צוא פמיען אונ איך ווייס גיט אויב ער איז פשאפן גווארן זיך צו פמיען מיט זיין טויל אדר מיט אנדרע זאכן אדר ווען עס שטייט זאכן פסקו עס צווייגט אים זיין טויל ווייס איך דאס דער מענטש איז פשאפן גווארן זיך צו פמיען מיט דעם טויל . אונ איך ווייס נאך גיט אויב ער איז פשאפן גווארן מיט זיין טויל תורה צו לערנן אדר צו רייזן אנדרע רייד אדר ווען עס שטייט אין פסקו די תורה זאל גיט ווערן אף גטאפן דיין טויל ווייס איך דאס דר מענטש איז פשאפן גווארן זיך צו פמיען מיט זיין טויל אין דער תורה . רבא זאגט אלע פמיען זיך אויף דער וועלט וואול צו דעם וואס פמיעט זיך אין דער תורה : ואם הוא עמל בתורה אונ ווען דער מענטש פמיעט זיך אין דער תורה ברייט די תורה צו אים אן זיין פרנסה וויא מיר זאגן אין דער גמרא רבי עקיבא זאגט איין גוואנג זאל דיר די תורה זיין אלע טאג דאס איז דו זאלסט גוט קלאר ווערן אין דיין לערנן זאגט רב יצחק בר אבדימי עס שטייט אזו אין פסקו דאס לייב וואס פמיעט זיך אין דער תורה פמיעט זיך די תורה פאר אים דאס ער זאל זיין פרנסה האבן בעולם הזה אונ זאל האבן עולם הבא . אויך לערנן מיר אין פרקי אבות רבי נתניאל בן הקנה זאגט ווער עס נעמט אויף זיך דעם יאך פון דער תורה נעמט מען צו פון אים דעם יאך פון וועלמליכע זאכן אונ פון פרנסה אונ דער וואס ווארפט פון זיך אראפ דעם יאך פון דער תורה גיט מען אויף אים דעם וועלמליכן יאך אונ ער טו זארגן אויף זיין פרנסה . דרום איז גוט צום מענטשן דאס ער זאל אויף זיך נעמן דעם יאך פון דער תורה וואס זיא איז איין כבוד צום מענטשן בעולם הזה אונ בעולם הבא איז האמשע ער וועט זיין אין לייזן איז אין ארימקייט מער פון נאר דער וועלט זאל ער דאך תורה לערנן אזו וועט ער רוען לעולם הבא :

רמז הרוצה ללמוד ושיתקיים בידו דער וואש וייל לערנן אונ זיין לערנן זאל בייא אים בלייבן זאל ער מיט זיין טויל ארויס רייזן זיין לערנן וויא מיר לערנן אין מסכת עירובין ברוירה דאס ווייב פון רבי סאיר האט

עסין אויף לערנן מיר אין פרק חלק רבי יהודה בר סימון האט גדרשט ווער עס מאכט שווארץ זיין פנים איבער די תורה בעולם הזה וועט הקב"ה מאכן שיינן דעם גלאזן פון זיין פנים לעולם הבא וויא אין פסקו שטייט זיין בשמאלט וועט שיינן וויא דער בית המקדש . רבי תנחום בר חנילאי זאגט ווער עס הונגערט זיך אויס איבער דיא תורה בעולם הזה וועט הקב"ה אים זאגן מאכן לעולם הבא וויא אין פסקו שטייט לעולם הבא וועלן זיי זאט זיין פון דעם פעשקייט פון דיין ריוו . אויך לערנן מיר אין מסכת עירובין רב הונא זאגט וואס מיינט דער פסקו תיחד ישכיבה דיין תיה ויצט אין איר דער וואס סאכט זיך וויא איין תיה דאס זיא צו רייסט וואס זיא בקומט אונ עסט אונ זוכט גיט נאך תענוגים אזו האט די תורה איין פלשטאנד בייא אים אונ זען ער וועט נאך תענוגים אזו האט דיא תורה גיט קיין פלשטאנד בייא אים אונ ווען ער גייט גיט נאך נאך תענוגים אויף דעם ער זאגט רב הונא דאס נאט אליין וועט אים איין סעודה מאכן וויא אין פסקו שטייט דוא נאט סוסס אן ברייטין גומש מיט דיין גומשקייט צו דעם וואס האלט זיך וויא זיין עני אונ לערינט תורה : וישעבד גופו אונ ער זאל אונטער טעני : מאכן זיין גוף אונ זיינע אברים צוא דער תורה וויא איין אקס וואס טראגט אויף זיך איין יאך אונ וויא איין אייזל וואס טראגט איין משא . אונ וואיל דעם מענטשן וואס טוט אזו . וויא מיר לערנן אין דער גמרא פון עבודה כוכבים ומזלות רבי יוחנן זאגט פון ווענן רבי בנאה וואס מיינט דער פסקו וואול צו אייך די וואס זיינען ביי וואשר זיי שיקן די פיס פון דעם אקס אונ פון דעם אייזל דאס איז גמיינט וואול צו די ישראל דאס אין דר צייט וואס זיי זיינען עוסק אין דער תורה אונ אין מצות אונ אין גמילות חסדים דענטט מאל איז דער יצר הרע איבר גענטפרט אין זיינערע הענט אונ זיי זיינן גיט איבר גענטפערט אין זיינע הענט וויא אין פסקו שטייט וואול צו אייך די זאס זיינען ביי וואשר אונ זיינען איז גמיינט צדקה וויא אין פסקו שטייט זיינען אייך צו צדקה אונ וואשר איז גמיינט דיא תורה וויא אין פסקו שטייט אימליכר וואס איז דאשטיג גייט צו דער וואשר פון תורה . זיי שיקן די פיס פון דעם אקס אונ פון דעם אייזל דאס הייסט זיי ווערן לויז פון דעם יצר הרע . אין דער ושיבה פון אליהו האט מען גלערינט עס איז גמיינט אייביג זאל זיך דער מענטש טאן איבר דער תורה וויא איין אקס

פרק ה נר ד כלל א חלק א

כתיב (שמואל ב כג) ערוכה בכל ושמורה אם ערוכה ברמ"ח אברים שבאדם שמורה בלב ואם לאו אינה שמורה בלב. תניא תלמיד אחד היה לו לרבי אליעזר בן יעקב שהיה שונה תלמודו בלחש ולאחר שלשה שנים שכה תלמודו. ואמרינן עלה אמר ליה שמואל לרב יהודה שינגא פתח פומך כי היכי דתיקום בידך ותוריד זוי שנא' (משלי ד) כי חיים הם למוצאיאיהם אל תקרי למוצאיאיהם בפה. ואמרינן נמי עלה אמר רבי אמי מ"ד (משלי כב) כי נעים כי תשמרם בכמטך. אימתי דלת נעים בשעה ישתמרם בכמטך ואימתי תשמרם בכמטך בזמן שיכוננו יחדו על שפתך. רבי זירא אמר מהכא (דברים ל) שטחה לאיש במענה פיו וגו' אימתי שטחה לאיש בזמן שהוא במענה פיו. רבי יצחק אמר מהכא (דברים ל) כי קרוב אליך הדבר מאד אימתי קרוב אליך הדבר מאד בזמן שבפך ובלבבך לעשותו. רבא אמר מהכא (ההלים כא) תאות לבו נתתה לו יארשת שפתיו וגו'. אימתי תאות לבו נתתה לו בזמן שארשת שפתיו כל מנעת פלה. ומי שרצונו ללמוד יהזור תמיד לימודו ויבין ויזכור כדגרסינן בפרק קמא דתענית דף ז' א"ר ל אם ראתה תלמיד הכם ישתלמודו קרה עליו ככרול בשביל משנתו שאינה סדורה הוא שנאמר (קהיל') והוא לא פנים קלקל מאי הקנתיה יירבה בשיבה שנאמר יחילים יגבר ויתרון הכמה כ"ש היכא דסדורה לו משנתו כעיקרא. ר"ל הוה כסדר כתניתיה כ"ד זמנין יכנגד תורה נביאים וכתובים ועייל לקמיה דרבא רב אדא בר אבהו כסדר כתניתיה כ"ד זמנין יכנגד תורה נביאים וכתובים ופליגי דרבי יוחנן. ואם אינו חוזר בתלמודו ישכחנו כדגרסינן בפרק חלק דף צ"ט אריב"ל כל המלמד תורה דרבא הוורה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר. לומד ומשכח דומה לאשה שיוולדת וקוברת ואם יוכל להזור בתלמודו אפילו ק' ואחד פעמים נקרא עובד אלהים כדגרסינן בפרק קמא דחגיגה דף ט' אמר ליה בן הא הא הלל מ"ד (מלאכי ג) ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו יהיינו צדיק היינו עובד אלהים היינו רשע היינו לא עבדו. אמר ליה עובד אלהים יולא עבדו תרוייהו צדיקי נמורי נינהו ואינו דומה שונה פרקו ק' פעמים למי ששונה פרקו מאה פעמים ואחד. אמר ליה ומשום הרא זימנא יהיה קרי ליה לא עבדו אמר ליה אין צא ולמד משוק של חמדין יעשרה פרסי בזוזא וי"א פרסי כתרזי וזוי. ומי שרגיל בחורת לימודו יהיו ד"ת משוננים בפיו ומוזמן להשיב לכל שואל כדגרסינן בפרק קמא דקדושין דף ל' תנו רבנן ושנתתם שיהיו ד"ת משוננים בפוך

גפונן איין תלמיד וואס האט גלערניגט שטילער הייד האט זיא אים אין קלאס געגעבן אונ האט גזאגט צו אים שטייט דען ניט אזוי אין פסקו ווען די תורה איז אן נריכט מיט דייער צוויי הונדערט אונ אכט אונ פערציג אברים דאס דו האסט זיא רעכט ארויס גירעט וועט זיא זיין גיהים אין דיין הארצן אונ וועסט זיא ניט פאר געסן אין ווען ניט וועסטו זיא פאלד פאר געסן. מיר האבן גלערניגט עס איז גיווען איין תלמיד צוא רבי אליעזר בן יעקב וואס האט גלערניגט אין דער שטיל אונ נאך דריי יאר האט ער זיין לערנן פו געסן. ואמרינן עלה אויך זאגן מיר אין דער גמרא שמואל האט גזאגט צו רב יהודה דוא שארפר למרן עפין דיין טויל אונ רייד ארויס פדי דיין לערנן זאל פיי דיר זיך האלטן אונ דוא וועסט לאנג לעבן וזיא אין פסקו שטייט כי חיים הם למוצאיאיהם אזוי גלייך וזיא עס וואלט געמאגן למוצאיאיהם דאס איז שטייט די תורה איז איין לעבן צו דעם וואס רעט זיא ארויס מיט דעם טויל. אויך זאגן מיר אין דער גמרא רבי אמי זאגט וואס מיינט דער פסקו די תורה איז זיס ווען דוא וועסט זיא היסן אין דיין בויך דאס איז גמיינט די תורה איז זיס ווען דו פאר געסט זיא ניט אונ ווען פאר געסטו זיא ניט ווען דו טוטסט זיא ארויס ריידן מיט די ליפען. רבי זירא זאגט אויך לערן עס אפ פון דעם פסקו דען עש שטייט אין פסקו עש אין שטחה צום מענטשן מיט די רייד פון זיין טויל דאס איז גמיינט עס איז איין שטחה צום מענטשן ווען ער רעט ארויס זיין לערנן מיט דעם טויל דען ער פאר געסט עס ניט. רבי יצחק זאגט אויך לערן עס אפ פון דעם פסקו דען עס שטייט אין פסקו די זאך פון דער תורה איז נאהענט צו דיר ווען דו וועסט זיא ארויס ריידען מיט דיין טויל אונ וועסט מראכטן אין הארצן זיא צוא סאן רבא זאגט אויך לערן עס אפ פון דעם פסקו עס שטייט דוא האשט אים געגעבן דאס גלוסטיקייט פון זיין הארץ דאס ער זאל זיין תורה ניט פאר געסן אונ דאס איז ווען ער האלט זיך ניט איין ארויס צו ריידן מיט זיינע ליפן. ומי שרצונו ללמוד אונ ווער עס וויל לערנן זאל ער זיין לערנן תמיד איבך לערנן דאן וועט ער גוט פאר שטיין אונ גדיינקן וזיא מיר לערנן אין דער גמרא פון תענית. ריש לקיש זאגט ווען דו זעהסט איין תלמיד חכם וואס זיין לערנן איז אים שווער צו פאר שטיין וזיא איין ראש איז ווייל זיין לערנן איז איין ארדנונג וזיא אין פסקו שטייט ווייל זיין תורה האט ניט קיין פנים ריבער איז עס פאר דארבן. אונ וזיא זאל ער אויס געסערן די פאר דארבנע. ער זאל פיל זיצן אונ לערנן וזיא דער פסקו זאגט וחילים יגבר וירך פיל לערנן קען מען זיך שטארקן ויתרון הכשיר חכמה אבער מער

הכמה האט ער ווען זיין לערנן איז מיט ארדנונג פון אן פאנג. ריש לקיש האט זיין לערנען פערציג פאל איבער גלערניגט קעגן די פערציג טעג וואס די תורה איז ווארן געגעבן אין זיי איז דער נאך אזוי ער גנאנגען לערנן פאר רבי יוחנן. רב אדא בר אבהו האט זיין לערנן פיר אונ צוואנציג ספרים אונ איבך גלערניגט קעגן די פיר אונ צוואנציג ספרים פון תורה נביאים אונ כתובים אונ דר נאך אזוי ער גנאנגען לערנן פאר רבא. ואם אינו חוזר בתלמודו אונ ווען ער לעריגט ניט איבך זיין לערנן אזוי פאר געסט ער עס וזיא מיר לערנן אין פרק חלק. רבי יהושע בן לוי זאגט ווער עס לעריגט תורה אונ לעריגט זיא ניט איבך אזוי ער גלייך צו איין מענטשן וואס זייעט אונ שנייט ניט. אונ ווען ער לעריגט אונ פאר געסט עס זאיו ער גלייך צו איין אשה וואס גווינט קינד אונ פראבט זיי. אונ ווען ער קען זיין לערנן איבער לערנן הונדערט אונ איין טאל ווערט ער גרופן ער דינט גאט וזיא מיר לערנן אין דער גמרא פון תענית. בן הא הא דאס גזאגט צו הלל וואס מיינט דער פסקו זיך וועט זעהן איין צווישן שייך צווישן איין צווישן דעם וואס דינט ניט גאט. איז קשה אצדיק אי דאך אמענטש וואס דינט גאט אונ איין רשע איז דאך איין מענטש וואט דינט ניט גאט. נוא איז עס דאך אלץ איינס אונ ווארום זאגט עס דר פסיק מאפיל. האט הלל אים גענטפרט דאס וואס דער פסקו זאגט דער וואס דינט גאט אונ דער וואס דינט גאט נאט דאס דא זיינן אלע ביידע רעכטע צדיקים ניערט דער וואס דינט גאט דאס איז דער וואס האט איבך גלערניגט זיין לערנן הונדערט אונ איין פאל אונ דער וואס דינט גאט דאס איז דער וואס האט זיין לערנן נאר הונדערט טאל איבך גלערניגט. האט בן הא דא צו אים גזאגט ווייל ער האט איין טאל ווייניגער גלערניגט פון דעם אנדערן זאל ער דען דריבער ווערן גרופן ער דינט גאט. האט הלל צו אים גזאגט זיא דען דוא קענסט עס אפ לערנן פון די אייזל טרויבן דאס פאר צעהן טויל צו ריימען מיט דעם אייזל געבן זיי פאר איין גילדן אונ עלף טויל דער מיט צו ריימען געבן זיי צווייא גילדן. נוא איז איין גרוישר צווישן שייך פון איין טויל ווייניגער אזוי אויך ווען איינער האט נאר איין טאל ווייניגער גלערניגט: ומי שרגיל אונ ווער עס איז גיוואונט איבך צו לערנן זיין לערנן אזוי וועט זיין לערנן זיין גישארפט אין זיין טויל אונ ער וועט זיין אן גברייט צוא ענטפערן איטליכן וואס וועט אים געפעש פרגען וזיא מיר לערנן אין דער גמרא פון קדושין די רבנים האבן גלערניגט עס שטייט אין פסקו ושנתתם

פרק ה נר ד כלל א חלק א

נפש יהודה סה

אמור לחכמה אחותי את שהתא נקי כנס בלחמה
 כשצור לך כי נתי מסיח לקח ומדע לבינס
 מקחל שהתא ידועה נר : כחצים ביר גביר
 מלכת כנס עם לוינו כן בני בענוים תלמידיו
 של חלם הקריו בניו כמו שאר חוקים בני חלם
 אל תפלו וחומר כנס חלמי ויבילים אשר נתן
 לו ונר : אשר מלא את אשפתו ברחם ממוס
 דמנימו לחמיס נקט לשון מיליו חלמיס וחול
 נתיק : מתחין בו חלמיס : את אויבים בשער חלמיס
 דחמיס כנסר כול נעשו לוויס מתוך שחמיס
 זס לוח וחין זס מקבל דכני זס : את והב
 בסופה כדי דלס ליש ספר מלחמות מלחמיס של
 ידי ספר חרביס יס בסופס : רבי יעקב הוה
 רגיל בו : מהלך מלכס מרדס סוס מניחו לביס
 סמורס ונוסע מניחו למי : בססס ונומד יוס סלח
 וחור לביס : למח אס חלמיס כנס מלחמות
 דרך ארץ מלחמיס לו סמורס מניעס מניעס
 סמחכס עון סמורס ממשס כמו של חלמיס וסמלס
 סמסדס ומכסרת אס כנסו ומסוך כן יסלר ככל
 ממנו וכל תורה שאין עמה מלאכה וסלמיס
 עמל כמורס תמיד ויעשה סלח מלכסס עון וסס
 נדק למלכס לכך חוקק לומר וכל סורס מלח
 עמה מלכסס סוסס בעלס לפי סלח אשכר לו
 כלל מווחס ומלססס אס ככריות ומכסס מלמוד :
 דבריס ככתבס לעולס לא ימכס מלח זוס ולי
 אשכר סכרי מלך לסוק כדיל : אשכר חמיס

שאם ישאלך אדם דבר אל תנמנם ותאמר אלא אמור לו מיד שנאמר (משלי ז) *אמור לחכמה אחותי את וגו' * ואומר קשרם על אצבעותיך כתבם על לוח לבך * ואומר יכחצים ביד נכור וגו' * ואומר חציך שנונים וגו' * ואומר אשרי הנכור אשר וגו' * לא יבושו וגו' * מאי * את אויבים בשער אמר רבי חייא בר אבא אפילו האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקים בתורה בשער אחד נעשו אויבים זה לזה אמר רבא ואין זוין משם עד שנעשים אוהבים זה לזה שנאמר * את והב בסופה אל תקרי בסופה כאלו בסופה * ועל זה אמר רבי יוחנן בפרק קמא דחגיגה דף ה' רב אידי אבוה ידרכי יעקב בר מעה"כ מאלו עוסק בה תמיד * כדגרסינן בפרק קמא דחגיגה דף ה' רב אידי אבוה ידרכי יעקב בר אידי הוה יגיל ואזיל תלתא ירחי כאורחא והוה חד יומא כבי מדרשא והוה אתי תלתא ירחי כאורחא והוה חד יומא בכיתיה והדר אתי וקרר ליה רבנן בר בי רב דחד יומא הלש דעתיה קרי אנפשיה (איוב יב) שחוק לרעהו אהיה קורא לאלוה ויענהו אמר ליה רבי יוחנן במסותא מינך לא תעניש רבנן נפק רבי ויהנן ודרש (ישעיה נח) ואתיו יום יום וירדשו וכו' ביום דורשין אתה וכלילה אין דורשין אותו אלא לומר לך שכל העוסק בתורה אפילו יום א' בשנה מעה"כ כאלו עוסק בה כל השנה כולה * וכן במדת פורגנות הוא אמר (בסדר יד) במספר הימים אשר תרחם את הארץ מ' יום יום לשנה וכו' מ' שנה הטאו והלא לא חטאו אלא מ' יום אלא לומר לך שכל העובר עבירה אפילו יום אחד בשנה מעה"כ כאלו עבר כל השנה כולה * ואפילו שיוכל לקבוע לימודו טוב לו להתעסק מעט בפרנסתו ולא שימיל צרכו על הארזים * ועל דא אמרו בפרק שני מאבות ר"ג בנו של רבי יהודה הנשיא אמר יפה תלמוד תורה עם ידוך ארץ שגייעת שניהם משכחת עון יוכל תורה שאין עמה מלאכה סופה במלח וגורת עון * וצריך שיהא תורתו קבוע ומלאכתו עריא כדגרסינן במסכת ברכות פרק כיצד מוכרין דף ל"ה תנו רבנן (דברים יא) ואספת דגנך ותירושך ויצהרך * מה תלמוד לומר לפי שנאמר (יהושע א) לא ימוש ספר התורה הזה מפיך הוה שומע אני ידברים ככתבם אלא נהוג ברם כנגד דרך ארץ דברי רבי ישמעאל רבי שמעון כן יוחאי אמר * אפשר אדם הורש בשעת הרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש בשעת דישה וזורה בשעת הרוח * תורה מה תהא עליה * אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום בשעת קצירה על ידי אחרים שנאמר (ישעיה סה) ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני נכר אכריכם ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום

נאכט גייערט דער פסוק וייוזט מיר דאס דער וואס לערינט נאר אין סאג אין יאר האט ער אזו איין שטר גלייך וויא ער לערינט אנאגן יאר אונ אזו איז אויך ביי די זאכן פון פורעגנויט עם שטייט אין פסוק מיט דיא צאל פון די מענ וואס איר האט אויס גזענן דאס לאנד פערציג טעג אזוא זאלט איר בלייבן פערציג יאר אין דער מדבר' איז קשה האבן וייד דען פערציג יאר גינדניגט וייד האבן דאך נאר פערציג טעג גינדניגט גייערט דס לערינט אונד דאס דר וואס זינדניגט אפילו נאר איין טאג אין יאר ווערט גרעניגט אויף אים גלייך וויא ער האט אנאגן יאר גינדניגט : ואפילו שיוכל לקבוע לימודו אונד אפילו ווען ער קען תמיד לערנן איז דאך בעסר ער זאל אביסל עוסק זיין אין זיין פרנסה אונד זאל ניט דארפן האבן צו לייען אונד דרויף האבן די חכמים גזאגט אין מסכת אבות רבן גמליאל דער זון פון רפי יהודה הנשיא האט גזאגט תורה איז שייך מיט איין משא ומתן דען דורך דעם במיהינג פון די ביידע צו זאמן וועט ער פאר נעסן איין עבירה צוא טאן דען דורך די תורה אונד גישעפט פאר נעסער די תאוות פון דר וועלט דען די תורה וואס האט קיין מלאכה ניט ביי זיך וועט זיא לסוף בבל ווערן דען ער וועט ניט האבן פון וואגן צו לעבן וועט ער טון אונד עקם טאן : וציד אונד דר מענטש מוז מאכן זיין לערנן פאר איין עיקר אונד זיין מלאכה זאל ער מאכן פאר איין גרינגע זאך וויא מיר לערנן אין מסכת ברכות דיא רבנים האבן גלערינט עם שטייט אין פסוק דו זאלסט איין זאכלן דיין קארן אונד דיין וויין אונד דיין בויםל דאס האט דיא תורה דרום גשריבן ווייל עס שטייט אין פסוק די תורה זאל ניט ווערן אפ גיטאן פון דיין מויל אונד זאלסט ריידן אין דער תורה טאג אונד נאכט וועסטו וועלן מיין דאס עם איז אזו גמיינט וויא דא שטייט גשריבן דס דו מוזט נאר תורה לערנן דרום שרייבט דער פסוק אן דאס דיא זאלסט זיך פירן אין דר תורה אויף מיט וועלטליכע זאכן אונד ארבעטן אזו זאגט רבי ישמעאל אונד רבי שמעון בן יוחאי זאגט איז דען סגילה דאס דער מענטש נאל אקערן ווען די צייט איז צו אקרין אונד זאל זייען ווען די צייט איז צו זייען אונד זאל יין תבואה אפ שניידן ווען די צייט איז אפ צו שניידן אונד זאל דרעשן ווען די צייט איז צו דרעשן אונד זאל ווינט שופלן ווען איין ווינט וועט ייין נוא ווען וועט ער תורה לערנען זאל וועט אין דער צייט וואש די ישראל מוען דעם ווילן פון הקב"ה וועט גייערט אין דער צייט וואש די ישראל מוען דעם ווילן פון הקב"ה וועט זייער מלאכה גיטאן דורך דעם אנדערין וויא אין פסוק שטייט עם וועלן אויף שטיין פרעסער אונד וועלן פיסערן אייערע שאף אונד דיא קינדער פון אנדערע פעלקער וועלן זיין אייערע אקער לייען אונד אף דער צייט וואס דיא ישראל מוען ניט דעם ווילן פון הקב"ה אזו מוזן זיי זייער מלאכה אליין טאן וויא

דאס איז טייטש די רייד פון דער תורה זאלן זיין גישארפט אין דיין מויל דאס דו זאלסט זיי רעכט קענן דאס ווען איינער וועט דיר עפעס פרעגן זאלסטו ניט שטאמלן ווען דו זאגסט אים גייערט דו זאלסט עם אים פאלד קלאר זאגן וויא אין פסוק שטייט זאגן צו דר חכמה דו בישט מין שוועסטר דאס איז גמיינט דיין לערנן זאל דיר אזו קלאר זיין וויא דיא ווייסט קלאר דאס דיין שוועסטער איז דיר אסור * אויף שטייט אין פסוק קניס אן דיא רייד פון דער תורה אויף דייע פנינג אונד שרייב זיי אן אויף דעם סאביל פון דיין הארץ * אויף שטייט אין פסוק וויא די פוילן זייען אין דער האנט פון איין גביר מלחמה צו האלטן מיט זייא קענן זיין פיינט אונד זאלן דייע תלמידים ביי דיר גישארקט זיין אויף שטייט אין פסוק דייע פוילן זאלן שארף זיין דאס איז גמיינט דייע תלמידים זאלן גישארפט זיין אויף שטייט אין פסוק זאל דעם מענטשן וואס דער פילט מיט זיי זיין פוטר פאס זייא וועלן ניט פאר שעפט ווערן ווען זייא וועלן ריידן מיט זייערע פיינט אין טויער דאס איז גמיינט ווען זייערע זיך מפלפל זיין מיט זייערע חברים רבי חייא בר אבא זאגט אפילו איין פאטר מיט זיין זון אונד איין רבי מיט זיין תלמיד וואס לערנן מיט אנדר אין איין בית המדרש ווערן זיי פיינט איינער דעם אנדרן דורך זייער קרוי אין דער תורה זאגט רבא זייא גייען אבר זון ארסן ניט אוועק פון זי ווערן ליב האבר איינער דעם אנדערין וויא אין פסוק שטייט את והב בסופה איז גלייך וויא עם וואלט גישאגן בסופה דאס איז טייטש זיי האבן זיך לסוף ליב * ועל כל זה אונד פון דעסט ווען ווען ער קען ניט לערנן שטענדיג גייערט ער האט גזעצטע צייטן צום לערנן ווען ער לערינט אין זיי תורה לשם שמים ווערט עם אים גרעניגט גלייך וויא ער לערינט אלע צייט וויא מיר לערנן אין דר גמרא פון תניגה רב אידי דר פאטר פון רבי יעקב בר אידי איז גיזואונט גווען דאס ער איז גנאנגן ריידן חרשים אין ווען ער צו גיין אין בית המדרש אונד איין טאג איז ער גיוניק אין בית המדרש אונד איז ווידר גנאנגן דריי חרשים אדוים אונד איז גווען איין טאג אין דער היים אונד איז ווידר גקסן אין בית המדרש דען ער האט גוואלט אלע רגל זיין אין דער היים אזו האבן די רבנים אים גרופן בר בי רב דוד יוסא איין למדן וואס לערינט איין טאג האט עם אים פאר דראסן האט ער אויף זיך גלייענט דעם פסוק איך בין איין גישעפט צו מיינע חברים דרום וועל איך רופן צו גזאגט אונד ער וועט מיר ענטפון האט רבי יוחנן צו אים גזאגט איך בעט דיר זיי ניט מעניש די רבנים איז רבי יוחנן ארום גנאנגן אונד האט גדרשף עם שטייט אין פסוק זיי מוען מיה ביי טאג פא שטן איז קשה פארשט מען דען גאט נאר ביי טאג אונד ניט בייא

פרק ה נר ד כלל א חלק א

מלאכתן נעשית על ידי עצמן שנאמר ואספת דגנך ותירושך ויצהרך ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידם שנאמר (דברים נח) ועבדת את אויביך . אמר אביי הרבה עשו כרבי ישמעאל יועלתה בידם והרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם אמר להו רבא לרבנן כממותא מיניכו דלא תיתו קמאי לא יביומי נישן ולא יביומי תשרי כי היכי דלא ליטרירו במוזוניכו כולי שתא . אמר רבי יהודה בר אלעאי בוא וראה מה בין דורות ראשונים לדורות אחרונים . דורות ראשונים שעשו תורתן קבע ומלאכתן עראי זה וזה נתקיים בידם דורות אחרונים שעשו תורתן עראי ומלאכתן קבע זה וזה לא נתקיים בידם . על כן יעשה אדם תורתו קבע ומלאכתו עראי וכן השמים כייעוהו להתקיים הכל בידו :

רמד פרק ששי

לעולם ידור אדם במקום תורה כדגרסינן בפרק ר"ט תניא אמר רבי יוסי בן קיסמא פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם אחד ונתן לי שלום והחזרתי לו שלום אמר לי רבי מאיזה מקום אתה אמרתי לו מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני אמר לי רבי רצונך שתדור עמנו במקומנו ואני אתן לך וכו' ואם יראה בני אדם הפצים ללמוד ילמד כל מה שירע כדגרסינן בפרק הרואה דף ס"ג תניא הלל הזקן אומר יבעת שמכנסין יפור ובעת שמפזרים כנס . אם ראית דור שרתורה חביבה עליו פור שנאמר (תהלים קט) עת לעשות לה' יפרו תורתך . ואם ראית דור שאין התורה חביבה עליו כנס שנאמר (תהלים קט) עת לעשות לה' יפרו תורתך . ואם אין רב במקומו שילמדו ילך לבקשו בכל מקום שימצארו כדגרסינן בפרק ד' מאבות רבי נהוראי אומר יהוי גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבוא אחרך שהכריך יקיימה בידך ואל תעזב אל תשען וכל מי שגולה אחר תורה ואינו חושש למטולו מוכחה לו שילמדנה כדגרסינן במסכת עירובין בפרק כיצד מעבדין דף ג"ד תני דבי רב ענן מ"ד (שופטים ה) ירוכבי אתונות צהורות יושבי על מדון וגו' ורוכבי אתונות צהורות אלו תלמידי חכמים שהולכין מעיר לעיר וממדינה למדינה ועוסקין בתורה ועושין אותה כצהרים . יושבי על מדון אלו תלמידי חכמים שיושבין ודנין דין אמת לאמתו . יהולכי אלו בעלי מקרא . על דרך אלו בעלי משנה . ישיהו שכל שיחתן הם דת . וגרסינן נמי במסכת ברכות

אפסן כדכתיב : ועלתה בידם המורה שיהי לכם מנוחה ועל ידי כן למדו כמורה : ביומי ניסן וכו' קצרה : ביומי השנה דניכוח הניסוח והניסוח :
בעת שמכנסין שאין המנוחה מורה תכנינים קורס לתלמידים : פור אפס לטעון לתלמידים : בשעת המפזרים הסגולות כדכתיב מינינים מורה : כנס אפס ולא טעול שרש עייבס דלף זו לכבוד שמים הו' לאחור כמות כעוה וכתיב עת לעשות לה' יפרו תורתך : ואם ראית דור שאין התורה חביבה עליו כנס ולא טעול דכתיב קורס לכוון : הפרו חזרתך מלפניה כשעת שמכנסים הו' לנס שמים : הוי גולה למקום תורה אל אין תלמידי חכמים כקמאין ואל האמר שמתין עד שיבאו ח"ס לבאו שמי לא יבאו וכו' ואל יבאו אל תאמר שמכיר קיימוס נידר שלמדו מן איתו ויהי שמש מתי הכי עזמו לקומע מתי תלמידו אלא ילך הו' נעמו לכי וילמד ממנו ד"ל שאילו חרף ונפי אפס לך אל סכך וכי יתלמידים הכיב וכי יקיימו בידך שמיא והתן עתה וכיבו דמסיים ואל תיבנה אל תכסן : רוכבי אתונות אלו ח"ס דקרא לביעל מיניו חירי חפטי וכל לני להחוקי יבאל המכריס הכיס ככרסו וכל לני להחוקי יבאל המכריס הכיס ככ' : יושבי על מדון כגון כמתנה ויביים ומתנין כגון כמי שאלו כדון לאמתו : הולכי כיינו קורה הלימוד סוכך לביס כמדתה על ספקא : על דרך כוח לימד המסנה : שיחו או כאלמד מקרא ומסנה שיחתם כמתנה ככל שימתן וכו' כמיס דלפי שיחת ח"ס ליכין

אין פרק הרואה מיר האבן גלערינט הלל הזקן זאגט אין דער צייט וואס די תלמידיו חכמים לערנן ניש תורה מיט לייסן זאלסטו דין תורה פר שפרייטן און לערנן מיט זיי אבר אין רה צייט וואס די תלמידי חכמים פון דעם דור לערנן מיט לייסן זאלסטו דין תורה אין האלטן און אליין לערנן און ווען די זעהסט אין דור וואס די תורה איז אויף אים גליבט אזו פאר שפרייט דין תורה און לערנן מיט לייסן ווי אין פסוק שמיט עס איז דא איינר וואס פר שפרייט ויין תורה און זיא ווערט נאך גימערט בייא אים אבר ווען דוא זעהסט אין דור וואס די תורה איז אויף אים ניש גליבט זאלסטו דין תורה ביי דיר האלטן דען עס איז אין בויזן פאר דער תורה צו לערנן מיט דיא וואס ליבען ניש די תורה און עס עשייט אין פסוק עס איז דא אין צייט ווען דיא תורה איז ניש גליבט דאס מען זאל די תורה פאר שטערין און אין האלטן : ואם אין רב במקומו און ווען עס איז ניש דא קיין רבי אין ויין ארט וואס ער זאל מיט אים קענן לערנן זאל ער גיין וכן אין אלע ערטער פון דא זאלסטו ווערין פאר פרייבן פון דין ארט צו גיין אין אזו אין ארט וואס מען לערינט תורה און דוא זאלסט ניש זאגן די תורה וועט קוסען צו דיר : און דא זאלסט ניש לערנן אליין נייערט מיט פיל חברים דען זיי וועלין פאכן מיט דעם וואס דוא וועסט לערנן מיט זיי גרונדליך דאס דין תורה וועט ביי דיר אין בעשאנד האבן . און דא זאלסט דיר ניש פאר לאן אויף דין אייגענעם פאר שטאנד : וכל מי שגילה אחר התורה און ווער עס פאר פרייבט זיך נאך דער תורה און זארגט ניש דאס ער מוז ארום גיין דער איז פאר זיבערט דאס ער וועט די תורה קענן לערנן וויא מיר לערנן אין מסכת עירובין מען האט גלערינט אין דער ישיבה פון רב ענן וואס מינט עס דער פסיק רוכבי אתונות צהורות די וואס רייטן אויף וויישיע אייזלן דאס איז נמינט דיא תלמידי חכמים וואס גייען פון איין שטאט אין דער אנדערע שטאט און פון איין מדינה אין דר אנדער מדינה צו לערנן תורה און זיי לערנן תורה אזו קלאר וויא דער מיטין כגאן אזו יושבי על מדון דיא וואס זיצן אויף אדין דאס איז נמינט די תלמידי חכמים וואס זיצן אויף אדין און משפסן מיט אמת הולכי זיי גייען אין בית המדרש צו לערנן פסוק על דיד אויף דעם וועג וואס גייען אויף דעם וועג פון דער תורה צוא לערנן משניות : שיחו זיי ריידן אין דר תורה דאס זיינן די לייט וואס לערנן נקרא דאס גאר זייער ריידן איז אין דר תורה : וגרסינן נמי אויף לערנן מיר אין מסכת ברכות די רבנים האבין גלערינט וויא אונזערע רבנים זיינען אריין גינאנען

וויא אין פסוק שמיט דוא וועסט מען אליין איין זאמלן דין קאמן און דיין דיין און דיין בוימל און ניש דאס אליין נייערט די ארבעט פון די עובדי פוכבים ומילות מען וייא אויף טאן וויא אין פסוק שמיט דא וועסט מענען דין דיינע פרייט זאגט אביי פיל לייט האבן גטאן אזו וויא רבי ישמעאל זאגט דאס זיי האבן איין מלאכה אויף גטאן ביי זייער לערנן האט עס זיי גהאלפן און זיי תורה אויף גהאלטן . און פיל לייט האבן גטאן וויא רבי שמעון בן יוחאי זאגט דאס זיי האבן גלערינט און קיין מלאכה האט זיי ניש גהאלפן דאס זיי זיינן ניש גליבט ביי דער תורה איר להו רבא האט גאט צו די רבנים און עט פון אייף איר זאלט ניש קומן פר מיר ניש אין חודש ניסן און ניש אין חודש תשרי ווייל דאס איז דיא צייט וואס מען זאמלט אין די תבואה און דעם וויין און בוימל פרי איר זאלט ניש האבן צו זארגן דאס גאנצע יאר אויף אייער פרנסה : רבי יהודה בר אלעאי זאגט מים און זעה דעם צווישן שייך צווישן די פר צייטיגע דורות און צווישן די דורות וואס זיינן היינט דערדי פר צייטיגע דורות האבן זייער תורה פאר איין עיקר גימכט און זייער מלאכה האבן זיי פר גרינג גהאלטן איז האבן זיי ביינע גהאלטן די תורה און דיא פרנסה אבר די דורות וואס זיינען היינט האבן גמאכט זייער מלאכה פאר איין עיקר און זייער תורה האבן זיי פאר גרינג גהאלטן דרום האבן זיי ביינע ניש גהאלטן ניש דיא תורה און ניש זייער פרנסה דרום זאל דער מענטש מאכן זיין תורה פאר איין עיקר און זיין מלאכה זאל ער פאר גרינג גהאלטן און פון הימל וועט מען אים העלפן דאס עס זאל אלץ איין בעשאנד האבן אין ויין האנט : רמד לעולם ידור אדם במקום תורה חביבה עליו וכו' ווען עס פאר איין ארט וואו מען לערינט תורה וויא מיר לערנן אין פרקי אבות מיר האבין גלערינט רבי יוסי בן קיסמא זאגט אמאל בין איך גנאנען אין ווען האט מיר איין מענטש גלערינט און האט מיר שלום געגעבן האב איך אים אום גקערט שלום האט ער צו מיר גזאגט רבי פון וואס פר איין שטאט בישטו האב איך צו אים גזאגט איך בין פון איין גרוישר שטאט וואס פיל חכמים און סופרים וואגן אין איר . האט דער מענטש צוא מיר גזאגט אויב דוא ווילשט וואונען אין מיין שטאט וועל איך דיר געבן פיל גאלד און זילבר האב איך צו אים גזאגט אפילו ווען דוא וועסט מיר געבן נאר דאס גאלד און זילבר פון דער וועלט וועל איך ניש וואונען נאר אין דעם ארט וואו מען לערינט תורה : ואם יראה אדם ווען ער זעהט דאס דיא לייט וויילן לערנן זאל ער מיט זיי לערנן אלץ וואס ער קאן וויא מיר לערנן

פרק ו נר ד כלל א חלק א

לימד : לברם על פס סמוי וזכין מיתום ממות ככס וז הכנות מותות שיות : בכבוד אכמניא מכניס אורחין נכמיה : ראש המדברים שיהיה חבוב כי קיסר וזה סהוא יונק רחמן כל מקום : י"ב מיל שלם פסוקים מהם יתחיל מכות שישמות עד אלל השנים למרה מיה וכו' לומר קרא הכתוב מקום ה' : כלבא שבוע שם אחר מעצרו ירושלם שכל הנכנס לביתו רעב כלבא סיה וזאז טבע רבי עקיבא סיה רועם בהמיו ורמזה נח כלבא טבע כל"ש טעם נדמות פועל ועליו טעום סוף נמשכו : קא מדברת כמה את מזהנת כן : שיבבתא פסגה אמה לה להקשע כננדים וחס אין לך כאלו לך : יודע צדיק נפש בהמתו סהיה רועם ויודע אורחין לכהנות כלם : ורועם טוב מתחם עליהם ומטיבם נוחם כן : יודע טעמי ארזי מנכסו בעצמו ושכין לי כלום ויתחם עלי : דחמי לה שבועיה עבדיו של ר"ע שלא סיו ויודעין סהיה אשמו אמר להם ללמד לכל תלמידיו ועבדיו חורה שמלמדו אלו וזהם על ידה סוף שמהם לי עשה למיזל לבי רב : כי האי גוונא סאמיה ליה חס מתן לבי רב אקוש לך כמו ששמה חס לר"ע

פרק הוואה דף ס"ג תגו רבנן כשנכנסו רבותינו ילכרם כיכנה היה שם רבי יהודה ראש המדברים בכל מקום ורבי יוסי ורבי נחמיה ורבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי פתחו כולן יבכבוד אכמניא ודרשו גזח רבי יהודה יראש המדברים בכל מקום ודרש (שמה ל) ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ לנחנה וגו' והלא דברים קל וחומר ומה ישראל שאין מרוחקין אלא ישלש פרסאות אמרה תורה והיה כל מבקש ה' תלמידו חכמים שנושאים משאו' על כתפיהם והולכין מעיר לעיר ומדינה למדינה ללמוד תורה עמלו וכו' כדאיתא למעלה בהכנסת אורחים : וזרסינן בפרק קמא דהורא דף ח' אף זיכב עמיס וגו' והם תכו לרנלך וכו' תני רב יוסף אלו תלמידי חכמים שמכתתין רגליהם מעיר לעיר ומדינה למדינה לישא וליתן בדבורו של מקום לפיכך נהגו רבותינו לילך להגלות בכל מקום שזיו מוצאים ישיבות של תורה כדי ללמוד כמו שמצינו שעשה ר"ע כדגסינן בכתובות פרק אע"פ דף ס"ג ובגדרים פרק הגודר : ר"ע רעיא לכן יכלבא שבוש הוי הויתיה ברתיא דהוה צנוע ויעלי אמר ליה אי מקדישנא לך אזלת לבי רב אמר לה הן איקדשא ליה בצנועא שדרתיה שמע אבנה ואיקפד אפקה מביתיה ואדרה הנאה ממנוניה : אול ויתבי כבי רב תריסר שתא כי אתא אייתי בהדיה תריסר אלפי תלמידי : שמעי לההוא סבא דקאמר לה עד כמה יקא מדברת אלמנה חיות : אמרה ליה אי לרדיי ציית יתיב תריסר שנין אחרנייתא כי שמע אמר ברשות קא עבידנא : הדר אול ויתבי כבי רב תריסר שנין אחרנייתא כי אתא אייתי בהדיה כ"ד אלפי תלמידי שמעה דכיתתו הוה קא נפקה לאפיה אמרה לה ישיבבתא שאלי מני ואיכמי אמרה לה (משלי יב) יודע צדיק נפש בהמתו כי מטיא לגביה נפלה על אפה ומנשקה ליה לכרעיה הוה קא ידחפי לה שמעיה אמר להו הניחו לה שלי ושלכם שלה הוה שמע כלבא שבוש דגברא רבה אתא למתא : נדרי : אתא לגביה אמר ליה רבי יש לי נדר להפ' אמר ליה רבי אפילו פסוק אחד : אמר ליה אנא ניהו נפל על אפיה ונשקה לכרעיה : צוחבא מרבנן אדעתא דגברא רבה מי נדרת אמר ליה רבי אפילו פסוק אחד : אמר ליה אנא ניהו נפל על אפיה ונשקה לכרעיה : ויהיב ליה פלגא דממוניה : ואף ברתיא דר"ע עברא לשמעון בן עזאי כי האי גוונא : אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי רחילא בתר רחילא אולא כעובדין דאימא כך עובדא דברתא : ובפרק הגודר כתוב מעשה זה יותר בקוצר וגם מצינו מעשיות כתובים כשהלכו ללמוד תורה רבי הנינא בן חבניאי ורבי המא בר ביזנא ורבי יוסף בריה דרבא ואחרים כמו שכתוב בפרקים הנזכרים ובמקומות אחרים עבדו סה יש לעשות בזמן הזה שבעונותינו נתמעטו הישיבות

לימד : לברם על פס סמוי וזכין מיתום ממות ככס וז הכנות מותות שיות : בכבוד אכמניא מכניס אורחין נכמיה : ראש המדברים שיהיה חבוב כי קיסר וזה סהוא יונק רחמן כל מקום : י"ב מיל שלם פסוקים מהם יתחיל מכות שישמות עד אלל השנים למרה מיה וכו' לומר קרא הכתוב מקום ה' : כלבא שבוע שם אחר מעצרו ירושלם שכל הנכנס לביתו רעב כלבא סיה וזאז טבע רבי עקיבא סיה רועם בהמיו ורמזה נח כלבא טבע כל"ש טעם נדמות פועל ועליו טעום סוף נמשכו : קא מדברת כמה את מזהנת כן : שיבבתא פסגה אמה לה להקשע כננדים וחס אין לך כאלו לך : יודע צדיק נפש בהמתו סהיה רועם ויודע אורחין לכהנות כלם : ורועם טוב מתחם עליהם ומטיבם נוחם כן : יודע טעמי ארזי מנכסו בעצמו ושכין לי כלום ויתחם עלי : דחמי לה שבועיה עבדיו של ר"ע שלא סיו ויודעין סהיה אשמו אמר להם ללמד לכל תלמידיו ועבדיו חורה שמלמדו אלו וזהם על ידה סוף שמהם לי עשה למיזל לבי רב : כי האי גוונא סאמיה ליה חס מתן לבי רב אקוש לך כמו ששמה חס לר"ע

לימד : לברם על פס סמוי וזכין מיתום ממות ככס וז הכנות מותות שיות : בכבוד אכמניא מכניס אורחין נכמיה : ראש המדברים שיהיה חבוב כי קיסר וזה סהוא יונק רחמן כל מקום : י"ב מיל שלם פסוקים מהם יתחיל מכות שישמות עד אלל השנים למרה מיה וכו' לומר קרא הכתוב מקום ה' : כלבא שבוע שם אחר מעצרו ירושלם שכל הנכנס לביתו רעב כלבא סיה וזאז טבע רבי עקיבא סיה רועם בהמיו ורמזה נח כלבא טבע כל"ש טעם נדמות פועל ועליו טעום סוף נמשכו : קא מדברת כמה את מזהנת כן : שיבבתא פסגה אמה לה להקשע כננדים וחס אין לך כאלו לך : יודע צדיק נפש בהמתו סהיה רועם ויודע אורחין לכהנות כלם : ורועם טוב מתחם עליהם ומטיבם נוחם כן : יודע טעמי ארזי מנכסו בעצמו ושכין לי כלום ויתחם עלי : דחמי לה שבועיה עבדיו של ר"ע שלא סיו ויודעין סהיה אשמו אמר להם ללמד לכל תלמידיו ועבדיו חורה שמלמדו אלו וזהם על ידה סוף שמהם לי עשה למיזל לבי רב : כי האי גוונא סאמיה ליה חס מתן לבי רב אקוש לך כמו ששמה חס לר"ע

אימליכטר

אימליכטר

פרק ו נר ד כלל א חלק א

תורה בכל מקום שיוצאתנה • ואע"פ שיגלה למקומות אחרים • היא תנאלנו לסוף וישיבנו בראש :

רמה פרק שביעי

כשיעסוק אדם בתורה יהא לשם שמים ולא כדי לישול שכרה • כדגורסינן במסכת כלה פרק ר"ט • רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה יזכה לדברים הרבה ולא עוד אלא שכל העולם כולו יכדאי הוא לו • נקרא ריע ואהוב אוהב את המקום אוהב את הכריות כשמה את המקום משמח את הבריות ומלבשתו ענוה ויראה וכו' כדאיתא במסכת אבות וגרסינן נמי בפרק חלק דף צ"ט אמר רבי אלכסנדראי כל העוסק בתורה לשמה כאלו עושה שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה שנאמר (שעה כו) או יחוק • כמעויו יעשה שלום לי וגו' ורב אמר כאלו בנה יפלטין של מעלה ופלטין של מטה שנאמר (ש"ס נא) ואשים דברי כפוך וכצל ידי כסיתך וגו' • וכי יהודה אומר כאלו מנין על כל העולם כולו שנאמר וכצל ידי כסיתך וריב"ל אמר כאלו מקרב גאולה לישראל שנאמר (ש"ס) ולאמר לציון עמי אתה • וכשיעסוק בה לשמה נעשית לו סם חיים כדגורסינן בפרק קמא דתענית דף ז' תניא רבי בנאה אימר כל העוסק בתורה לשמה תורתו נעשית לו סם חיים שנאמר עץ חיים היא וגו' ואומר (משל"ג) רפאות תהו לשרך וגו' ואומר כי מוצאי מצא חיים ויפק רצון מה אבל אם אינו עוסק בה לשמה היא לו סם המות דאמרו רז"ל כל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות שנאמר (דברים לב) יערוף כמטר לקחי אין עריפה אלא הריגה שנאמר (ש"ס כא) וערפו שם את העגלה וגו' • וגרסינן נמי במסכת שבת פרק כמה אשה יוצאה דף ס"ג אמר רב ששת מ"ד (משל"ג) אורף ימים בימינה וגו' וכי בימינה אורף ימים איכא • עושר וכבוד ליכא אלא *למיימינים כה אורף ימים איכא וכל שכן *עושר וכבוד *ולמשמאילים בה עושר וכבוד איכא אורף ימים ליכא • וגרסינן נמי בפרק ר"ע דף פ"ח אהר רבי תניא מ"ד (ש"ס כה) שמעו כי נגידים אדרב וגי' למה נמשלו ד"ת לגנדי לומר לך *מה נגיד זה יש בו כח להמית ולהחיות אף ד"ת יש בהם

כח להמית ולהחיות כדרכא דאמר רבא ידאימין בה סמא דחיי דלא איימין בה סמא דמותא • וגרסינן נמי במסכת יובא פרק בא לו כי"ג דף ע"ב אריב"ל מ"ד (דברים ו) וזאת התורה אשר שם משה זכה נעשית לו • וסם חיים לא זכה נעשית לו סם המות והיינו דאמר רבא ידאימין בה סמא דחיי דלא איימין בה סמא דמותא • רבי שמואל בר נחמן רמי כתיב (תהלים ט"ז) פקודי ה' ישרים משמחי לב וכתיב אמרת ה' צרופה זכה משמחתו לא זכה צורפתו למיתה • וגרסינן נמי במסכת ברכות פרק היה קורא דף י"ז *מרגלא בפומיה דרב תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא יהא קורא ושוונה ובוטע באביו ובאמו וכמי שהוא גדול ממנו כחכמה שנאמר (ש"ס ק"א) ראשית

פון זיין הנאה ווען אזווערט אים זיין לערנן אסם המות ווי אין פסוק ששיים יעריף כמטר לקחי דיין לערנן וואס איז ניט לשם שמים וועט דרך הרגל דען דאס ווארט יעריף איז פייטש דעם נאקן אפ שלא גיין וויא דער פסוק זאגט וערפו שם את העגלה כען זאל דארטן אפ שלא גיין דעם נאקן פון דער קאלף • אויף לערנן מיר אין מסכת שבת ר"ב ששת זאגט וואס מיינט דר פסוק לאנגע טעג איז אויף דער רעכטר זייט פון דער תורה און עושר און כבוד איז אויף איר לינקע זייט איז קשה איז דען אויף דער רעכטר זייט פון דער תורה ניט דא קיין עושר און כבוד נייערט עס איז אזו גיימיגט דער וואס לערנט תורה אין דעם רעכטן וועג לשם שמים וועט ער האבן לאנגע טעג און עושר און כבוד וועט ער פשיטא האבן אבר דער וואס לערנט תורה אין לינקן וועג ניט לשם שמים דער האט עושר און כבוד אבער ניט קיין לאנגע טעג • וגרסינן נמי אויף לערנן מיר אין פרק רבי עקיבא רבי תניא זאגט וואס מיינט דער פסוק הערש צו צו מיר דען איך וועל ריידן פירטען רייד גלייבט ער די תורה צו איין האר דען אזו וויא איין האר קאן איינעם סמית זיין און קאן אים לעבן לאזן אזו איז אויף דיא תורה קען פייטיג און געבן לעבן וויא רבא האט זאגט דער וואס לערנט תורה לשם שמים דעם איז ויא איין קרייטער פון לעבן • און ווער עס לערנט דיא תורה ניט לשם שמים אים איז ויא איין סם הנות • אויף לערנן מיר אין מסכת יובא • רבי יהושע בן לוי זאגט עס שייט אין פסוק וזאת תורה אשר שם משה איז גלייך וויא עס שייט סם דאס איז פייטש ווער עס לערנט תורה לשם שמים איז אים ויא איין סם פון לעבן און ווער עס לערנט ניט לשם שמים איז ויא אים איין סם המית • רבי שמואל בר נחמני האט ווידער אנגדער גיפרענט איין קאל שייט אין פסוק די בפעלונג פון זאט איז רעכט פארטיג און דר פרייען דעם מענטשנים הארץ • און איין קאל שייט אין פסוק דיא זאג פון זאט לייטערין דעם מענטשן דאס איז אזו גיימיגט ווען ער לערנט לשם שמים איז אים די תורה משמח • און ווען ניט לייטערט זיא אים צום מוים • וגרסינן נמי אויף לערנן מיר אין מסכת ברכות די זאך איז גינאוונליך גינאוונליך ווען עס מויל פון רב דער תכלית פון חכמה איז תשובה און מעשים טובים דאס דר מענטש זאל לערנן פסוק און משניות און מדר זיין אין זיין פאטר און מאמר און אין לייט וואש זייען גרעשר פון אים אין תורה • אזו איז זיין לערנן נאר גישט וויא אין פסוק שייט דאס ערסען פון תכלית דאס דער זאל מירא האבן

אכנים: היא המורה הנגלה מעלת ושלחו כל ספרים שלנו יסא פחות מקורס וזכרנו להלן יסכיס: זכרה לרבנים הרבה להיות ליק וחסד כדלקמן • כדאי הוא לו להיות פול שנו • ונקרא ריע ולי מה יקור ריען הסוב ישנו הוכיך וגם שלום רכ לא-כיב חוכמן אוהב אל העוסק שבעה מחזקה אוהב את הבריות שערקתו ומלמדו ונמולן טוב ונלכטו ספרים פנים ומכסחו להיות ליק סוף חתמו וינו ששה עול: במעויו משו מורה שלום שלום תהי יומני חחד למעלה וחחד למטה כפמליא בחילות שרי אומות דלס יס שלום כייס יס שלום כמליע מעס: פלטרין ויות מעלה ומטה כדכתיב ונגטע שמים וניסור חן: לשמה משו כלבא זוני ה' אלהי לא כדי לירכא רבי: עושר וכבוד ליכא כתיבס כיין דלאס חודק ימס כ"ס עושר וכבוד: למיימינים סל מורה שמסעין עשיהן כדקדוק וברגין כימין הבריות למלאכה: ולמשמאילים בה חן ימנים סה כל זכין וי נמי מיימינים כה עוסק למטה מחילין של למטה: מה נגיד מן וסס: דאימין בה למיימינים כה עוסק סכל כחם ועודיס לדען סכס כלס סמבט: ניד ימיו סמא עיקר: סם חיים וכ סמו כי גולס מן סם כדמתיא סס לא זכה סמח דק להפגל ולהגדר זוכיס סס סס ורעשו כדכתיב ססס מרגלא דרב זכ סיס רגיל כסו סמלית סממ עיקר סס סס

כח להמית ולהחיות כדרכא דאמר רבא ידאימין בה סמא דחיי דלא איימין בה סמא דמותא • וגרסינן נמי במסכת יובא פרק בא לו כי"ג דף ע"ב אריב"ל מ"ד (דברים ו) וזאת התורה אשר שם משה זכה נעשית לו • וסם חיים לא זכה נעשית לו סם המות והיינו דאמר רבא ידאימין בה סמא דחיי דלא איימין בה סמא דמותא • רבי שמואל בר נחמן רמי כתיב (תהלים ט"ז) פקודי ה' ישרים משמחי לב וכתיב אמרת ה' צרופה זכה משמחתו לא זכה צורפתו למיתה • וגרסינן נמי במסכת ברכות פרק היה קורא דף י"ז *מרגלא בפומיה דרב תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא יהא קורא ושוונה ובוטע באביו ובאמו וכמי שהוא גדול ממנו כחכמה שנאמר (ש"ס ק"א) ראשית

איטליכר וואס וויל גיין אין דעם וועג פון לעבן זאל ער גיין זוכן התורה אין אלע ערטר וואו ער קען זיא גפיין און האשטע ער וועט מוין פאר מריבן ווערן אין פירעמער ערשער וועט אים די תורה לסוף אויס גיין און וועט אים ווען פאר איין ראש :

רמה וכשיעסוק אדם בתורה ווען דער מענטש לערנט תורה זאל ער לערנן לשם שמים און ניט צו געבן שבר דער פאר וויא מיר לערנן אין מסכת פלה רבי מאיר זאגט דער וואס איז עוסק אין דער תורה לשם שמים דער איז זוכה צו פיל זאכן און נאה מער די נאגע וועלט איז ראוי צו בשאפן ווערן פון זייט וועגן און ער ווערט גרוף אין גועל און גליבט צוא גאט און ער האט גאט ליב און ליבט לייטען און ער איז משמח גאט איז לייט און די תורה קלייר אים אן ענוה און נאשט פארבט וויא זייא ווינען גרעינט אין מסכת אבות: וגרסינן נמי אויף לערנן מיר אין פרק חלק רבי אלכסנדראי זאגט ווער עס לערנט תורה לשם שמים איז גלייך וויא ער סאכט שלום צווישן די אויפערסעט וועלט מיט דער אונטערסעט וועלט וויא אין פסוק שייט ווען ער וועט אן געסן אין דעם שטארקייט פון מין תורה וועט ער מיר מאכין שלום אין ביידיע וועלטין און רב זאגט ער איז גלייך וויא ער האט גבויעט פאראצוין צו שייטען אין הימל און אויף דער ערד וויא אין פסוק שייט איך וועל טאן מיינע רייד אין דין מויל אים מיט דעם שאפן פון מיינע הענט וועל איך דוה צו דעקן צו באשיטצען און רבי יוחנן זאגט ער איז גלייך וויא ער באשיטצט אויף דעם באנצין עולם וויא אין פסוק שייט אין דעם שאפן פון מין האנד וועל איך באשיצן די וועלט און רבי יהושע בן לוי זאגט ער איז גלייך וויא ער איז מקרב דיא גאולה וויא אין פסוק שייט דורף זיין תורה לערנן וועט מען זאגן צו ציון דו ביסט מין פאלק: וכשיעסוק בה לשמה און ווען ער לערנט תורה לשם שמים ווערט אים דיא תורה קרייטיכר פון לעבן וויא מיר לערנען אין דער גמרא פון תעניות מיר האבין גילערנט רבי בנאה זאגט דער וואס לערנט תורה לשם שמים ווערט זיין תורה צוא אים קרייטיכער פון לעבין וויא אין פסוק שייט דיא תורה איז אבוים פון לעבין צו דיא וואס האלמין אין איר אויף שייט אין פסוק דיא תורה איז אהיילונג צוא דין נאשיל אינ צו גאר דין פלייש אויף שייט אין פסוק דיא תורה זאגט דר וואס גפנט מיר דר גפנט לעבן איז וועט באקומען אגוים ווילן פון נאט • אבר ווען ער לערנט ניט לשם שמים ייערט

פרק ז נר ד כלל א חלק א

הוא עמם מאכזב ומעמיס עושים : העושים
 שלא לשמה נוח להם שלא נבראו : אל תעשה
 נמוך כדי לקיים אלהים כשגיל ששקפה רבי
 עשרה שלם סוף אלהים כשגיל ששקפה רבי
 ויזכירו דאם אלה למוך מאכזב וסוף הכבוד לאל
 ולא קידום כפי שמעו עיני כשכר כן אלו
 עולם כבודם אלה כשכר לו עמך מתנה אלה
 יעקב כבודם כיון שכל לו עמך כיון שאלו כל לו
 שכל וזכר מלמדו מיוקיות וסוף סלידת עמם
 בעולם מותר : ודאשתמש בתאם שמתם
 כתיב תורה שלומד להאזין כדי לעול עמך
 ולפי עמך לא ילמד את און מרות כפי עמך
 מן העולם כבוד אלו : קשרם על אצבעותיך
 לזכור לא תזון להאזין אלה כדי שיכיר עונותיך
 כפי וזכיר על זה וזה עמם על הנחותיך
 וזהו כן כפי אלו שפוף סוף הכבוד לאל כשכר
 דרכים דרכי נועם וזוהר ותומים מותר :
 לשם פועל לשם סוף סוף שפעל וזה עולם
 וזה כן לשם לשם עמם מתא כל עונות
 לשם : נעקב מן העולם שמתא כפי סלידת
 קיבל כלפי רוב סוף סוף שאלו כפי סלידת
 סלידת מן סוף רוב סוף סוף שאלו כפי סלידת
 סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף
 כיון שהוקפלו רוב הקפועות כיון שכל
 מתא מן סוף רוב סוף סוף שאלו כפי סלידת
 סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף
 ומציעין אותם לשם הכסף סוף סוף סוף סוף
 וכל שם סוף קרא להאזין נס מן הקפועות דרכי
 האמת דרכי קרא לסוף סוף סוף סוף סוף סוף
 הקפועות ומציעין סוף סוף סוף סוף סוף סוף
 סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף
 מן הכלים ופועלים מן סוף סוף סוף סוף סוף
 על כן חלם רבי עולם ומתם סוף סוף סוף
 גונות סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף סוף

הכמה נר לזמירותם לא נאמר . אלא לעושים לשמה ולא לעושים שלא לשמה וכל יעושיין
 שלא לשמה נוח להם שלא נבראו . ע"כ יש לו לאדם לעוסק בתורה לשמה ולא להתגדל בה ולא
 ליהנות נוחו ממה כמו ששינוי בפרק די סאבות רבי צדוק אומר יאל תעשה עמדה להתגדל בהם
 ולא קידום לחתוך בהם וכן היה הלל אומר יודאשתמש בתאם חלק . הא למדת כל הנהגה מדת
 נופל חיו מן העולם . וגרסינן במסכת נדרים פרק קונם דף ס"ב תניא (דברים ל) לאהבה את ה'
 אלהיך שלא יאמר אדם אקרא כדי שיקראוני חכם אשנה כדי שיקראוני רבי אשנה כדי שאהיה
 זקן ואשנה בשיבה . אלא למוך מאהבה וסוף הכבוד לאל שנאמר (משלי י) יקשרם על אצבעותיך וגו'
 ואומר (ש"ג) דרכיה דרכי נועם וגו' ואומר עין חיים וגו' ר"א אומר עשה דברים ילשם פועל ודבר
 בהם לשון אל תעשה עמדה להתגדל בהם ולא קידום לחתוך בהם . וקו ומה כלשצר שלא נשתמש
 אלא בכדי קדש שנעשו כלי חול . נעקב מן העולם מי שנשתמש בכתיבה של תורה עאכ"ו . וכן
 סצינו לרבי מרפון כי לפי שניצל מן המיתה בשביל תורתו נצטער כל ימיו כדגרסינן התם רבי
 מרפון אשכחיה הניא נברא יבזמן שהוקפלו רוב המציעות דקא אביל אחתיה יבשקא ושקליה
 ואמטייה למשרייה הניא אמר אוי לו למרפון שזה הורנו שמעיה איהו שבקיה וערק אמר רבי
 אבהו שמוס רבי הניא בן גמליאל כל ימיו של אותו צדיק היה מצטער על דבר זה אמר יאמי
 לי שנשתי משתי בכתיבה של תורה דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל המשתמש בכתיבה של
 תורה נעקב מן העולם קל וחומר ומה כלשצר שנשתמש בכלי קדש שנעשו כלי חול שנאמר (יחזקאל ו)
 וכאו בה פריצים וחללוה כיון שכאו פריצים נעשו תל נעקב מן העולם דכתיב (דניאל ה) ביה
 בליליא קמיל כלשצר מלכא . המשתמש בכתיבה של תורה שהוא קיים לעולם ועד עאכ"ו . וזה
 המעשה כתוב במסכת כלה פרק רבי יהודה יותר בקוצר ללמדנו שלא יעסק אדם בתורה אלא
 לשמה ואל יטול ממנה הנאה בעולם הזה יותר ממה שהתורה תורה . ועכ"ו טוב לו להתחיל
 ולכנס בלימוד אפילו שלא לשמה שאח"י שיבין האמת יחזור להתעסק בה לשמה כדגרסינן בפרק
 חלק דף ק"ה ובמסכת הוריות בפרק כהן משה דף י"א אמר רבי יהודה אדם רב לעולם יעוסק
 אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה שבשכר ימ"ב קרבנות
 שהקריב בלק מלך מואב וכה ויצתה מאנו רות ואמר רבי יוסי בר הנינא רות בתו של ענלון בן
 בנו של בלק מלך מואב היתה . ועל כל זה הפרש גדול יש בין לשמה בין שלא לשמה כדגרסינן

לשמה ללמד ולתקן ר"ע אוי שום תעיה לרבי פרסון ואלו סוף וסוף לו כשכר סוף סוף : איי לו ל

צו רבי מרפון דאם ער האם אפ גרין פייגן פון זיין בוים ווען מען האט שוין
 אונעק גלייבט די מעשיר וואס מען שטייט מיט זיי דען אלע בוימר זייגן שוין
 ליידיג גיווען נאר עפעש זייגן נאך איבר גיבליבן אז זייגן שוין הפקר דרייבר
 האט רבי מרפון גינעמען אפער דער מענטש האט גנאפן צו רבי מרפון אינ
 אריין גלייבט אין איין זאק און האט אים גיוואלט אין וואשר אריין ווארפן
 האט רבי מרפון גואנט ווייא אז צו רבי מרפון דאם דער מענטש וויל אים
 הרגן . ווייא דער מענטש האט דער הערט דאם ער איז רבי מרפון האט
 ער אים גלאיט און איז אונעק גלאפן . האט רבי אברו גואנט פון וועגן רבי
 תניא בן גמליאל אז לאנג ווי דר צדיק רבי מרפון האט גלעבט האט ער ניק
 דרויף מצער גיווען און האט גואנט ווייא איז צו מיר דאם און האב גניצט
 מיט דר קרוין פון דר תורה דערנאך בר בר חנה האט גואנט פון וועגן ר' יוחנן
 ווער עס גניצט מיט דר קרוין פון דר תורה דר ווערט אויס גריסן פון דר וועלט
 עס איז אקל וחומר פון בלשצר דס ער האט נאר גניצט מיט די פליים פון דעם
 בית המקדש וואס זיי זייגען שוין גיווען אים הייליג ווייא אין פסוק שטייט
 דיא הייליג זייגן ניקוסן אין בית המקדש און האבן איר גימאכט און הייליג
 איז ער דאך דריבער גיהרגט גיווארן ווייא אין פסוק שטייט אין דר נאכט
 איז בלשצר גיהרגט גיווארן מכל שפן ווער עס גניצט מיט דר קרוין פון דער
 תורה וואס איר קרושה איז אייביג . איז ער פשיטא חייב מיתה . און דיא
 מעשה שטייט אין מסכת בלה נאך מער בקיצור דאם קומט צו לערנען אונז
 דאש דער מענטש זאל לערנן דיא תורה לשם שמים און זאל פון דר תורה
 קיין הנאה ניט האבן בעולם הזה מער ווייא דיא תורה האט אליין ממיר
 גיווען : ועל כל זה און פון דעשט וועגן איז גוש צוא אן הויפן צו לערנען
 אפילו ניט לשם שמים דען דר נאך ווען ער וועט פר שטיין דעם אמת וועט
 ער לערנן לשם שמים ווייא מיר לערנן אין פרק חלק און אין מסכת הוריות
 רב יהודה זאנט פון וועגן רב אייביג זאל דער מענטש תורה לערנן און
 מצות מאן אפילו ניט לשם שמים דען דרויף דעם וואס ער וועט גוואנט
 זיין צו לערנן וועט ער קומן צו לערנן לשם שמים דען דרויף דעם שכר וואס
 בלק האט סקריב גיווען צוויי און פערציג קרבנות האשע זיין פונגה איז
 ניט גיווען לשם שמים האט ער זוכה גיווען דאם רות איז פון אים ארויש
 נקומען דען רבי יוסי בר תנינא האט גואנט רות איז גיווען די מאכטר פון
 ענלון וואס ער איז גיווען איין אייגל פון בלק מלך מואב . אפער עס
 איז

האבן פאר גאט עם איז איין גוטער שכל צוא דיא וואס מוען זיא .
 לזמירותם לא נאמר אלא לעושים שטייט ניט צו דיא וואס לערנען זיא
 גייערש צוא דיא וואס מוען זיא דאם איז ווען ער לערנט צוא מאן
 וואס אין דער תורה שטייט אבר ניט ער זאל לערנן און ניט מאן וואס אין
 דער תורה שטייט און די וואס לערנן תורה ניט לשם שמים וואלט בעסער
 גווען פאר זיי ווען זיי וואלטן ניט בשאפן גווארן : על כן דרום זאל דער
 מענטש פאר זיי ווען די תורה לשם שמים און ניט זיך גרויס צו מאכן דרויף איר
 און זיט דאם זיין לייב זאל הנאה האבן דרויף איר ווייא מיר לערנן אין פרקי
 אבות . רבי צדוק זאנט דו זאלסט די תורה ניט מאכן פר איין קרוין גרויש
 צו ווערן דרויף איר און ניט פאר איין האק דאם דוא זאלסט פרנסה האבן
 דרויף איר . און אז און אויך האט הלל גואנט דער וואס גניצט מיט דער קרוין
 פון דער תורה פאר זיין רבאך דער ווערט פאר שניטן פון דער וועלט . דס
 לערניג און דאש דער וואס האט הנאה פון דער תורה דער געמט אונעק
 זיין לעבן פון דער וועלט : וגרסינן אויך לערנן מיר אין מסכת נדרים מיר
 האבן גלערניג עם שטייט אין פסוק דו זאלסט ליב האבן גאט דיין גאט דאם
 איז גמיינט דאם דער מענטש זאל ניט זאגן איך וועל פסק לערנן פרי מען
 זאל מיר רופן חכם און איך וועל משניות לערנן פרי מען זאל מיר רופן רבי
 און איר וועל לערנן פרי איך זאל זיין איין רב און וועל זיצן אויבן אן אין דר
 ישיבה גייערש ער מוז לערנן פון ליבשאפט צו גאט און דער פבור וועט
 לסוף ממילא קומן ווייא אין פסוק שטייט קניס די רייד פון דער תורה אן אויף
 דייקע פינגער אויך שטייט אין פסוק די וועגן פון דער תורה זייגן זיסע וועגן
 רב אלעזר זאנט מוא די רייד פון דער תורה פון גאטס וועגן וואס ער האט
 זייא גימאכט און רייד אין זיי לשם שמים דוא זאלסט זיי ניט מאכן פר איין
 קרוין גרויס צו ווערן מיט זיי און אויך ניט פאר איין האק צו פרנסה האבן
 דרויף זיי און די נאך איז איין קל וחומר פון בלשצר דאש ער האט נאר גניצט
 די פליים פון דעם בית המקדש וואס זיי זייגן שוין אים הייליג גיווען דרויף דיא
 עובדי זוכבים ומלכות פון דעסס וועגן איז ער דרייבר גיהרגט גווארן מכל שפן
 דער וואס גניצט מיט דער קרוין פון דער תורה איז ער פשיטא חייב מיתה :
 וכן מציו און אויך איז גיפין מיר ביי רבי מרפון דאם ווייל ער האט זיך
 אמאל מציל גווען פון דעם מויט דרויף דער תורה האט ער זיך דרייבר צייט
 לעבן כצער גווען ווייא מיר לערנן אין דער גמרא איין מענטש האט גיפין

פרק ז נר ד כלל א חלק א

במסכת פסחים בפרק מקום שנתנו דף צ"ב רבא רמי כתיב יכי גדול עד, ושמים הסך וגו' כדאיאת לעיל. בהקדמת הגר הג' וכשיעסקו בה לשמה מאהבת השם ב"ה ירוץ לשומעה מפי כל קוראה כדגרסינן בפרק קמא דברכות דף ו' אמר רבי זירא מריש כי הוה חזינא לרבנן דקא מרתי *לפרקא בשבתא אמינא קא *מהללי רבנן שבתא כיון דשמענא להא דאמר רבין תנחום אריב"ל לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה אפילו בשבת דכתיב (הושע יא) אחרי ה' ילכו כאריה ישאג וגו' אנא נמי הימנא אמר רבי זירא *אנרא דפרקא ריהטא * אמר אבוי *אנרא דבי כלה דוחקא * ואמר אבוי *אנרא דשמעתא סברא * אמר רב פפא אנרא דבי מטיא שתיקותא * אמר רב אשי *אנרא דתעניתא צדקתא * אמר מר זוטרא *אנרא דבי הלולא *מילי * אנרא דהספדא *דלויי קלא * וגם בן אל ישתרר בה להורות קודם שיהא ראוי להוראה כדגרסינן בפרק קמא דעבודת כוכבים דף י"ט ובמסכת סוטה פרק היה נוטל דף כ"ב א"ר הונא מ"ד (משלי ו) כי רבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגיה יכי רבים חללים הפילה יזה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה *ועצומים כל הרוגיה זה תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה *ועד כמה עד ארבעין שנים *איני והא רבא אורי *שאני רבא דלא הוה כותיה * וגם אל יקראנה במין זמר *לישול בה צוות ולא לשחוק בה * כדגרסינן בפרק חלק דף ק"א ובפ"ק דמסכת כלה הקורא פסוק *משיר השירים ועשאו כמין זמר וכן *הקורא פסוק בלא זמנו סביא רעה לעולם שהתורה חונת שק ועומדת לפני הקב"ה ואומרת רבש"ע עשאוני בניך ככבוד שמנגנים בו עובדי כוכבים ומזלות לאליליהם אמר לה הקב"ה א"כ מה יעשו בני בזמן שהם שמחים אמרה לפני רבש"ע א"כ ת"ה הם יעסקו בתורה ובמשנה ובתלמוד ובהלכות ובאגדות * ואם עמי הארץ הם יעסקו בהלכות פסח בפסח ובהלכות עצרת בעצרת ובהלכות החג בחג * העיד ר"ש בן אלעזר משום רבי יהושע בן חנניה כל הקורא פסוק אחד בזמנו סביא טובה לעולם שנאמר (שם טו) ודבר בעתו מה טוב :

חלק שני

בגדל מעלתה ויש בו שלשה פרקים :

רמו פרק ראשון התורה היא אורו של עולם והעוסקין בה מאירין לעולם כדגרסינן במס' סוטה ב"ב היה נוטל דף כ"א תניא את זו הרש"ר מנחם בר' יוסי מ"ד כי נר מצוה ותורה אור תלה הכתוב את המצוה כנר ואת התורה כאור לומר לך מה נר מאירה לפי שעה אף מצוה מגינה לפי שעה ואת התורה כאור לומר לך מה אור מאיר לעולם אף תורה מאירה לעולם ואומר בהתהלכך תנחה אותך וגו' * בהתהלכך תנחה אותך בעולם הזה * כשכרך תשמור עליך זה יום המיתה * והקיצות ט"ס בירו ולאמר עליו דכ"י כה"ס ופסוקים משמיעו על יום מתיא ט"ס נש"ס :

דאם זיין רבא האט דאך גיפסקת פאר פריציג יאר * ענטפערט דיא גמרא בייא רבא איו אנדערש גינען ונייל זיין גלייכין אין תורה איו נים גינען * וגם אונ אויך זאל ער די תורה נים מאכין אזו וויא איין גיאונג צו פר בריינגן די צייט אדר צו פאכן איין שפיל דער מיט וויא מיר לערנן אין פרק חלק אונ אין מסכת פלה ווער עס לייענט איין פסוק פון שיר השירים איז מאכט אים פר איין ליד * אונ אויך ווען איינר לייענט איין פסוק נים אין דר צייט פון לערנען נאר לושטיג צו מאכין זיינע תבירים דער בריינגט איין רעה אויף דער וועלט דען די תורה טוט זיך אן אין איין זאך אונ שטעלט זיך פאר הקב"ה אונ זאגט רבונג של עולם דייעע קינדד האבן מיה גמאכט וויא איין הארפע וואס דיא עובדי כוכבים ומזלות שפילן דער מיט * זאגט נאם צוא דר תורה וואס דען זאלן מיינע קינדד טאן אין דער צייט וואס זיי זיינן פרייליך * זאגט די תורה רבונג של עולם ווען זייא זיינען תלמידי חכמים לאזן זיי לערנען תורה אדר משניות אדר גמרא אדר הלכות אדר אגדות * אונ ווען זייא זיינען עמי הארצים לאזן זייא לערנן הלכות פסח אים פסח אונ הלכות שבועות אים שבועות אונ הלכות סוכה אים סוכות * העיד רבי שמעון בן אלעזר האט רבי שמעון בן אלעזר עדות גיאונג פון וועגן רבי יהושע בן חנניא ווער עס לייענט איין פסוק אין זיין צייט בריינגט ער נישט אויף דער וועלט וויא אין פסוק שמיים איין זאך אין זיין צייט בריינגט פיל גוטש :

רמו דתורה היא אורו של עולם די תורה איו דיא ליכט פון דער וועלט אונ די וואס זיינען עוסק אין דער תורה דער לייכטין די וועלט וויא מיר לערנן אין מסכת סוטה דאס האט רבי מנחם ברבי יוסי גדרשת וואס מיינט דער פסוק די מצוה איו וויא איין ליכט אונ די תורה איו וויא דיא ליכט פון דעם טאג גלייכט דער פסוק די מצוה צו ליכט אונ די תורה צוא דער ליכט פון דעם טאג צו ווייזן דיר דאס אזו וויא איין ליכט לייכט נאר אין דיא צייט ווען זיא ברענט אזו אויף די מצוה בשיצט נאר אויף דעם מענטשין לפי שעה אונ די תורה גלייכט ער צו דער ליכט פון דעם טאג צו ווייזן דיר דאס אזו וויא דיא ליכט פון דעם טאג לייכט אייביג אזו אויף די תורה בשיצט אויף דעם מענטשן אייביג אויף זאגט דר פסוק ווען די וועלט קען

איו דאך און חילוק צווישן אמצוה וואס ווערט גמאן לשם שמים אדר נים דען ווער עס טוט איו מצוה נים לשם שמים גייט זיין שבר נאר ביו דעם הימיל אבר ווען ער טוט איו מצוה לשם שמים גייט זיין שבר איבר דעם הימיל וויא מיר האבין אין דער הקדמה פון דעם נר ג' גישריבן * וכשיעסקו בה לשמה אונ ווער עס לערינט תורה לשם שמים איבער דיא ליבשאפט צו גאט וועט ער לויפן צוא הערן תורה פון אלע די וואס לערנן וויא מיר לערנן אין ברכות רבי זירא זאגט צום ערשטין וויא איך האב געזען דיא רבנים לויפן אום שבת צו דר דרשה האב איך גיטראכט די רבנים זיינען מהלל שבת אבר וויא איך האב גיזעהרט דאש וואס רבי הנחום האט גואנגט פון וועגן רבי יהושע בן לוי אייביג זאל דר מענטש לויפן תורה צו לערנן אפילו אום שבת וויא אין פסוק שמיים נאך גאט תורה זאלט איר גיין וויא איין לייב שרייעט דרייבר זאלט איר לויפן צו אים אזו בין איך אויך גלאפן צו דער דרשה אום שבת * זאגט רבי זירא דער עיקר שבר פון דער דרשה איו דאס מען זאל לויפן נאך איר תאמשע ער פר שמיים נים די דרשה אבוי זאגט דר עיקר שבר פון דר דרשה וואס איו אין דעם שבת וואס פר יום טוב איו ווען די לייט שטייען איינג ווייל אלע קומען הערן אויך זאגט אבוי דר עיקר שבר פון גמרא לערנן איו דאס מען זאל העכט פר שמיין * רב פפא זאגט דער עיקר שבר פון מנחם אב"ס זיין איו דאס ער זאל שווייגן דען מען טאר בייא קיין אכל נים ריידן * רב אשי זאגט דער שבר פון דעם תענית איו דאס מען זאל געבין צדקה צוא עניים * מר זוטרא זאגט דער שבר פון צוא גיין אויף תנוגה איו דאס מען זאל ביידין פרייליכע רייד צו דר פרייען תנן וכלה אונ דער שבר פון איין הספר צו מאכין איו דאס מען זאל איין קל אויף הויבן צו וויינען אונ צו מרויערין * וגם בן אונ אויך זאל דער מענטש נים הערשן צו פסקן איי ער איו ראוי דר צו וויא מיר לערנן אין דר גמרא פון עבודת כוכבים אונ אין סוטה רב הונא זאגט וואס מיינט דער פסוק דען פיל דר שלאגענע האט דיא זונה אנדער גיווארפן דס איו גימיינט דער וואס קען נים פסקן אונ פסקת * אונ שטארק איו אירע דער מאירעמע איו גימיינט דער וואס קען פסקען איו פסקת נים אונ די צייט צו פסקען איו ווען ער איו פריציג יאר אלט * פריענט די גמרא וויא קען

איוס שלשה פעמים כדי מיכ * כי גדול ער שמים נשמים שלח לשמה וכתיב מעל שמים לעוסקן להם : לפרקא למעוה כרוב : כחללי רבנן שבתא דאמר מר אבוי אבוי סביע נסכ שבתא דאמר מר אבוי אבוי נגנן : אירא דפרקא עיקר קטל שבת לביות הליס לשמע דרש מפי חס סוף שבת הויס סהיי רובס איוס מבינן להעמיד גמרא וזמר שמוע מפי רבן ללה זמן שיקבל שבת לעוד : אנרא הכלה דרש שדוכין שבת שלמי סונל ששל וחסין למעוה כללות סונל : אנרא דשמעתא סברא סוטה יגע וזוהר זמנ : להיין עעמו של דבר : אנרא דתעניתא צדקתא שמתין נדקא לעיב לפינס עניס סקענו טו כיוס : אנרא דבי הלולא חסונ : מיל דכריס לשח חסן וכלס דכריס : דלוי להיס קול לבחן נמי געמדת נסכ פלוי סמועיס : כי רבים חללים הפילה חלס זרס משמי ומליד שחינו חסנ עמנו כסור קיי לופ נמי סיי : זה תלמיד שלא הגיע וכו' סייס : לאון נל עוף כלו לו מרשו כן יס שזרס קודם זמנו : ועצומים לאון עולם עיני סגוריס סייס וליון מריס ללוי כורס : ועד כמיס סוי דלוי להורס : איני והא רבא אורי וכל סחחו זיין אלס חכמים : שאני רבא דלס סוף חכמה לגדול סערי מוהר להורות לו שלס זין עמנו בעור ורסל און כמותו בעור סוי : ליכול בה צוות כשארס לכד וניקס דני להיות לו לחכ ורוע כמו חכמות קרסל כוון וזאל משיד דגרי סוס כדך דלס יוכב בטל כחיל לסר : שיר השירים ועושה אוהב חסין זמר כנינו אחר שלמי קוד ס ועוסב כוון כמין סיר לע"ס שמיס כסירס סוי ועיקר סיר אסר לעוס כמין סיר אלס כריסלו : הקורא פסוק כניס סכחלות נלא זמנו כמסכ על יוני עיב סתם כדבי מורה וקורא פסוקים בקול רס לשח כני סתמס חלס אס אפרו כומנו על סתמס כוון סוטה יגע וזמנו

פרק א נר ד כלל א חלק ב

היא תשיך לעוה"ב. משל לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפלה ומתירא מן הקוצים ומן הברקנים ומן הפחתים ומחיות רעות ומלסטים נזדמנה לו אכזבה של אור ניצול סמקתן כיון שעלה יעמוד השחר ניצול פחיות רעות ומלסטים יועדיין אינו יודע באיזה דרך מהלך יגיעו לפרשת דרכים ניצול סכילן כדאיתא בהקדמת נר של מצות: וראה והבן איך המשיל המצוה לנו והתורה ילאור התמיד וירסינו נמי כפרק קמא דברא דף ד': מעשה בהורדוס מלכא דקטיל לכולהו רבנן ושכניה לכבא בן בוסא למישקל עצה מיניה יאהרר ליה כלילא דיוליא לעיניה וימא חד אתא וייתיב קמיה אמר ליה טר האי יעבדא בישא סאי קא עביד. אמר ליה ומאי אעביד ליה אמר ליה לילטייה מר. אמר ליה כתיב (קהל') גם כמדעך מלך אל תקלל אמר ליה ה' ומלך והאי לאו מלך הוא. אמר ליה ולא יהא אלא עשיר וכתיב ובהררי משכבך אל תקלל עשיר. אמר ליה והכתיב (שמות כב) ונשיא בעמך לא תאור איל יבעושה מעשה עמך והאי לאו עושה מעשה עמך הוא אמר ליה יסמתינא דלמא איבא איניש נבן דשמע מילתא ואול ומודע ליה למלכא אמר ליה השתא מיהא ליכא איניש נבן. אמר ליה כתיב (קהל') כי עוף השמים יוליד את הקול ובעל הכנפים יגיד דבר. אמר ליה אי הוה ידענא דצנעיתו כולי האי לא הוה קטילנא לבו השתא מוא תקנתיה דהווא גברא אפי' ליה הוה כיבה אורו של עולם ילך ועוסק באורו של עולם. כיבה אורו של עולם רבנן דכתיב בהו כי נר מצוה וגו'. ילך ויעסק באורו של עולם בית המקדש דכתיב (ישעיה ב) ונחנו אליו כל הגוים וכו' כדאיתא התם. וגרסינן בויקרא רבה (דברים יא) כי אם שמור תשמרון את כל המצוה וגו'. אמר בר קפרא הנפש והתורה נמשלו לנר. הנפש שנאמר (משלי ב) נר ה' נשמת אדם. התורה נאמר כי נר מצוה וגו' אמר הקדוש ב"ה לאדם נרי בידך ונרך בידך. נרי בידך זה התורה. ונרך בידך זה הנשמה. אם שמרת את שלי אני אשמור את שלך ואם כבית את נרי אני אכבה את נרך מנין דכתיב (דברים י) והשמר לך ושמור נפשך מאד הוי' כי אם שמור תשמרון. אמר רבי שמעון משל לשני בני אדם אחד היה לו כרם כנליל ואחד היה לו כרם ביהודה אמר אתה שכלל לאותו שביהודה שמור את שלי שלך כך אמר הקב"ה לאדם הרי תורתך בידך ונפשך בידך אמרת אתה שכלל לאותו שביהודה שמור את שלי ואני שמור את שלך את ילך הוי' כי אם שמור תשמרון. וגרסינן בספרי (במדבר ו) יאר ה' פניו אליך ויהיך. יזה מאור התורה שנאמר כי נר מצוה וגו'. וגרסינן במדרש שכן מתוק האור לעינים פליגי בה רבי יצחק ורבי אבא בר כהנא. רבי יצחק אומר מה מתוק האור אורו של עולם הבא אשרי אדם שיש לו מעשים טובים כדי שיראה אותו האור שנאמר (שופטים ה) ואהבנו כצאת השמש בגבורתו. רבי אבא אומר מה מתוקים

גיין וועט דין די תורה פירן פערלם היה. ווען דא וועטש ליגין וועטש זיא דיר ריינין דאש איז דער יום המיתה וועט דין הימין די תורה פון לירין איז ווען די וועטש דין אויף וואכן וועט די תורה פאר דיר ריידין דאס איז לעולם הבא וויא מיר האבן גישריבן איין משל אין דער הקדמה פון דעם נר שלישי. נוא זעה אונ פ' שטייא וויא ער גלייבט די מצוה צו איין לויבט און די תורה צו דר לויבט פון דעם ומאג וואש לויבט אייביג. וגרסינן אויף לערנען מיר אין דער גמרא פון בבא בתרא עם איז גווען איין מעשה מיט הורדוס הקרף דאש ער האט גיהרגת אלע רבנים און האט לעבן גלאזט צו בבא בן בוסא צוא נעמען פון אים איין עצה האט ער אים מיט די הויט פון איין אייגן (נאויק) ארום גיבונדן ארום זיינע אויגן האבן אים די שטעקעדיגע האר פון דעם אינגל אויס גישטאכטן די אויגן און ער איז בלינד גיגארין אקאל איז הורדוס גיקומן און האט זיך גיוועצט פ'ר שטעלער הייט און האט גזאגט צו בבא בן בוסא זעה דו האר וואס דר ביורר קנעכט הורדוס האט גיטאן דאס ער האט אלע רבנים גיהרגת האט בבא בן בוסא צו אים גזאגט וואס זאל איך טאן האט הורדוס צו אים גזאגט שילט אים האט בבא בן בוסא צו אים גזאגט מען טאר קיין מלך נישט שילטן וויא אין פסוק שטייט אין דין גידאגן זאלסטו קיין מלך נישט שילטן האט הורדוס צו אים גזאגט ער איז קיין דעכטער מלך נישט דען ער איז נאר איין קנעכט גיווען האט ער גזאגט לאו זיין ער איז נאר איין עושר טאר מען אים אויך נישט שילטן וויא אין פסוק שטייט אין דין שלאפ קאמער זאלסטו נישט שילטן קיין עושר האט הורדוס צוא אים גזאגט עם שטייט דאך אין פסוק איין נשיא פון דין פאלק זאלסטו נישט שילטן און דאס איז נאר ווען ער מיט וואס איין ישראל דארף טאן און הורדוס מיט דאך נישט וואס איין ישראל דארף טאן איז מענטש אים שילטן האט בבא בן בוסא צו אים גזאגט איך פארבט מיר טאכר איז איינער דא וואס וועט עם הערן און וועט אויש זאגן דעם מלך האט הורדוס צו אים גזאגט איצט איז דא קיינער נישט דא האט בבא בן בוסא צו אים גזאגט עם שטייט אין פסוק אויך די פויגל איגטר דעם הימל קענען אפט אויס זאגן האט הורדוס צוא אים גזאגט איך פון דר מלך איז ווען איך וואלט גיוואוסט דאס איך רבנים זייט אזוא בהאלטן אין שטיל וואגט איך אויך נישט גיהרגת היינט זאג מיר מיט וואס קען איך פאר ריינין דאס וואס איך האב פאר דארפן האט בבא בן בוסא צו אים גזאגט דא וואגט פאר לאשן דא לויבט פון דער וועלט דאס זיינען דיא תלמידי

תכמים וויא אין פסוק שטייט די תורה איז איין לויבט גייא און בואי אויף די לויבט פון דר וועלט דאס איז דר בית המקדש וויא אין פסוק שטייט דר בית המקדש וועט לויבט צו אלע פולקרי נוא זעהן מיר דאס דיא תלמידי תכמים זיינן די לויבט פון דער וועלט וגרסינן אויף לערנען מיר אין ויקרא רבה עם שטייט אין פסוק ווען איך וועט היטן מיניע מצוה וועט איר לאגן לעבן וואס בר קפרא די נשמה און די תורה זיינן גלייבן צו איין לויבט דען בייא דר נשמה שטייט ער ה' נשמת אדם און ביי דר תורה שטייט כי נר מצוה ותורה אור זאגט נאט צום מענטשן מיין לויבט פון דר תורה איז אין דין האגט און דין לויבט דאס איז די נשמה איז אין מיין האגט ווען דו וועטש היטן מיין לויבט פון דר תורה וועל איך היטן דאס איז די נשמה און ווען דא וועטש פ'ר לעשין מיין לויבט פון דער תורה אז וועל איך פ'ר לעשין דין לויבט דאס איז דין נשמה און דאס לערן איך אפ פון דעם פסוק היט דין און היט זיינער דין נשמה פלוטר היט דיא תורה אז וועט דין נשמה גיהיט ווערין און דאס אויף מיניע דער פסוק כי אם שמר תשמרון זאגט רבי שמעון עם איז איין משל צו צוויי מענטשן איינר האט איין גארטן אין גליל און וואגט אין לאנד יהודה און איינר האט איין גארטן אין לאנד יהודה איז וואגט אין גליל אז זאגט דר מענטש פון גליל צו דעם מענטשן וואס וואגט אין לאנד יהודה היט דו מיין גארטן וועל איך היטן דין גארטן אז אויך זאגט הקב"ה צום מענטשן מיין תורה איז אין דין האגט און דין נשמה איז אין מיין האגט ווען דו וועטש היטן מיין תורה וועל איך היטן דין נשמה און ווען דו וועטש פאכין פאר לירין מיין תורה אז וועל איך מאכן פ'ר לירין דין נשמה דרום זאגט דר פסוק כי אם שמור תשמרון ווען איך וועטש היטן מיין תורה וועט איר גהיט ווערין וגרסינן בספרי אויף לערנן מיר אין ספרי עם שטייט אין פסוק נאט וועט מאכין לויבטן צוא דיר זיין שכינה און וועט דין לייט ועליגין דאס איז גימיינט די לויבט פון דר תורה וויא אין פסוק שטייט דיא תורה איז גלייבן צו איין לויבט. איך לערנן מיר אין מדרש וויא זיינער נים איז די לויבט צו דיא אויגן קריגט אין דער זאך רבי יצחק און רבי אבא בר כהנא. רבי יצחק זאגט עם איז גימיינט וויא זיס איז די לויבט פון עולם הבא וואל צום מענטשן וואס האט מעשים טובים פרי ער זאל זעהן די לויבט וויא אין פסוק שטייט די לויב האבן פון נאט וועלן שיינען וויא דין זון אין איר שטארקייט און רבי אבא זאגט עם איז און גימיינט וויא זיס זיינען די בייך פון דער תורה דאס זיינן גלייבן

צוא

פרק א נר ד כלל א חלק ב

ד"ת שנמשלו לאור שנאמר כי נר מצוה ותורה אור וגרסינן במדרש משלי (משל"ו) ינצוד בני מצות אביך וגו' מה כתיב אחריו קשרם על לבך תמיד : לפה בהתהלךך תנחה אותך : רבי מאיר אומר עשה לך רב שתלך לאורו : ואיזה אורה של תורה שנאמר כי נר מצוה ותורה אור : אמר ר"מ אשרי אדם שקנה לו תורה למה שהיא משמרת אותו מדרך רעה דכתיב בהתהלךך תנחה אותך וגו' וגרסינן במדרש קהלת (קהלת יב) עד אשר לא תחשך השמש זו מלכות בית דוד שנאמר (תהלים עט) וכסאו כשמש נגדי : והאור זו אור תורה שנאמר כי נר מצוה ותורה אור : וזוה"ק אלו סנהדרין דכתיב בירח יבון עולם : והזכוכים אלו תלמידי חכמים שנאמר ומצודיקי הרבים כזכוכים לעולם ועד :

כדת יאז: לזכ המוסר הוא : נצוד וגו' ואל מוסר חזק אצל מנוח אבך חזק ככתוב חזק אצל מוסר חזק : והורה אלו סנהדרין שני יושבין תולין ביניהם רק מקום לעמוד ככעלי דיוני סוף סתום :
ונוחין לאבן על יוני כספה : ואף אתה רבי מאיר אצל לחת גם אלה חזק כי מאלת שום חזק למה כחשח חזק : מה שלשה משקין הללו יין וחלב ומים : התורה בתם אלו נטון סה כלום ויועז ולומד : בפחות שבבלים כחלי דמחל : חכמה מפוראה חכמה יפה ית כן ואלה חים שחיל אצל לב דקד חזק ולמה מה חז אצל לי וכלא אכך נטון יין כלים מוערים על חים ומחיה

רמוז פרק שני

לפי שיש בתורה סגולות לכל הטובות שבעולם נמשלה לדברים רבים כמו שמצינו שנמשלה לפנינים דכתיב יקרה היא מפנינים ונמשלת לזהב וזכוכית דכתיב (איוב סח) לא יערבנה זהב וזכוכית ועל דא גרסינן במסכת חגיגה פרק אין דורשין דף ט"ז שאל אתר את ר"מ לאחר שיצא לתרבות רעה א"ל מ"ד לא יערבנה זהב וזכוכית א"ל אלו ד"ת שקשיין לקנותן ככלי זהב וכלי פז ינוחין לאבדם ככלי זכוכית : א"ל אפילו ככלי חרס : א"ל עקיבא רבך לא כך אמר אלא מה כלי זכוכית אע"פ שנשברו יש להם תקנה אף ת"ח אע"פ שסרח יש לו תקנה יואף אתה חזור כך : א"ל כבר שמעת כבר קול טוב בנים שזוכים חוץ מאחר : ונמשלה לבקף דכתיב (משל"ג) כי טוב סחרה נסחר כסף וגו' : וכתיב אם תבקשנה ככסף וגו' : וכתיב טוב פרוי מחוויי ומפז ותבוואתי מבקף נבחר : ונמשלה למים שהוא קיום כל בעלי חיים דכתיב (ישעיה ה) הוי כל צמא לכו למים וגו' : ועל דא גרסינן בפ"ק דקמא דף י"ז א"ר יוחנן משום רשב"י מ"ד אשריכם זורעי על כל מים וכו' : כדאיתא לעיל בפ"ג מחלק גמילות הסרים : נמשלה לברזל ולעץ ולאש : כדגרסינן נמי התם בפ"ק דתענית דף ז' א"ר חמא בר חנינא מ"ד ברזל בברזל יחד וגו' כדאיתא לעיל בפ"ק מכלל ז' של נר ב' ונמשלה למים : כדגרסינן נמי התם : א"ר הנילאי בר אידי למה נמשלו ד"ת למים לימר לך מה מים מניחין מקום נבזה והולכים למקום נמוך אף ד"ת מניחין מי שדעתו נבזה והולכים למי שדעתו שפלה : ונמשלו נ"כ ליון וחלב : ליון דכתיב (משל"ט) ושתי בין סכתי : חלב דכתיב רבש וחלב תחת לשונך : וכתיב לכו שברו בלא כסף וגו' יין וחלב : ועל דא גרסינן נמי התם אמר רבי אושעיא למה נמשלו ד"ת לג' משקין הללו למים וליון ולחלב לומר לך ימה ג' משקין הללו אין מתקיימין אלא בכפחות שבכלים : אף ד"ת אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה עליו : והיינו דאמרה ליה ברתיה דקיסר לר' יהושע בן חנניא יחכמה מפוראה בכלי מכוועה : אחר לה בתי את רמי חמרא כמני דפחר אמרה ליה אלא כמאי רמו א"ל כנון אתון דחשבתו רמי במני כספא ודהבא אזלה ואמרה

אין גואנט מוא דוא אויף השיבה האם אתר צוא אין גואנט אף האב ניהערט אין קול פון הימיל וואס האם גואנט טוט השיבה איר זיך דעם קינדער חוץ אחר דען אין וועט קיין השיבה ניט העלפין : ונמשלה לכסף אונ די תורה אין גליבין צו זילבר וויא אין פסוק עשיית דבר האנדיל פון דער תורה אין בעקר פון דעם האנדיל פון זילבר אויף עשיית אין פסוק ווען דו וועלשט זיא זוכין וויא זילבר אויף עשיית אין פסוק דאס די תורה זאנט מיין פרי אין בעסער פון גאלד אונ פון גין גאלד אין מיין תבואה אין בעקר פון אויש דר וויילשע זילבר אויף אין די תורה גליבין צו וואסר וואס דאס אין דאס פישטאנד פון אלע לעבדיגע וויא אין פסוק עשיית זאמעלט אויף אין איר דאך עשיית אונ גייט צוא וואסער פון דער תורה וויא מיר האבן אויפין גישריבין אין פרק ג' פון חלק גמילות הסרים אויף אין די תורה גליבין צו איינין אונ צו האלץ אונ צו פייער וויא מיר האבן אויפין גישריבן אויף אין די תורה דריבער גליבין צו וואסר וויא מיר לערנן אין דר גמרא רבי הנילאי בר אידי זאנט ווארום אין די תורה גליבין צו וואסער צוא וויין דיר דאס אזוא וויא וואסער לאזן אוועק אין הויך ארט אונ גייען צוא אין גידערינג ארט אזא אין אויף די תורה זיא לאזט אוועק דיא לייט וואס האלטן זיך הויך אונ גייט צו דיא וואס האלטן זיך נידריג אויף אין די תורה גליבין צו וויין אונ מילך צו וויין אין זיא גליבין וויא אין פסוק עשיית מרינקט דעם וויין וואס איה האב איה צו מישט אונ צו מילך וויא אין פסוק עשיית האניק אונ מילך פון דר תורה זאל יין אונטער דין צונג אונ דרויף לערנן מיר אין דר גמרא רבי אושעיא זאנט ווארום אין די תורה גליבין צו די דריי ערליי גישראנקן צו וואסר אונ וויין אונ מילך צו וויין דאס אין וויא די גישראנקען האלטן זיך נאר אין שעדקטע פליס דען ווען מען גיט ווי אין זילבערנע אדר אין גילדנע פליס ווערן ווי פראדאבין אזא אויף די תורה האלט זיך נאר ביי דעם מענטשין וואס האלט זיך נידריג אונ דאס אין דיא זאך וואס דיא מאכט פון דעם קיסר האם גואנט צו רבי יהושע בן חנניא ביי דיר ליגט אין שיינע חכמה אין אזא אין שניארצן מענטשן וויא דוא בייסט האם רבי יהושע צו איר גואנט אין וואס גיט איר וויין אין ערדנע פליס האם זיא צו אין גואנט אין וואסערע פליס דען זאל מען טאן דעם וויין האם רבי יהושע צו איר גואנט איר וויט חשיבט לייט דארפט איר אייער וויין געבין אין זילבערנע אונ אין גאלדנע פליס : האם זיא עס צו איר פארט גואנט האם ער דעם וויין געבין אין זילבערנע אונ אין גאלדנע פליס אין דער וויין ווער גינארין זיינען די קענט

צו איין ליכט וויא אין פסוק עשיית די תורה אין איין ליכט אויף לערנען מיר אין מדרש משלי עם עשיית אין פסוק היט מין קינד דיא גיפאט פון דין פאטר עשיית ווייט קניש די תורה תמיד אין אויף דין הארץ דען די תורה וועט דך פירן ווען דו וועסט גיין זאנט רבי מאיר פר שאף דיר ארבי צו גיין נאך ויין ליכט ווי אין פסוק עשיית די תורה אין אילכט אויף זאנט רבי מאיר וואול דעם מענטשין וואס קויפט זיך די תורה דען זיא היט דעם מענטשן פון דעם גייוין ווען וויא אין פסוק עשיית אין דין נאנג וועט דך די תורה פירן אויף לערנן מיר אין מדרש קהלת עש עשיית אין פסוק דוא זאלסט פרום ויין איי די זון וועט פינשטער ווערן דס אין גימינט איי דאס מלכות בית דוד וועט פמל ווערן וויא אין פסוק עשיית די שעל פון שלמה וועט ויין וויא די זון קעגן מיר אונ איי דאס ליכט וועט פינשטער ווערן דאס אונ גימינט די ליכט פון דער תורה וויא אין פסוק עשיית דיא תורה אין גליבין צו דער ליכט : אונ איי דיא לבנה וועט פינשטער ווערן דאס אין גימינט די סנהדרין אזא וויא אין פסוק עשיית וויא די לבנה אין האלץ קילעכדיג וועלן דיא סנהדרין זיצען : אונ איי די שעטערין וועלן פינשטער ווערן דאס ויינען די תלמידי חכמים וויא אין פסוק עשיית דיא תלמידי חכמים וואס מאכין פילן פרום דורך ויער תורה וועלן לייכטן וויא וייערן ביי אייביג :

רמז לפי שיש בתורה סגולות וייל אין דר תורה זיינען דא סגולות צו אלץ דס נומש פון דער וועלט דרום אין די תורה גליבין צוא פיל פייערע זאכן זיא אין גליבין צו פערל וויא אין פסוק עשיית די תורה אין פייער פון פעריל אונ זיא אין גליבין צו גאלד אונ גלאז וויא אין פסוק עשיית די תורה קען ניט גשאצט ווערן מיט גאלד אונ גלאז אונ דרויף לערנן מיר אין מסכת חגיגה אחר האם גפרענט צו רבי מאיר נאך דעם וויא ער איז ארום גואנטן לתרבות רעה וואס מיינט דער פסוק דיא תורה קען ניט גישאצט ווערן מיט גאלד אונ גלאז האם רבי מאיר צוא אין גואנט דאס זיינן די רייר פון דער תורה וואס זיינען שווער צו קויפן וויא גאלד אונ מען קאן וויא גרינג פאר לירין אזא וויא גלאז ווערט גיך צו פראבן האם צו אים אחר גואנט מען קאן זיא אזא גרינג פאר לירין וויא אין ערדנע פלי וואס ווערט נאך גיכר צוא פראבין אפער דין רבי רבי עקיבא האם גיט אזא גואנט זייערס אזא וויא איין גלאז ווערט צוא פראבין קען מען איר פר ריכטן מען זאל איר איבער שמעלצין אזא אויף איין תלמיד חכם אפילו ווען ער האם נידריגט קען ער זיך פר ריכטן דורך תורה אונ השיבה האם רבי מאיר צו

פרק ב נר ד כלל א חלק ב

ליה לאברה ראו ליה לחמיה במני דכספא ורהבא יתקיף יאתו ואמרו ליה אמר מאי אמרת לה אמר ליה כי היכי דאמרה לי אמרי לה והא איכא שפירי דנמירי אמר להו אי הו סאני שפי הו נמירי ד'א מה שלשה משקין הללו נפסלין יבהיסח הדעת אף ד'ת משתכחים בהיסח הדעת ונרסינן באלה הדברים רבה והיה אם שמוע תשמעו אמר רבי יודן כל מי ששומע בקולה של תורה בעולם הזה זכה לשמוע באותו הקול שכתוב בו קול ששון וקול שמחה אמר להם משה לישראל הויאל וכל מי שישמוע ל'ת מתרומם בשני עולמות הו והירין ב'ת הו והיה אם שמוע תשמעו ד'א והיה אם שמוע תשמעו הה'ד (ש' א) לריה שמניך טובים אמרו כה' דברים נמשלה התורה במים וכין יבדש ובחלב ובשמן במים מנין דכתיב הו כל צמא וגו' ב'ין מנין דכתיב ושתו ב'ין מסכת' בדבש ובחלב מנין דכתיב דבש והלב וגו' שמן מנין דכתיב שמן תורק שמוך מה שמן זה יתהלכו כור וסופו מתוק כך הם דברי תורה אדם מצטער בהם מתחלה ועושה בהם אחרית טובה שנאמר (איוב) והיה ראשיתך מצער וגו' מה השמן הזה אורה לעולם אף דברי תורה אורה לעולם מה השמן הזה אינו יכול להתערב במשקים אחרים אף ישראל אינו יכול להתערב באומות העולם שנאמר (ויקרא) ואבריל אתכם מן העמים וגו' מה השמן הזה אפילו אותה נותן אורו בכמה משקים הוא עורה על כלן כך הם ישראל עליונים על כל אומות השמה שנאמר (דברים) ונתנך ה' עליון וגו' מה המים הללו הם לעולם אף ד'ת חנם לעולם ונרסינן בחופת אליהו וזמא לעולם ישתדל אדם בדברי תורה שמשוליים ד'ת בלחם ובמים וב'ין ובחלב ובדבש ובכסף וזהו ככל דבר חביב שב'עולם בלחם מנין דכתיב לכו לחמו בלחמי ב' במים מנין דכתיב הו כל צמא לכו למים ב'ין מנין דכתיב ושתו ב'ין מסכת' בחלב מנין דכתיב ולכו שברו בלא כסף ובלא מחור יין וחלב ב' במים מנין דכתיב ושתו ב'ין מסכת' כי טוב סהרה ספתר וגו' וכתוב ותבואתי מכסף נבחר בזה כ'ין דכתיב לא יערכנה זהב וזכוכית וגו' ללמדך שכשם שאי אפשר לו לאדם לעמוד בלא לחם ובלא מים כך א'א לו לאדם לעמוד בלא תורה שנאמר לא יערכנה כתיב (משלי) ינוצר תאנה יאכל פריה ר'ל המשמש לבעל תורה יקבל שכר ועל דא גרסינן בעירובין פרק כיצור מעברין דף נ"ד אמר רבי יוחנן מ'ד נוצר תאנה יאכל פריה למה נמשלו ד'ת לתאנה לומר לך ימה תאנה זו כל זמן שאדם ממשמש בה מוציא בה תאנים אף ד'ת כ'ז שאדם הונא בהם מוציא בהם טעם ונמשלה לאגוז דכתיב (שיר) אל גנת אגוז ירדתי ועל דא גרסינן בפרק אין דורשין דף מ'ו דרש רבא מ'ד אל גנת אגוז ירדתי למה נמשלו ד'ת לאגוז לומר לך מה אגוז זה אע"פ שמוכרך בטיט ובצואה אין תוכו נסמך כן תלמיד חכם אע"פ שסתר את תורתו נמאסת ונמשלה לנגיד דכתיב (משלי) שמעו בני נגידים אדבר וגו' כ'ש' למעלה ב'פ' מ'ח'א' ונמשלה לאילת דכתיב (ש' ה) אילת אהבים ויעלת חן ועל דא גרסינן ב'פ' כיצור מעברין דף נ"ה אמר ר' יוחנן מ'ד אילת אהבים ויעלת חן וגו' למה נמשלו ד'ת לאילת לומר לך מה אילת זו החמה צר וחביבה על בעלה כל שעה ושעה כשעה ראשונה אף ד'ת חביבין על לומדיה כל שעה

ו ואלו נמאי נירמו חלא כל חס כל טלי עבדי סבי : ותקיף וספתין : אתו ואמרו לקיסר ספתין כ'ין חמר סקיסר לבי'ת מלי אמת לה להם אמת לה כך אמר כי סיני דלמדי' לי או תמה מסו'ת' ככלי מכושרי כן אמר לי לה ד'ין תסתור ככלי מכושרי אף סתו'ת מתקיימת בו יותר מהל'ו סיני' נא' : בהיסח הדעת שאל לא ישמור יס' יהו נספין או נוס' לחי'ן דבר מ'אוס ונפסלי' מלשמו' ד'נר יו'ת' ע'ת'ן ודב' שפת'ן ס'ן ע'ת'ס נ'ס' ספ'ול' למעלה ולס'ר אר'ס נוס' ספ'לי'ן וזרק'ן לח'ן ובסת'ון כ'א : חת'לו' ס'ר ק'ר'ס ש'מכ'ל'ה וס'פ'ה כ'ס'ת'ו'ת'ן י'וס'ת'ן לש'ן כ'יו'ל' מ'ס' כ'ול' מ'ת'וק : מ'צ'ר כ'וז'ק' ו'ל' ו'ח'י'ת'ך י'ס'ה מ'ל'ד : נוצ'ר ח'מ'ה כ'ש'מ'ר ס'ת'ל'ס' כ'ן כ'מ'ס'ת' (ל'מ'ד'י' ח'מ'ס' י'ק'נ' ש'כ' : מ'ה ח'מ'ה זו כ'א'יל'ן כ'ל ז'מן כ'מ'ס'ת' כ'ה מ'ל'א כ'ה ח'ל'ס' ס'א'יל'ס' מ'ת'כ'ס'יל'ן כ'כ' ח'מ'ה ח'ל'א כ'יו'ס' מ'ע'ט ו'ל'מ'ה מ'ע'ט ו'ל' ס'ע'

בכסף ובחלב מנין דכתיב לכו לחמו בלחמי ב' במים מנין דכתיב הו כל צמא לכו למים ב'ין מנין דכתיב ושתו ב'ין מסכת' כי טוב סהרה ספתר וגו' וכתוב ותבואתי מכסף נבחר בזה כ'ין דכתיב לא יערכנה זהב וזכוכית וגו' ללמדך שכשם שאי אפשר לו לאדם לעמוד בלא לחם ובלא מים כך א'א לו לאדם לעמוד בלא תורה שנאמר לא יערכנה כתיב (משלי) ינוצר תאנה יאכל פריה ר'ל המשמש לבעל תורה יקבל שכר ועל דא גרסינן בעירובין פרק כיצור מעברין דף נ"ד אמר רבי יוחנן מ'ד נוצר תאנה יאכל פריה למה נמשלו ד'ת לתאנה לומר לך ימה תאנה זו כל זמן שאדם ממשמש בה מוציא בה תאנים אף ד'ת כ'ז שאדם הונא בהם מוציא בהם טעם ונמשלה לאגוז דכתיב (שיר) אל גנת אגוז ירדתי ועל דא גרסינן בפרק אין דורשין דף מ'ו דרש רבא מ'ד אל גנת אגוז ירדתי למה נמשלו ד'ת לאגוז לומר לך מה אגוז זה אע"פ שמוכרך בטיט ובצואה אין תוכו נסמך כן תלמיד חכם אע"פ שסתר את תורתו נמאסת ונמשלה לנגיד דכתיב (משלי) שמעו בני נגידים אדבר וגו' כ'ש' למעלה ב'פ' מ'ח'א' ונמשלה לאילת דכתיב (ש' ה) אילת אהבים ויעלת חן ועל דא גרסינן ב'פ' כיצור מעברין דף נ"ה אמר ר' יוחנן מ'ד אילת אהבים ויעלת חן וגו' למה נמשלו ד'ת לאילת לומר לך מה אילת זו החמה צר וחביבה על בעלה כל שעה ושעה כשעה ראשונה אף ד'ת חביבין על לומדיה כל שעה

נקמן את האבן דאם נזאנט צום קיסר . האט דער קיסר גיזאמט צוא רבי יהושע ונארום האשטו אזו נזאנט צו מיין מאכטר דאס איך זאל מאן דעם נויין איך אעלכע פליס האט רבי יהושע נזאנט וויא ויא האט מ'ך גיפרענט פר וואס ליגט מייע שיינע חכמה אין איין מיאוסין מענשין האב איך איר גיוויקען דאס וויין קען מען איך ניש האלטן אין וילבערנע פליס האט דער קיסר גיזאנט צו רבי יהושע עם ויינען דאך דא שיינע לייט וואס קאנען לערן האט רבי יהושע צו אים גזאנט ווען די לייט וואלטן מיאוס גיווען וואלטן יי נאך מער גיקענט לערנן . אדר דרום איז די תורה גלייכן צוא די רבי' גיטראנקן דען אזו וויא די רבי' גיטראנקן ווען מען גיט אויף זיי ניש אכטיגן ווערן וויא פאר דארבין . אזו איז אויך דיא תורה ווען דער מענטש גוט אפ זיין מחשבה פון איר ווערט זיא פון אים פאר געסין : ונרסינן באלה הרברים רבה אויך לערנן מיר אין אלה הרברים רבה עם שטייט אין פסוק (והיה אם שמוע תשמעו) זאנט רבי יודן איטליכר וואס הערט אין דעם קול פון דר תורה בעולם הזה וועט זוכה זיין צו הערין דאס קול לעתיד לבא וואס עם שטייט דער בייא קול ששון וקול שמחה משה האט גזאנט צו ישראל ווייל איטליכר וואס הערט צו צו די רייד פון דער תורה ווערט דר הויבן בעולם הזה ובעולם הבא דרום זאלט איר נוצר זיין תורה צוא לערנען דרום שטייט אין פסוק (והיה אם שמוע תשמעו) אדר דר פסוק איז אזו זיימינט עם שטייט אין פסוק לריח שמיר טובים דיא חכמים האבין גזאנט צו פינף זאכין איז די תורה גלייכן צו וואשר אנ וויין אנ צו האניק אנ צו סילף אנ צוא בויםל וויא מיר האבין אויבן גישריבין : אנ דיא תורה איז דרום גלייכן צו בויםל דען אזו וויא בויםל איז אין אנפאנג ביטר אנ דען נאך ווערט עם זיס אזו אויך די תורה אין אנפאנג סוז מען זיך מאכערין ביי מען פר שטייט איר אנ דער נאך גיט ויא איין גוטין סוף ווי אין פס'ק שטייט דיין אן הויב וועט ווייניג זיין אבר דיין סוף וועט זייער גרויש זיין ויא אזו וויא בויםל לייכט צו דער וועלט אזו אויך לייכט די תורה צו דר וועלט יאנ אזו וויא בויםל קען גיט פר מישט ווערין מיט אברער גיטראנקן אזו קענן אויך דיא ישראל גיט פר מישט ווערין מיט די אומות וויא אי פסוק שטייט איך האב אייך אפ גישייד פון אלע מעלקער . אנ אזו וויא בויםל אפילו ווען דו וועשט אים געבן צווישן פיל משקים שוויכט

ער דאך פון אויבין אזוא זיינען די ישראל דיא אויבערשטע אויבער אלע פעלקר וויא אין פסוק שטייט גאט וועט דיך געבין העכער אויבער אלע פעלקר . אנ די תורה איז גלייכן צוא וואשר דען אזו וויא וואשר האט מען אום זיסט אזו אויך די תורה האט מען אום זיסט . ונרסינן אויך לערנן מיר אין חופת אליהו וזמא אויבין זאל דער מענטש לערנן די תורה וואס איז גלייכן צו ברויט אנ וואשר אנ וויין אנ מ'ך אנ האניק אנ וילבער אנ גאלד אנ צו אלע גלייכע זאכין פון דער וועלט אנ דאס קומט אנו צו ווייזן דאס אזו וואול וויא דער מענטש קען גיט זיין אן ברויט אנ אן וואשר אזו קען אויך דר מענטש גיט באשטיין אן תורה וויא אין פסוק שטייט די תורה זאל גיט ווערן אפ גיטאן פון דיין טויל אויך איז די תורה גלייכן צו איין פינגן בוים ווי אין פסוק שטייט דער וואס היט דיא פינגן בוים דר וועט עסין איךע פירות דאס איז גיינט דר וואס בריינט צו איין תלמיד חכם דער וועט געפן שבר דער פאר . אנ דרויף לערנן מיר אין עירובין רבי יוחנן זאנט וואס מיינט דער פסוק דער וואס היט די פינגן בוים דער וועט עסין איךע פירות ונארום איז דיא תורה גלייכן צו איין פינגן בוים צו זאגן דיר אזו וויא איין פינגן בוים ווען מען ווכט אין אים גיפנט מען פינגן אין אלע צייטן דען פינגן ווערן גיט אלע גלייך פארטיג אזו איז אויך די רייד פון דער תורה דאס אלע צייט וואס דר מענטש לערנט אין זיי גיפנט ער אין זיין איין טעם . אויך איז דיא תורה גלייכן צוא איין נוס וויא אין פסוק שטייט איך האב גינידערט אין איין נוס גארטין . אנ דרויף לערנן מיר אין פרק אין דורשין רבא האט גידרשט ונארום גלייכט דר פסוק די תורה צו איין נוס . צו זאגן דיר דאס אזו וויא איין נוס האטשע ער איז בשמוצט ווערט דאס אינווייניגשטע דאך גיט מיאוס אזו איז אויך איין תלמיד חכם אפילו ווען ער זינד'נט ווערט זיין תורה גיט מיאוס אויך איז די תורה גלייכן צו איין האר אזו וויא מיר האבין אויבן גישריבן . אויך איז דיא תורה גלייכן צו איין אינד וויא אין פסוק שטייט די תורה איז גלייכן צו איינע גלייכע אינדין אנ די תורה בריינגט אויך צום מענטשין חן אנ דרויף לערנן מיר אין פרק כיצור מעברין רבי יוחנן זאנט ונארום איז דיא תורה גלייכן צוא איין אינד צוא ווייזן דיר דאס אזוא וויא איין אינד אזו אלע צייטן גלייכט אויך איר מאן וויא די ערשטע שעה אזו איז אויך די רייד

פרק ב נר ד כול א חלק ב

ושעה כשעה ראשונה ויעלת חן *שמעלת חן על לומדיה * דדיה ירווך בכל עת מה דר זה כ"ו שהתינוק *משמש בו מוצא בו חלב * אף ד"ת כל זמן שאדם הונה בהם מוצא בהם טעם * באהבה תשנה חביד כנון רבי אליעזר בן פדת שהיה יושב בשוק החתון של ציפורי ועוסק בתורה * יסדינו מוטל בשוק העליון של צפורי * תניא אמר רבי יצחק בן אלעזר פעם אחת בא אדם אחד ליטלו ומצא נחש כרוך עליו :

רמח פרק שלישי

גדול ת"ת שמורה ומביא את האדם לקיים ולעשות כל המצות * כדגרסינן בספ"ק דקדושין דף מ' וכבר היו רבי טרפון וזקנים מסובין בעליית בית נתזה בלוד ונשאלה שאלה זו בפניהם ח"ת גדול או מעשה גדול * נענה רבי טרפון ואמר מעשה גדול * נענה ר"ע ואמר ת"ת גדול * נענו כולם ואמרו ת"ת גדול * שהתלמוד מביא לידי מעשה * גדול תלמוד שקדם לכל המצות כדגרסינן שם עלה תניא רבי יוסי ואמר יגדול תלמוד שקדם לחלה מ' שנה * לתרומות ומעשרות חמישים וארבע * לשמיטין ששים ואחד * ליובלות מאה ושלש * מאה ושלש * מאה וארבע הויין קסבר יובל * מתחלתו משמש * וכשם שהתלמוד קודם למעשה כך דינו קודם למעשה * כדבר המנוגד דאמר רב המנוגד אין יתחלת דינו של אדם אלא על ד"ת שנאמר (משלי יו') * פומר מים יראשית מדון * יזכשם שדינו קודם למעשה כך שכרו קודם למעשה שנאמר (תהלים ק"ו) * ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים יירשו * יבעבור ישכרו חקיו וגו' * וגם כן גרסינן בפרק קמא דמגילה דף י"ז * אמר רב יוסף גדול ת"ת יותר מהצלת נפשות * דמעיקרא קא השיב ליה למרדכי ביה חבר ארבעה דכתיב (עזרא ב') * אשר באו עם זרובבל ישוע נחמיה רעליה מרדכי בלשן * יולבסוף קא השיב ליה בתר המשנה דכתיב (חגיגה י) הבאים עם זרובבל ישוע נחמיה עזריה רעליה נחמני מרדכי * ואמר רב גדול תלמוד תורה סבנין בית המקדש * שכל זמן שברוך בן נריה קיים * לא הניחו עזרא ועלה * ואמר רבה בר בר תנה אמר רב גדול ת"ת מכבוד אב ואם שכל אותן שנים * שהיה יעקב עם עבר לא נענש עליהו וכו' כדאיתא

רמזי לנכח מן : שמעלת חן על לומדיה
סבל מנאין אותו והיה טהור לו מן :
באהבת השנה חביד כנון רבי אליעזר בן פדת
ועלת שוקה וסמי להניח פסקן ולרוך להניח סבל :
וסדינו מוטל בשוק העליון בגלל ממנו ולא
הנינו מרוב עין נחמיה :

בית נתזה שם פלג : שהלמוד מביא
לידי מעשה נהלא שיהי כדו :
גדול תלמוד תורה שקדם לחלה מ' שנה
כדאיתא מדרש נחמיה ונחמיה להם סמיה כהני כהני
ובתיה לא נחמיה עד ששכחו ללך דכתיב
בנבואה ואמר מר סמיה ביה זו מלל ביה
שנתוס דכתיב כתיב כי תחולו וכלל כתיב
בנבואה ששכחו לה וכתרומות ומעשרות לחבר
כתיב וחילוק דכתיב תחולת דעך סיבה כל אחר
מיה חקיו וכן י"ד שנה היו י"ד ומשם נחמיה
למחש שמתיין ונחש שמיעה לנפך שנה כתיב ס"א
שנים ולס"ג נ' פשו יובל כתיב ס"ג : מתחלתו
משמש מתחלת הנה מיום קסיר עתים נסתיים
ועדות מתרות ועדיין לא עבר אלא מ"ט שנים
איה משמעת אלא כסופה דכתיב חן שנת שנים
לספ' שנת ג' שנה יובל כתיב ס"ג : מתחלתו
דינו ליום שנה חתלה חכמות בעלוי מעני מה
לא עכף בתורה : פומר מים הטרק על מוס :
ראשית מדון סוף החלה דין ולין מים אלא
כדתיב מים כל תלה כיו לשון וימון וקראש
ויקנו לאסוף חכמים כל תלה לבו ליום לתורה :
וכשם שדין פורענות תורה קודם לדין פורענות
מעשה כך שכרו אש עקב בתורה קודם לטוב
מעשה : כעבור ישכרו חקיו ותלה מל לעיל
שמעון ז' משה ויגורו יחסימו : מעיקרא כימי כורש
מדי כר כתיבי ידן מחסימו אל חכמים : ולבסוף אתה שמה
החשוב על התם ויבא ולא היה לו ספ'י לטוב בתורה
וכשם שהיה יובל כתיב ס"ג : מתחלתו
לא הניחו עזרא ועלה שם כל לשמע להם לא עלה עזרא
עד כהני כשכעית לדתיהם כתיב ס"ג : מתחלתו
כתיב ס"ג : מתחלתו
כתיב ס"ג : מתחלתו
כתיב ס"ג : מתחלתו
כתיב ס"ג : מתחלתו
כתיב ס"ג : מתחלתו
כתיב ס"ג : מתחלתו
כתיב ס"ג : מתחלתו
כתיב ס"ג : מתחלתו
כתיב ס"ג : מתחלתו

שמעון ז' משה ויגורו יחסימו : מעיקרא כימי כורש
מדי כר כתיבי ידן מחסימו אל חכמים : ולבסוף אתה שמה
החשוב על התם ויבא ולא היה לו ספ'י לטוב בתורה
וכשם שהיה יובל כתיב ס"ג : מתחלתו
לא הניחו עזרא ועלה שם כל לשמע להם לא עלה עזרא
עד כהני כשכעית לדתיהם כתיב ס"ג : מתחלתו
כתיב ס"ג : מתחלתו
כתיב ס"ג : מתחלתו
כתיב ס"ג : מתחלתו
כתיב ס"ג : מתחלתו
כתיב ס"ג : מתחלתו
כתיב ס"ג : מתחלתו
כתיב ס"ג : מתחלתו
כתיב ס"ג : מתחלתו
כתיב ס"ג : מתחלתו

פון דר תורה דען זיי האבן די מצות פון תורה און מעשה ערשט
האלטן ווען זיי האבן גאנץ ארץ ישראל איין גענומן און דס האט
גדויערשט פערצן יאר אזוי מיט די פערצן יאר פון דער
מדינה פיר און פופציג יאר און זיבן יאר דער
נאך האבן זיי גיהאלטן שמיטה דאס איז מיט
אנגרד איין און זעכציג יאר נאך דער תורה און די תורה
איז געבען גיורארין פון דעם יובל הונדערט
און דריי יאר פריערט די גמרא עם איז דאך
הונדערט און פיר יאר און פופציג און ויירד
פופציג איז הונדערט און פיר יאר דער נאך
און זיבן יאר נאך די תורה וויא דאס פופציגטע
יאר האט זיך אן גייהויבן וויא דאס פופציגטע
יאר האט זיך אן גייהויבן און דרייא יאר וכשם
שהתלמוד קודם למעשה און אזוי מען טוט
מצות אזוי און מען פריער לערנן איי מען טוט
מצות אזוי און מען פריער לערנן פאר נישט
לערנן פריער וויא פאר נישט האלטן דיא מצות
וויא רב המנוגד האט גאנגט דער ערשטער
דין וואס מען שטראפט דעם מענטשן שטראפט
מען אים נאך ווייל ער האט קיין תורה נישט
גערענט וויא אין פסוק שמיים פאר דעם
מענטשן פון דער תורה איז דאס זיין ערשטער
לעולם הבא און אז וואו וויא זיין שטראף איז
פריער זיין נישט לערנן אזוי און ווערט
פאצאלט דער שוכר פון תורה לערנן פריער
וויא דר שוכר פון די מצות וויא אין פסוק
שמיים גאט האט זיין געבען די לענדער פון
די פעלקער און דיא ארבייט פון די לענדער
האט ער זיין גימאכט ירשן כדי זיי זאלין
לערנן זיין תורה און זאלין די מצות מקיים
זיין : וגם כן און אויך אזוי לערנען מיר אין
דער גמרא פון מגילה רב יוסף זאגט עם איז
נרעסר תורה צו לערנן מער ווי נפשות מציל
צו זיין דען צום ערשטין וויא כדרכי האט
תורה גילערנט אים דער פסוק גירעבייט צום
פירפטין פון זיינע חברים וויא אין פסוק
שמיים די וואס קומן מיט זרובבל ישוע
נחמיה רעליה מרדכי בלשן און דר נאך וויא
ער האט די ישראל מציל גיורען און האט
קיין תורה נישט גילערנט אזוי פיל רעכיניט
אם דר פסוק צום זעקסטן וויא אין פסוק
שמיים די וואס זיינען געקומן מיט זרובבל
ישוע נחמיה רעליה מרדכי און אויך זאגט רב
עם איז גרעשער תורה צו לערנן פון בנין
בית המקדש דען אזוי לאנג וויא ברך בן
נריה דר רבי פון עזרא האט גילעבט אין
האט מיט אים תורה גלערנט איז עזרא
נישט אויך גיגאנגען קיין ירושלים דעם
בית המקדש צו בויען ביי נאך דעם דאס
זיין רבי איז גיגאנגען : אויך זאגט רבה
בר בר תנה פון ווען רב

רמח גדול תלמוד תורה עם איז גרויס תורה צו
לערנן הען זיא ווייט און בריינגט דעם
מענטשן מקיים צו זיין און צו טאן אלע מצות
וויא מיר לערנן אין קרושין עם איז אפאל
גיווען דאס רבי טרפון איז די זקנים זיינען
געקסן אויך דעם בוירם פון נתזה אין דער
שטאט לוד איז פאר זיין די שאלה גיפרענט
גיווארן אויב עם איז בעסר תורה צו לערנן
אדר מצות צו טאן : האט רבי טרפון גיגענטפרט
און האט גאט עם איז בעסר מצות צו טאן
האט רבי עקיבא גיגענטפרט און האט
גאט תורה לערנן איז בעסר האבין אלע
חכמים גיגענטפרט און האבן גאגנט תורה
לערנן איז בעסר דען פון לערנן קומט עם
צו טאן די מצות אזוי וועט ער האבן דיא
ביידע תורה און מעשים טובים : גדול
הלמוד און תורה לערנן איז גרויט דאש עם
איז פריער גיבאטן גיורארין פאר דער מצוה
פון חלה פערצן יאר דען די מצוה פון חלה
איז גיבאטן גיורארין ווען די ישראל זיינען
גיבאטן קיין ארץ ישראל און די תורה איז
געבען גיורארין פערצן יאר פריער וויא זיי
זיינן ארום גאנגען פון מצרים : און די מצות
פון תרומה און מעשרות זיינען גיבאטן
גיורארין פיר און פופציג יאר

רב

פרק ג נר ד כלל א חלק ב

ע נפש יהודה

לכן ונדון נעם : עתה באתי על מה שכתב
 עתה בילג און עת מלחמה וזכר לך לעסוק
 בחוקים דמסות דלחמ עתה נחמו דתשמע דעוד
 מילחא חתימתא ענד וסיינו שטיקט גב סקדן
 חתיר על עביית וזכר מתלך בליגה על סקול
 סודס ולא על על ביטול קרנן : כהן קודם ללוי
 דכתיב ויבדל אהרן להקדישו קודם קדשים : לוי
 לישראל דכתיב סבדיל פ' את שנט הלוי מתוך
 בני ישראל : וישראל קודם לבמזר סאי מיוחס
 והלא לא מיוחס : ממזר קודם לנתין דזכר כל
 מטפה כהנס ומתין אלו כל מטפה כהנס :
 נתין קודם לזר זה גדל ממנו בקדושה מיוחס
 מטפה היו עם ישראל : גר קודם לגבד אגר
 אלו ככלל אהרן : ממזר ת"ח קודם לכ"ג עם
 הארץ דכתיב וקדש הוא הכהנס וכו' : שלשה
 כתיבים הם סכמונים כהנס שמיכה כהנס
 לנסות כהנס כבוד כהנס מורה כתיב כיוס ומדת
 פני וקן זה סקס סמנה כהנס כהנס כתיב כיוס
 וקדשו קדוש יוסה לך כהנס מלכות כתיב כיוס
 כיוס כתיב עליו מן סחא חיתמו עליו : ככתבים
 זה סכר יו"ד ונקדוהו זה גלגליי כילעו נכנס
 יו"ד והוא לשון כהנס : וזכר ללמוד לעמוד
 ולקיימה וכו' לא זכר וזה סמכתה ממנו : אהרן
 סמכתה נענה לכהן כיוס מלח והמלכות יתקם
 לזר ולזכר עד עולם : כיו מלכים ימלוכו
 וגדול סמתיין מן סתלך והמזרס חתיר מקדש
 זה : שהמלכות בשלשים מעלות דכתיב
 כהנס שחול מטפס הילך וסס שליט עם לחס
 סטוין כהנסדיון מלך לא דן ולא דנין אוחו
 וכו' ועסיס ודכנס מתנת כהנס : עד ותאמר
 אסתר סוס סוף אחד מעלות סחוקס ללמס
 כנס אוחו ומכיר גלגלה לעולם :

שנים : כיוס זה מושב לים כן דרין על
 לעם פלגס מדכרס נדכרס חתיר
 דלמלי סיו מדכרין כדית לא סיס סקטן סמכרס
 לדכרס ילעט : שלשה שאכלו וכו' ונכנסת
 סמון וזכר כו סח ארט מנכר ולא דכרו דית
 כילעו חלכו מונח סמיס סקדונת עוכדי כוככיס

התם : גרסינן נמי בסנהדרין פרק נגמר הדין דף ס"ד ואמר רבי שמואל בר אבא
 תלמוד תורה יותר מהקרבנות המידות דכתיב 'עתה באתי וכו' כדאיתא התם : ולא עוד אלא כך
 היא גדולתה של תורה שאפילו מסזר תלמיד חכם קודם לכל דבר לכ"ג עם הארץ לפי שכתר
 תורה היא המעולה והגדולה שכולם כמו ששינונו במסכת הוריות פרק כהן משוח דף י"ג יכהן קודם
 ללוי וללוי לישראל וישראל לממזר וסמזר לנתין ונתין לגר יגר לעבד משוחרר אימתי בזמן
 שכיב שום אבל אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ * סמזר תלמיד חכם קודם לכ"ג
 עם הארץ * ואמרין עלה בגמרא מה"ם אמר רבי חנינא דאמר קרא (משלי ג) יקרה היא מפנינים
 מכ"ג שנכנס לפני ולפנים * הא למדת שאין לך כתר גדול מכתרה של תורה * וגרסינן בואלה שמות
 רבה (שמות כה) ועשו ארון מפני מה בכל הכלים נאמר ועשית ובארון כתיב ועשו ארון * א"ר יהודה
 בר שלום אמר הקב"ה יבואו הכל ויתעסקו בארון כדי שיוכו לתורה * ארשב"י * יני כתיבים הם כתר
 תורה כתר כהונה וכתר מלכות * כתר מלכות זה שלחן דכתיב בו זר זהב * כתר כהונה זה סוכת
 דכתיב בו זר זהב * כתר תורה זה ארון דכתיב בו זר זהב * למה ינכתבין זר ונקראים זר לומר לך
 זכה אדם נעשית לו זר לא זכה נעשה זר סהם * וספני מה ככולן כתיב ועשית לו זר ובארון כתיב
 ועשית עליו זר לומר לך שכתר תורה מעולה יותר מכולן זכה אדם בתורה כאלו זכה בכולן * וגרסינן
 במסכת יומא פרק בא לו כ"ג דף ע"ב א"ר יוחנן ג' דין הן של מזבח ושל ארון ושל שלחן * של מזבח
 זכה ג' : אהרן ונמלו * של שלחן זכה בו דוד ונמלו * של ארון עדיין הוא מונח כל הרוצה ליטול יבוא
 ויטול * שמו תאמר פחות שבהם הוא תל (משלי ח) יבי מלכים ימלוכו * נמצאת למד שהוא הממליך
 והממליך גדול מהמליך * ושנינו במ"א גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות * שהמלכות נקנית
 בשלשים מעלות והכהונה בכ"ד מעלות והתורה נקנית במ"ח דברים ואלו הן בתלמוד כשמיעת הארון
 וכו' יעד ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי :

חלק שלישי

בהנהגת לומדי תורה ויש בו ארבעה פרקים :

רמז פרק ראשון : הלמידי חכמים כשהם ביחד מוכרחים לדבר בדי"ת ולהניח כל שיחה אחרת *
 כדגרסינן בפ"ג מאבות רבי חנינא בן תרדיון אומר * שנים שיושבין ואין
 ביניהם דית וכו' * ר"ש אומר יג' שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דית וכו' * ואמרין התם רבי
 חלפתא איש כפר חנניה אומר עשרה שהיו יושבין ועוסקין בתורה וכו' כדאיתא התם עד בכל מקום
 אישר אזכיר את שמי וגו' * וגרסינן נמי בכוסה דף ס"ט ובתענית פ"ק וא"ר אלעאי בר ברכיה שני ת"ח

רב עכ איז גרעשער תורה צוא לערנען פון כבוד אב ואם דען יעקב איז
 גישטרפאפט גיווארין ווייל עד איז פון זיין פאטער און מיט אונקע נגאנגן
 און האט זיי ניט ערליך גיהאלטן אבער אין דער צייט וואס ער איז גווען
 אין בית המדרש פון שם און עבר און האט תורה גלערנט אין ער דרויף
 ניט גישטרפאפט גיווארין ווייל דיא מצוה פון תורה לערנן איז גרעסר פון
 כבוד אב ואם אויף לערנען סיר אין סנהדרין * רבי שמואל בר אבוי
 זאגט כון וועגין רב עם איז גרעסער תורה צו לערנן מער וויא איין קרבן
 תמיד שקריב צו זיין דען דר מלאך האט גישטרפאפט צוא יהושע ווייל ער
 האט גיין תורה ניט גלערנט מער וויא דער פאר וואס ער האט גיין
 קרבן תמיד ניט מקריב גווען * און ניט דאס אליין איז גזאגט ביי דר תורה
 גייערס דיתורה איז אזו גרויט דס אפילו אמזר תלמיד חכם איז פריער אין
 אלע זאכן פאר אבהן גדול עם הארץ ווייל די קרוין פון דער תורה איז דיא
 בעסטע קרוין פון אלע קרוינן * ווי מיר לערנן אין הוריות אבהן איז פריער
 פאר אליי און אליי איז פריער פאר אישראל * און אישראל איז פריער פאר
 איין ממזר * און איין ממזר איז פריער פאר איין נתין דאס זיינען די וואס
 יהושע האט גימאכט פאר האלץ העקר און וואשר טעפר צום מזבח און איין
 נתין איז פריער פאר איין גר און איין גר איז פריער פאר איין בעפריישין
 קניגסט * און דאס איז נאר גזאגט ווען זיי זיינן אלע גלייך אין תורה לערנן
 אבער ווען דער ממזר איז איין תלמיד חכם און דער כהן גדול איז איין עם
 הארץ איז דער ממזר תלמיד חכם פריער פאר דעם כהן גדול עם הארץ *
 פריענט די נקרא וואו שטייט עם אין פסוק * זאגט רבי חנינא עם שטייט
 אין פסוק (יקרה היא מפנינים) דאס איז מיינט די תורה איז מיינער פון
 דעם כהן גדול וואס גייט אריין אין בית המקדש לפני ולפנים * דאס לערינט
 און דאס עם איז גייט דא קיין גרעסערע קרוין פון דער קרוין פון דר תורה :
 גרסינן בואלה שמות רבה אויף לערנן מיר אין ואלה שמות רבה עם שטייט אין
 פסוק ועשו ארון זיי זאלין מאכין דעם ארון איז קשה ווארום שטייט בייא
 אלע בנים פון דעם משכן דו זאלסט מאכן און ביי דעם ארון שטייט זייא
 זאלין מאכין * זאגט רבי יהודה בר שלום נאט האט גזאגט לאון אלע קומען
 און לאון ויף סתעסק זיין אין דעם ארון כרי אלע זאלן וזכה זיין צו דר תורה :

רבי שמעון בן יוחאי זאגט דריי קרוינן זיינן דא' פתר תורה און פתר כהונה
 און פתר מלכות : פתר מלכות איז דער שלחן וואס שטייט דר בייא דוא
 זאלסט אים מאכן איין גילדנע קרוין פתר כהונה איז דער מזבח וואס עם
 שטייט ביי אים מען האט אים איין גילדנע קרוין גימאכט * פתר תורה דאס
 איז דער ארון וואס עם שטייט ביי אים מען האט אים גימאכט איין גילדנע
 קרוין און עם שטייט זר דאס איז מיינט איין פרעמער און עש ווערט
 גלייענט זר דאס איז מיינט איין קרוין צו ווייזן דיר דאס ווען דר מענטש
 טוט מעשים טובים ווערט דיא תורה צו אים פאר איין קרוין און ווען ניט
 ווערט די תורה פון אים פרעמער און ער פאר געסט ויא און ווארום שטייט
 ביי אלע ועשית לו זר און ביי דעם ארון שטייט ועשית עליו זר דוא זאלסט
 אויף אים מאכן איין קרוין צו ווייזן דיר דאס די קרוין פון דר תורה איז
 די העכסטע קרוין פון אלע און ווען דער מענטש איז זוכה צו דר קרוין פון
 דר תורה איז גלייך וויא ער האט צוא אלע קרוינן זוכה גווען : גרסינן אויף
 לערנן מיר אין מסכת יומא * רבי יוחנן זאגט דריי קרוינן זיינן דא' פון דעם
 מזבח * און פון דעם ארון * און פון דעם שלחן * פון דעם מזבח דאס איז
 פתר כהונה האט אהרן דער צו זוכה גווען און דאס זיא גינאמען * פון דעם
 שלחן דס איז פתר מלכות האט דוד דר צו זוכה גווען און האט זיא גנומן *
 און די קרוין פון דעם ארון דאס איז פתר תורה דיא ליגט נאך און ווער עם
 ווייל קען זיא נעסן * און טאמער וועשמו וועלין מיינן עם איז די ערנשטע
 קרוין ודרום שטייט אין פסוק די תורה : זאגט מיט מיר קיינן מלכים נוא ווערט
 גיפונען דאס די תורה מאכט קייניגן די מלכים אויף לערנן מיר אין סדרש
 אגדה די תורה איז גרעסר פון דר כהונה און פון דר מלכות דען די מלכות
 ווערט גקויפט דרוף דרייסיג מעלות און די כהונה ווערט גקויפט דרוף פיר
 און צוואנציג מעלות און די תורה ווערט גקויפט דרוף אכט און פערציג
 מעלות וויא זייא זיינן גירעכניגט אין פרק'ו פון פרקי אבות :

רמז תלמידי חכמים כשהם ביחד ווען די תלמידי חכמים זיינן צו זאמן סזון
 זייא ריידן אין די רייד פון דר תורה און אונקע לאון אנדרע
 רייד וויא מיר לערנן אין פרקי אבות מענטשן וואס זיצן צו זאמן סזון זייא
 ריידן אין דר תורה אויף לערנן מיר אין סוסה * רבי אלעאי בר ברכיה
 זאגט

פרק א נר ד כלל א חלק ג

התולכין בדרך ואין ביניהם דת ראוי לישוף שנאמר (מלכים ב' ב) ויהי המה הולכים הלך ודבר והנה רכב אש וסוסי אש וגו' שטמא דאיכא דבור הא ליכא דבור יראוין לישוף ואם עוסקין בתורה כשרם ביהד מחדדין זה לזה בהלכה ומרביין בתלמוד כדגרסינן בפ' דתענית דף ז' א"ר חמא בר הנינא מ"ד *ברזל כברזל יחד וגו' לומר לך מה ברזל זה אחד מהד את הכרו אף שני ת"ח מחדדין זה לזה בהלכה * אמר רבה בר בר חנה למה נמשלו ד"ת לאש דכתיב (ויסיה כג) הלא כה דברי וגו' לומר לך מה אש יאינה דולקת ביחיד אף ד"ת אינן מתקיימין * ביחיד והיינו דאמר רבי יוסי בר הנינא מ"ד (שם ג) חרב על הכדים ונואלו * חרב על צוארי שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבין ועוסקין בתורה כד בבד ולא עוד אלא * ששכטפשוין שנאמר ונואלו ולא עוד אלא שהוטאין כתיב הכא ונואלו וכתיב התם (בבבב יב) אשר * נוואלנו ואשר הטאנו * ואכ"א מהכא (ישעיה יט) נוואלו שרי צוען אמר רב נחמן בר יצחק למה נמשלו יד"ת כעץ דכתיב עץ החיים היא וגו' מה עין זה קמן מדליק את הגדול אף תלמידי חכמים קטנים מדליקין את הגדולים ומחדדין אותם * והיינו דאמר רבי הרבה תורה למדתי מרבתי ומחברי יותר מהם ומתלמידי יותר מכולם ואם התלמידי חכמים נוחים זה לזה בהלכה מרבין בתורתן כדגרסינן במסכת שבת פרק במה אשה יוצאה דף ס"ג אמר רבי ירמיה שני תלמידי חכמים * הנוחין זה לזה בהלכה וכו' כדאיתא לעיל בפרק קמא סב"ז נ"ב * ואם אינן נוחין זה לזה בהלכה נענשים כדגרסינן במסכת סוטה דף מ"ט ואמר רבי אלעאי בר כרכיה שני תלמידי חכמים הדריין כעיר אחת ואין נוחין זה לזה בהלכה * אחד כח ואחד גולה שנאמר (ירמיה ד) לנום שמה רוצח אשר ירצח את רעהו ככלי דעת ואין דעת אלא תורה שנאמר (הושע ד) כי אתה הדעת מאסת * כדגרסינן נמי בפרק קמא דתענית דף ה' אמר רבא שני תלמידי חכמים הדריין בעיר אחת ואינן נוחין * והלזה בהלכה מתקנאין באף וכעלין אותו שנאמר (איוב לו) * ימקנה אף על עולה ע"כ הנאה לחברים שיהו נוחין ביהד וילמד הקטן מן הגדול ממנו * ואם יוכלו לקנות רב יבקשוהו וכשישבו לפניו ללמוד יהיו במקום שיראו את פניו כדגרסינן בהוריות פרק כהן משיח דף י"ב אמר להו רב משרשיא לבניה כי בעיתו סועיל ומגמר גבי דרביינו גירסו מתניהא ועולו קמיה וכי יתביתו קמיה חזו לפומיה דכתיב (ישעיה לו) והיו עיניך רואות את מוריד וגו' כדאיתא התם * וגם יש ליהדר מהדברים המשכחין את הלימוד ולתות רגילים בדברים הכסיעין את הלימוד * וגרסינן נמי עלה ת"ר ה' דברים משכחין את הלימוד האוכל ממה שאכל עכבר וממה שאכל התול והאוכל לב בדמה והרגיל ביתים ושותה שיוריה והרוחץ ב' רגליו זו על גב זו וי"א אף * המניח כליו תחת מראשותיו * ה' דברים * משיבין את התלמוד האוכל פת חטים וכל שכן חטים עצמן והאוכל

ותולות ומתולות וימרו לנעל פטור ויאלו נמי חטים : עשרה וכו' כהנא חללים נלכ בעדם כל ואלן ערב פחות מעשרים שאלו ער מתי לערב חטים וסוסי עשרים וחמור חללים אחד שיוכב ועוף חרובים טקנים עמו שאלו ככל סקוקו וגו' חטוב חלי' יחד : המה הולכים הלך ודבר נדברי חכם כחליו וכלי' כע' כע' : ראוי לישוף טעל מנת כן בלא רכב אש עליהם : ברזל כברזל יחד ואלו יחד פני רעהו מה ברזל זה אחד מהד את הכרו אף שני ת"ח מחדדין זה לזה בהלכה * אמר רבה בר בר חנה למה נמשלו ד"ת לאש דכתיב (ויסיה כג) הלא כה דברי וגו' לומר לך מה אש יאינה דולקת ביחיד אף ד"ת אינן מתקיימין * ביחיד והיינו דאמר רבי יוסי בר הנינא מ"ד (שם ג) חרב על הכדים ונואלו * חרב על צוארי שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבין ועוסקין בתורה כד בבד ולא עוד אלא * ששכטפשוין שנאמר ונואלו ולא עוד אלא שהוטאין כתיב הכא ונואלו וכתיב התם (בבבב יב) אשר * נוואלנו ואשר הטאנו * ואכ"א מהכא (ישעיה יט) נוואלו שרי צוען אמר רב נחמן בר יצחק למה נמשלו יד"ת כעץ דכתיב עץ החיים היא וגו' מה עין זה קמן מדליק את הגדול אף תלמידי חכמים קטנים מדליקין את הגדולים ומחדדין אותם * והיינו דאמר רבי הרבה תורה למדתי מרבתי ומחברי יותר מהם ומתלמידי יותר מכולם ואם התלמידי חכמים נוחים זה לזה בהלכה מרבין בתורתן כדגרסינן במסכת שבת פרק במה אשה יוצאה דף ס"ג אמר רבי ירמיה שני תלמידי חכמים * הנוחין זה לזה בהלכה וכו' כדאיתא לעיל בפרק קמא סב"ז נ"ב * ואם אינן נוחין זה לזה בהלכה נענשים כדגרסינן במסכת סוטה דף מ"ט ואמר רבי אלעאי בר כרכיה שני תלמידי חכמים הדריין כעיר אחת ואין נוחין זה לזה בהלכה * אחד כח ואחד גולה שנאמר (ירמיה ד) לנום שמה רוצח אשר ירצח את רעהו ככלי דעת ואין דעת אלא תורה שנאמר (הושע ד) כי אתה הדעת מאסת * כדגרסינן נמי בפרק קמא דתענית דף ה' אמר רבא שני תלמידי חכמים הדריין בעיר אחת ואינן נוחין * והלזה בהלכה מתקנאין באף וכעלין אותו שנאמר (איוב לו) * ימקנה אף על עולה ע"כ הנאה לחברים שיהו נוחין ביהד וילמד הקטן מן הגדול ממנו * ואם יוכלו לקנות רב יבקשוהו וכשישבו לפניו ללמוד יהיו במקום שיראו את פניו כדגרסינן בהוריות פרק כהן משיח דף י"ב אמר להו רב משרשיא לבניה כי בעיתו סועיל ומגמר גבי דרביינו גירסו מתניהא ועולו קמיה וכי יתביתו קמיה חזו לפומיה דכתיב (ישעיה לו) והיו עיניך רואות את מוריד וגו' כדאיתא התם * וגם יש ליהדר מהדברים המשכחין את הלימוד ולתות רגילים בדברים הכסיעין את הלימוד * וגרסינן נמי עלה ת"ר ה' דברים משכחין את הלימוד האוכל ממה שאכל עכבר וממה שאכל התול והאוכל לב בדמה והרגיל ביתים ושותה שיוריה והרוחץ ב' רגליו זו על גב זו וי"א אף * המניח כליו תחת מראשותיו * ה' דברים * משיבין את התלמוד האוכל פת חטים וכל שכן חטים עצמן והאוכל

התלמידי חכמים אנו ווען די תלמידי חכמים לערנן צו זאמן מיט ליבשאפט אזו מערש זיך וייער תורה ויאי מיר האפן אויבן גשריפן * אונ ווען ויאי לערנן גיט מיט ליבשאפט ווערן ויאי גשטראפט ויאי מיר לערנן אין דער גמרא פון סוטה * רבי אלעאי בר ברכיה זאגט צוויי תלמידי חכמים וואס וואונן אין איין שטאט און לעבן גיט גיט צווישען זיך אין לערנען וועט איינר שטארבן און דער אנדער גיין אין גלות ויאי אין פסוק שטייט אין די ערי סקלס זאל אוועק לויפן דער רוצח וואס האט גהרגט זיין חבר סבלי דעת דאס איז גמיניט ווייל זיאי האפן גיט גוואלט לערנן די תורה וואס ויא ווערט גרופין דעת ויאי אין פסוק שטייט כי אהה הרעת סאכת דא האסט די תורה סמאס גיווען איז אויף אזו לערנן מיר אין תענית רבא זאגט צוויי תלמידי חכמים וואס וואונן אין איין שטאט און לעבן גיט גיט צווישן זיך אין לערנן ווערן ויאי גיריינט פון גאסט צארן און בריינגן אויף דעם צארן ויאי דר פסוק זאגט ויאי רייצן אן דעם צארן פון גאט און פאכן אים אויף גיין דרום איז שוין צו דיא תלמידי חכמים דאס ויאי זאלן גיט לעבן אין לערנען און דר קלוינר זאל לערנן פון דעם וואס איז גרעסער פון אים * און ווען ויאי קענען זיך קויפן איין רבי זאלן ויאי זיצן קעגן דעם פנים ווען ויאי זעצן זיך פאר דעם רבי לערנען זאלן ויאי זיצן קעגן דעם פנים פון דעם רבי ויאי מיר לערנען אין הוריות * רב משרשיא האט גזאגט צו זיינע קינדער ווען איר ווילט גיין לערנן בייא אייער רבי זאלט איר פרייער פאר זיך די משנה לערנן פרי איר זאלט זיין קלאר אין איר דאס איר זאלט קעגן גוט פאר שטיין דיא רייד פון דעם רבי און זאלט דער קאך גיין לערנן פון דעם רבי און איר זאלט אייך פון אייער רבי זעצן אנטקעגן זיין מיר ויאי אין פסוק שטייט דייע אונגן זאלן זעקן דיין רבי * וגם יש ליהדר אזויל זאל דר מענטש זיין גדיט פון דיא זאכן וואס פאכן פאר געסן דאס לערנען און זאל זיך גוואונן אין זאכן וואס העלפן דאס מען זאל גדייקען דאס לערנן ויאי מיר לערנען אין דער גמרא פינף זאכן פאכן פאר געסן דאס לערנן ווען ער עסט פון דעם וואס איין עכבד אדער איין קאן האט גגעסן און ווען ער עסט אין הארץ פון איין בהמה * און ווען ער עסט פיל צוילברייטן * און ווען ער טרינקט וואסער וואס איז איבער גיבליבן פון די הענט וואסן * און ווען ער וואשט זיינע פיס איינע אויף דר אנדער * און איין טייל זאגן ווען ער לייגט זיינע קלוינר בייא זיך צו קאפנס און

ותולות ומתולות וימרו לנעל פטור ויאלו נמי חטים : עשרה וכו' כהנא חללים נלכ בעדם כל ואלן ערב פחות מעשרים שאלו ער מתי לערב חטים וסוסי עשרים וחמור חללים אחד שיוכב ועוף חרובים טקנים עמו שאלו ככל סקוקו וגו' חטוב חלי' יחד : המה הולכים הלך ודבר נדברי חכם כחליו וכלי' כע' כע' : ראוי לישוף טעל מנת כן בלא רכב אש עליהם : ברזל כברזל יחד ואלו יחד פני רעהו מה ברזל זה אחד מהד את הכרו אף שני ת"ח מחדדין זה לזה בהלכה * אמר רבה בר בר חנה למה נמשלו ד"ת לאש דכתיב (ויסיה כג) הלא כה דברי וגו' לומר לך מה אש יאינה דולקת ביחיד אף ד"ת אינן מתקיימין * ביחיד והיינו דאמר רבי יוסי בר הנינא מ"ד (שם ג) חרב על הכדים ונואלו * חרב על צוארי שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבין ועוסקין בתורה כד בבד ולא עוד אלא * ששכטפשוין שנאמר ונואלו ולא עוד אלא שהוטאין כתיב הכא ונואלו וכתיב התם (בבבב יב) אשר * נוואלנו ואשר הטאנו * ואכ"א מהכא (ישעיה יט) נוואלו שרי צוען אמר רב נחמן בר יצחק למה נמשלו יד"ת כעץ דכתיב עץ החיים היא וגו' מה עין זה קמן מדליק את הגדול אף תלמידי חכמים קטנים מדליקין את הגדולים ומחדדין אותם * והיינו דאמר רבי הרבה תורה למדתי מרבתי ומחברי יותר מהם ומתלמידי יותר מכולם ואם התלמידי חכמים נוחים זה לזה בהלכה מרבין בתורתן כדגרסינן במסכת שבת פרק במה אשה יוצאה דף ס"ג אמר רבי ירמיה שני תלמידי חכמים * הנוחין זה לזה בהלכה וכו' כדאיתא לעיל בפרק קמא סב"ז נ"ב * ואם אינן נוחין זה לזה בהלכה נענשים כדגרסינן במסכת סוטה דף מ"ט ואמר רבי אלעאי בר כרכיה שני תלמידי חכמים הדריין כעיר אחת ואין נוחין זה לזה בהלכה * אחד כח ואחד גולה שנאמר (ירמיה ד) לנום שמה רוצח אשר ירצח את רעהו ככלי דעת ואין דעת אלא תורה שנאמר (הושע ד) כי אתה הדעת מאסת * כדגרסינן נמי בפרק קמא דתענית דף ה' אמר רבא שני תלמידי חכמים הדריין בעיר אחת ואינן נוחין * והלזה בהלכה מתקנאין באף וכעלין אותו שנאמר (איוב לו) * ימקנה אף על עולה ע"כ הנאה לחברים שיהו נוחין ביהד וילמד הקטן מן הגדול ממנו * ואם יוכלו לקנות רב יבקשוהו וכשישבו לפניו ללמוד יהיו במקום שיראו את פניו כדגרסינן בהוריות פרק כהן משיח דף י"ב אמר להו רב משרשיא לבניה כי בעיתו סועיל ומגמר גבי דרביינו גירסו מתניהא ועולו קמיה וכי יתביתו קמיה חזו לפומיה דכתיב (ישעיה לו) והיו עיניך רואות את מוריד וגו' כדאיתא התם * וגם יש ליהדר מהדברים המשכחין את הלימוד ולתות רגילים בדברים הכסיעין את הלימוד * וגרסינן נמי עלה ת"ר ה' דברים משכחין את הלימוד האוכל ממה שאכל עכבר וממה שאכל התול והאוכל לב בדמה והרגיל ביתים ושותה שיוריה והרוחץ ב' רגליו זו על גב זו וי"א אף * המניח כליו תחת מראשותיו * ה' דברים * משיבין את התלמוד האוכל פת חטים וכל שכן חטים עצמן והאוכל

פינף

פרק א נר ד כלל א חלק ג

ביצה מגולגלת בלא מלח והרגיל בשמן זית והרגיל ביין וכשמים והשוותה מים *שבשירוי עיסה *
 ר"א אף המוכל אצבעו כמלח ואוכל * הרגיל בשמן זית כשסיע ליה ולרבי יוחנן * דאמר רבי יוחנן
 כשם שהיות *משכה את התלמוד של ע' שנה כך שמן זית *מחזור התלמוד של ע' שנה *
 הרגיל ביין ובשמים כשסיע ליה לרב דאמר חמרא וריחני פקחין * הטובל אצבעו במלח אריל
 יבאחה כתנאי רבי יהודה אומר אחת ולא שתיים רבי יוסי אומר שתיים ולא שלש יוסימנך קמיצה *
 * דברים קשין לתלמוד העובר תחת אפסר גמל וכל שכן תחת גמל עצמו והעובר בין שני גמלים
 והעובר בין שתי נשים ואשה שעוברת בין שני אנשים והעובר תחת גשר שלא עברו תחתיו
 מים מ' יום והאוכל פת שלא בישל כל צרכו והאוכל בשר *מזוהמא למטרון ושותה מאמת המים
 העוברת בין הקברות והמסתכל בפני המת ור"א אף הקורא כתב מע"ג הקבר * וכשהיו נזהרין בדברים
 אלו התלמידי חכמים יגדל תורתן ויאדיר *

רנ פרק שני

כל הנותן חפצו לעסק בתורה כמשיעין אותו מן השמים ומסלקים ממנו המונעים כדי שיוכל
 לטלאות חפצו בלימוד כמו ששנינו בפרק ג' מאבות רבי נחוניא בן הקנה אומר כל המקבל
 עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ וכל הפורק ממנו עול תורה נותנין
 עליו עול מלכות ועול דרך ארץ על כן טוב לו לאדם לקבל עליו עול תורה שלם שאם
 יבטל ממנה יבואו לו מונעים רבים כמו ששנינו בפרק ד' מאבות רבי מאיר אומר יהו ממעט בעסק
 ועסקי בתורה יהו שפל רוח בפני כל אדם ואם בטלת זמן התורה יש לך במלים הרבה כנגדך
 יואם נמלת בתורה יש לו שכר הרבה ליתן לך * וגרסינן נמי בפרק קמא דברכות דף ה' ארשב"ל
 כל העסק בתורה יסורין בלדין הימנו שנאמר (איוב ה) ובני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה
 שנאמר (משלי כג) *התעף עיניך בו ואיננו ואין רשף אלא יסורין שנאמר (דברים לב) *ולחומי רשף *
 אמר ליה רבי יוחנן יהאי תינקות של בית רבן וידעין ארתו שנאמר (שמות טו) ויאמר אם שמוע ונז'
 כי אני ה' רופאך אלא כל מי שאפשר לו לעסק בתורה ואינו עוסק הקדוש ברוך הוא מכיח עליו
 יסורין מכוערין ומעכזיין אותו שנאמר (תהלים לט) נאלמתי דומיה החשיתי ממוכ וכאבי נעכר *
 וגרסינן נמי בפרק הרהורא דף ס"ג אמר רב טוביה אמר שמואל כל המרפה עצמו מד"ת אינו יכול
 אוסר גיטא מורי קר * ולחומי רשף בין דענ למיזין דהא לפיז ולחמיו יסורין ומיזין * אמילו תינקות יודעים שהתורה
 ונז' כל הממלא אחר שמתו במלכות ונז' לחמיו חקונים שלא כעשו לספר הכינוח

הקמים וועליו צ"ל גיהים אין ריא זאבין וועט ויער תורה ויין נגרויטש
 און גישטאראקט *

רנ כל הנותן חפצו לעסק בתורה ויער עם גיט ויין פגער צוא לערנען תורה
 העלפט מען אים פון הימל און מען טוט אפ פון אים אלע זאבין
 וואס פאר מיידן דאס לערנן פדי ער זאל קענן דר פילן ויין פאר לאנג אין
 ויין לערנן וויא מיר לערנן אין פרקי אבות רבי נחניא בן הקנה זאגט ווער
 עם נעמט אויף זיך דעם יאך פון דר תורה נעמט מען פון אים אונזער דעם
 יאך פון דעם שררה און דעם יאך פון זיין פרנסה * און ווער עם לוידיקט
 פון זיך אפ דעם יאך פון דער תורה גיט מען אויף אים דעם יאך פון דעם
 שררה און דעם יאך פון זיין פרנסה וועלן צו אים קומן פיל זאכן וואס פאר מיידן
 דאס לערנן וויא מיר לערנן אין פרקי אבות רבי מאיר זאגט וויא מעמט אין
 דיין גשעפט און לערן תורה און האלט זיך נידעריג פאר אלע מענטשן
 און ווען דו וועסט דוידן כמבל ויין פון דער תורה וועסטו גיפין פיל זאבין
 וואס וועלן דוידן כמבל ויין און ווען דוא וועסט דוידן כמיען אין דער תורה
 האט גאט פיל שכר דיר צו געבן * אויך לערנן מיר אין פרבות רבי שמעון
 בן לקיש זאגט ווער עש לערנט תורה טוען זיך די יסורים פון אים אפ *
 וויא אין פסוק שמיים ובני רשף יגביהו עוף דאס איז פייטש דיא יסורים
 טוען זיך אפ פון וועגן דער תורה דען דאס ווארט עוף שמיים בייא דער
 תורה וויא אין פסוק שמיים התעף עיניך בו ואיננו ווען דוא וועסט דיניע
 אויגן אפ קענען פון דר תורה וועסטו זיא פאר געסן און דאס ווארט רשף
 איז פייטש יסורים וויא אין פסוק שמיים ולחומי רשף דאס איז פייטש
 יסורים איז מיזיקין האט רבי יוחנן צוא אים זאגט ריא זאך וויישן אפילו
 קליינע קינדער וואס לערנן חומס דען עם שמיים אין פסוק דאס גאט זאגט
 ויען דו וועסט צוא הערן אין דעם קול פון גאט וועל איך דיר ניש צוא
 שיקן קיין קרייניק דען איך גאט וועל דוידן היילן גייקרט דר וואס קען תורה
 לערנן און לערנט ניש בריינגט גאט אויף אים יסורים וואס פייניגן אים
 וויא אין פסוק שמיים איך בין שמייל גורארן פון דער תורה זיינען דריפער
 גקומן אויף מיר ווייטאגן וואס פייניגן מיר אויך לערנן מיר אין פרק הרהורא
 רב טוביה זאגט פון וועגן שמואל ווער עם מאכט זיך שלא פון דר תורה

פיקה זאגן מאכן דאס ער דער מאנט זיך צוריק ויין לערנן ווען ער עסט
 ווייזן ברויט און נאך מער ווען ער עסט ווייזן און ווען ער עסט איין
 נוייטן גבראמענע איי אן זאלץ * און ווען ער עסט פיל בוימל * און ווען
 ער איז גוואונט מיט פיל וויין און בשמים * און ווען ער שרינקט וואסער
 וואס איז אייבר גבליבן פון דעם וואס מען קנעט טייג און אין טייל זאגן
 ווען ער שרינקט איין ויין פינגר אין זאלץ און עסט איז אויך גוט ווען ער
 עסט פיל בוימל איז גוט דאס איז וויא רבי יוחנן האט גוואונט דען רבי
 יוחנן האט גוואונט אז וויא אייל בירטן מאכן פאר געסן דאס לערנען פון
 ויפציג יאר אזו פאכט דער בוימל וואס קומט ארויס פון זיין דער מאגן
 דאס לערנן פון ויפציג יאר * און ווער עם איז גוואונט איין ויין און אין
 בשמים דער גריינקט ויין לערנן דאס איז וויא רב האט גוואונט דר וויין איז
 די בשמים האבן טוף קלוג מאכט * און ווען ער שרינקט איין ויין פינגער
 אין זאקן איז עסט איז גוט צום לעבן * זאגט ריש לקיש ער דארף נאר
 איין פינגער איין טונקן * און עס קריינן רבנים אין דר זאך רבי יהודה זאגט
 ער דארף נאר איין פינגער איין טונקן און ניש צוויי און רבי יוסי זאגט ער
 דארף צוויי און ניש דרייא * און דר סימן דער פון איז קמיצה דאס איז
 דען פינגער וואס איז לעבן דעם קליינס פינגער דעם זאל מען איין פינגער אז
 פלייבט פון איין זייט איין פינגער און פון דער אנדערער זייט צווייא
 פינגער דאס ווייזט דאס איינער זאגט מען דארף נאר איין פינגער איין טונקן
 און דער אנדערער זאגט צווייא פינגער איין טונקן און ניש דרייא עשרה
 דברים קשים לתלמוד צעקן זאכן מאכן שווער צו פר שמיין דאס לערנן ווער
 עם גייט דורך אונטער דעם צאם פון איין קעמל און מכל שכן ווען ער גייט
 דורך אונטער דעם קעמל אליין * און ווער עם גייט דורך צוויי וויין
 קעמל * און ווער עם גייט דורך צוויי ווייניג * און ווען איין
 אשה גייט דורך צוויי ווייניג מאגן פליין איז זייא אויך שווער דאס
 לערנן * און ווער עש גייט דורך אונטער איין בריק וואס קיין וואסער איז
 אונטער אים ניש גינגען פערציג מעג * און ווער עם עסט ברויט וואס איז
 גיכו רעקט איין גבאקן און ווער עם עסט פלייש פון איין שאם לעפיל * און
 ווער עש שרינקט פון איין שטרקאם וואסער וואס לויפט דורך איין בית
 הקברות * און ווער עם נערט איין מת אין פנים * און איין טייל זאגן
 אויך די ווער עם לייגעט דאס פתב פון די מצבות און ווען דיא תלמידי

הקמים וועליו צ"ל גיהים אין ריא זאבין וועט ויער תורה ויין נגרויטש
 און גישטאראקט *

רנ כל הנותן חפצו לעסק בתורה ויער עם גיט ויין פגער צוא לערנען תורה
 העלפט מען אים פון הימל און מען טוט אפ פון אים אלע זאבין
 וואס פאר מיידן דאס לערנן פדי ער זאל קענן דר פילן ויין פאר לאנג אין
 ויין לערנן וויא מיר לערנן אין פרקי אבות רבי נחניא בן הקנה זאגט ווער
 עם נעמט אויף זיך דעם יאך פון דר תורה נעמט מען פון אים אונזער דעם
 יאך פון דעם שררה און דעם יאך פון זיין פרנסה * און ווער עם לוידיקט
 פון זיך אפ דעם יאך פון דער תורה גיט מען אויף אים דעם יאך פון דעם
 שררה און דעם יאך פון זיין פרנסה וועלן צו אים קומן פיל זאכן וואס פאר מיידן
 דאס לערנן וויא מיר לערנן אין פרקי אבות רבי מאיר זאגט וויא מעמט אין
 דיין גשעפט און לערן תורה און האלט זיך נידעריג פאר אלע מענטשן
 און ווען דו וועסט דוידן כמבל ויין פון דער תורה וועסטו גיפין פיל זאבין
 וואס וועלן דוידן כמבל ויין און ווען דוא וועסט דוידן כמיען אין דער תורה
 האט גאט פיל שכר דיר צו געבן * אויך לערנן מיר אין פרבות רבי שמעון
 בן לקיש זאגט ווער עש לערנט תורה טוען זיך די יסורים פון אים אפ *
 וויא אין פסוק שמיים ובני רשף יגביהו עוף דאס איז פייטש דיא יסורים
 טוען זיך אפ פון וועגן דער תורה דען דאס ווארט עוף שמיים בייא דער
 תורה וויא אין פסוק שמיים התעף עיניך בו ואיננו ווען דוא וועסט דיניע
 אויגן אפ קענען פון דר תורה וועסטו זיא פאר געסן און דאס ווארט רשף
 איז פייטש יסורים וויא אין פסוק שמיים ולחומי רשף דאס איז פייטש
 יסורים איז מיזיקין האט רבי יוחנן צוא אים זאגט ריא זאך וויישן אפילו
 קליינע קינדער וואס לערנן חומס דען עם שמיים אין פסוק דאס גאט זאגט
 ויען דו וועסט צוא הערן אין דעם קול פון גאט וועל איך דיר ניש צוא
 שיקן קיין קרייניק דען איך גאט וועל דוידן היילן גייקרט דר וואס קען תורה
 לערנן און לערנט ניש בריינגט גאט אויף אים יסורים וואס פייניגן אים
 וויא אין פסוק שמיים איך בין שמייל גורארן פון דער תורה זיינען דריפער
 גקומן אויף מיר ווייטאגן וואס פייניגן מיר אויך לערנן מיר אין פרק הרהורא
 רב טוביה זאגט פון וועגן שמואל ווער עם מאכט זיך שלא פון דר תורה

פרק ב נר ד כלל א חלק ג

לעמוד ביום צרה שנאמר (משלי כד) יהתרפית כיום צרה צד כחך וגרסינן נמי בפרק המוכר את הספינה דף ע"ט כי אתא רבין אמר רבי יונתן כל המרפה עצמו מדינת נופל בניהוגם שנאמר (שם כא) אדם תועה כדרך השכל בקהל רפאים ינוח ואין רפאים אלא יורדי גיהנם שנאמר (שם ט) ולא ידע כי רפאים שם בעמקי שאלו וגו' וגרסינן נמי בכוכב בתרא פרק הכוכב את הספינה דף ע"ט אמר רבי יהודה אמר רב כל הפורש עצמו מדינת ועוסק בדברי שיחה אש אוכלתו שנאמר (יהיקאל טז) ונתתי פני בהם יסדהש יצאו והאש תאכלם וגרסינן נמי במסכת הניגה פרק אין דורשין דף י"ב ובפ"ק דעבודת כוכבים דף ג' אמר ר' לוי כל הפוסק מדינת וכו' כדאיתא בפרק קמא מנר ב' וגרסינן בפרק קמא דיומא דף י"ט אמר רבא הוה הוה שירת הולין עובר בעשה שנאמר (יהושע ו) ודברת יבם ולא בדברים אחרים וגרסינן הרם פרק אמר להם הכמונה דף ל"ח אמר רבי אלעזר כל השוכח דבר אחד מתלמודו גורם גלות לבניו שנאמר (הושע ה) ותשכח תורת אלהיך אשכח בניך גם אני אמר רבי אבהו אף מורידין אותו מגדולתו שנאמר (שם) כי אתה העלת מאתך ואמאכך מכהן לוי וגם שנינו בפרק ג' מאבות כל יהושכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאלו מתהייב בנפשו וכו' וגרסינן נמי במסכת עירובין פרק הדר עם הנכרי דף ע"ג א"ר חייא בר פפא ילא נענש יהושע אלא על שביטל את ישראל מדינת וכו' כדאיתא הרם וגרסינן בפ"ק דהניגה דף ה' ת"ר שלשה הקב"ה בוכה עליהם בכל יום על שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק ועל שאי אפשר לו לעסוק ועוסק ועל פרנס המתגאה על הצבור לפיכך טוב לו לאדם לשום כל עסקיו בתורה וינצל מהמונעים:

רנא פרק שלישי

הרוצה לקיים תלמודו בידו יהא נעים ומרוצה לכריות ואל יתנאה בתורתו כדגרסינן בעירובין פרק כיצד מעברין דף ג"ד א"ר אלעזר כ"ד וענקים לגרונותיך אם כשים אדם עצמו כענק זה שרף לצואר יורואה ואינו נראה תלמודו מתקיים בידו ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו וא"ר אלעזר מ"ד לחיו כערוגת הכושם אם כשים אדם עצמו כערוגה שהכל דשין אותה וכבושם הזה שהכל מתבשעין בו תלמודו מתקיים בידו ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו ואמרנו הרם א"ר מתנא מ"ד (במדבר כא) ומדבר בתנה אם כשים אדם עצמו כמדבר שהכל ברירה וכו' ורבי יוסף אמר רבא ה"ל לרב יוסף ימילתא ברירה וכו' כדאיתא בפרק ב' מהלק הרבנות וגרסינן נמי בפרק י"ה תניא ואהבת את ה' וגו' שידא שם שמים מתאהב על ידך וכו' כדאיתא לעיל בחתיבת נ"א וכשידא אדם יקרא ושונה ומשמש תלמידו הכמים ודבורו בנחת עם הבריות וכשאו וכתנו כשוק נאה ונושא ונותן באמונה כה הבריות אומרים עליו אשרי פלוני שלמד תורה אשרי אביו שלמדו תורה רבו שלמדו תורה אוי להם לבני אדם שלא למדו תורה ראיהם פלוני שלמד תורה ככה יפים

אין ארעם אין לערנט דאך און אויף אפרנס וואס האלט זיך גרויט איבער דעם קהל אום יוסף דרום אין גוט צום מענטשן דאס ער זאל טאן אלע זיינע עסקים אין דער תורה דען נועט ער ניצול ווערן פון אלע זאכן וואס פרטייך אים פון זיין לערנן:

רנא הרוצה לקיים תלמודו בידו ווער עם וויל דס זיין לערנן זאל ביי אים זיך האלטן דר זאל זיין גליקט און פויליגט צו לייטן און זאל זיך ניש גרויט האלטן מיט זיין תורה וויא מיר לערנן אין עירובין רבי אלעזר זאגט וואס מיינט דער פסוק דיא תורה איז אזו וויא אין האלו באגד צוא זיין האלו דאס איז מיינט ווען דער תלמיד חכם איז אזוא וויא אין האלו באגד וואס זיצט לוי ארום דעם האלו און צוא צייטן זעהט מען אים און צו צייטן ניט אזו אויף ווען דר תלמיד חכם איז ווייניג אויף דר זאגט נאר ער זיצט און לערנט תורה אזו האלט זיך זיין לערנן בייא אים און ווען ניט האלט זיך זיין לערנן ניט בייא אים אויף זאגט רבי אלעזר וואס מיינט דר פסוק ויינע קין באקן זייגן גלייך צו איין פיית פון בשמים דאס איז מיינט ווען דר מענטש טוט זיך אזו וויא איין פיית וואס אלע טרעטן אויף איר איז אזו וויא בשמים וואס אלע שמעקן דער פון דאס אלע האבן הנאה פון זיין לערנן האלט זיך זיין לערנן בייא אים און ווען ניט האלט זיך זיין לערנן ניט בייא אים אויף זאגן מיר אין דער גמרא רב מתנא זאגט וואס מיינט דר פסוק דיא תורה איז איין מתנה פון דער מרבר דאס איז מיינט ווען דר מענטש האלט זיך נידריג איז וויא ריא מרבר דאס אלע טרעטן אין אים האלט זיך זיין לערנן בייא אים און ווען ניט האלט זיך זיין לערנן ניט בייא אים אויף האבן מיר אויבן דער גלייכן זאכן גשריבן דאס דער תלמיד חכם מוז זיך נידערג האלטן ווישייא אים און ווען דר מענטש לערנט פסוק און משניות און גמרא און רעט מיט ליבשאפט מיט לייטן און זיין האנדלן מיט זייא איז שוין און ער האנדלט באמונה וואס זאגן דיא לייט אויף אים וואול דעם מענטשין וואס ער האט תורה גילערנט וואול זיין פאטר וואס ער האט אים גלאזט תורה לערנן וואול זיין רבי וואס האט מיט אים תורה גלערנט ווייא צו די לייט וואס לערנן ניט קיין תורה דען ועדמ דר מענטש האט תורה גלערנט ווי שוין זייגן ויינע וועגן וויא רעכט זייגן זיינע

התרפית מדברי תורה אל כחך אל כחו שאין יכול לעמוד כיום צרה : כהאש יצאו מן סמורס פרו דכתיב כלל כה דברי כלם וכו' מימינו אל דת לנו ומסוק הוא נרמיס : במ דברי תורה ואל נדכרים אהויס וסיבת חולין וסיבת חילויס וקלות רב : השוכח דבר אחד כשנול של חור עליס ומתן קן שכתו וכל לאמיר לח האסור ונפלות הקלי כל על ידו וכלו מחייב כפשו טעום שכל על ידו הוא מתהייב בעטמו : לא נענש יהושע שמת כול ולד אל על שביטל של יסאל ליה לחם כפשו על ידו לא עסקו בתורה כולם וכליל לא היו עובין מהמס וזיס לם ללמוד : המתגאה על הצבור של לם שנים זיב לו הכס סחור פרנס ואינו מהעסק נכרי נכר קן מתגאה עליהם לכבודו וכסם שחור עד כבוד ואינו מתגאה לקום בו ועל זס כוכה הדיכס :

כענק זה שרף לצואר שאינו מלומד ברוחם סביב כחול אלם ספוי כיוון כך הוא נלה ומחולל לכריות : וריאה ואינו נראה כשכמים זולתי כלה מחמת זקן וזכר פגמים ששערו וקנו מסכין אחו קן כל המליד חכם אינו נוהג ללח וכל סכוק אלם יושב ומתור על תלמודו תלמודו מתקיים בידו : שהכל דשין אותו שאין לו נחום סרות וסכל מתבטחין מיט שמלמד תורה לתלמידים : מלחא ברירה כר יוסף אורי כענני יומא דכסילא וזמנא ליה כסוס ומיסיסיה ומלמ מקל זס ומעדיכ מתנא : מתאהב על ידך להכין : קורא מקרא סנה מסה ומשמש ס"ל ללמוד פלמוד סוף יסוכ עטמי

דער קען ניש בשטיין אין דעם טאג ווען איין צרה קומט וויא אין פסוק שמיית ווען דוא וועשט דיק שלאף מאכן פון דער תורה וועט זיין פת שלאף זיין אין דעם טאג פון איין צרה : וגרסינן נמי איף לערנען מיר אין פרק המוכר את הספינה וויא רבין איז נקומען פון ארץ ישראל קיין בבל האט ער גזאגט פון וועגן רבי יונה ווער עם מאכט זיך שלאף פון דער תורה דר פאלט אריין אין גיהנם וויא אין פסוק שמיית איין מענטש וואס וויינט אפ פון קלונן וועג פון דר תורה רר וועט רוען פייא דיא רשעים אין גיהנם איף לערנען מיר אין פרק המוכר את הספינה רב יהודה זאגט פון וועגן רב ווער עם שייך זיך אפ פון דער תורה און רעט לערע רייד דעם פאר ברענט דאס פייער פון דעם גיהנם וויא אין פסוק שמיית איף וועל געבן מיין צארין אין זייא ווייל זייא זייגן ארויס גגינגן פון דער תורה וואס איז גלייכן צוא פייער דרום וועט זייא פאר ברענן דאס פייער פון גיהנם אויף לערנן מיר אין מסכת יוסא רבא זאגט ווער עם רעט לערע רייד פון וועלמליקע זאכן דער איז עובר אויף איין מצות עשה דען עם שמיית אין פסוק ודברת כס דו זאלסט ריידן אין דער תורה און ניש אין דברים בטלים אויף לערנן מיר אין דר גמרא רבי אלעזר זאגט ווער עם פאר געסט איין זאך פון זיין לערנן דר איז גורם דאס זיינע קינדער וועלן זיין אין גלות וויא אין פסוק שמיית דאס זאגט זאגט ווען דוא וועסט פאר געסן גאטש תורה וועל איך דייענע קינדער אויך פאר געסן רבי אבהו זאגט מען ניררט אים אויך אראפ פון זיין גדולה וויא אין פסוק שמיית ווייל דוא האסט סמאס גווען אין דעם ווישן שאפט פון דר תורה דרום האב איך דיק אויך סמאס גווען פון ער זיין איין האר צו דיגן מיך אויף לערנן מיר אין מסכת אבות ווער עם פאר געסט איין זאך פון זיין לערנען רעכנט אויף אים דער פסוק גלייך וויא ער האט גבראכט אויף זיך דעם מושיא אויף לערנן מיר אין מסכת עירובין רבי חייא בר פפא זאגט יהושע איז מער ניט גשמראפט גווארן דס וואס ער איז אן קינדער גשמארבן נאר ווייל ער האט ריא ישראל כספיל גווען איין נאכט פון דר תורה אויף לערנן מיר אין תניגה די רבנים האבן גלערנט איבר דרייא מענטשן וויינט גאט אלע טאג אויף דעם וואס קען תורה לערנן און לערנט ניש און אויף דעם וואס קען ניש לערנן ווייל ער

פרק ג נר ד כלל א חלק ג

נפש יהודה עב

התשובות מה טעמו ומזיקין למדו : באומר להם עם ה' אלהיכם אתם ואתם בלבד אתם פלוגת כאלהם כחשוב עובדי עזיכם וסודותכם בזה פלוגת וכלל אחר מה פועיל לו נדקדקו מה כחשודים דעה בלתי עליכם בלתי יחללו את שם קדש ונתתם חלונות בלתי עליכם בעובדי כוכבים ומולות שגלו בנייכם ראו עם ה' אלהי ואל יכול להיטיב שלא יגלו נחלם שם שמים מחללו וכוונתו מתחמם : העלבים ואינן עולבים אחיכם בלתי עליכם בחלונות ולא הן על אחיכם : עושין מאהבת המקום ושכחים ביסורין על עליכם בלתי עליכם : למים מה מים יודעין מתקנים גנוב למנוח כך מים מהגבג בעניות ובכספות : **מורשה** : וביינו ירושה ויהלם סוף לישלח וזה מונע מלמדו : מונע בר

דרכיו כמה מתוקנים מעשיו עליו הכתוב אומר (ישעיה טז) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר כך אתפאר וכזמן שאדם קרא ושונה ואין דבורו בנחת עם הכריות ואין משאו כשוק נאה ואינו נושא ונותן באמונה : מה הכריות אומרות עליו אוי לו לפלוני שלמד תורה אוי לו לאביו שלמדו תורה אשרי בני אדם שלא למדו תורה ראייתם פלוני ושלמד תורה כמה כמקוריים מעשיו וכמה מקולקלין דרכיו עליו הכתוב אומר (יהושעא לו) באומר להם עם ה' אלה ומאמצו יצאו : וגרסינן נמי במסכת שבת כפרק אר"ע דף פ"ח רבנן ת"ח הגעלבין ואינן עולבין שומעין חרפתן ואינן משיבין : עושין מאהבה ושמהין : ביסורין עליהם הכתוב אומר (שופטים ה) ואודהביו כצאת השמש ונו : וגרסינן נמי במסכת תענית דף ק"ד אמר רבי הנילאי ברי אידי למה נמשלו ד"ת ילמים וכו' כדאיתא לעיל בח"ב מכלל זה ועכו"ז אל ישפיל אדם עצמו יותר מדאי לעשות עצמו כבהמה שאינה מרגשת אבל ישמור כבוד תורתו לשם שמים :

רנב פרק רביעי

כל תלמיד חכם היודע ללמוד תורה ואינו רוצה ללמוד לתלמיד הגון כאלו גוזלו מנחלת אבותיו דגריסין כפרק חלק דף צ"א אמר רבי יהודה אמר רב כל המונע הלכה מפי תלמיד כאלו גוזלו מנחלת אבותיו שנאמר (דברים לג) תורה צוה לנו משה וגו' מורשה היא לכל ישראל מששת ימי בראשית : ואמר רבי יהודה אמר רב כל המונע הלכה מפי תלמיד אפילו עוברין שבכמעי אמן מקללים אותו שנאמר (משלי יא) ימונע בר יקבורו לאום ואין לאום אלא עוברין שנאמר (בראשית כה) ולאום מלאום יאמין ואין בר אלא תורה שנאמר (תהלים ב) נשקו בר פן יאנף : ועל בר ישמעאל אומר מנבין אותו ככברה שנאמר יקבורו לאום ולהלן הוא אומר (מ"ב כ"ג) ויקוב חור בדלתו : ואם מלמדו כד שכרו אמר רבא בר רב ששת זוכה לברכות שנאמר לוסף שנאמר (משלי יא) וברכה לראש משביר ואין משביר אלא יוסף שנאמר (בראשית מב) ויוסף הוא המשביר : וגם המונע מלמדו הוא מבוה דבר השם כדגריסין כפרק חלק דף צ"ח תניא רבי מאיר אמר כל הלומד תורה ואינו מלמדו זהו דבר ה' בזה : אבל אם רצה ללמוד לאחרים ריחו נודף : כדגריסין התם במסכת עבודת כוכבים כוף פרק א' מעמידין דף ל"ה דרשב נחמן בר יצחק מ"ד (שירא) לריח שמנך טובים למה ת"ח דומה לצלוחית של פלייטון מגולה ריחו נודף מבוה אן ריחו נודף ולא עוד אלא שדברים המכוסין מבני אדם ימנולין לו שנאמר עלמות אהבוך קרי ביה עלמות : ולא עוד אלא שמלאך המות אזהבו שנאמר עלמות אהבוך קרי ביה עלמות : ולא עוד אלא שנוחל ב' עלמות העוה"ז והעוה"ב שנאמר עלמות קרי ביה עלמות : והלומד תורה

זינע מעשים אויף אים זאגט דער פסוק זאגט זאגט צו מיר ישראל דו ביסט מין קנעכט וואס אויף טווא מיך מיט דיר ברימן און אין דר צייט וואס דר מענטש לערנט פסוק און משניות און גמרא און רעט נים מיט ליבשאפט מיט לייטן און זיין האנדלן איז נים שיין און ער האנדלט נים באמנה וואס זאגט די לייט אויף אים ווייט צו אים וואס ער האט גלערנט תורה ווייט צו זיין פאטער וואס האט אים גלאזט לערנן תורה ווייט צו זיין רבי וואס האט מיט אים גלערנט תורה וואול צו די לייט וואס לערנן נים קיין תורה דען וערט דער מענטש האט גלערנט תורה ווייט לערנן זינען זינען מעשים ווייט זייער פאר דארפן זינען זינען וועגן אויף אים זאגט דער פסוק דאס זייא בריינגן צו חילול השם דען אויף דיא וואס פירן זיך שלעכט זאגט מען צוויי זייא האלטן זיך פאר גאטס פאלק און פון זיין לאנד זינען זייא ארויס גינגאנגן דאס הייסט גאט קען זייא נים העלפן : איז דאך דאס אין חילול השם : גריסין נמי אויך לערנען מיר אין מסכת שבת דיא רבנים האבן גלערנט די וואס ווערן פר שעמט פון אנדערע און זייא פאר שעמן קיינס נים ווייט הערן זייער לעקטערונג און זייא ענטפערן נים און טוען אלץ פון ווערן נאמש ליבשאפט און פרייען זיך מיט די יסורים וואס קומן אויף זיי וואס זייער דער פסוק די ליב האבר פון גאט וועלן זייען וויא די זון ווען זיא גייט ארויס מיט שטארקייט : און פון דעשט ווערן זאל זיך דער מענטש נים גאנץ נידעריג האלטן וויא איין בהמה וואס פילט נים ווען מען איז זיא מבזה ניייערט ער זאל היטן דעם פבור פון זיין תורה לשם שמים :

טראגעדיגע קינד וויא אין פסוק שטייט בייא רבקה וואס מלאום יאמץ דאס איז שטייט איין טראגעדיגע קינד וועט זיך שטארקן איבער דעם אנדערן : עולא בר ישמעאל אומר עולא בר ישמעאל זאגט עם איז ווערט מען זאל אים לערנן וויא איין זיב וויא אין פסוק שטייט יקבורו לאום און דאס ווארט יקבורו איז שטייט לערנן ווי אין פסוק שטייט יקוב חור בדלתו ער האט גלעכערט איין לאך אין זיין סיר : אביי זאגט ער איז ווערט מען זאל אים לערנן וויא די בלי וואס די וועלער שפריצען דער מיט וואס אויף דיא קליידער : און ווען ער לערנט זיא מיט איין תלמיד זאגט רבא בר רב ששת ער איז זוכה צו די ברכות וואס זינען גאגט גווארן צו יוסף וויא אין פסוק שטייט וברכה לראש משביר איין ברכה קומט אויף דעם קאפ פון דעם וואס שטייט מיט תורה לייטן און יוסף ווערט אויף גרופן משביר ווייל ער האט גשפייט די מצרים וויא אין פסוק שטייט יוסף הוא המשביר יוסף האט גשפייט אין מצרים : וגם המונע מלמדו און אויך דער וואס פאר שייט צו לערנן תורה צו איין תלמיד דער פאר שעמט נאמס רייד וויא מיר לערנן אין פרק חלק מיר האבן גלערנט רבי מאיר זאגט דער וואס לערנט תורה און לערנט זיא נים מיט אנדערע אויף דעם זאגט דער פסוק ער האט נאמס רייד פאר שעמט : אבר ווען ער וויל זיא לערנן מיט אנדערע האט ער איין גוטן ריח וויא מיר לערנן אין מסכת עבודת כוכבים ומלות רב נחמן בר יצחק האט גררשת וואש מינגט דער פסוק דער ריח פון דיין בויםל איז גוט דען דער תלמיד חכם איז גלייך צו איין גלאז בויםל ווען דיא גלאז איז אויף גרעקט שמעקט עם פר אלעמען אבר ווען די גלאז איז צווא גרעקט שמעקט עם נים אזוי איז אויך דער תלמיד חכם גאר ווען ער האלט זיין תורה אפען פאר אלעם איז זיין ריח גוט : און נים דס אליין ניייערט פר דעקטע זאכן וואס מענטשן פר שטייען זיי נים זינען צו אים אנפלעקט ווי אין פסוק שטייט עלמות אהבוך די פאר הוילענע זאכן האבן דיך ליב און ווערן אנפלעקט צו דיר : אויך וועט אים דער מלאך המות ליב האבן וויא אין פסוק שטייט עלמות איז גלייך וויא עם שטייט על מות דער מלאך וואס איז גייעט איבער דעם מיט וועט דיך ליב האבן : אויך ירשת ער ביידע עולמות עולם הזה און עולם הבא דען דאס ווארט עלמות איז שטייט צווייא וועלמן : והלומד תורה און ווער עם לערנט תורה און לערנט זיא מיט לייטן איז אויף אים גאגט דער פסוק זיין צדקה בלייבט שטיין ביו אייביג וויא מיר לערנן אין מסכת בתובות עם שטייט אין פסוק גושט און רייכקייט וועט זיין

רנב כל תמיד חכם איטליכר תלמיד חכם וואס קען לערנן תורה און וויל נים לערנן צו איין פרומן תלמיד איז גלייך וויא ער גזלת פון אים אונעק זיין נחלה פון זינען עלטערן וויא מיר לערנן אין פרק חלק רב יהודה זאגט פון ווערן רב דר וואס פר שייט דאס לערנן פון אתלמיד איז גלייך ווי ער גזלת פון אים אונעק זיין נחלה פון זינען עלטערן וויא אין פסוק שטייט תורה צוה לנו משה מורשה די תורה איז אירושא צו אלע ישראל : אויך זאגט רב יהודה פון ווערן רב ווער עם פר שייט זיין לערנן פון אתלמיד שילטן אים אפילו די קינד וואס זינען אין זייער מוטריש לייב וויא אין פסוק שטייט מונע בר יקבורו לאום דאס איז שטייט ווער עם פאר שייט זיין תורה שילטן אים די קינד וואס זינען אין זייער מוטריש לייב דען גר איז די תורה וויא אין פסוק שטייט נשקו בר וואס אייך אין דר תורה און לאום איז שטייט

פרק א נר ד כלל ב חלק א

וכל מינים ממוקדים מקדים למטה : מעלה נימא
 נחמים מין יכלת וסוכה ואוכל כנס : תורה
 חבלין סמורה טוב לספר כינר הטע כמו הנלון
 מיני ירקוק ובשמים טוב למחל : אם השיב
 לקח טוב טעם חמסא על ידך : משאו ומתנו
 על ידך הטע נאדם להטעול : והיה מקבל עול
 מלכות שמים בכונת קריאת שם שמים קורא :
 עד כאן מין לין חסד לכון כי נחמה למטה
 ועדיין חסד מיון בו וכוונת : אקיימה נחמה
 וכונת ולמסור נחמתי לו : מסתים ידך סיה לו
 נחמת וכל מיני כשר ונס : יכול לרשות כל

בין ברמון בין בצונן ואי אתה מתירא ואם אתה מעבירה הרי היא מעלה נימא כך אמר הקב"ה בני בראתי
 יצור בראתי לו יתורה תכלין אם אתם עוסקין בתורה אין אתם נמסרים בידו שנאמר (בראשית ד) הלא
 אם היטיב שאת ואם אין אתם עוסקין בתורה : אתם נמסרים בידו שנא' לפתח הטאת רובין ולא עוד אלא
 שכל מי שאו ומתנו כך שנא' ואליך תשוקתו : ואם אתה רוצה אתה מושל בו שנאמר ואתה תמשל
 בו : וגרסינן נמי במסכת ברכות פרק תרואה דף ס"א ת"ר מעשה שגזרו על ישראל שלא יעסקו בתורה
 כה עשה ר"ע הלך והקהיל קהלות כרבים ישב ודרש מצאו פפוס בן יהודה א"ל אי אתה מתירא מפני
 אומה זו : א"ל אתה פפוס בן יהודה שאומרים עליך חכם אתה אין אתה אלא טפוש אמשול לך משל
 למהד' לשועל שהיה מהלך על שפת הנהר וראה דגים שרצים לכאן ולכאן אמר להם מפני מה
 אתם רצים לכאן ולכאן אמרו לו מפני הרשות והמכמורות הבאות עלינו אמר להם רצונכם
 שתעלו ליבשה ונדוד אני ואתם כמו שדרו אבותי ואבותיכם אמרו לו אתה הוא שאומרים עליך פקח רצונכם

ומה בנזקים חיותנו אנו מתיראים במקום מיתנתו לא כל שכן ואף אנו כך בזמן שאנו עוסקין בתורה דכתיב בה כי היא חייד ואורך
 ימיך אנו מתיראים כשאנו פוסקין מן התורה עאכ"ו לא היו ימים מועטים עד שתפשו לר"ע וחכשוהו בבית האסורין ותפשוהו לפנים בן
 יהודה והכשוהו אצלו אמר ליה פפוס מי הביאך לכאן אמר ליה אשריך רבי עקיבא שנתפשת על ד"ת אוי לי שנתפשתי על דברים בטלים
 אמרו כשהוציאו לר"ע להריגה זמן קריאת שמע היה והיו מורקין את בשרו במסרקות של ברזל : והיה מתכוין לקבל עול מלכות שמים
 באדבה אמרו לו תלמידיו רבינו יעד כאן אמר להם כל ימי הייתי כצמער על מקרא זה בכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך ועכשיו
 שכח לידי לא יאקיימנה יצתה נשמתו באחד : אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבונו של עולם זו תורה וזו שכרה (ההלים טו) : ומתים
 ידך : ומתים ונו' : אמר להם חלקם בחיים יצתה בת קול ואמרה לו אשריך ר"ע שיצתה נשמתך כאחד ואתה מזומן לחיי העולם הבא :
 ונרסינן במכילתא מה תלמוד לומר (שמות טו) כי אני ה' רופאך אמר ליה הקב"ה למשה אמר להם לישראל תורה שנתתי לכם רפואה היא לכם
 היים היא לכם שנאמר כי חיים הם למוצאיהם : ונרסינן נמי בכדרש תנחומא רבי אליעזר אומר (שם) אם שמוע השמע יכול לרשות תלמוד
 לומר לקול ה' אלהיך אלו : ההכרות האמורים ב"י קולות : והישר בעיניו תעשה אלו הגדות : והאונת למצותיו אלו המצות : ושמרת כל חקיו
 אלו העירות : כל הכהלה אשר שמתי כמצרים ונו' אמר הקב"ה לישראל תורה שנתתי לכם הם מרפאין אתכם שנאמר רפאות

ווען דוא וועסט דעם פלאסטער אראפ נעמען אזו וועט אויס וואקסן פויל
 פלייש : אזו אויף זאגט גאט צו ישראל מינע קינדער איך האב בשאפין
 איין יצר הרע און האב צו אים בשאפן איין רפואה דאס איז די תורה ווען
 איר וועט די תורה לערנן וועט איר נים ווערן איבך גיענטפערט אין דער
 האנט פון דעם יצר הרע וויא אין פסוק שמיים ווען דוא וועסט נומס מאן
 וועסטו ווערן דער הויבן איבך דיין יצר הרע : אבך ווען איר וועט דיא
 תורה נים לערנן וועט איר ווערן איבך גיענטפערט איך דער האנט פון דעם
 יצר הרע וויא אין פסוק שמיים צו דיין מיר ליגט דער יצר הרע : און
 נים דאש אלזין נאר זיינע טואונג און האנדלונג איז מיט דיר צו פאר
 פירן וויא אין פסוק שמיים צו דיר וועט זיין זיין גלוסטן און ווען די ווילסט
 תורה לערנן קאנטו איז אים גועלטיגן וויא אין פסוק שמיים דוא וועסט
 אין אים גועלטיגן : ונרסינן נמי אויף לערנן מיר אין מסכת ברכות די רבנים
 האבן געזיגט עש איז גווען איין מעשה דאס מען האט גויר גווען אויף
 ישראל דאס זיי זאלן קיין תורה נים לערנן איז רבי עקיבא גנאנגן און האט
 איין גואלילט פיל לייט אים האט זיך געזעצט דרשנין האט פפוס בן יהודה אים
 גפונן און האט צו אים גזאגט האסטו דען קיין מורא נים פארדער אומה
 דען זיי האבן דאך פאר פאפן צו לערנן : האט רבי עקיבא צוא אים גזאגט
 דוא בייך פפוס בן יהודה וואס מען זאגט אויף דיר דוא בייסטו איין חכם
 אבך די בייסט נאר איין נאר : איך וועל דיר זאגן איין משל צו וואס איז די
 זאך גלייך צו איין פוקס וואש איז גינאנגן בייא איין טייף האט געזען גוערען
 וויא די גיט לויפן דין און הער האט דער פוקס צו זיי גזאגט ווארום לויפט
 איר דין און הער האבן די פיש צו אים גזאגט מיר האבן מורא פאר די געזען
 וואס ווילען אונז פאנגען האט דער פוקס צו זיי גזאגט ווילט איר דאס איר
 זאלט אויף זיין אויף דער יבשה וועל איך מיט איך וואונן אין איינעם וויא
 מינע עלטערין האבן גוואונט מיט אייערע עלטערין האבן די פיש צו אים
 גזאגט דוא בייסט עס די חיה וואש מען זאגט אויף דיר די בייסט די קלינגסטע
 פון אלע חיות אבך די בייסט נאר איין נאר דען ווען אין וואש וואס דאש
 איז דאש ארט פון אונזער לעבן האבן מיר מורא : מכל שכן אויף די יבשה
 וואש דארטן מוזן מיר שטארבן דארטן מיר פשיטא מורא צו האבן אזו זיינן
 מיר איד אזו דען אין דער צייט וואש מיר לערנן תורה וואס עס שמיים
 אין איר זיא איז דיין לעבן און דער ליינגערט דינע מען האבן מיר דאך
 מורא מכל שכן ווען מיר זאלן אויף הערין תורה צו לערנן מוזן מיר פשיטא
 מורא דאבן עס האט נים לאנג גויערעט האט מען רבי עקיבא תפוס גנומען
 און מען האט פפוס בן יהודה אויך תפוס גנומען און מען האט אים ביי רבי
 עקיבא געזעצט דאס רבי עקיבא צו אים גזאגט פפוס ווער האט דך אהער
 גנאכטו דוא האסט דאך קיין תורה נים גלערינט האט פפוס צוא אים

זאגט וואל צו דיר רבי עקיבא דס דו ביסט גווארן גפאנגן איבך דיא תורה
 ווייא צו מיר דאס איך בין גווארן גפאנגען איבער דברים בטלים דאס
 מען האט אויף מיך בלבולס גווארפן : אמרו די חכמים האבן גזאגט
 וויא מען האט רבי עקיבא גפירט צו הרגנו אין גווען דיא צייט וואש
 מען האט קריאת שמע גלייענט און מען האט זיין פלייש גקעכט אונז אפ
 גריסן מיט אייערע קאמען און רבי עקיבא האט זיין פוונג גהאט אין פסוק
 שמע ישראל דאס ער זאל אויף זיך נעמן דעם יאך פון הקב"ה מיט ליבשאפט
 האבן זיינע תלמידים צו אים גזאגט רבי דו האסט נאך דיין פוונג אין קריאת
 שמע האט ער צו זיי גזאגט צייט ליבען מיט נאר דיין לעבן דאס אפילו ווען מען
 דעם פסוק דוא זאלסט גאט ליבען דאך נאך דיין לעבן דאס אפילו ווען מען
 וועט צוא נעמן דיין לעבן זאלסטו דאך גאט ליבען : אזו האב איך אלץ
 גהאפט די זאך מקיים צו זיין און היינט דאס עס איז מיר צוא האנד גקיסען
 זאל איך עס דען נים מקיים זיין : און זיין נשמה איז ארויס גינאנגען וויא
 ער האט גזאגט דאס ווארט אחר : האבן די מלאכי השרת גזאגט פר הקב"ה
 רבש"ע איז דס דען דער שוכר פון דר תורה וואס רבי עקיבא האט גלערינט
 לאזן זיינע צדיקים ליבך שטארבן פון דיין האנט : האט גאט צו זיי גזאגט
 זייער שוכר איז אין אייביגען לעבן : איז איין קול ארויס גנאנגען פון דעם
 הימל און האט גזאגט וואלבען דיר רבי עקיבא דאס דיין נשמה איז אויש
 גנאנגן מיט דעם ווארט אחר און דו ביסט אן גברייט לעולם הבא : ונרסינן
 אויף לערנן מיר אין מכילתא עס שמיים אין פסוק איך גאט בין דיין היילער
 גאט האט גזאגט צו משה זאג צו ישראל דיא תורה וואש איך האב אייך
 גיגעבן איז זיא ארפואה צו אייך און איין לעבן וויא אין פסוק שמיים דיא
 תורה איז איין לעבן צו די ווש גפינן זיא אויך לערנן מיר אין מדרש תנחומא
 רבי אליעזר זאגט עש שמיים אין פסוק ויהי אם שמוע תשמעו וגו' און עס וועט
 זיין ווען דו וועסט צו הערן וועסטו פיל גוטש האבן וועלשט וועלן מינען
 צו צו הערן וועלשליכע זאכן דרום שמיים ווייטער אין פסוק לקול ה' אליהד
 צו הערן צום קול פון גאט דיין גאט דאש זיינן די עשרת הדברות וואש זיא
 זיינן גווארן גזאגט מיט צעהן קולות : שמיים ווייטער אין פסוק און וואש
 עס איז רעכט אין גאטש זיינן וועסטו מאן דאש איז גימינט דוא וועסט
 לערנן אנדות וואס עס שמיים אייניי פיל מוסר און ווייטער שמיים אין פסוק דו
 וועסט פאר נעמען צו זיינע גיבאט דאש איז גימינט דו וועסט היטען זינע
 מצות און דו וועסט היטען זיינע געזען דאס זיינען די זאכן פון עריות שמיים
 ווייטער די אלע קראנקייט וואש איך האב גמאן אויף מצרים וועל איך צוא
 דיר נים מאן גאט האט גזאגט צוא ישראל דיא תורה וואש איך האב אייך
 גגעבן די וועט אייך היילן וויא אין פסוק שמיים די תורה איז איין היילונג
 צו דיין גאפלי אויך לערנן מיר אין מדרש עס שמיים אין פסוק כי חיים הם

פרק א גר ד כלל ב חלק א

דבר שליו מזה נקרא נשוא עין הרדופניא חילן
 שגור מן וקרתו מן והקב"ה מנסה דבר נקב"ל
 כתי כדלמ יחוקבו וילא עיקר של עין חלק
 ורמון שגם הם ממים : דברי תורה סבול מרפא
 לכל דבר אש מלמה : פרוש לכל באי עולם
 למי שזולת לזכות ולזכות מחתיו מספיק כסופים
 על יד חכ"ה : תודיעני למדני מה אעשה וחכ"ה
 למי עולם סבול : תורה בשביל ישראל דאש
 אין ישראל למדים ומקיימים מצוותיה מה לה
 לתורה : מי שבורו מלאיין מחילה סלח יוד
 כנסס לטרו או לגנו וגם לפקודי דרכים סול
 רע כהגשג יוד עלים : שעירים כוח ספירה
 ומחוקק העשין ומגדלון אותן : סלסלה כמו
 מסלול כשערו כלמר חוק וסוד עליה ומחפש
 אחריה לבקש ללמד או מחומק : שהן קולטין
 סוף ספר : כשנגב אין יוד לזכות לעירי מקלט
 ואין זולת סוד יכול לנשוא לו סוד דבר כי
 נקום סבול למ ד סוד כעיר מקלט ועל כן כשנ
 נחיה אם נגד כמדבר ומקד ליה וזאת הסוד :

תהי לשוך וגו' : וגרסינן נמי התם כי חיים הם למוציאיהם וגו' כל מי שמוציא ד"ת חיים הוא מוציא מוציא אדם רב ללמוד ממנו דבר מן התורה או פרק אחד חיים הוא מוציא לכך נאמר כי חיים הם למוציאיהם : אמר רב יהודה ברביה דרבי היא בוא וראה שלא כמדת הקדוש ב"ה מדת בשר ודם מדת ב"ו אדם נתון סם לחברו יפה לזה וקשה לזה : אבל הקדוש ב"ה נתן תורה לישראל והוא סם חיים לכל גופן שנאמר ולכל בשרו מרפא : גם בכילתא (שמות טו) ויודתו ה' עין רבי נתן אומר עין הרדופניא : וי"א עיקר תאנה ועיקר רמון : דורשי רשומות אמרו הראהו יד"ת שנמשלו לעין שנאמר עין חיים היא למחויקים כה : אמר רב יצחק בר אבא למה נקראת התורה עין חיים שהביבה על כל חיים : אמר רבי יודן למה נמשלה בעין חיים מה עין חיים פרוש לכל באי עולם בנן עין אף התורה פרושה לכל החיים ומכאיון לחיי העולם הבא : וגרסינן נמי התם (תהלים טו) תודיעני אורה חיים רבי עזריה אומר אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבון העולמים : תודיעני אורה חיים : אמר ליה חיים את בעי צפה לתורה שנאמר עין חיים היא למחויקים בה : ד"א תודיעני אורה חיים אורה חיים זו תורה שנאמר עין חיים היא וגו' : שובע שמחות שמחנו שמחות הרכה מקרא משנה תלמוד הלכות והגדות דקדוקי סופרים : וגרסינן במדרש קדלת אמר רבי שמעון בן יוחנן כתיב (ישעיה סח) כימי העין ימי עמי ואין עין אלא תורה שנאמר עין חיים היא למחויקים בה וכי מי נברא בשביל מי התורה מי ישראל או ישראל בשביל ישראל הוי אומר יתדה בשביל ישראל אמור מעתה תורה שנבראת בשביל ישראל הרי היא קיימת לעולם ולעולמי עולמים שנבראו בזכותן לא כל שכן : וגם כן בספרי יערוף כמטר לקחי אין לקח אלא תורה שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם וגו' : ואומר (משלי ח) קחו מוסרי ואל כסף ואין מוסר אלא ד"ת שנאמר שמע בני מוסר אביך וגו' שמעו מוסר והכמו החוק כמוסר אל תרף קחו עמכם דברים אין דברים אלא ד"ת שנאמר את הדברים האלה דבר ה' וגו' : כמסר מה מטר חיים הם לעולם אף ד"ת חיים הם לעולם אי מה מטר זה מקצת עולם שמחין בו ומקצת עולם עצמין בו מי שבורו מלא יין וניתו וגרנו לפניו מצר בו יכול אף דברי תורה כן תלמוד לומר תול כמל אכרתי מה טל כל העולם שמחים בו אף דברי תורה כל העולם שמחים בהם : כשעירים עלי דשא מה ישעירים הללו יורדין על עשבין ומגדלין אותן ומעלין אותן כך ד"ת מגדלין ומעלין את האדם וכן הכתיב אומר (ס"ד) יסלסלה ותרוססך : וכרביבים עלי עשב מה רביבים הללו יורדין על עשבים ומעדין אותן ומפסקין אותן כך הן ד"ת מעדין ומפסקין את הנפש ומחייין את הנפש ולא עוד אלא שהתורה מצלת במלאך המות כדגרסינן בכסכת מכות פרק א"ו הן הגולין דף י' אמר רבי יוחנן הרב שגלה מגלין ושיבתו עמך : איני והאמר רבי יוחנן מנין לד"ת ישחן קולטין שנאמר (דברים ד) את

למוציאיהם די תורה גיט לעבן צו די וואש : פינען אירע רייד דאש איי גמיינט ווען דער מענטש גפינט איין רבי צו לערנן פון אים איין זאך פון דער תורה אדר איין פרק דער גפינט לעבן רבי יהודה רביה חייא זאגט קים אינ זעה דם עס איז גיט די מדה פון גאט וויא די מדה פון איין מענטשן דען ווען איין מענטש גיט איינס קרייטיקער איז עס גוט צוא איין זאך אונ שלעכט צו דער אנדרר זאך אבער האט גנעפן דיא תורה צוא ישראל זיא איז איין קרייט פון לעבן צו גאט ויין גוף ויאי און פסקו שפייט צו גאר ויין ליב איז די תורה אין היילונג : גם בכילתא אויך שפייט אין דער מכילתא עם שפייט אין פסק ויורו הי עין גאט גוויין צו משה אין האלץ זים צו מאכן די ביטערע וואשר רבי נתן זאגט עם איז גווען איין ביטערער האלץ אונ משה האט דער מיט די וואסער זים גמאכט אינ איין טייל זאגען עם איז גווען ווארצלן פון איין פייגן בוים אונ פון איין מיל גרויס אונ דיא חכמים וואש דרשנן אלע פסקים האבן גזאגט גאט האט אים גוויין די רייד פון דער תורה דאס זיא איז גינליכן צו איין בוים וויא אין פסקו שפייט דיא תורה איז איין בוים פון לעבן : רבי יצחק בר אבא זאגט ווארום ווערם די תורה גרופן איין בוים פון לעבן ווייל זיא איז גליבט אויך אלע לעבעדיגע מענטשין : רבי יודן זאגט ווארום איז די תורה גנליכן צו אבוים פון לעבן דען אזו וויא דער בוים פון לעבן וואס אין גן עדן איז פר אלע לעבעדיגע מענטשן וואס האבן מעשים טובים אז איז אויך די תורה פר אלע לעבעדיגע מענטשין אינ פריינגנט זיי צו עולם הבא : אויך לערנן מיר אין מדרש דוד המלך האט גזאגט צו גאט מאך מיך ווישין דעם ווען פון לעבן האט הקב"ה גזאגט פאר הקב"ה רבשע מאך מיך ווישין דעם ווען פון לעבן האט הקב"ה צו אים גזאגט ווען דו ווילסט לעבן לערן תורה וויא אין פסקו שפייט די תורה איז אבוים פון לעבן : אדר אזו האט דוד גזאגט מאך מיך ווישין דעם ווען פון לעבן דאס איז די תורה וויא אין פסקו שפייט דיא תורה איז אבוים פון לעבן : אינ געמיט מיך מיט פיל פרייד בלומר זיאי מך משמח מיט פיל ערלייא פרייר מיט פסקו אונ משננות אונ נסרא אונ הלכות אונ הגדות אונ אלץ וואס די חכמים זיינן מדקדק אין די ווערטער פון דער תורה : וגרסינן אויך לערנן מיר אין מדרש קהלת : רבי שמעון בן יוחנן זאגט עם שפייט אין פסקו כסי העין ימי עמי אזו וויא דיא מעג פון דער תורה וואש זיא היישט עין חיים דאש זיא גווערט אייביג אזו וועלן ויין די טעג פון מין פאלק ישראל דאס זיי וועלן אייביג לעבן : דען דיא תורה איז דאך בשאפן גזאגן פאר די ישראל אונ זיא גווערט אייביג מכל שגן די

פרק א נר ד כלל ב חלק א

נפש יהודה עד

בעידן דלא עסק בה אל ימלא אהו נילא
 הסד ויהונו אהו נהגד עליו : דקולטת המוסר
 דבשגך ללא נר במלך המלך המוסר הוא אל
 אל הדין כסוד נרדק לנגד אל עמי מקלט : ויתבי
 על עמוד של ארז סמון למרדו של רב אשתיך
 רב הסדא מנרסא מקול אהו נהגד : כעניא
 והולא לו לתם וחצר כסס שלמה מלך על
 העני רחם עליו שלמי מלך המוסר ומסר אל
 עמי נרדו סמון מלמוד : כל יוסא דשבתא
 של כל שבתוס הכסס סוד יתבי ונרדו על קרב
 מלך המוסר אהו סמון מנרסא מוסר כדלמדי
 כעניא : סליק בחישי באילני מנעש המלך
 באילנות להשמע קול תמיה ועל ידו נחמו
 הכסס לרוד סמון אהו כססור סודא נחם
 ונרדו כנסתו נחמן כדי סמון להשמע ועל
 ידי נחמו סמון : בוסמא נן של אילנות :
 אישחמיס כרעיה דרוד סמון וסמון וכמס
 דנרדא סמון עומד עליו מתחמי וסמון וסמון
 מנרסא ויכל ליה מלך המוסר ומס : על ידי
 ששרא נרדו סמון נחם וסמון נרדו על אילן
 ולמד סמון וסמון מלך המוסר קול כססור סמון
 כליס אהרו להסב וסמון מנרסא ומס : חיי
 עולם סמון כי סמון נרדו סמון סוד להסמון
 לסמון ולמנעו :

מחוייבו נחמו סמון : דקא מעשר
 סמון סמון אל קומו אהו
 מלמי לה סמון יתבי לממיה סמון סמון
 וסמון סמון סמון סמון וסמון סמון
 למחוייבו סמון סמון סמון סמון סמון
 קודם סמון סמון סמון סמון סמון
 לאחר סמון סמון סמון סמון סמון :

שמתחייב ידו לומר תורה ונסייען
 נקרא על שמו ונרסין במדרש
 תנחומא עין חיים היא למחוייבו כה אלו נאמר לעמלים כה לא היתה תקומה לאהרים אלא אשר לא יקום
 (דברי יוס) אהר אשר לא יקום את דברי התורה הזאת אלו נאמר אשר לא ילמד את דת לא היתה תקומה לאהרים אלא אשר לא יקום

סיר אה דאש חמטש די תפלה ווערט גרופן גאט דינן מיט דעם הארצין
 נאר ווייל זיא העלפט נאר אויף דעם עולם ווערט זיא גרופן חיי שעה און
 די תורה ווערט גרופן חיי עולם דאס זיא גיט אייביגע לעבן דרום האבן
 אונזערע חכמים גיאנט תורה און גלייך קענן אלע מצות :

רנר התורה נחמס : כן חיים די תורה גיט אויף לעבן צו די וואס העלפן דיא
 תלמידי חכמים וויא סיר לערנן און מסכת פתובות ווער גס
 דינט צו דער ליכט פון דער תורה דעם וועט דער טויא פון דער תורה
 מאכן לעבעדיג לעתיד לבא אפר דער וואס דינט גיט ציא דער ליכט פון
 דער תורה דעם וועט די טויא גיט לעבעדיג מאכן וויא רבי אלעזר האט
 געזען דס רבי יוחנן האט זיך מצער גווען ווייל פיל וועלן קיין תחת המים
 גיט אויף שטיין : האט רבי אלעזר צו אים גואנט רבי איה האב ציא וייא
 איין רפואה דאש ווי זאלן זיך בהעפסין צו תלמידי חכמים און ווי העלפן
 אויף לערנן סיר און פראשית רבה עם שטייט און פסוק וכולן לחוף ימי
 ישון שמעלש דער פסוק וכולן פאר ויששבר חמטש ויששבר און עלמער
 גווען נאר ווייל ויששבר האט תורה גלערינט און וכולן האט גהאנדילט
 און האט אים עסין געבען דרום רעכינט אים דער פסוק פרערי וויא אין
 פסוק שטייט די תורה און איין בוים פון לעבן צו די וואס שטייען אנדערע
 דאס זיי זאלן לערנן : האמשע אליין לערנן זיי גיט : ונרסין אויף לערנן
 סיר אין ונקרא רבה עם שטייט און פסוק די תורה און איין בוים פון לעבן
 צו די וואס האלטן אנטר די ליים וואס לערנן תורה און העלפן זיי פון
 זייער געלט וויא עם און גיווען ביי שמעון דער ברודער פון עזריה דאס
 ווייל עזריה האט גהאנדילט און האט גישטייט זיין ברודער שמעון דרום
 ווערט ער גרופן אויף זיך נאמען שמעון אחי עזריה : אויף לערנן סיר אין
 מדרש תנחומא עם שטייט און פסוק עין חיים היא למחוייבו כה וועט וואלט
 שטיין לעמלים כה די וואס פסיען זיך אליין די תורה וואלטן אנדערע
 וואס קענן גיט לערנן קיין בשטאנר גיט גהאט אפר היינט דאס עם שטייט
 למחוייבו כה די וואס האלטן אנטר די תלמידי חכמים און האבן זיי איין
 שבר גלייך וויא זיי וואלטן אליין גלערינט : ביזא כדרי דאס גלייכן שטייט
 און פסוק אהר אשר לא יקום את דברי התורה הזאת ווען עם וואלט גשטאנען

בצר בסדר לא קשיא הא בעידנא דעסיק בה הא יבעידנא דלא עסיק בה * ואיכא דאמרי
 ידקולטת ממלאך המות כי הא דרב חסדא הוה יתיב וגרים כבי רב ולא היה קא יכיל מלאך
 המות לבקר בהרדיה דלא שתיק פומיה מניוסא מליק ויתבי אדמוא דבי רב פקע ארוא שתיק
 ויכיל ליה ונופא דההיא עובדא היא במסכת מ"ק * ונרסין נמי הים במסכת מ"ק דף כ"ח רבי
 היא יא סצי מה"מ למקרבא ליה יומא חד אידמי ליה כעניא וכו' ועובדי אחרני * ונרסין נמי
 כפרק במה מדליקין דף ל' על ההוא מעשה דרוד המלך כיום פטירתו יוכל יומא דשבתא הוה
 יתיב ונרסין כולי יומא כי הויב דלא לישלוט ביה מלאך המות הוהא יומא דמטא זימניה אתא
 מלאך המות יתיב לקמיה ולא יכיל ליה דלא פסיק מניוסיה : הוה ליה חד יבוסתנא אחורי
 ביתיה : אול מלאך המות יסליק בחישי בני אילני : אמר דוד איסלק ואחוי מאי האי קא סליק
 כדנא יאישחמיס כרעיה אפחית דנא מתותיה אשתיק ונח נפשיה וגם מצינו כזה במעשה דרבה
 בר נחמני הכתוב בפרק השוכר את הפועלים דף פ"ז הנח נפשיה יעל ידי שמדא וכתבי עליה דלא
 קא סצי מלאך המות למקרבא ליה מדלא הוה שתיק פומיה מניוסיה וכו' : ולא עוד אלא שבתורה
 נקראת חיי עולם * כדנרסין בפרק קמא דשבת דף י' רבא חזייה לרב המנונא דהוה קא מאריך
 בצלוחיה אמר סניחין יחיי עולם ועוסקין בחיי שעה * בא ללמדנו שאע"פ שהתפלה נקראת עבודה
 שבלב כיון שהיא באה לבקש חיי העולם הוה נקראת חיי שעה והתורה נקראת חיי עולם על כן
 אמרו רז"ל תלמוד תורה כנגד כולם :

רנר פרק שני

התורה זותנת גיב חיים למחוייבו ביד לומרם כדנרסין במסכת כתובות בפרק בתרא דף ק"ג
 גל המשתמש באור של תורה של תורה ימחיהו וכל שאינו משתמש באור תורה אין של
 תורה מחיהו : כיון דהויה ידקא מצטער אמר ליה רבי מצאתי להם מנוחה מןקום אהר ואתם
 הדבקים בה' אלהיכם וכו' כדאיאת בפיה סח"ב באיכות היוונ * ונרסין בב"ר (בראשית ט"ז) וכולן להוף
 ימים יסבן קדם וכולן ליששבר ויהי היה יששבר גרול מובולן שכן ונרסין בב"ר (בראשית ט"ז) וכולן להוף
 אלא לפי שהיה יששבר עוסק בתורה וכולן עוסק בפרקמטיא וכו' ומאכילו לפיכך קדמו הכתוב
 שנאמר (ישעי' א) עין חיים היא למחוייבו כה ולא לעמלים כה * ונרסין בויקרא רבה למחוייבו כה למי
 סממו (ישעי' א) עין חיים היא למחוייבו כה ולא לעמלים כה יוצא בפרקמטיא וכו' ונתן לתוך פיו של שמעון נקרא על שמו ונרסין במדרש
 תנחומא עין חיים היא למחוייבו כה אלו נאמר לעמלים כה לא היתה תקומה לאהרים אלא אשר לא יקום
 (דברי יוס) אהר אשר לא יקום את דברי התורה הזאת אלו נאמר אשר לא ילמד את דת לא היתה תקומה לאהרים אלא אשר לא יקום

די נקרא די תורה פשיצט נאר אויף דעם מענטשן נאר אין דער צייט
 וואס ער לערינט תורה אפר ווען ער לערינט גיט קיין תורה פשיצט זיא
 אים גיט און ער מוז זיא גיין אין גלות און איין פיל וואגן די תורה פשיצט
 נאר פון דעם מלאך המות וויא עם און גווען מיט רב חסדא דאס ער און
 גועסין און גלערינט האט דער מלאך המות גיט גקענט צו אים געזען דען
 ער האט גיט שמיל גהאלטן זיין טויל פון לערנן און דער מלאך המות אויף
 גנאנגען און האט זיך געעצט אויף איין מענן בוים און דער מענן בוים צו
 שפאלטן גוארן און רב חסדא שמיל גבליפן פון לערנן און און ער גשטארבן
 און די רעכמע מעשה דער פון שטייט אין טועד קען : אויף שטייט דער
 גלייכן שטייט אין דער נקרא * ונרסין נמי אויף לערנן סיר אין פרק במה
 מדליקין איין מעשה מיט דור המלך דאס ער האט גוואוינט דאס ער וועט
 שטארבן אום שבת און פלענט ער אלע שבת דעם גאנצין מאג לערנן פרי
 דער מלאך המות זאל אין אים קיין שליטה גיט האבן אין דעם מאג ווען ער
 האט גוואלט שטארבן און דער מלאך המות גקומען און האט זיך פאר אים
 געעצט און האט אים גיט גקענט מאג ווייל ער האט גיט אויף גהערט פון
 לערנן : און דוד האט גהאט איין בוים גארטן אונטער זיין הויז און דער מלאך
 המות גנאנגן און האט גמאכט די בוים רוישן האט דוד המלך גואנט איה
 וועל זיין ווען וואס דאס און זיא ער אויף איין טרעפ ארויף גנאנגען האבן
 זיך זינען פיס אויס גגלישט האט זיך די טרעפ צו בראכן אונטער אים
 און זיא ער שמיל גבליפן פון זיין לערנן און איין גשטארבן : אויף גפינען
 סיר און איין מעשה מיט רבה בר נחמני דאס ער איין גשטארבן דורך
 בלבלים האט ער זיך פאר בארגן אויף איין בוים און האט גלערינט וויא
 ער האט גיט גשטארבן האט אים דער מלאך המות גיט גקענט מאג פון
 ער האט גמאכט דאס ער האט אויף גהערט צו לערנן : דער פון לערנן סיר
 אה דאס די תורה און מציל פון מוים : אויף ווערט די תורה גרופן חיי עולם
 האב וויא סיר לערנן אין דער נקרא פון שבת * רבא האט געזען צו רב
 המנונא דאס ער האט לאנג תפלה גמאן האט ער גואנט די ליים לאן שטיין
 די תורה וואס זיא גיט דעם מענטשן אייביגע לעבן און פאר בריינגען זייער
 צייט סמון תפלה וואס זיא גיט גיט נאר צייטליקע לעבן : דער פון לערנען

פרק ב נר ד כלל ב חלק א

את לומדיה שנאמר עץ חיים היא למחזיקים בה וגו'. ונרסין במדרש שיר השירים אל גנת אגוז ירחתי אמר ר' אלעזא לא הוה צריך קרא למימרא אלא אל גנת ירק ולמה אמר אל גנת אגוז מלמד שניהן להם יכחן של נמיעות. ויוון של ירק ר' עזריה אומר תרתי מה אגוז זה עצו משמר את פרוו כך עמי הארץ שבישראל מחזיקים בדברי תורה. הרדק עץ חיים היא למחזיקים בה ולא עוד אלא שהמחזיק ביד לומדי תורה זוכה בעוה"ב כדנרסין במסכת פסחים פ' מקום שנרדף צ"ג אמר ר' יוחנן המסיל ימלאי לכיס של ת"ח זוכה ויושב בישיבה של מעלה שנאמר (קהל ז) כי בצל החכמה בצל הכסף:

רנה פרק שלושי

כל העוסק בתורה הקב"ה משלים הפצו כדנרסין בפ"ק דעבודת כוכבים דף ט' א"ר אבדימי בר חבא כל העוסק בתורה הקב"ה עושה לו הפצו שנאמר כי אם בתורת ה' הפצו וגו'. ואמרין נמי התם וכל אשר יעשה יצליח אמר ריב"ל דבר זה כחוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים. כל העוסק בתורה נכסיו מצליחים כחוב בתורה דכתיב (ירמיה כט) ושמרתם את כל דברי הכרית הזאת ועשיתם אותם למען תשכילו וגו'. שנוי בנביאים (יהושע א) לא ימוש ספר התורה הזה כפיך וגו' או תצליח וגו' ומשולש בכתובים וכל אשר יעשה יצליח וגם התורה מצלת ללומדיה סן הצרות. כדנרסין בפ"ק דברכות דף ה' אמר ר"ל כל העוסק בתורה ימורין כדלים היכנו שנאמר (איוב ה) יוכני רשף ינביחו עוף כדאימא למעלה בפ"ב מח"ג של הנדגת לומדי התורה. וגם אין מבשרין אותו בשורות רעות כדנרסין בפרק היה קורא דף י"ד א"ר יוחנן כל המשביע עצמו מדת ולן אין מבשרין אותו בשורות רעות שנאמר (משלי יט) יושבע ילין וגו' וזוכה להרבות שלום בעולם. כדנרסין במס' הניגה בפ' חומר בקודש ובסוף מס' נזיר דף ס"ו א"ר אליעזר א"ר הנינא ת"ח מרבין שלום וכו' וליכ זוכה שימננהו הציבור פרנס עליהם אם הוא ראוי לכך. כדנרסין במסכת שבת פרק אלו קשרים דף ק"ד א"ר יוחנן א"הו ת"ח שמבנין אותו פרנס על הציבור זה ששואלין אותו, דבר הלכה בכל מקום ואומרה ואפילו במסכת כלה. וגם מצווין למייעו כמלאכתו. כדאמרין עלה וא"ר יוחנן איזהו ת"ח שבני עיר מצווין לעשות לו מלאכתו זה שמניח הפציו ועוסק בחפצי שמים. למאי נ"מ למיטרח ליה כריפתיה. ונרסין נמי במס' יומא בפרק בא לו כ"ג דף ע"ב ר' יוחנן רמי כתיב ועשית לך ארון עץ וכתיב ועשו ארון מכאן לת"ח שבני עירו ימצווין לעשות מלאכתו. ואם יתעסק בהורה גם מצווין לקדמו כדנרסין במסכת נדרים בסוף פרק קונם י"ן דף כ"ב ואמר רבא שרי ליה לצורבא מרבנן למימר צורבא מרבנן אנא ישרו לי תיגרא ברישא דכתיב (שמואל ב ח) ובני דוד כהנים הוי וכי בני דוד כהנים היו אלא מה כהן נוטל חלק בראש אף ת"ח נוטל חלק בראש. וכהן גופיה מניל דכתיב וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולכרך ראשון ולמיטול כנה יפה ראשון. וגם פטור מן

כחן של נמיעות האלין שיש להם שיהי חוק ויחזיקו ירוקים כעשב הלה ויש לאגוז ולכל עכו שומר קליפת חוק: מלאי סין ורכוש על ידי שממסקן כמחוקם של ת"ח לכוויחם וכל כמלות: ובני רשף ימורין ומורין יגביטו ממנו עוף החיבה שיקחלף עוף שאלה התעוף פינין זו ולינו אס סכנה פינין כמורם סוף מחכמת סמן: ושבוע מכביע עמנו כדבלי מוכה ולן וימן על מחתו כל יסקד רע: בכל מקום בכל התלמוד ואפילו בחכמת לים דלא רניין בה ליגשי וזה נחו לנו לגרסה מסכת כלה כרייתא סוף כלה בלא ברסא אסורס לנעלס כנה: למטרה כרייתא דבר סאינו יכול לערוה זו וחיו תלין זו: מצווין לעשות מלאכתו שאליו כמלה בעיל כמחוב המלאכה על משה ואחר כך הטילו על סכנו: שרו לי תגראי ברישא סמינו חנך שני כלומר ספקי לי דיני תמל: ובני דוד כהנים היו סבו תמים וזכי דינס כהנים: לפתוח ראשון לקדוש כסדר מוכה דלחן ולכרך ראשון ככמה סמיניא וככמה סמינו ולמיטול מה

וואם לערנן איר פון צרות וויא מיר לערנן אין ברכות ריש לקיש זאגט ווער עס לערניט תורה שידן יוד אפ דאי יסורים פון אים וויא מיר האבן אויבן גשריבן אויף זאגט מען אים ניש קיין פייער בשורות וויא מיר לערנן אין פרק היה קורא רבי יוחנן זאגט ווער עס זעמניט יוד אין דער תורה איז נעכטיגט איז מען אים ניש מבשר קיין פייער בשורות וויא אין פסוק שמי"ט דער זאמער פון דער תורה וואס נעכטיגט וועט ניש גראכט ווערין צו פייער: ויזכה איז ער אזי זוכה צו מערין שלום אויף דער וועלט וויא מיר לערנן אין מסכת תגיגה איז אין מסכת נזיר רבי אליעזר זאגט פון ווענין רבי תנינא די תלמידי חכמים מערין שלום אויף דער וועלט און אויך איז ער זוכה דאס מען וועט אים זעצן פאר איין פרנס ווען ער איז ראוי דער צו וויא מיר לערנן אין מסכת שבת רבי יוחנן זאגט וועלכער הויסט איין תלמיד חכם וואס מען זאל אים זעצן פאר איין פרנס אייבן דעם קהל דאס איז ווען מען פרעגט אים איין הלכה אין אלע ערטער איז ער ווייס עס צוא זאגן אפילו אין מסכת פלה וואש ניש אלע לערנן איר. ווי און אויך איז מען גבאטן צו העלפן דעם תלמיד חכם אין זיין מלאכה וויא מיר זאגן אין דר גמרא רבי יוחנן זאגט וועלכער הויסט איין תלמיד חכם וואש די שטאט לייט מוזן טאן זיין מלאכה דאס איז ווען ער לאזט זיינע זאכן שמיין און טוט גאטש זאכן דאס ער לערניט תורה: ונרסין נמי אויף לערנן מיר אין מסכת יומא רבי יוחנן האט ווידער אנאנדער גיפרעגט אין איין פסוק שמי"ט זאגט האט גואט צו משה דוא זאלסט מאכן דעם ארון און אין איין פסוק שמי"ט די ישראל זאלן מאכן דעם ארון דער פון לערנען מיר אפ דאס אלע שטאט לייט מוזן טאן זיין מלאכה פון איין תלמיד חכם און ווען ער האנדלט מיט סוחר מוזן זיי לאזן זיין סוחר פריער פאר קויפן וויא מיר לערנען אין מסכת נדרים: רבא זאגט עס איז מותר צו איין תלמיד חכם צו זאגן אויך בין איין תלמיד חכם זאגט מיר מיין משפח פריער אויש דען עס שמי"ט אין פסוק די קניג פון דוד זייגן גווען פהנים איז קשה זייגן דען דיא קניג דער פון דוד גווען פהנים דוד איז דאך גווען פון שבט יהודה ניערשט עס איז און גמיניט און וויא דער פון געמט איין חלק פריער צום ערשטן איז אויף איין תלמיד חכם געמט איין חלק צום ערשטן פריער די גמרא וואו שמי"ט דאס דער פון זאל זיין חלק צום ערשטן געמט פריער די גמרא עס שמי"ט ביי דעם פון יקדשו דוא זאלסט אים הייליגן דאס בייא אלע הייליגע זאכן זאל דער כהן זיין צום ערשטן ער זאל צום ערשטן אויף גרופן ווערן צו דער תורה

אשר לא ילכו ווער עס לערניט ניש די תורה זאל זיין פאר שאלטין וואלפין די עמי הארצים קיין תקנה ניש נהאמ. אפר היינט דאס עס שמי"ט אשר לא יקם דאס הייסט ווער עס האלט ניש אונטר די תלמידי חכמים אפר ווען ער שמיצט די תלמידי חכמים נעמט ער אן אין דעם בוים פון לעבן: ונרסין אויך לערנן מיר אין מדרש שיר השירים עס שמי"ט אין פסוק אין נוסין גארטין האב אויך גניערט דאס איז גמיניט דער בית המדרש. זאגט רבי אלעזא דער פסוק האט גראפט זאגן אין א: ארמן פון קרייטיכער און ווארום גלייכט ער די תלמידי חכמים צו אונס צו לערנן אינו דס די תורה האט דעם פח פון בויער און דעם שיינן פון דיא קרייטיכער. רבי עזריה האט צוויי טעמים גואט ווארום די תורה איז גלליכן צו איין נוס: און איין מעס איז דען אזוי וויא איין נוס האט דיא שאלטיכן דאס דיא יאררע זאל ניש פאר דארפן ווערן איז אויך די עמי הארצים וואש זייגן צווישן די ישראל מאכן דאס די תורה ווערט גלערינט דורך דעם וואס זיי שפייען די תלמידי חכמים דאס זאגט דער פסוק די תורה איז איין בוים פון לעבן צו די וואס האלטן זיא אנטער. און נאך מער דער וואש איז מפרנס איין תלמיד חכם דער איז זוכה צו זייגן בישיבה של מעלה אזוי וויא מיר לערנן אין מסכת פסחים: רבי יוחנן זאגט דער וואס האנדלעט פאר איין תלמיד חכם פרי ער זאל קענן לערנן איז ער זוכה צו זייגן בישיבה של מעלה וויא אין פסוק שמי"ט דו וועמט זיצן אין הימל אין דעם שאטן פון דער חכמה ווייל דו האסט דיין וילבר געבן צו בשיצען די תלמידי חכמים:

תנה כל העוסק בתורה האלבער וואס לערניט תורה דער פילט גאט זיין פאר לאנג וויא מיר לערנן אין דר גמרא פון עבודת כוכבים ומלות רבי אבדימי בר חבא זאגט דער וואס לערניט תורה שוט אים גאט זיין פאר לאנג וויא אין פסוק שמי"ט דורך נאטש תורה בקימט ער זיין פאר וועט אים גאט בגלילין זאגט רבי יהושע בן לוי די זאך שמי"ט אין דער תורה איז נאך אקאל אין נביאים און צום דריטן מאל אין כתובים דאס דר וואש לערניט תורה בגלילין זיינע גיעטר. אין דער תורה שמי"ט איר זאלט היטן די רייד פון דער תורה איז איר זאלט זיי טאן אזוי וועט איר בגלילקען אין אלע אייערע מעשים און אין נביאים שמי"ט עס זאל ניש אפ טאן ווערן די תורה פון דיין מול דען וועמטו באגלילין: און אין כתובים שמי"ט אלץ וואש ער וועט טאן וועט ער בגלילין: ווי און אויך אין די תורה מציל צו די

תנה כל העוסק בתורה האלבער וואס לערניט תורה דער פילט גאט זיין פאר לאנג וויא מיר לערנן אין דר גמרא פון עבודת כוכבים ומלות רבי אבדימי בר חבא זאגט דער וואס לערניט תורה שוט אים גאט זיין פאר לאנג וויא אין פסוק שמי"ט דורך נאטש תורה בקימט ער זיין פאר וועט אים גאט בגלילין זאגט רבי יהושע בן לוי די זאך שמי"ט אין דער תורה איז נאך אקאל אין נביאים און צום דריטן מאל אין כתובים דאס דר וואש לערניט תורה בגלילין זיינע גיעטר. אין דער תורה שמי"ט איר זאלט היטן די רייד פון דער תורה איז איר זאלט זיי טאן אזוי וועט איר בגלילקען אין אלע אייערע מעשים און אין נביאים שמי"ט עס זאל ניש אפ טאן ווערן די תורה פון דיין מול דען וועמטו באגלילין: און אין כתובים שמי"ט אלץ וואש ער וועט טאן וועט ער בגלילין: ווי און אויך אין די תורה מציל צו די

פרק ג נר ד כלל ב חלק א

הבס כדגיסין התם ואמר רבא שרי ליה לצורבא מרבנן למימר לא יהיבנא כרגא דכתיב ועידי זי ימנדה בלו והלך לא שליט למירמא עליהון מנדה זו מנת המלך בלו זה כסף גלגלתא הלך זה ארגנא וגרסינן נמי בפ"ק דכתרא דף ה' רב נתמן בר חמרא רמא כרגא ארבנן אר"ג בר יצחק עבר מר אדאורייתא אדנביא ואדכתובי אדאורייתא דכתיב (דברים לג) יאף הובב עמים וגו' אמר מיטא לפני הקב"ה רבש"ע אפי' בשעה שאתה מחבב את כל העמים כל קרושי יהו בידך והם תוכו להגלך ישא וגו' אלו ת"ח שמכתתין ונליהם מעיר לעיר ומדינה למדינה לישא וליתן כדבורה של תורה אדנביאי דכתיב (ישעיה ח) יגם כי יתנו בנוים עתה אקבצם ויהלו מעט כמשא מלך ושרים ואמר עולא פסוק זה בלשון ארפי נאמר אם כולם יתנו בנוים עתה אקבצם ואם לאו ידחלו מעט וגו' ואדכתובי דכתיב מנדה בלו והלך וגו' ואמרין עלה ההוא ידמי כלילא רבדו אמבריא יתנו לקמיה דר' אמרו ליה ליתבו רבנן בהדן אמר להו לא ערוקונן ערוק פלגא ידלויא פלגא אתו הנהו פלגא קמיה דרבי אמרו ליה ליתבו רבנן בהדן אמר להו לא ערוקונן ערוק פלגא אתו הנהו פש ההוא כובס ישידיה אכובס ערק כובס במל כלילא א"ר ראיחם שאין פורענות באה לעולם אלא בשביל עמי הארץ ע"כ יעסק אדם בתורה ולא יבא פורענות לעולם בשבילו ויבא טובה בזכותו

חלק שני

בעולם הבא ויש בו ארבעה פרקים :

רנו פרק ראשון

כשם שהתורה מגינה על לומדיה בעוה"ז כך מגינה מעונשו של גיהנם אע"פ שהטא וק"ו מאלישע אחר שאמרו עליו במסכת חגיגה פ' אין דורשין דף ט"ו כי נח נפשיה דאחר שמעינהו למלאכי השרת דהו אמרי לא מידן נדייניה ולא לעלמא דאתי גייתיה לא מידן נדייניה משום דגמר אורייתא ולא לעלמא דאתי גייתיה דאתי גייתיה חוכר בק דף ט"ו אמר רבי אלעזר ת"ח אין אור של גיהנם שולטת בהם ק"ו במלמדנרא וכו' סלמנדרא שהיא תולדת אש הסך מדמה אין האור שולטת בו תלמידי חכמים שכל גופן אש עאכ"כ ויש בדבר הזה שני מעשים האחד שהתורה מגינה לו מעונשו של גיהנם ועוד שהכתמו מסויעתו לשוב בתשובה שמתו דף י"ט תנא דבי רבי ישמעאל אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהדרר אהריו ביום שצא עשה תשובה שמה כהקא דעתך אלא אימא ודאי עשה תשובה אמר רב חמרא לא אמרן אלא בדברים ישבנופו אבל בממונא עד דמהדר למריה העוסק בתורה מוכחח לו שנותל עוה"ב כדגרסינן בכמכת כגילה

יפס ראשון כפחוק עם אחיו הכהנים נלחם הפנים ובשבת לתקן דבר עם ישראל עונה קני חלקים שוים וכן נזכר לזכר מן שניהם : לא יהיבנא כרגא איני רובא ליתן מס כשנין חלי חכס הלך זה שנותין לעיר כסות המלך מנת המלך קצוב על הקרנות כסף גולגלתא שיוסיין לו כל אחד כסות לפי הנשט : מנדה בלו והלך וגו' מקרא סוף כספר עזרא : אף חובב עמים נשט שאתה מחבב עמי שאתה מחביב לם פניך לכתוב על בנין כל קדושי כל ישראל בידך לשמח : גם כי יתנו חכמים כל ימנו כמו וצנתם ומהנינו ואם כולן או חזן יבאו בנינו ועסקין בחורס כשיגלו נעמים עמי הקבצם בקדוש אקבצם : ויחלו מעט וגו' וק"ו אף חכמים ופסקו בהורה נעמים יחלו מכתא מלך ופסקו יהיו נעלים מליבא מלך ופסקו יחלו כמו לו יתל דכיו : מנדה בלו והלך דרשו צוה אל פתח עבר כהנר על אבני ככת כגזולה שלא יתנו מס למלך הכהנים המוד מן בני המדינה : דמי כלילא דמי עטרה לקיסר כדא על בני עטרה ליתן לקיסר : אחו עמי הארץ לכי וחמרו כנס כרגנים יתנו : ערקו פלגא מעט כאלהו לרו והלכו מן המקום : דלויא פלגא מתל כהלך דמי כהני וסילק מעלין : שדייה אכובס הטיל הקיסר המטות על הכוכב

נח הכוכב מתל הקיסר על הכל : כי נח נפשיה דאחר כשנת אחיו נקיע לא מידן נדייניה וכו' : סלמנדרא כממנעין אף כשם שנים נקיעו אחר שכחתי מחיוב עבדו וקראת סלמנדה : שבתא שמעל כגוס נד הק"ס אלל אף גול או נג

אויף אוועק גלאפן האט מען כמכל גיווען דאש געלט פון דער קרוין האט רבי גזאגט היינט ועדמ דאס קיין פורעניות קומט נישט אויף דער וועלט נאר איבער די עמי הארצים דרום זאל דער מענטש לערנן תורה וועט נישט קומען קיין פורעניות אויף דער וועלט דורך אים גייערש עם וועט קומען גומט אויף דער וועלט דורך זיין זכות :

רנו כשם שהתורה מגינה אזו נויא די תורה בשיצט אויף אירע לערנר בעולם הזה אזו בשיצט זיא אויף פון דעם עונש פון דעם גיהנם האט ער האט גיזנדיגט : אז די זאך איז איין קל וחומר פון אלישע אחר דאס מען האט אויף אים גזאגט אין מסכת חגיגה : נויא אחר איז גשטארבן האט מען גייערש נויא די מלאכי השרת האבן גזאגט מען וועט אים נישט דן זיין אין גיהנם ווייל ער האט תורה גילערינט אונ ער וועט קיין חלק נישט האבן לעולם הבא ווייל ער האט זייער פיל גיזנדיגט : אויף לערנן מיר אין פרק חומר בקדוש רבי אלעזר זאגט אויף די תלמידי חכמים איז דאס פייער פון דעם גיהנם נישט שולט אונ די זאך איז איין קל וחומר פון סלמנדרא דאס איז איין שרץ וואס ווערט גיבארין דורך פייער אונ ווער עם שמירט זיך מיט זיין בלוט האט קיין פייער אויף אים קיין שליטה נישט ככל שכן אויף די תלמידי חכמים וואס לערנן די תורה וואס זיא איז גאר פייער אזו פשיטא דס פייער פון דעם גיהנם אויף זיא נישט שולט : אונ אין דער זאך זייען דא צווייא מעמים איין טעם איז דאש דיא תורה בשיצט פון דעם עונש פון גיהנם אונ דער אנדערער טעם איז דאס דורך זיין חכמה וועט ער תשובה טאן אויף זייער עבירות מיט מעשים טובים אונ מיט זיין הארץ נויא מיר לערנן אין פרק מי שכתו מען האט גילערינט אין דר ישיבה פון רבי ישמעאל ווען דוא זעהסט דאס איין תלמיד חכם טוט איין עבירה ביי נאכט זאלסטו נישט טראכטן אויף אים בייז בייא טאג דען ער האט גיווים תשובה גיטאן זאגט רב חמרא דס איז גאר גזאגט ווען ער האט מיט זיין גוף גיזנדיגט : אבר ווען ער האט אין געלט אום רעכט גיטאן מענשטו אויף אים בייז טראכטן בייז דו וועטט זעהן דאס ער האט דאס געלט אף גנעבין : היעסק בהורה אונ דער וואס לערינט תורה איז ער פאר ויכערט דאס ער וועט ירשנן עולם הבא נויא מיר לערנן אין מסכת כגילה מען האט גילערינט אין דער ישיבה פון אליהו ווער עם לערנט הלכות אלע טאג דך

תורה איז צום ערשטן המוציא מאכן אונ ווען מען צוא טיילט איין זאך זאל ער צום ערשטן איין חלק נעמן : וגם פסוק נח חסס אונ אויף איז דער תלמיד חכם פטור פון מס צו געבן נויא מיר לערנן אין דער גמרא רבא זאגט איין תלמיד חכם מעג זאגן אויף וויל קיין מס נישט געבן ווייל איך בין איין תלמיד חכם וויא אין פסקי שמיים דאס דרוש חסד האט בפולין דורך עזרא חס"פ דאש די תלמידי חכמים זיין פטור פון אלע מעשים סיי פון ודעם געלט וואס מען נישט צום מלך אונ אויף פון קאפ אונ אויף פון געלט וואס מען נישט פ היינער אונ פון פעלדער אויף לערנן מיר אין בבא בתרא דאס רב נתמן בר רב חמרא האט גלאזט דיא רבנים מס געבן דאס רב נתמן בר יצחק צו אים גזאגט דוא האטש עובר גווען אויף דר תורה אונ אויף גביאים אונ אויף גהובים אין דר תורה שמיים דאס משה רבינו האט גזאגט רבש"ע אפילו אין דער צייט וואס דו וועסט ליב האבן די עובדי כוכבים ומלות זאלן דאך דיא הייליגע תלמידי חכמים זיין אין דיינ האנט דו זאלעט זיין שמיצען דען זיין צוא שמויסקן זייערע פיס אונ גייען פון איין ארט צום אנדערער אונ פון איין מדינה צו דער אנדערער צוא לערנן תורה אונ אין גביאים שמיים גם כי יתנו בנוים עתה אקבצם זאגט עולא דער פסקי איז גזאגט אויף תרגום לשון אונ אין תרגום לשון איז דאס ווארט יתנו שייטש לערנען אונ אזו זאגט דער פסוק ווען אלע וועלן לערנן תורה וועל איך זיין באלד דער לייזן אבער ווען נאר איין טייל וועלן לערנען תורה וועלן זיין פרייא זיין פון מס : אונ אין פתיכים שמיים דאס דיא תלמידי חכמים זאלן זיין פרייא פון די מסים מנדה בלו והלך : ואמרין עלה אויף זאגן מיר אין דער גמרא די שררה האט בפולין דאש די יהודים פון מבריא זאלן געבן געלט צו מאכ אים איין קרוין זיין זיי גקומען פאר רבי אונ האבן גזאגט לאזן דיא רבנים מיט אונ אויף געבן האט רבי גזאגט ניי זיי זאלן נישט געבן האבן זיי גזאגט מיר וועלן אוועק לויפן האט ער צו זיי גזאגט לויפן זיין העלפט צו לאפן האט דער שררה העלפט געלט נאך גלאזט זיין די אנדער העלפט גקומען פאר רבי אונ האבן גזאגט לאזן די רבנים מיט אונ געבן האט רבי גזאגט ניי זיי זאלן נישט געבן האבן זיי גזאגט מיר וועלן אויף אוועק לויפן האט רבי צו זיי גזאגט לויפן זיין זיי אויף צו לאפן איז גאר איבר גיבלבן איין זייער האט מען דאס געלט גווארפן אויף דעם וועשער איז דער וועשער

פרק א נר ד כלל ב חלק ב

יום מוכח לו שהוא בן עוה"ב שנאמר: (חבקוק א) *הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות * וגרסינן נמי בסוף ספכת ברכות דף כ"ד א"ר לוי בר היני כל היוצא מבית הכנסת לביה"ט ומבית המדרש לביה"ב ופוסק בתורה וזכה להקביל פני שכינה שנאמר (תהלים סד) *ילכו מהיל אל היל יראה וגו' נמצא כי מנוחהם וגדולתם והדרם לעסוק בתורה בעולם הזה ובמאה ועשרים שנה * ועל דא גרסינן בפרק חלק דף צ"א אריב"ל כל האומר שירה בעולם הזה ובמאה ועשרים שנה * ועל דא (שם) *אשרי יושבי ביתך וגו' אמר רב ששת כל המלמד תורה בעולם הזה וזכה ואומרה לעולם הבא שנאמר (ישעי' יא) *וכרוה גם הוא יורה ולא עוד אלא שאם החכם הוא פורנס הדרו ומרה עליהם בעולם הזה וזכה ומנהיגם בעולם הבא שנאמר כי *מרהמם ינהגם ועל מבועי מים ינהלם * ואמרין נמי התם דרש רבי יהודה בר סימון כל *יהבשחור עצמו על דברי תורה בעולם הזה וכו' כדאיתא לעיל בפרק ד' מההלך הראשון בכלל זה * וגרסינן נמי במציעא פרק השוכר את הפועלים דף פ"ה אמר ליה רבי ירמיה לרבי זורא מ"ד (איוב א) *כטן וגדול שם הוא וגו' אטו לא ידענא דקטן וגדול שם הוא אלא כל המקטין עצמו בעולם הזה על דברי תורה נעשה גדול לעולם הבא ועבד הפשי מאדוניו כל המשים עצמו כעבד על דת בעולם הזה נעשה הפשי לעוה"ב ועוה"ב הוא עולם הנשמות אשר נהנין בו הנשמות מזו השכינה * כדגרסינן בברכות פרק היה קורא דף י"ג כהנלא בפ"יה הרב העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא כישא וכמתן ולא קנאה ולא הרהרתי אלא צדיקים ויושבים ועמורותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה ולזה היו מתאווין הסידים הראשונים

כדגרסינן התם כי הוו *מיפטרי רבנן כתי רב ואמרי מבי רבי חנניה הוון אמרין הכי רבינו יעולכך הראה בחיך אהריתך לחיי העולם הבא ותקתוך לדור דורים פיך ידבר הכמות שפתותיך יביעו דעת לשונך תרהש רגנות לבך יהנה בינה כליותיך תעלוונה משרים עיניך יאירו במאור תורה והגליך ירוצו *לשמעו דברי עתיק יומין * ועל כן מי שיטרח לעסוק בתורה בעולם הזה יזכה לעולם הבא כדגרסינן בפ"ק דעבודת כוכבים *עופים מי שטרה בע"ש יאכל בשבת אבל מי שלא טרח בע"ש מה יאכל בשבת * ר"ל שמי שלא הכין נפשו בעולם הזה למעורת העולם הבא שנקרא שבת שאח"כ לא יוכל להכינו * וכיון שכוף אדם למות טוב לו ללמוד ויקבל שכר לעולם הבא * ועל דא גרסינן בפרק היה קורא דף י"ז רבי יוחנן *כי הוה כסיום ספרא דאיוב אמר הכי כוף אדם למות ויכחיל בהמה ויחיל למיתה הן עובדין * אשרי מי שעבדו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו וגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם עליו אמר שלמה בהכמתו (קהלת י) טוב שם משמן טוב ויום הבות מיום הולדו למוד תורה הרבה ויהנו לך שכר וכו' * וגרסינן נמי בכוף פרק ב' כאבות הוא היה אומרי

אין פאר זיכערט דאס ער איז איין בן עולם הבא וויא אין פסוק שמיית הליכות עולם לו אין גלייף וויא עס שמיית אין פסוק הלכות עולם לו דר וואס לערינט הלכות דער האט עולם הבא * וגרסינן נמי אויף לערנן מיר אין מסכת פרכות * רבי לוי בר הונא זאגט ווער עס גייט פון שול אין בית המדרש און פון בית המדרש אין שול דער איז זוכה מקבל פני השכינה צו זיין וויא אין פסוק שמיית ווער עס גייט פון איין הייליגען ארט צום אנדערן דר וועט זוכה זיין צו זעהן די שכינה אין ציון * נוא ווערט גפונן דאס די רוחונג און די גרוישיקייט און דאס שיינקייט פון דער תורה לערנן איז בעולם ה'ה און בעולם הבא * און דרויף לערנן מיר אין פרק חלק * רבי יהושע בן לוי זאגט ווער עס זאגט שירה בעולם הזה איז ער זוכה צו זאגן שירה בעולם הבא וויא אין פסוק שמיית וואו צו דיא לייט וואס זיצן אין דין הויז צו לויבן דיה דיא וועלן דיה לויבן אויף אייביג * רב ששת זאגט ווער עס לערינט תורה מיט תלמידים אויף דער וועלט דר איז זוכה צו לערנן תורה מיט תלמידים בעולם הבא וויא אין פסוק שמיית דער וואס לערינט תורה מיט תלמידים בעולם הזה דער וועט אויף לערנן בעולם הבא * און ניש דאס אליין ניייערט ווען דער רבס איז איין פרנס אייבר זיין דוד און דער פארקמט זיך איבער זיי בעולם ה'ה וועט ער זוכה זיין וויא צו פירען לעולם הבא וויא אין פסוק שמיית ווער עס דר פארקמט זיך איבער ישראל דר וועט זיין אויף פירן בעולם הבא * אויף זאגן מיר אין דער גמרא רבי יהודה בר סימון האט גידרשט וועד עס מאכט שווארצן זיין פנים איבער די תורה בעולם הזה דאס ער לערינט תורה אין נויט דעם וועט זיין פנים שיינען בעולם הבא אזו וויא מיר זאגן אויפן גישריפין * גרסינן נמי אויף לערנן מיר אין ב"ב מציעא * רבי ירמיה האט גאגט צו רבי זירא וואס מיינט דער פסוק גרויט און קליין זיינען אויף יענס עולם איז קשה מיר וויישן דאך אליין דאס אויף יענס עולם זיינען דא גרוש און קליין זיייערט עס איז אזו גימיינט ווער עס מאכט זיך קליין אויף דר וועלט תורה צו לערנן דער ווערט גרויט לעולם הבא * אויף שמיית ווייטער אין כסוב ועבד חפשי מאדוני דאס איז גימיינט ווער עס מאכט זיך אזו וויא אין כנענכט פ'ר די תורה אויף דעם עולם דר וועט זיין איין פרייער האר לעולם הבא און דאס וואס מיר זאגן עולם הבא דאס איז דער עולם הנשמות וואס דארטין האבן דיא נשמות הנאה פון דעם גלאנץ פון דער שכינה וויא מיר לערנען אין ברכות עס איז גואונט גיווען אין דעם מויל פון רב דאס ער פלעגט צו זאגן אין עולם הבא איז ניש דא קיין עסן אין ברגקען

ממון יכול להכיר אחרינו עד שיחזיק ממנו : הליכות ששנים כלמות עולם הבא לו : ילכו כחיל אל חיל מלל מיל נלמח על רבו עס ונבית כסות ונבית המדע יס כנו עס זוכה סוכה אל אלהים נעון : אשרי וגו' עוד יגלוך כלם הינו לעוה"ב סבוא סלח נחיתו ומרה גם הוא ויהי מי שמנוח את תלמידיו דבר כלל כשפ"ו גם כול יורה לעוה"ב : מרחמם בעוה"ב ינהגם לעולם הבא : המשחיתו פנו פתוך דוק ולוהי כק"ס ילכו פנו בעוה"ב : מפורי הבנות מזה שביה נעל כסוח מחזירו לטוב ליתו : עולמך הראה בהיך כל זכיון המלא פיך ידבר הכמות כלכן ככסו כיו ומתים יביעו ידברו ספקך דכיו דעת לטוב ממוח כמו רחם לוי דבר טוב לטוב דבר כליותיך תעלוונה ומתו עשעטן ייטרו לטוב יוסר : מהח מנין בבורס כהלכ : דברי עתיק יומין קה"ס סבוא מעולם : שמים כרעשים ילמרו לעוה"ב ויהי נקים עתה המוח * ואמר להם קה"ס וכו' : כי הוה כסיום ספרא דאיוב על עס סלוי

און ניש קיין פריה ורביה און ניש קיין משא ומתן און ניש קיין קנאה און קריג נא- די צדיקים זיצן און האבן קרוינן אויף זייערע קעפ און האבן הנאה פון דעם גלאנץ פון דער שכינה : ולזה היו מתאווין און דער צו האבן נגדושת די פאר צייטיגע חסידים וויא מיר לערנען אין דער גמרא ווען דיא רבנים זיינען אוועק גיגאנגען פון רבי און איין טייל זאגן פון רבי חנניא האבין זיי צו אים אזו גואנט דיין וועלט וואס דו דארפסט האבן זאל דיר גאט געבן אזו לאנג- וויא דו וועסט לעבן * און דיין סוף זאל זיין לעולם הבא * און דיין האפנוג זאל בלייבן צווא פיל דורות * דיין מויל זאל רייךן חכמות * און דייע ליפין זאלן רייךן פאר שטאנדיגע זאכן * דיין צונג זאל רייךן לויב צווא גאט * דיין הארץ זאל פראכטן פאר שטאנדיגע זאכן דייע גירין זאלן זיך פרייען נמים גייעכטיקייט * דייע אויגן זאלן לייכטן אין דער ליכט פון דער תורה * דייע פיס זאלן לויפן צו הערין די רייד פון גאט וואס לעבט אייביג * ועל אז און דרום ווער עס במיעט זיך אין דער תורה בעולם ה'ה דער וועט זוכה זיין לעולם הבא און וויא מיר לערנן אין דער גמרא פון עבודת כוכבים ומזלות דאס דיא עובדי כוכבים וועלן זאגן לעתיד לבא רבש"ע מיר וועלן דימצות היינט מקיים זיין וועט גאט זיין ענטפערן איר נארין דער וואס במיעט זיך אין ערב שבת דער האט צו עסן אום שבת אבער דער וואס האט זיך ניש במיעט אום ערב שבת דר האט ניש צו עסן אום שבת דאס איז גימיינט דער וואס האט זיך ניש אן גיברייט מצות און מעשים טובים אויף דער וועלט וועט ניש האבן צו עסן אויף עולם הבא וואס ווערט גירופין שבת דען אויף יענר וועלט קען מען זיך ניש מכין זיין * וכיון שסוף אדם למות אזו ווייל דר כוף פון דעם מענטשן איז צו שטארפן דרום איז גוט תורה צו לערנען וועט ער כדבל זיין זיין שכר לעולם הבא * און דרויף לערנן מיר אין פרק היה קורא וויא רבי יוחנן האט אויט גילערינט דעם ספר איוב האט ער גואגט דער סוף פון דעם מענטשן איז צו שטארפן און דער סוף פון דר בהמה איז צו קוילן און אלץ שמיית צווא שטארפן וואו דעם מענטשן וואס זיין במיאונג איז אין דער תורה און ער טוט איין נחת רוח צווא גאט זיין בשעפר און ער ווערט אויף גיצוינין מיט איין גוטן שם און שטארפט מיט איין גוטן שם אויף אים האט שלמה המלך גואגט מיט זיין חכמה עס איז בעקר איין גוטן שם בער פון גוטן בוימיל * און דער טאג פון זיין טויט איז בעקר פון דעם טאג וואס ער ווערט גיבארין * לערין פיל תורה וועט קען דיר געבן פיל שכר * אויף לערנן מיר אין מסכת אבות * רבי טרפון זאגט

פרק א נר ד כלל ב חלק ב

נפש יהודה עו

נפטר בהם טוב אחר הכי : לא עליך לא טעיל
 קפ"ה על ארס אחד טקיים כל הפורס כולם רק
 מה שמועל עליו לקיים אם אפשר לו נזה המוסר
 שחול לקיים ונאמן מנחם שחול לקיים נדבנו
 וישועו כפי שזכור בה חקל סכר אכל אל
 יאמר מאחר שאי אפשר לו לקיים כולם נבד לא
 לקיים כלום על אס אחר אין אססס חרין להטעל
 ממנה ועל ידי כל יב"ח: אכל אחד יקיים מה שזכר
 עליו ומה שחולס צידו לקיים מתקיים כל
 הפורס כולם :

לא עלך המלאכה למדור ולא אתה בן חורין ליכבול מכוננו אם למדת תורה הרבה נותנין לך שכר הרבה וזיע שמתן שכרן של צדיקים לעתיד לבא :

רנו פרק שני

הלמד תורה ומקיימה כדון וכהלכה נקרא צדיק והמפליג יותר מהראוי עליו ילהיטיב למי שאין לו חק עליו או למי שהוא כהויב בעשות עמו יותר מהראוי נקרא חסיד ועל זה אמרו לפנינו משורת הדין ועל זאת המעלה ימוסר כפי היתרון שיש לו במעלות השכליות ועל זה אמרו בפרק ב' דאבות ולא יעם הארץ חסיד נמוצא שיהרון הסידותו וצדקתו כפי יתרון הכמתו ושלימותו לפיכך כל אחד ואחד ימוסר במעלתו בעולם הבא כפי שלימותו וגרסו במסכת שבת פרק טואל אדם דף קנ"ב כי הולך האדם אל בית עולמו אמר רבי יצחק מלמד שלכל צדיק וצדיק עושיין לו ימדור לפי כבודו משל למלך ב"ו שנכנס הוא ועבדיו למדינה כשהן נכנסים כולן נכנסים יבשעו אחד וכשהן לנין נותנין לכל אחד ואחד מדור לפי כבודו וגרסינן נמי בסוף פרק בתרא דתענית דף ל"א אמר רבי אלעזר עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות יסחול לצדיקים בג"ע וכל אחד ואחד יראה עליו באצבעו שנאמר (ישעיה ב') ואמר כיום ההוא יהנה אלהינו זה קיונו וגי' נגילה וגי' וגרסינן נמי בפרק קמא דמגילה דף ט"ז אמר רבי הנינא עתיד הקב"ה ילהיות עטרה בראש כל צדיק וצדיק שנאמר ביום ההוא יהיה ה' צבאות לעמרת צבי ולצפירת תפארה מאי לעמרת צבי לעושיין צביונו צפירת תפארה למצפין תפארתו ייכול לכל ת"ל לשאר עמו למי שמישם עצמו כשירים עליה ילוות משפט זה הדין את יצרו ליושב על המשפט זה הדין דין אמת לאמתו ולגבורה זה הכתנבר על יצרו משיכי מלהמה אלו שנושאים ונותנים במלהמתה של תורה ישערה ששטימין ומעריבין בשער כתי כנסיות וכתי מדרשות אמרה מרת הדין לפני הקב"ה רבש"ע מה נשתנו יאלו מאלו אמר להם גם אלה ביין שנו וגי' פקו פליליה אין פקו אלא גיהנם שנאמר ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכשול ואין פליליה אלא דיינים שנאמר ונתן בפלילים וגרסינן נמי במסכת בתרא בפרק הכוכב את הפגינה דף ע"ה אמר רבה אמר רבי יוהנן עתיד הקדוש ב"ה לעשות לכל צדיק וצדיק שבע חופות בג"ע שנאמר וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועין וננה אש להכה לילה כי על כל כבוד חופה מאי על כל כבוד תפה מלכד שלכל אחד ואחד

שליש וכו' וסוקן נהיה : לרוח משפט זה הדין את יצרו כן טעמו לבוב כחכמה ותהגבר עליו ואינו הולך אחריו לענה עכירה : כסמסס לאחר זמן נעלמו : אלו מאלו שאלו חלים לניהם ואלו לגי' : אמר רבא חכ"ה נס א"ס ביינן שנו כמו שכתבנו אלו סמסס נביהס כלומר נבבי כמשיבין על ידו רבוי כהייס יין ומחליין לפני על כן פקו הניכנס פליליה דינס כידעו נביהס : עין יומם א' ועין כ' ומנה ג' אש ד' לכהס ס' כי על כל כבוד ו' חופה ז' :

להיטיב למי שאין לו חק עליו שלא נעשה לעשות לו כבוד וכו' עובד זכר המעלה שנמדות : מוסרף שלטתה על דבר המתייב לעשות כן רק שחול עובד יומר לנשים משרות הדין לפי שכלו ומתמחו הטוב שיש בו עובד חסר המפסיו פגונים : ולא עם הארץ חסיד מאחר שלא למד חין בו שכל להביע לעשות לפיכך מותר כדון וקף כעוב עובד חינו יודע לעשות כדון הסידות עד שלפניו חוטא נדקדקו יותר ממה שיהיה לו : מוסרף לו חלק נבטיב כפי שלימות ממוצו כסוף עכ"ס : מדור לפי כבודו מדלל כבודו אל בית השולם ש"מ כל אחד ואחד לנית הדין לו : בשער אחד וקף חלק כלל מתים כענין א' : כהול סביב לבון מחיל כבודו ויולח כחול מתקיים : הנה אלהינו זה עכס לו כשוכות ונהלות כסיוו ונחם לוח קיוו ויבשעו היינו יבשעו כ' : להיות עובדה חק"ה יתן לכל דניק עטרה של כבוד על ראשו לתפארת ולפירות לעמרת הפסית : לעושיין צביונו לען חק"ה כענין ומוסרין ומשנין ומקוין לתפארת זו חסידים להם כענין : ייכול לכלם יהיה עטרת תפארת חסידו לעשות חיל לבא : וזכס לבאל לשון חלויס כמו דברי סנהדרין נחשב כלומר אדם קטל ולא עיקר כסס שיערה שמוסרין שיעריין לפסוח דלתות כה"מ נבבי כמשיבין על ידו רבוי כהייס יין ומחליין לפני על כן פקו הניכנס פליליה דינס כידעו נביהס :

ואנט ניש דוא מענטש קענסט גומר זיין די מלאכה פון דער תורה און דוא בישט אויף ניש פרייא פון איר ליידיג צו זיין נייערט דו מונט לערנן וויא פיל עס איז דיר מיגליך : ווען דוא האשט פיל תורה גילערניגט וועט מען דיר געבן פיל שכר און דו זאלסט ווישין דאס דער שכר פון די צדיקים אוי לעתיד לבא :

רנו הלמד תורה ומקיימה ווער עם לערינט תורה און האלט זיא וויא עם דארף צו זיין דער ווערט גרופין צדיק און דער וואס טוט מער ווי ער דארף טאן גומש צו דעם וואס ער דארף אים גאר ניש טאן גומש אדר ער מוז אים טאן גומש און טוט מער ווי ער מוז טאן דו ווערט גרופין אחסיד און דס ווערט גרופן לפנינו משורת הדין און אויף די מעלה וואס ער דארף מאן מערט ער נאך צו טאן ווי גרויס ער איז אין דר מעלה פון קולוגיהייט און דרויף האבין די חכמים זאגט אין פרקי אבות איין עם הארץ קען קיין חסיד ניש זיין : נוא ווערט גימוגען דאס דיא גרויסקייט פון זיינע חסידות און צדקות איז נאך דיא גרויסקייט פון זיין פאר שטאנד און גאנצקייט דרום מערט אימליכער מענטש זיין שכר לעולם הבא נאך זיין גאנצקייט וויא ער טוט גומע מעשים בעולם הזה : גרסינן אויף לערנן מיר אין מסכת שבת עם שטייט אין פסוק דער מענטש גייט צו זיין וועלט : זאגט רבי יצחק דאס לערינט אונז דאס צו אימליכין צדיק מאכט מען איין וואונגנ אויף יינם עולם נאך זיין כבוד נאך : עם איז איין משל צו איין מלה בשך ודס גיאס ער גייט אריין מיט זיינע קנעכט אין איין מדינה אז אין אריין זיין זיינען זייא אלע גלייך אין איין טויער אריין און ווען זיי נעכטיגן איבר גיט מען צו אימליכין איין וואונגנ נאך זיין כבוד נאך אזוי איז אויף מיט די מענטשין דאס אלע ווערין גלייך גיבאדין און דארטין גיט מען אימליכין איין וואונגנ נאך זיין כבוד נאך : גרסינן נמי אויף לערנען מיר אין מסכת תענית : רבי אלעזר זאגט לעתיד לבא וועט נאם מאכין איין קריין צו די צדיקים אין גן עדן און אימליכר וועט ווייזן אויף נאם מיט זיין פינגר זיא א"י פסוק שטייט דו וועשט זאגן אין דעם טאג דאס איז אונר נאם דאס מ"י האבין צו אים גיהאפט : אויף לערנן מיר אין דר נפרא מליה : רבי זיא זאגט לעתיד לבא וועט נאם זיין צו איין קרוין אויף דעם קאפ פון

אימליכין צדיק וויא אין פסוק שטייט אין דעם טאג וועט נאם זיין צו איין גילוסמיגען קרוין און צוא איין הויב פון שיינקייט : איין גילוסמיגען קרוין איז גימיינט דיא וואס טוען גילוסמיגע מעשים פון גאמט ויילין : און צו איין הויב פון שיינקייט דאס איז גימיינט די מענטשין וואס האפן אויף די שיינקייט פון גאט : וועשטו וועלין מיגען דאס אפילו די רשעים וועלן אויף דיא קרוין האבן דרום זאגט ווייטער דער פסוק לשאר עמו נאר צוא די מענטשין וואס האבין זיך אויף דעם עולם גיהאלטן פר גישט די תורה צו לערנן ולרוח כשפט און צוא די מענטשין וואס האבין גמשפט און איין גימוגען דעם יצר הרע : ליושב אויף צו די לייט וואס משפטין מיט אמת ולגבורה און צו די וואס שטארקן זיך איבר דעם יצר הרע : משיכי מלהמה צו די וואס האלטין מלהמה און זיינען זיך משפלל אין דער תורה : שעה ששטימין ומעריבין צו די וואס שטייען אויף גאנץ פריא און זיצן שפעט אין די טויערין פון דיא שלולין און פתי מדרשים זייא אלע וועלין האבין דיא קרוין : וועט דער מרת הדין זאגן פר הקב"ה : רבש"ע ווארום זאלן קומן די רשעים אין גיהנם און די צדיקים אין גן עדן : וועט נאם זאגן די רשעים האבן וויין גיטרונקן און גינדיגט פון פליליה דרום וועלן זיי גישטרונקלט ווערין אין גיהנם וויא אין פסוק שטייט דאס אביגיל האם זאגט צו דוד ולא תהיה זאת לך לפוקה די ואף זאל דיר ניש זיין צו איין שטרונקלונג צו קומן דורך דעם אין גיהנם און פליליה איז מייטש משפטן וויא אין פסוק שטייט ונתן כפלילים דאס איז גימיינט דיא דיינים : גרסינן נמי אויף לערנן מיר אין פקא בתרא : רבה זאגט פון וועגן רבי יתגן לעתיד לבא וועט נאם מאכן צו אימליכין צדיק זיבין חופות אין גן עדן וויא אין פסוק שטייט נאם וועט בשאפן איבר די גאנצע פעסטיקייט פון דעם בארג ציון און אויף אירע גרופענע : איין וואלקין בייא טאג : און איין רויף און איין גלאנץ פון איין פייעריגן פלאם בייא נאכט און אימליכר וועט האבין איין חופה נאך זיין כבוד נאך פיערעט די נפרא ווארום וועט זיין איין רויף אין דר חופה ענטפערט רבי הנינא אימליכער זואס האם איין פייער אויג אויף איין תלמיד חכם און ויל אים גיט מדינה זיין דעם וועלין דר פילט ווערן זיינע אויגין מיט רויף פיערעט די נפרא ווארום וועט זיין פייער אין דער חופה ענטפערט

פרק ב נר ד כלל ב חלק ב

עושין לו הופה לפי כבודו ועשן בחופה ליל אמר רבי חנינא כלמי ישיעניו צרות בתלמידי חכמים בעוה"ז מתמלאות עיניו עשן לעולם הבא ואש בחופה ליל אמר רבי חנינא מלמד שכל אחד ואחד יבכה מחופתו של חבירו אוי לו לאותה בושה אוי לו לאותה כלימה וגרסינן נמי בפרק שואל אדם דף קנ"ב ת"ר (קהל"ב) והיה תשוב אל האלהים אשר נתנה תנה לו כמו שנתנה לך משל למלך ב"ז שחלק בגדי מלכות לעבדיו פקחים שבהם קפלום והניחום בקופסא מפשין שבהם הלכו ועשו בהן מלאכה וכשביקש המלך את כליו פקחים שבהם החזירום כשהם מגוהזים טפשים שבהם החזירום כשהם מלוכלכים כעם המלך על הטפשים ושמה כנגד הפקחים ואמר להם יתנו יכלי לאוצר והם ילכו לבתיהם לשלום ועל הטפשים אמר כלי יתנו ילכביה והם יחבשו יבית האסורים על גופן של צדיקים אומר הקב"ה (ישעיה ג') יבא שלום וינחו על משכבותם ועל נשמתן הכתוב אומר (שמואל א כד) והיתה נפש אדוני צרוה וגו' ועל גופן של רשעים הוא אומר אין שלום אמר ה' לרשעים ועל נשמתן הוא אומר ואת נפש אויבך יקלענה וגו' תניא רבי אלעזר אומר נשמותן של צדיקים גנוזות תחת כסא הכבוד שנאמר והיתה נפש אדוני צרוה וגו' ושל רשעים יזוממות והולכות שנאמר ואת נפש אויבך וגו' וגרסינן נמי התם ואף שלמה אמר בחכמתו (קהל"ב ט) בכל עת יהיו בגדיך לבנים אריב"ז משל למלך ב"ז שיומן את עבדיו לסעודה ולא קבע להם זמן פקחים שבהם קשמו עצמן וישבו על פתח בית המלך אמרו יכלום בית המלך חסר כלום טפשינן שבהם הלכו למלאכתן אמרו יכלום יש סעודה שאין בה טורח פתאום בקש המלך את עבדיו הללו נכנסים כשהן מקושמים והללו נכנסים כשהן מלוכלכים שמה המלך לקראת הפקחים וכעם על הטפשים אמר הללו שקשמו עצמן לסעודה ישבו ויאכלו וישתו והללו שלא קשמו עצמן לסעודה יעמדו ויראו יזוואי חתנו של רבי מאיר משום רבי מאיר אומר אלמלי הללו יושבין והללו עומדין אין להם בושה מפני שנראים כמשמשים אלא אלו יושבין ואלו יושבין הללו אוכלין והללו רעבין הללו שותין והללו צמאין הללו שמחין והללו עצבין דרבי (ישעיה טז) לכן כה אמר ה' הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו הנה עבדי ישתו ואתם תצמאו הנה עבדי ישמחו ואתם תבושו הנה עבדי ירונו ממוכ לב ואתם תצעקו מכאב לב ומשכר רוח תילילו וכל אלו המשלים שעשו רבותינו בענין זה הכל הולך אל מקום אחד יומי שיועד להתדמות בשכלו ולצייר אחד מהמשלים יבין האחרים אבל הדבר עמוק עמוק מי ימצאנו שאין למעלה הימנו לפי שהאדם בהיותו גופני לא יוכל לצייר יעדוניהם רוחניים אלא הגופניים והוא אחד מן המעמים אשר לא נכתבו בפירושו שכתורה

שעניו צרות שלם לנפשו מנכסיו: בבה נהדר ונבך חוספו אל קען מחוספו של חבירו הנדול ממנו עד שזרין להחזיק ממנו: אשר נהנה קהל יחיה פה לנדב הו זכר ששוכנה אלו כמו שמה: לך נקום כלל פון: קפלום הנגידים לטון כפילו שמכיל ומסדר הנגד לנתיב זה על זה כבוד ומניח בקופסא נלכדו ומיכה שמשמין כסם כנדים: מנהיגים מלוכנים ומתקנים סלון נלע"ט שטי"ן כליל הקפלה תמרתה: כלי יתנו לאוצר להניעטן אף זו הנתן תחת כסא הכבוד: לכוכם לנגן אף זו לניחם לזרעם סם: בבית האסורים נגיהם נחשך כלל אור ושלום: כף הקלע רוחם ס'לעם שעות סלון למוכס לקלע עשויים כמין קפ: צרוה בצרוה הדיים אה ס' אלביך עמו ככלאו: זוכמות כמו כומתא דפרולו חכמות בית הסוכר וכולכות לניכס: בנדיך לבנים נשמך טטורה וקיה: כלום חסר בית המלך נחמיה הכל מוכן ושנה יכסילו כרכה פתחו ומו לניכין ליכס לסעודה מקושטין: כלום יש סעודה בלא טורח עדיין יסרכו לערוה של בית המלך זרכי סעודה ויש לז סחוט כרכה פתחו ולמו נחמיו ויראו וקף לעולם ככל זרקוס יוכנס וכולכים ורשעים עומדים ורואים: רבי מאיר אומר אין עומדין ורויין שכל כן אף סס כיו נלחין מן סקרויחם ולכס שן דרך סכרתיים עומדין ויין כלן נוסח: ומי שיועד להתדמות כמשלים של חעניו חכילה ודמיון חעניו עולם הנה פתחתיים רק לנכל אם יבין חעניו אחד כמשל חעניו עול"י שנהלו לסעודי סוכ"י כיון להתדמות ויכר מעול"י חעניו עול"י חל מוק לסעיף להם כשכלו מעלות חעניו עול"י חמם לנכל לנכס מל ודמיון מעול"י סחיות עול"י: הערובים רוחניים סיינו חעניו עולם ככל

מלך פשוט ודם וואס האט אן גיברייט יינער קנעכט אויף איין סעודה איז האט זיין קיין צייט ניט גישטעלט. דיא קלוגע לייט האבין זיך באלד אויס גיצירט און האבין זיך גיועצט אויף דער פיר פון דעם הויז פון מלך דען זיי האבין גזאגט פעלט דען עפיים אין דעם הויז פון דעם מלך אז קען די סעודה באלד ווערין דרום סתין מיר שוין אנגיברייט זיין אבער דיא נארין זיינען גזאנגן צו זייער ארבעט דען זיי האבין זאגט אז דען דא איין סעודה וואס זאל ניט זיין דר ביי פיל סתרה דרום האבין מיר נאך פיל צייט צו צירן זיך און פלוצלונג האט דער מלך גישקט צו זאגן צו רופן זיינע קנעכט אויף דער סעודה אז זיינען די קלוגע אריין גזאנגן גיצירט און דיא נארין זיינען אריין גזאנגן פאר שטייט האט זיך דער מלך גיפרייט קענין די קלוגע און האט גיצערינט קענין די נארין און האט גזאגט די וואס האבן זיך גיצירט צו דער סעודה זאלן זיך זעצן און עסן און טרינקן און דיא נארין זאלן שטיין און זאלן זעהן אז איז אויך דער קלוגער פאר שטייט דאס גאט קען אים באלד רופן צו זיך דריבער זעהט ער שטענדיג צו זיין פרום אבער דר נאר מיינט ער וועט נאך צייט האבן צו טאן גוטע מעשים פון ער וועט שטארבן און ער שטארבט אבער פריער און קוקט דארט אן מעשים יונאי דער איידעם פון רבי מאיר זאגט פון ווענין רבי מאיר ווען זיין וואלטן זיצן און די וואלטן שטיין אז וועט עס זיין קיין חרפה ניט זיין דען מען וועט מיינן זיין פריינד גייערש זיין וועלן זיצן בייא דעם טיש און דיא צדיקים וועלן עסן און זיין וועלן זיין דאס זיין וועלן זיך צדיקים וועלן זיין דאס זיין וועלן זיין פרייען און זיין וועלן זיין מדועריג וויא אין פסוק שטייט אז זאגט גאט מיינע קנעכט וועלן עסן און איר וועט זיין הונגריג מיינע קנעכט וועלן טרינקן און איר וועט זיין דארשטיג מיינע קנעכט וועלן זיך פרייען און איר וועט פאר שעמט ווערן מיינע קנעכט וועלן זינגן פון איין נוס הארץ און איר וועט שרייען פון הארץ שמערצין און פון וועגן צו פראכן נמיט וועט איר קלאגן: וכל אלו המשלים און דיא אלע משלים וואס דיא חכמים האבן אויף דר זאך גזאגט גייט צו איין ארץ צו דר קלען וויא דער מענטש זאל האלטן זיין נשמה און ווער עס פאר שטייט איין משל מיט זיין שכל דער קען אלע משלים פאר שטיין אבר די זאך איז וייער טיף צווא גפינען וואס קיין העכרס איז דר פון ניט דא דען ווייל דר קענטש לעבט און איין טף

רבי חנינא דאס לערינט אונז דאס אימליכער וועט זיך אפ פרייען איין דר חרפה פון זיין חביר ווען ער וועט זעהן וואס פרא איין שיינערע חרפה יענער צדיק האט פאר זיינע פרוימקייט וועט אים זיין נויי פאר זיין שאנד און נויי פרא זיין שטאנף וואס ער האט עס ניט פריינט: גרסינן נמי אויך לערנן מיר אין פרק שואל דיא רבנים האבין גילערינט עס שטייט אין פסוק דיא נשמה מוט זיך אים קערין צו גאט וואס ער האט זיך געעפן דאס איז גיפיינט די זאלשט די נשמה אזו ריין אפ געבין צו גאט אזו וויא ער האט זיך דיר גגעפן עס איז איין משל צווא איין מלך בשר ודם וואס ער האט אויס גיטיילט בגדי מלכות צו זיינע קנעכט די קלוגע האבין גינעמטן די קליידר און האבין זיי צו נויף גיליינט און האבין זיי גיליינט אין איין קאסטין דאס זיי זאלן ריין זיין אבר די נארין האבין די קליידר אן גיטאן און האבין אין זיי גיטאן איין מלאכה און וויא דער מלך האט גיוואלט זיינע קליידר האבין דיא קלוגע קנעכט אפ גגעבין די קליידר נאנץ ריין און די נארין האבין די קליידער אפ גגעבין איין גריכט אזו האט דער מלך גיצערינט קענין די נארין און האט זיך גיפרייט קענין די קלוגע און האט גזאגט מען זאל די קליידר טאן אין דעם אוצר און זיי זאלן גיין בשלום אהיים און אויף די נארין האט ער גזאגט מען זאל געבין די קליידר צו וואשן און זיין זאל מען זעצן אין דר חפיסה אויף דעם גוף פון די צדיקים זאגט גאט ער זאל קסן מיט שלום און זיין זאלן רוען אויף זייער גילענר און אויף זייער נשמה זאגט דר פסק די נשמה זאל זיין איין גיבונדין אין דעם בונד פון לעבין עס זאל ניט זיין קיין שלום זאגט גאט צו די רשעים און אויף זייער נשמה זאגט ער די נשמה פון דיין פיינט וועט ער שלייערין אין איין שליידר מיר האבן גילערינט רבי אלעזר זאגט די נשמות פון די צדיקים זיינען פהאלטן אונטער דעם כסא הכבוד וויא אין פסוק שטייט די נשמה פון סתין האר זאל זיין איין גיבונדין אין דעם בונד פון לעבין מיט גאט דיין גאט און די נשמה פון דיא רשעים שוועבין אויף דעם עולם וויא אין פסוק שטייט דיא נשמה פון דיין פיינט וועט ער שלייערין מיט איין שליידר אויף לערנן מיר אין דר גמרא שלמה המלך האט גזאגט מיט זיין חכמה אלע צייט זאלן ריינע קליידר זיין ווייס דאס איז גיפיינט דיין נשמה זאל זיין ריין זאגט רבי יחזקן פון זכאי עס איז איין משל צווא איין

פרק ב נר ד כלל ב חלק ב

שכר העולם הבא ילפי שאין כח באדם לציירו אלא כקושי ועיד משל ודמיון ועל הדא אמרו בפרק אין עומדין דף ל' ד אמר רבי יהושע כל הנביאים כולם לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלהים וזולתך יעשה למהכה לו :

רנה פרק שלישי

אע"פ שהאדם מחובר בגוף ונשמה הגוף מהאדמה והנשמה כלמעלה כשהוא בעולם הזה הטבע טחייב שהגוף מושל על הנפש כרוב לפי שהגוף בתחלת כרייתו מתאוה תאוות נופניות ולזה רצה תורה לפתח הטאת רובין יוהנשמה היא כוכנת בכח לבוא אל הפועל ולזה צריכה הכנות גדולות כמדות מושכלות נמצא שכפי טבע המציאות הגוף מולך בתחלה על הנפש ולזה אמרה תורה שהוא המונע לאדם שיאכל וחי לעולם וע"כ המשיח הרבם הגוף למלך זקן וכסיל והשכל לילד ססכן וחכם וכני אדם בערוין לבם אינם משיגים אמתתו של העולם ויושבים בחשך וצלמות כהיותם שטופים בהנאות העולם הזה ועליהם נאמר (בדבר יד) כמדבר הזה יתמו ושם ימותו וואתם שאינם נטבעים כ"כ בזה החשך ומצפים לאורה באשמורת הבקר שהוא צאת העולם הזה מניעים לו לראות האור האמיתית ועומדין בהשארות נפשם עדי עד כל אחד כפי מעלתו וכמו שבחשך מושלים חיות היער שהולכים לדרום ולבקש טרפם כהיות בני אדם יושבים ושקטים כן הרשעים דומין לחיות היער ומושלמים בעולם הזה שהומה ללילה מאהר שנוטין אהר גופן שנברא מן האדמה אשר לוקח משם ושם תשוב עוסקין כל ימיהם באכול ושתה ובעירוני הגוף יכדגרסי' כפי השוכר את הפועלים דף פ"ג דרש ר' ירמא ויא' תימא תני רב יוסף מ"ד (תהלים קד) תשת חשך ויהי לילה ונו' זה העולם הזה שדומה ללילה בו תרמוז כל חיתו יער אלו רשעים שבו שדומין לחיות היער תזרח השמש יאכספון תזרח השמש לצדיקים ויאכספו רשעים לניהגם ואל מעונתם ירבצון אין לך כל צדיק וצדיק שאין לו סדור בפני עצמו יצא אדם לפעולו יצאו צדיקים לקבל שכרן ולעבודתו עדי ערב ימי שהשלים עבודתו עדי ערב לפיכך הצדיקים שמנתיחן עדוני הגוף ועיסקין בעדוני הנפש אין כמשלתם ראויה להיות בעולם הזה כפי הטבע עד שתזרח השמש האמיתי לצדיקים בלתי אם יבוא להם במעשה גם שעושה ברחמיו רבון העולמים עם אותם השלמים שפיץ לשנות הטבע כעדם ולהטעימם בעולם הזה מעין העולם הבא כדגרסינן בפרק קמא דבתרא דף י' תנו רבנן יושבים הם המעיין הקדוש ברוך הוא ימעין העולם הבא ואלו הן אברהם יצחק ויעקב דכתיב כהו יככל ככל כל כלומר שלא חסר מהם שום דבר טוב וראויים היו לכך שלא היה יצהיר שולט בהם כדאמרין עלה תנו רבנן שלשה לא שלט בהן יצדור ואלו הן אברהם יצחק ויעקב

גוף רבים קען ער ניט גרונטליך פאר שטיין דאס פרגניגן וואס דיא נשמה האט געווען דאס איז פאר שטייט נאר דאס וואס עס גייט אן דעם גוף און דאס איז איינס פון די מעשים וואס דיא תורה האט ניט פברוש אן גשריבן דעם שר וואס דר מענטש האט לעולם הבא ווייל דר מענטש קען דאס נאר פאר שטיין נאר מיט שווערקייט און נאר דורך איין משל און איין גלייכניש און דרויף האבן דיא חכמים זאגט אין פרק אין עומדין רבי הייא ב' אבא זאגט פון וועגן רבי יוחנן אלע נביאים האבן נאר נביאות גזאגט נאר אויף דעם גופש וואס דיא ישראל וועלן האבן אין דיא מעג פון משיח אבר וואס פאר איין גופש זייא וועלן האבן לעולם הבא האט קיין אויג ניט געזען נאר גאט אליין ווייש וואס פאר איין גופש ער וועט געבן צו די צדיקים וואס האפן צו אים :

רנה א"ל פ האמטע דער מענטש איז צו זאמן גיועצט פון איין גוף איז איין נשמה דער גוף איז פון דר ערד און די נשמה איז פון דעם הימל פון דעם וועגן וועגן דער מענטש איז אויף דעם עולם אויף בריינגט דיא נאמור מיט דאס דר גוף גיוועלטיגט צום מערסטן אויב דר נשמה ווייל פון דעם אן הויב וואס דר מענטש ווערט בשאפן גלושט ער נאך זאבן וואס גייט אן דעם גוף און דאס האט די תורה מרמו גווען אין דעם פסוק לפתח השאר יוכיז ויניא פאלד דער מענטש קומט אויף דעם עולם גלושט ער נאך זינדניג זאבן און די נשמה איז אן גבריית מיט אר קראפט אויף צו מאן פיל גאנע מעשים און דר צו דארף דער מענטש האפן גרויש אן ברייטונג דורך קלונע מדות גווא ווערט גפונן דאס וויא דיא נאמור פון דעם וואס איז ווארן באשאפן מוז דער גוף גיוועלטיגן אויב דר נשמה און דרום האט דיא תורה גזאגט דאס דר גוף האלט אפ דעם מענטשן פון צו מקיים זיין דיא תורה דאס ער קען דורך איר אייביג לעבן און דרום האט שלמה המלך גנלייב דעם גוף צו איין אלמן נארשן מלך און דיא נשמה גלייכט ער צו איין ארום קלוג קינד אבר די מענטשן דורך דעם בלינדקייט פון זייערע הורצ' דער גרייבן ניט דעם אמת פון דער וועלט און זיין אין פינסטערניש און אין זאמפן פון טויט דורך דעם וואס זייא זיינן זייער אריין גמאן אין די הנאות פון דר וועלט און אויף זייא איז גזאגט אין דר ווישטונג וועלן זייא פאר גיין און דארטן וועלן זייא שטארבן אבער דיא מענטשן וואש זייא זיינן ניט און פאר זונקען אין דיא פינסטערניש און זייא האפן צו דער ליכט פון דעם קארגן שטערן דאס איז גמיינט דיא ליכט פון עולם הבא די וועלן דר גרייבן צו יעדען דאס אמתע ליכט און זייא וועלן בלייבן

שם לנשמתו שם נוחותו : לפי שאין כח באדם לציירו ולבוא עד מלכותו וחסן קן ארץ יכנסו הכהנים מלאך שלא יוכל ללבוש מס מכבת כללו לא יכבדו דמות : לא נתנבאו הכהנים וכתחית שיהיו לישראל רק לויית המזבח אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלהים וזולתך יעשה למהכה לו :

לפתח לבן תחלה מיד כשנולד ענינו דנופו תחלה פתחו גיטותיו והנשמה היא בלשם על ידי יסבל לתועלת רוחניות לשייב ע"י סיקים הפוכים ומעלות ונרדף לאלה לערות ולחכין זמן ע"י פולו כחול נגד הטבע כל הגוף שנקטק רק כאלות הגוף והטבע סוף סוף הגוף כהכל קודם שכל לו כסלל לכסיל במעלות המעלות העליונות : שיאכל וחי לעולם כלומר שיקים התורה ומעלות שכל ידם ימיה לעולם : לפי שהשלים עמדת נזקתו עד יום מותו : מעין עולם הבא מדומת עולם : ולא הדומת ממש : ככלאמכ כל כלאהם כמיס וי' כין

מיט זייער נשמה ביו אייביג איינליכר נאך זיין מעלה נאך וויא ער איז ווערט : וכמו שכתב און אזו וויא אין דר פינסטערניש הערשין די חיות רעות פון דעם וואלד וואס גייען צו רייסן בהמות און צו זוכן זייער שפיץ בייא נאכט ווען דיא מענטשין זיינן שטול אזו זיינען אויף דר רשעים גלייף צו חיות רעות פון דעם וואלד און זייא הערשין אויף דער וועלט וואס זייא איז גנלייבן צו נאכט ווייל זיי גייען נאך דעם גוף וואס איז גיטמען פון דר ערד און קערט זיך דארטין צוריק און זייא פאר בריינגען אלע זייערע מעג אין עסין און טרינקן און פענוגים פון דעם גוף וויא מיר לערנען אין פרק השוכר את הפועלים רבי ירמא האט גיירשט און איין טייל זאגין רב יוסף האט גלערניגט וואס גמיינט דר פסיק די נאט מושט פינסטערניש און עס ווערט נאכט דאס איז גמיינט עולם הזה וואס איז גנלייבן צו נאכט אין אים טוען ווירטן די חיות רעות פון דעם וואלד דאס איז גמיינט דיא רשעים וואס זיינען גנלייבן צו חיות רעות ווען די זון וועט שיינן וועלן די חיות רעות ווערן איין גיטאן דאס איז גמיינט ווען די זון וועט שיינן צו די צדיקים וועלן די רשעים ווערן איין גיטאן אין גיהנם און אין זייער וואונג וועלן די צדיקים רויהג ליגין דען אימלכר צדיק האט אין בויגדר וואונג לעולם הבא דער מענטש גייט ארויס צו זיין לויין דאס איז גמיינט דיא צדיקים זיינען געמן זייער שכר און צו זיין ביז אויף דר נאכט דאס איז גמיינט דיא צדיקים וואס זיינען גווען פרום ביז זייער טויט לסיכר דרום די צדיקים וואס לאזין אונזע די פענוגים פון דעם גוף און זיינען עוסק אין זאבן וואס בריינגט פענג צו דר נשמה אזו דארף זייער הערשאפט ניט זיין אויף דער וועלט נאך דעם נאמור נאך ביז די אמתע זון וועט שיינען צו די צדיקים בעולם הבא זייערע זון עס קומט צו זיי פרגיניגן דורך איין נס דס גאט דר האר פון דר וועלט מוט מיט זיין דר בארימקייט מיט די גאנץ פרומע לייט דאס גאט פר ענדרט די נאמור פר זייא און מאכט זיי פאר זוכין אויף דער וועלט עפיש פון דעם גופש וואס זייא וועלן האבן לעולם הבא וויא מיר לערנן אין ב"בא בתרא די רבנים האבן גלערניגט דרייא מענטשן האט גאט זיי גימאכט פאר זוכען עפעס פון עולם הבא און די זיינן זיי אבררם און יצחק און יעקב דען עס שטייט בייא זייא בכל מכל כל דאש גאט האט זיי געבן אלערלייא גופשי און זיי זיינן קאיי גווען דער צו ווייל דער נצר דערע האט אין זיי ניט שולט פווען וויא מיר זאגן אין דער גמרא אין דרייא לייט האט דער יצר הרע ניט שולט גווען און די זיינן זיי אבררם יצחק ויעקב דען עס שטייט בייא זייא

פרק ג נר ד כלל ב חלק ב

דכתיב בהו בכל מכל כל וי"א אף הוד דכתיב (שם קט) ולבי יחל בקרבי יאידך צעורה הוא דקא מדכר . וגם לא היתה פטירתם כמיתת האחרים אלא יבגשיקת שכלם עם שכל הפועל כדאמרין עלה תנו רבנן ששה ילא שלט בהם מלאך המות ואלו הן אברהם יצחק ויעקב דכתיב בהו יבכל מכל כל משה ואהרן ומרים דכתיב בהו על פי ה' והא מרים דלא כתיב בה על פי ה' אמר רבי אלעזר אף מרים נמי בגשיקה כחה דאמרי' . שם שם כמשה ומפני כה לא נאמר בה על פי ה' שנאי הדבר לומר . וע"כ נאמר עליהם שלא שלט בהם רפה ותולעה לפי שהיה גופם תשמישי קדושה כדאמרין עלה תנו רבנן שבעה לא שלט בהם ירמה ותולעה ואלו הן . אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן ומרים ובנימין . אברהם יצחק ויעקב דכתיב בהו בכל מכל כל . משה ואהרן ומרים דכתיב בהו על פי ה' . בנימין בן יעקב דכתיב יישכון לבטח . וי"א אף דוד דכתיב (הלים טו) אף בשרי ישכון לבטח . ואידך ההוא רחמי הוא דקא בעי . למדנו שהחסידים האלו שהיה להם יתרון אפילו בגופם בהייהם ולאחר פטירתן וגם כן אירע לצדיקים ידועים בכל דור דודר כל אחד ואחד כפי מעלתו אף ע"פ שאמרו בפרק הנזקין מימות משה ועד רבי לא מיצינו יהודה וגדולה במקום אחד . ועל זה רבנו באברים אין כל אדם זוכה . לשתי שלהנות ר"ל שהם מועטים כמו שאמר רשב"י ראיתי בני עליה והם מועטים כלומר המעולים בשני עולמות לפי שזה הפך זה . וכרוך היוודע למה זכו אלו לב' עולמות ואחרים לא זכו אף על פי שהיו שלמים שכך עלה במחשבה כדגרסינן במסכת שבת פרק אמר רבי עקיבא על דבר מיתת רבי עקיבא שהראהו למשה רבינו ואמר זו תורה זו שכרה והיתה השוכה שתוק כך עלה במחשבה כדאיתא למעלה כנר ב' כלל א' חלק ב' פרק ט' . וגרסינן נמי בסנהדרין פרק אחד דיני ממונות דף ל"ח פרק קמא דעבודה כוכבים דף ה' אר"ל מ"ד זה ספר תולדות אדם וכי ספר היה לו לאדם אלא מלמד שהראה הקדוש ב"ה לאדם הראשון דור דור ושיו דור דור וחכמו דור דור ופרנסו כיון שהגיע לדורו של רע אשר בהורגו ונתעצב כמיתתו אמר לפניו רבש"ע . ולי מה יקרו רעך אל . לפיכך רבים או יהודים שמת ישיגו שום דבר במיתת העולם אל יקיצו בשכולותם ואל יחטאו בלבם כראות צרותם כעוה"ז הדומה ללילה שהוא ראוי לדרום בו היות היער שהם הרשעים כי מוכת העוה"ז אינה מוכה כערך האמת אלא בעולם שכולו טוב . יזאם התורה הבטיחה לקבל ישראל שאם ישכרו התורה והמצוות בטובת העוה"ז לא מפני שהיא הטובה האמתית אלא לפי שהיא גורמת ומסייעת ליפנות לכוא אל המושכלות לבי שהוא הפין בהם יגום כמורדת לרשע שהוא שטוף בתאוות כמו שנאמר (דברים לב) וישמן ישורון

אח אכזה כלל כיוצא בזה ואולי מכל נימקד כיון וביים לי כל כיוצא לא חסרו שום עובד : חלל בקרבי יס"ר חלל ומת בקרבי שלל יחטוהו : ואידך למה לא חשב גם דוד צדיק קמורכו על לב מחש קא מהרעס ואומר שמה לנו בקימו מרוב לוח : בגשיקת שכלם עם השכל הפועל דלדקוים נשמה עם הק"ה שהוא כולם ויכולו לז"ע עפולחם כהיום ספעלו ע"י כה"ס שהולחו מכל אל כסעל : לא שלט בהו מלאך המות אלא מחו כגשיקה ע"פ סביה על פי אמרית הק"ה שחלה לבס סילאו וביעו על פי פ' ולמיתו סנמט לבטחו וביעו ע"י כה"ק : בכל מכל כל לא חסרו טוב כבוד ומלכו כבוד זה נמשך והלכו שחלח כן על פי ה' וחס אלו מחו על ידי מלאך מלא שחלח כבוד : שם שם כמשה דכתיב ומתח עם מרים וכתיב ומת עם משה עכ"ל : רפה סנאו ע"פ סביה ואין לחוס כחה לטעם כן כמי סנאו משה סביה אן הכח נחלא אלא משה מרה המעשית סביה כל מלאך המות דלמר מה משה סת ממנה מפרית ממנה ע"י מעריקים : ישכון לבטח ע"י סבי דרום ישכון לבטח כיומין על סביכות ידיות סביכות : תורה וגדולה מורה ועוה"ז כולם חלח כמו סביה לבני עשר וכבוד וסוה : המעולים בשני עולמות סוה לעוה"ז ועוה"ז כמו רבי לבי ככרוב מי שם לו כל עובד עוה"ז אף רשע ספק"ס נוח לו כל סכרו ועוה"ז כדי להכריזו מעוה"ז ולצדיקים כהפך : ולי מה יקרו רעך אל כנר גלתי לחו עיניך כתיב כחורו ומחור וכו' כולם מדבר וכו' סלח אדם כתיב עקיבא ומחורו חמו ולי מה יקרו כתיב כתיב חלמיס חכמים אלו סילאו ממני יק' וחתי סוה נעתי וכו' סלח וכו' וכו' וכו' וכו' ואל יחטאו בלבם להכריז חלה מדות : ואם התורה הבטיחה סכל סנסמט כהורה סוה כמיהו ככר ע"י כל סנסנות עוה"ז : ובגשכול כהורה וכממות יוסף להכיל יותר נלכנת הק"ה עד שיקרה לו סכר עולם הכל סנאו דק כחמו כהרה סלן לפרעס מחור גדולתה ומעלתה : וגם בסדרת סלח ומענות עוה"ז

עיקר הסיבה והאמתיות עומת האמת אך ספק"ס נהן סכר סוס סנסנות כהורה כדי סקיימו כחלה סנסנה וסלח להכיל סוס ובגשכול כהורה וכממות יוסף להכיל יותר נלכנת הק"ה עד שיקרה לו סכר עולם הכל סנאו דק כחמו כהרה סלן לפרעס מחור גדולתה ומעלתה : וגם בסדרת סלח ומענות עוה"ז

האמשע די חכמים ואגן אין פרק הנזקין פון דער צייט אן וואש פון משה רבינו ביו רבי גפנין מיר ניש דאס די תורה און גדולה זאל זיין ביי איינס . און דרויף ראבן די חכמים טרמו גיווען דאס וי"א זאגן ניש אלע מענטשן זיינן זוכה צו צווייט טישן . דאס איז גימיינט ווייניג צדיקים זיינען חשוב בעולם הודו ובעולם הבא דען איין וועלט איז דער הפך פון דר אנדערער וועלט דען די וועלט איז פאר דעם גוף און יענע וועלט איז פאר דר נשמה גרויבט איז גאט וואש ער ווייס ווארום אנדערע צדיקים האבן ביידע וועלטן און אנדערע צדיקים האבן נאר עולם הבא אליין האמשע זיי זיינן גאנץ פרום דען דאש האט גאט גדיינקט עם זאל אזוויין . וויא מיר האבן אויפן גשריבן : גרסינן נמי אויף לערנן מיר אין סנהדרין . ריש לקיש זאגט וואס מיניט דער פסוק דאש איז דער ספר פון אדם הראשון איז קשה האט דען אדם הראשון איין ספר גהאט נייערט דאש לערינט אונז דאש גאט האט גוויין צו אדם הראשון איסליכן דור מיט זיינע דרשנים און איסליכן דור מיט זיינע חכמים און איסליכן דור מיט זיינע פירער . וויא ער איז גיקומען צו דעם דור פון רבי עקיבא האט ער זיך גפרייט מיט זיין תורה און האט גפרויערט אויף זיין שטארבן און האט גזאגט וי"א זיינן מיר טייער דייענע געלין דוא גאט דאס זיין די תלמידי חכמים . דרום אויף ווען פיל מענטשן אדר איינציגע מענטשן וואס עם טרעפט זי"א עפעס אין דער גשטארבענע וועלט זאלן זיי ניש פאר אום ווירדיגען אין זייער שכל און ניש זינדיגען אין זייער הארצין ווען זיי זעהן זייערע צרות אין דער וועלט וואס איז גלייך צו דער נאכט וואש דארפן אין איר טרעפטן די וואלד היות דאס זיינן די רשעים דען דאש גוטס פון עולם הוד איז ניש קיין גוטס אין ליכטיגן ווערט נייערט דאס רעכטע גוטס איז בעולם הבא וואס דארטן איז נאר גוטס און עם גווערט ביו אייביג : ואם התורה און ווען שוין דיא תורה האט פאר זיכערט צו ישראל דאס ווען זיי וועלין היטן די מצוות וועלין זיי האבן גוטס בעולם הזה לא מפני שהיא הטובה דאס איז ניש ווייל דאש איז דיא ריכטיגע גוטס נייערט ווייל דאס בריינגט און העלפט דאס דער מענטש וועט זיך קערן צו פרומקייט און קלינקייט פון דער תורה צו דיא וואס פאר לאנגען דאס . און אויף ווערט דער רשע דורך דעם פאר יאגט פון עולם הבא דען ער לויפט נאך זיינע מאות וויא אין פסוק שמיים דיא ישראל

בכל מכל כל דאש וי"א האבן אלץ דש גוטס גהאט און אגרייל זאגן אז אין דוד המלך האט אויך דער יצר הרע ניש שולט גווען וויא אין פסוק שמיים דוד האט גזאגט מיין יצר הרע איז דער שלאגן אין מיר און דער תנא וואש רעכניט ניש דוד דער זאגט דוד האט נאר גמיינט דאס זיין הארץ איז אים צו בראכן פון ווענין צרות : יגס און אויף זיינן זיי ניש גשטארבן וויא אנדערע לייט שטארבן דורך דעם מלאך המות נייערט וי"א זיינן גשטארבן בגשיקה דאש זייער נשמה האט זיך בהעפס צו גאט וויא מיר זאגן אין דער גמרא די רבנים האבן גלערינט אין ועקס לייט האט דער מלאך המות ניש שולט גווען און די זיינן זיי . אברהם יצחק ויעקב דען עם שמיים בי"א זיי דאש וי"א האבן גהאט אלץ דס גוטס און משה אהרן וקריס דען עם שמיים ביי זיי דורך גאטש מויל זיינן זיי גשטארבן פרענט די גמרא ביי מרים שמיים דאך ניש אזויזאגט רבי אלעזר מרים איז אויף גשטארבן מיט נשיקה דען אויף לערן אפ איין גזירה שוה פון משה דען ביי משה שמיים סס און בי"א מרים שמיים אויך סס זאגן אויף וויא משה איז גשטארבן בגשיקה איז מרים אויף גשטארבן בגשיקה נייערט ווייל זיא איז איין אשה פאסט ניש צוא שפעלן ביי איר על פי ה' : ועל כן און דרום איז ווארן אויף זי"א גזאגט דאש קיין ווערים האט אין וי"א ניש שולט גווען ווייל זייערע גופים האבן גניצט צו הייליגע זאכן וויא מיר זאגן אין דער גמרא אין זיבן לייט האט קיין ווערים ניש שולט גווען און דאס זיינן זי"א אברהם יצחק ויעקב שמיים בכל אהרן ומרים און בנימין בן יעקב . בי"א אברהם יצחק ויעקב שמיים בכל מכל כל זיי האבן אלץ דש גוטס גהאט . און ביי משה אהרן ומרים שמיים על פי ה' דרום האט אין זיי קיין ווערים ניש שולט גווען . און ביי בנימין בן יעקב שמיים דאש ער וועט רוען ויכער און איין טייל זאגן דאש אין דוד האט אויך קיין ווערים ניש שולט גווען וויא אין פסוק שמיים מיין לייב וועט רוען ויכר און די רבנים וואש רעכנן ניש צו דוד ווייל ער האט אויף דר זאך תפלה גסאן דאש זיין לייב זאל רוען ויכערליך אבער ניש דאס ער האט זיך דער מיט ברימט : ומתו לערנן מיר דער פון אפ דאס די דאזיגע חסידים האבן מער מעלה גהאט פון אנדערע אפילו אין זייער גוף ביי זייער לעבן און אויף נאך זייער מיט : יגס כן און אויף טרעפט זיך דאס ועלכע צו די צדיקים וואש זיינן אין אלע דורות צוא איסליכן נאך זיין מעלה נאך

פרק ג נר ד כלל ב חלק ב

נפש יהודה עה

ממקום שיש בו לתענוגות נופו הוא ממקומו מעולם הכלל : אומר האב והמטיב של יסוד או רעם רק כולו עובד : עולם האב של נפשות הוא נאמר על השמות כפי שנקראים מן הנפש וגם נאמר עולם הכל על עולם כל נפשות ותחתיהם כפי שיש גוף ונפש : הגוף והנפש אינם יחד כחומר כגוף מן חיים לו הנפשות עולם כוס אין לנפשות הכלל חמשה כמו לגוף וכן הם מת והנפשות מחזור לעולם לתענוגות אין לגוף : פהא כמו לנפשות וגם הנפשות אינם כעולם שישם והרשעים אינם כעולם שישם לנפשות עובד לגוף כעולם ולרשעים יש להם פשוטה ולעולם כעולם עובד לנפשות וכל הרשעים : אמאלה ויהושע והנפש כפי כל אלוהים כהמלאה זו : ומקום זה זה גבור כלמלכות כפינו : זה יחלם זה כסוף נופו יסוד זה מנולת : אור שיקר בעולם הזה כשהנפש מלכה כהנפש והנפש גדול אומר אור חסוד ויקר שלם יחד קטוי וקל לעולם הכל כל דבר קל קטוי קטוי קט על המים ויקר כהנול נהגות וקטא פהאל : קטואים שאין למדן וזמן מנינים אלה כשנפשות לעולם כל יעני טעמים וסודותיה : בני אדם יקרים עשירים ומסוכים וזנים עשירים למקום : איתגיד ניש וסוכים נוחו : עליונים למטה אוחן סכין כלן חסודין נאיה קלים : ואנן תלמידו חמשים כיון חסודין כסם : הרובי מלכות ותו לא וכו' לא כיתה כן מעלה אחרת שיחשבו עליה אלה זו כלל : הרובי לוד שני אלים היו שחזרו עמנו על ירכאל שחזרו על עמנו כהנול כל מלך כסו מעלין אוחן על כל ירכאל : וגדד וקטוי כהנול אוחן חמלקו לם כהנול נפשו' מחמת חמדת וקטא וכן הם כעולם כלה כעמיה דבר ויקר דלוקטניד כלעלי : בשלבו דיני קטמות כיון דלוקטניס כמוכין נעלו דלון

ויכעט : עד שיגיע הזמן אשר יבא בעוה"ז ובעוה"ב האורה הגדולה אשר נברא העולם כעבורה ומלאה הארץ דעה כי אז יהיה לצדיקים טובה בעוה"ז ובעוה"ב כדגרסינן במסכת פחים בפרק אלו עוברין דף ג' (יב"ד) והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד וגו' : אמר האידינא לאו אחד הוא אמר רבי יוחנן לא כעולם הזה העוה"ב : העוה"ז על בשורות טובות ואמר כרוך הטוב והמטיב וגו' על שמועות רעות ואמר כרוך דיין האמת : אבל לעוה"ב כל אחד ואחד : אומר הטוב והמטיב וגו' : העוה"ב שכתוב כאן רל בשני ענינים יעוה"ב של נפשות וגם עוה"ב של גופניות בימות המשיח ששנייהם טובה נמורה לצדיקים : אבל בזמן הזה הגוף והנפש וגם הצדיקים והרשעים אינם אלא זה אחד למעלה ואחד למטה כמו כן ציון לכלל שכשאלמה זו הרבה זו כמו שדרשו על "אמאלה החרבה בפ"ק ממילה : וגם נאמר (איכה ד) תם עונך בת ציון לא יוסף להגלותך פקד עונך בת וגו' : וכל זה לפי שהם שני הפכים כך בזמן הזה הם הגוף והנפש וגם הרשעים והנפשות לגוף והצדיקים הנפשות לנפש זה גבור וזה חלש זה נוצח וזה מנוצח ועל כן היקרים והנפשות שלא כדון בעולם הזה הם שפלים לעולם הבא כעולם הנשמות וגם לימות המשיח כעולם הנפשות כדגרסינן התם בפרק אלו עוברין דף ג' (יב"ד) והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון אמר ר' אלעזר זה אור שהוא יקר בעולם הזה יאה קפוי לעולם הבא : רבי יוחנן אמר אלו ננעים ואלהות שכל העוסק בהן קפואים בעולם הזה יקרים הם לעולם הבא : ור"ל אמר אלו יבני אדם שהם יקרים בעולם הזה קפואים הם לעוה"ב כי הא דרב יוסף כריה דריב"ל חלש "ואיתנניד אמר ליה אבוה מאי חזית אמר ליה עולם הפוך ראיתי "עליונים למטה ותחתונים למעלה אמר ליה עולם ברור ראיתי : "ואנן היכי חזיתין אמר ליה כי היכי דהשבינן הכא חשבינן התם : ושמעתי שהיו אומרים אשוי אומרים אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו : ושמעתי שהיו אומרים הרוגי מלכות אין כל כריה יכולה לעמוד במחיצתן סאן ניהו "הרוגי מלכות אילימא ר"ע והכריזו פשיטא בלאו הכי נמי : אלא "הרוגי לוד" גרסינן נמי בפרק קמא דכתרא דף י' אמר רבי אבהו שאלו את שלמה איהוה בן העולם הבא אמר להם אותן שכתוב בהן (ישעיה כה) יונגד וקניו כבוד כי הא דרב יוסף כריה דריב"ל וכו' כדאיתא למעלה ואוחן שמסרו עצמן לעמק בתורה עולין למעלה העליונה כמו שמצינו שמסר עצמו רבי יהודה בן בבא : כדגרסינן בפרק קמא דעבודת כוכבים דף ח' ובפרק קמא דמנהרין דף י"ד אמר רב יהודה וכו' אותו האיש לטוב ורבי יהודה בן בבא שמו שאלמלא הוא נשתכחו דיני קנסות מישראל נשתכחו דיני קנסות מישראל נשתכחו דיני קנסות מישראל שגורו שכל המוסך ידרג וכל המוסך ידרג ועיר שמוסכים בה תחרכו ותחום שמוסכין בו יעקר : מה עשה רבי יהודה בן בבא

ישראל זיינען פעם גינארן און האבין פיל גוטס גיהאט האבין זייא ווידער גישענדיגט אין גאט : ביז די צייט וועט קומען דאס דאס גרויסע ליכט וועט קומען בעולם הזה ובעולם הבא וואס די וועלט איז פון דעסט וועגן בשאפן גינארן און די ערד וועט זיין פול מיט פאר שטאנד דען דענסט מאל וועלן די צדיקים גוטס האבן בעולם הזה ובעולם הבא וויא מיר לערנען אין מסכת פחים עש שמיים אין פסוק גאט וועט זיין אמלה איבער דר גאנצער וועלט זעט טאג וועט גאט זיין איין איינציגער גאט איז קשה איז דען גאט היינט גיט גיין איינציגער גאט זאגט רבי יוחנן עש איז אזו נפיינט די וועלט איז גיט גלייך צו יענער וועלט דען היינט אויף דער וועלט מאכט מען איין ברכה אויף גוטע בשורות הטוב והמטיב און אויף ביינע ואנן זאגט מען ברוך דיין האמת : אבר לעולם הבא וועט זיין גאר גוטש וועט מען מאכין גאר איין ברכה הטוב והמטיב : און דאש וואש דא שמיים עולם הבא דאס איז גיטען אין צוויי ערלייא ענינים : איינש איז גיטען עולם הבא וואס די נפשות זיינן דארטין און איינש איז גיטען עולם הבא פון דעם גוף ווען קשיר וועט קופן דען ביי אלע ביידע וועט זיין דס רעכטע גוטש צו דיא צדיקים אבער אין היינטיגער צייט איז דער גוף מיט דער נשמה גיט גלייך און אויף דיא צדיקים מיט דיא רשעים זיינן גיט גלייך גייערט איינר איז הייק און דר אנדערער איז נידעריג : און אויף אזו איז בייא ציין מיט בבל ווען איינש ווערט גבויעט ווערט דאס אנדערער חרוב וויא די חכמים האבן גדרשט אויף דעם פסוק אמלאה החרבה : ווען ציון וועט דער זילט זיין וועט בבל חרוב ווערן : אויף זאגט דער פסוק עס זיינען אים גינאנגען דיניע זינד דוא שטאט ציון : דוא וועסט גיט סער פאר מריבין ווערין און גאט וועט גריינקען דיא זינד פון דער שטאט בבל : וכל זה און דאס איז אלץ ווייל איינש איז דר הפך פון דעם אנדרן אזו איז אויף אין דער היינטיגער צייט דער גוף מיט דער נשמה דאס איינש איז דער הפך פון דעם אנדרן : און אזו זיינן אויף דיא רשעים וואס זיינן זיך נאך דעם גלאסטן פון גוף און די צדיקים וואס זיינן זיך נאך דעם גלושטונג פון דער נשמה ווען איינר איז שטארק איז דער אנדרר שלאף ווען איינר איז מנוצח ווערט דער אנדערר מנוצח : ועל כן את דרום דיא וואס זיינן שיייער און נאיה גיט מיט רעכט אויף דער וועלט וועלן זיין נידעריג בעולם הבא וואס

די נשמות זיינען דארטן און אויף ווען קשיה וועט קומען וויא מיר זאגן אין פרק אלו עוברין עש שמיים אין פסוק והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון זאגט רבי אלעזר עש איז גיטען בעולם הזה וועט זיין גרינג בעולם הבא רבי יוחנן זאגט עש איז גיטען דיא וואס לערנן ננעים ואלהות זיינן גרינג און גיט ניאכטעם אויף דר וועלט אבר זיי וועלן זיין שיייער אויף יענער וועלט ווייל מען פסקת איצט גיט פון זיי קיין דין : ריש לקיש זאגט עש איז גיטען די לייט וואס זיינן שיייער איבער ויער עשירות בעולם הזה די וועלן זיין נידעריג בעולם הבא וויא עש איז גשעקן מיט רב יוסף דער זון פון רבי יהושע בן לוי דאס ער איז חלשות גיבליבן און וויא ער איז ציא זיך גקוטען האט אים דער פאטער גפרענט וואס האסטו גזעקן האט ער גזאגט די וואש שמייען דא הייק אייבר זייער רייכקייט שמייען דארטין נידעריג וויא מיר האבן די גאנצע מעשה אויבן אין דער תחימה פון ג' נשריבן : וגרסינן אויף לערנן מיר אין פבא בתרא : רבי אבהו זאגט מען האט גפרענט צוא שלמה המלך ווער איז איין בן עולם הבא האט ער גזאגט די וואס האבן כבוד פון קלוגע און פרומע מענטשן : ואוחן און די וואס האבן זיך איבר גענטפרט צום פנים ווייל זייא האבין גינאלט תורה לערנן דיא קופן אויף דער העכסטער מעלה וויא מיר גפינן דאס רבי יהודה בן בבא האט גיטאן וויא מיר לערנן אין מסכת עבודת כוכבים ומלות און אין סנהדרין רב יהודה זאגט פאר וואר דער מאנט זאל זיין דער סאן רבי יהודה בן בבא צו גוטש דען ווען גיט ער אזו וואלטין פאר געסין גינארין פון דיא ישראל אלע דינים פון קנס : פרענט דיא גמרא וויא אזו וואלטין וואס זייא פאר געסין גינארין מען קען דאך זייא לערנן : ענטפרט דיא גמרא דיא דינים פון קנס וואלטין גאר במל גינארין פון ישראל דען זיי האבן גינד גינארין ווער עס וועט איינש געבן סמיכה צו פסקן דיני קנסות מו געטימן ווערין און וועקן מען וועט סומק זיין זאל מען אים אויף הרגן און די שטאט וואש מען וועט אין איר סומק זיין זאל מען זיא חרוב מאכן און דער תרום וואס מען וועט אין אים סומק זיין זאל מען אים אים וואר געלען : און קנסות סאר מען גיט פסקען און סמיכה איז רבי יהודה בן בבא גנאנגן און האט זיך געעצט צווישן צוויי בערג און צווישן גרוישע שטעט דען ער האט גיט גינאלט דאס מען זאל

פרק ג נר ד כלל ב חלק ב

הלך וישב בין שני הרים גדולים יבין שתי עירות גדולות בין שני תחומי שבת בין אושא לשפרעם וסמך שם המשה זקנים ר"מורכי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון ורבי אליעזר בן שמעון ורבי אויא מוסיף את רבי נחמיה • כיון שהכירו בהן אויבים באו להרגן • אמר להם בני רוצו אמרו לו רבי ואיזה מה תהא עליך • אמר הריני מוטל לפניכם כאבן שאין לה הופכים אמרו לא וזו משם עד שנעצו בו שלש מאות לונקות (לונקות) של ברזל ועשאוהו ככברה • וגם כן מה שאירע לרבי הנינא בן תרדיון על שהיה מקהיל קהלות ברכים ועוסק בתורה בזמן השמד ומסר עצמו למיתה • כדגרסינן התם בפרק קמא דעבודת כוכבים דף י"ח וכתוב למעלה בחתימת נר א' • וגם מה שאירע לר"ע וחבריו כדאיתא למטה בפ"ש מהלך האהבה ובגד התשובה בכלל היסודין • וגם כל זה קבלו על עצמן החסידים הראשונים בהיות בעיניהם חיי העולם הזה הבל ורעות רוח כנגד העולם הבא שכולו טוב וכולו ארוך •

נר ד פרק רביעי

אע"פ שהשארות הנפש נתאמת לחכמים בחקירה ועיון כתבו רבותינו דברי מעשיות בתלמוד עליו לפי שאין כולם בעולם הבא כל אחד ואחד • כפי השגתו בהיות הנפש כח בנוף • כדגרסינן לנפש האדם השלם בעולם הבא כל אחד ואחד • כפי השגתו בהיות הנפש כח בנוף • כדגרסינן במסכת מציצה פרק השוכר את הפועלים דף פ"ה ר"ל הוה ימציין מערתא דרבנן כי מטא למערתא דרבי חייא אייעלמא מיניה חלש דעתיה אמר שמא לא פלפלת תורה כמותו • יצתה בת קול ואמרה לו תורה כמותו פלפלת תורה כמותו לא ירבעת • דכי הוו מנצו רבי חייא ברכי הנינא • אמר ליה רבי הנינא לרבי חייא בהדי דידו קא מינצת דאם ח"ו משתכח תורה מישראל מהדרנא לה כפלפולאי אמר ליה רבי חייא בהדי דידו קא מינצת דאנא עבדא דלא נשתכחה תורה • מאי עבדי ישידינא כיתנא יוגדילנא נישבי יוצידינא טביי ומאכילנא כשרייהו ליתמי ועבידנא מגילתא וכתבינא חמשה חומשי תורה וסליקנא למתא ומקרינא חמשה ינוקי בחמשה חומשי וכל חד וחד אמינא ליה אקרי חבך ומתינא שינא ינוקי כשינא סדרי ואמינא להו עד הדרנא ואתינא אקרו אהרדי ואתנו אהרדי ועבידנא לתורה דלא משתכחא מישראל • והיינו דאמר רבי כמה גדולים מעשי חייא • אמר ליה רבי שמעון ברכי אפילו כמך אמר ליה אין • אמר ליה רבי ישמעאל ברכי יוסי אפילו מאבא אמר ליה ח"ו ילא תהא כזאת בישראל אמר רבי זירא יאמש נראה לי רבי יוסי בר הנינא ואמרתיו לו אצל מי אתה תקוע (פירוש יוכי נישכח של מעלה) ואמר לי אצל רבי יוחנן ורבי יוחנן אצל מי אצל רבי ינאי ורבי ינאי אצל מי אצל רבי חייא ורבי יוחנן אצל רבי חייא לא • אמר לי כאתר דזקוקין דנורא יובעורין דנורא (לשני ע"ה) מאן מעייל בר נפחא לתמן (לפי של כ"ו ס"ה פ"ה פ"ה)

למן כיון קצות אלף למי שיש לו סמיכות • בין שתי עירות גדולות ולא נמך סעיר שם יודע שלא יתקו את העיר • **אע"פ** שהשארות הנפש שהשמה של אדם היא נחיות ונחלת לעולם למדו החכמים בלחם הקבלה ע"י תורה ועיון בלמוד הלחם והכמה • להשיג דבר זה שהשמה היא נחיות • במופת בדברי החכמים בלחם ב"ווחו כי הם למידים הכנס והנחות • כפי השגתו בהיות הנפש כח בגוף כמיו כמו שכתב ע"י מעשיו וקולו לנפש עליהם וקדושה מעולם העליון נכחה על נחמות • כפיין מערתא דרבנן שלא יכלו כהנים לעבור עליהם ולהאכיל שלא יאיש תקלה על ידי סדריקים • אייעלמא מיניה לא היה יכול למלא מקומו • רבעת לחמיה לטון סמרכין שדכו משקט הסדה יומד ר"ל שלמד עם תלמידים כרס • שריבא כתנא וזרע אלו ונשנו פתן סדינא משין סדך הורטיס משליכס הורטיס להפירוס אלו ואלו • והרילמא נישבי וקולו אלו מהפשתן רשות ומחמיות וצדינא טביי ואלו נד לבייס והריכנא מגילתא ומתן מזוהרופין קלסיס לכבוש עליהן וסליקנא למתא למקס שאין עם מלמדו קיעוקס ומלמא להמא ינוקא לכל אחד סדרי ומתינא על פה סדינא חמשה חומשי ינוקי חמשי לטם למדו זה את זה חקו כמקרא ונמשה שפא כולס כיר אחד עד להדרנא דלחורו וזכור אליכס ואלמוד עמכס יומד • לא תהא כזאת לא תלמד זאת בישראל סהוה גדול מאבא • אמר נראה לי בלחם ואמרתיו לו רבי ורבי יוחנן אלו רבי חייא לא אמרתיו אלו רבי יוחנן יוחן אלו רבי אצל רבי חייא • ובועורין מניס לפרין וקוקין נעלמן של אש • מאן מעייל בר נפחא כן פמיס סמייל ויל לסכו חש כאל וילוחוס כמו כסמיס עלמו סרגיל כך כומד מכל על רבי יוחנן שאין צו כח לפמוד נמחיל רבי חייא סהוה יומד גדול מל יוחן •

די האסט אוו פיל תורה גלערינט וויא ער אבער דוא האשט די תורה ניש אוו פאר בריישעט וויא ער • דען ווען רבי חייא און רבי הנינא האבין זיך גקרינט האט רבי הנינא גזאגט צו רבי חייא מיט מיר קריגשטי דען ווען חס ושלום די תורה זאל פאר געסן ווערן פון ישראל ואלט איך זיי מיט מיין פלפול גיקענט אום קערן • האט רבי חייא צוא אים גזאגט מיט מיר קריגשטי • איך האב גמאכט דאש דיא תורה זאל ניש פאר געסן ווערן פון ישראל דען איך האב גייעט פלאקס און האב דער פון גשפונן נעצן און האב מיט די נעצן דירשען נחאשט און האב דאס פלייש פון זיי געגעבן עסין צו יתומים אין פון דער פעל האב איך גמאכט פארמיט אין האב דרויף גשריבן חמשה חומשי תורה אין בין גגאנגאין איין שטאט און האב גלערינט מיט פינף קינדר מיט אימלכן איין חומש און האב צו זיי גזאגט לערינט איינער מיט דעם אנדרן אימליכער זיין חומש וואס ער קען • און איך האב די זעקס חלקים משניות מיט זעקס קינדר מיט אימליכן קינדר איין חלק און איך האב צו זיי גזאגט לערינט איינר מיט דעם אנדרן אימלכר זיין חלק ביי איה וועל ווירד קופן און דורך דעם האט אימליכער גקענט אלע זעקס חלקים משניות • אוו האב איך גמאכט דאס די תורה איז ניש פאר געסן גזאגט פון ישראל • און דרום האט רבי גזאגט וויא זייער גרויש זיינן די מעשים פון רבי חייא האט רבי שמעון דער זון פון רבי גזאגט צוא זיין פאטער זיינן דען זיינע מעשים גרעשר פון זיינע מעשים האט רבי גזאגט יוא • האט רבי ישמעאל ברבי יוסי צו אים גפרענט זיינן דען זיינע מעשים גרעשר פון מיין פאמערש מעשים האט רבי גזאגט חס ושלום דאס זאל ניש גזאגט ווערן צווישן ישראל • אמר רבי זירא האט גזאגט נעכטן ביי נאכט האב איך געזעהן די חלום צו רבי יוסי בר הנינא האב איך צו אים גזאגט בייא וועמן זיצט רבי יוסי און הימל אין דער ישיבה של מעלה האט ער צו מיר גזאגט ביי רבי יוחנן און ביי וועמן זיצט רבי יוחנן ביי רבי ינאי און בייא וועמן זיצט רבי ינאי האט ער גזאגט ביי רבי חייא האט איך צו אים גפרענט ווארום זיצט דען ניש רבי יוחנן בייא רבי חייא האט ער צו אים גזאגט דארטן וואו פונקטן פיער פליען און עם ברענגן פלאמן פיער קען דען דר זון פון איין שמיר אהן קיסען דאש איז געווען רבי חייא איז אוו הייליג דאס רבי

זיא הרוב מאכין און צווישן צווייא תחומי שבת צווישן אושא און שפרעם • וסמך שם און האט דארטן פינף זקנים סמך גיווען רבי מאיר און רבי יהודה אינ רבי יוסי אינ רבי שמעון און רבי אליעזר בן שמעון • און רב אויא זאגט מען האט רבי נחמיה איך סמך גיווען • וויא די שונאים זיינן דער פון גיזארן גיזארן זיינן זיי גקומען צו הרגנן זיין האט רבי יהודה בן בבא צו זיי גזאגט מייע קינדר לויפט אינעק האבן זיי אים גזאגט רבי וואס וועט זיין מיט דיר דו ביסט דאך אלט און קענסט ניש לויפן האט ער צוא זיי גזאגט איך וועל פאר זיי ליגן וויא איין שטיין וואס קען זיך ניש רירען • מען האט גזאגט דאס ער האט זיך ניש גיריט פון דארטן ביי מען האט אין אים רי"א הונדרט איינע שפיון אריין גשטאכן ביי זיין לייב איז פול גזאגט מיט לעכר וויא איין זיב • איך האט מען רבי הנינא בן תרדיון ממת גווען ווייל ער האט לייטן איין גזאמילט און האט מיט זיי תורה גלערינט וויא מיר האבן אין חתימת נר ראשון גשריבן • איך האט מען רבי עקיבא ממת גווען ווייל ער האט תורה גלערינט און דאס אלץ האבן די פאר צייטיגע חסידים אויך זיך מקבל גווען ווייל זיי האבן גהאלטן דאס לעבן פון דער וועלט פאר נישט און ווירד קעגן עולם הבא וואס דארטן איז נאר גוטס ביי אייביג •

נר ד אע"פ האמ"שע עם איז ריכטיג גזאגט ביי די חכמים דאס די נשמה לעבט אייביג דורך דער קלערונגען • האבן דאך די בעלי גמרא גשריבן דער פון וואס זיין האבן עם גרוימליך אים גקלערט מעשיות ווייל ניש אלע לייט קעגן דאס פאר שטיין מיט זייער פאר שטאנד האבן זיי עם דרום גשריבן צווייין דאש די נשמה פון איין פרוקן מאן לעבט אייביג און האט איין חלק לעולם הבא אימליכער וויא ער האט פאר דינט ווען די נשמה איז גיווען אין גוף וויא מיר לערנן אין בבא מציצה ריש לקיש האט גצייכנט די היילן וואס דיא רבנים ליגן בדי קיין פון גדול זאל ניש גיין דארטן • וויא ער איז גקומען צו צייכנן די הייל פון רבי חייא איז דער קבר פון אים פאר הוילן גזאגט און ער האט ניש גקענט גפינן • האט עם אים פאר דראסן און ער האט גזאגט האב איך דען ניש איז פיל תורה גלערינט וויא ער • איז איין קול ארויש גגאנגן פון דעם הימל און האט אים גזאגט

פרק ד נר ד כלל ב חלק ב

דמצפרא הוה שפירן עיניה כנוקד ראייה את
 עיניו יסוד ולעבר ראייתו דומות כאלו כמסופ
 כחור : אמרי ליה אמרתי לו מתי האי בעיניך
 אמר לו דלתי איתני לליתו אחיו לי וכו' :
 לבר מנהרקי כספא שובב עליו כסיבת רבי
 חייל לא מולד לסתכל ביה : ומספך ליה
 מלאכי מעלי חותם ליתיה של מעלה :
 פולטי דנורא שבע עם טענות של חור :
 כמחניתא דבר תנינא הוכחש כל ארזי
 ספיר לבש ספרים חני טוב ממו דרבי חייל
 סירד לתוספת : רבי כנאה ארס גדול ומבוס
 סיה לסיפק קתן לו רשות ליהבם נקבדי זיקים
 אכל להר לא כדלמדיק גדולים זיקים כמיתין
 ויתר מחניין ויהי לבוס כמערות ומודד מלח
 אציק תפטיס וחל"ל מודד מבחון כננה ועשה
 שם זין כביר כירי לבידי מקום כמחלה ולא
 יביליו טענות דרך כלן סוף יאכל על הקבר :
 אשכחיה לאליעזר הקטן כמסכת דרך ארץ דר'
 זיקים קיימין כלל ממו וקא חביב כדתיבס
 אליעזר עבר אכנס : בכבשיה שוכי קין
 ודעוסי : אמר ליה רבי כנאה לאליעזר זיל
 ארס ליה לכיבס כנאה קאי אכנא וכן לו רשות
 ליהבם אציק אכנס ליעול דלון כלן חותם לחינה
 ככנשא דלכסיב כנפשא דרסר דמירע ידוע דרסר'
 ככאי עמלא לביב ולא לביבא לאליעזר מתיב :
 עאל כנס ל' כנאה וכסבל מנת אציק המערה
 וילא וחל"ל זין מבחון : למערתיה דארס
 ראשון כמחניין כמיתין ממלא קימס אציק
 אמר ל' זיקא אכנס זנות : ארס וחוב' אכנס
 זכר : זיקא וכנס : זיקא ולא : ברמות

אמר רב חסדא אישתעי לי ההוא מרבנן ורב חביבא בר סומקא שמיא לרדיי חזי לי ההוא מרבנן
 דהוה שכוח אליהו גביה יבצפרא הויין שפירן עיניה ובאורתא הוה דמיון כדמקליאן בנורא אמרי
 ליה מאי האי אמר דאמרי לאליהו אחוי לי רבנן כי סלקי ונחתי למתיבתא דרקייעא ואמר לי
 ככולי גוורקי (קדומוס) תסתכל ילבר. מנהורקא דרבי חיילא דלא תסתכל ומאי סימניה כולהו יתיב
 כנהורקי דהכא * ויבסקי להו מלאכי לבר מנהורקא דרבי חיילא דלא עייליה מלאכי דמנפשיה סליק
 ונחית * ולא מצאי לאוקמי אנפשיא ואיסתכלי ביה * אתו תרי יפולטי דנורא ומחיה לעיניה
 דההוא נכרא וסמינהו * אזלי ואשתמיהו כמערתיא אמרי כמטוהא מיניה * יבמחניתא דמר תנינא
 ואיתאי * למדנו מכאן מעלת רבי חיילא ואחרים עמו בעולם הבא * וגרסינן במסכת בתרא פרק
 חוקת הבתים דף נ"ח י"ד כנאה הוה ציין מערתא כי מטא למערתיה דאברהם * אשכח לאליעזר
 עבד אביהם דהוה קאי אכבא אמר ליה מאי קא עכיד אברהם אמר ליה גני יבכנפיה דשרה ומעיינא
 ליה ארשיה * אמר ליה זיל אימא ליה דכנאה קאי אכבא אמר ליה ליעול וליתי מדע ידע דיעה"ך
 בהא * עליא ליתיה * עאל עיין ונפיק כי מטא * למערתיה דארס הראשון יצתה בת קול ואמרה לו
 נסתכלת יבדמות דיוקני כדיוקני עצמה אל תסתכל אמר ליה * והא בעינא לציוני כמדת החיצונה
 כך מדת הפנימית * ולמ"ד שני בתים זה למעלה מזה כמדת העליונה * כך מדת התחתונה אמר רבי
 כנאה הסתכלתי יבשני עקביו ודומין לשני גלגלי חמה * הכל בפני שרה כקוף בפני אדם שרה בפני
 הוה כקוף בפני אדם חוה בפני אדם כקוף בפני אדם * אדם שם שכינה כקוף בפני אדם * הא
 למדנו גם כן היאך היתה * יכת השנת השלמים להשיג ולהכיר מדת הראשונים בערך מדרגתם בהיותם
 כגוף הגיע אל מעלת עולם הנשפות במעלות עליונות למעלה מגלגל חמה ומכל הגלגלים כולם *
 ולא די להם השגתם בעולם הבא אלא שהצדיקים אפילו כמיתתם קרוים היים ויודעים כדברי
 העולם הזה * כדגרסינן במסכת ברכות פרק מי שמתו דף ר"ח רבי חיילא ורבי יונתן הוה שקלי ואזלי
 בבית הקברות יהוה קא שדיא תכלתא דרבי יונתן עילוי קברי אמר ליה רבי חיילא דלייה שלא
 יאמרו לאחר באין אצלנו ועכשיו מהרפים אותנו אמר ליה ומי ידעי והכתוב (קהלת ט) כי החיים

ריוקני ועבד דסופריא דיעקב מעין סופריא דארס הראשון כדיוקני עמו דהיינו ארס הראשון
 תחילת מנפסי * כסרת החיצונה שבה ג' אמות וחלוקה כך מדת הפנימית ומתן דרסר
 התחתונה ודי לן כיוון עליונה : בשני עקביו של ארס הראשון וכו' והאי דמתיב כי
 קודם תהיינו כמתיב ועוד י"ל סיבות ויקבר כעסר דלא כתיב כי ע"י אלה ולא ע"י תמוז
 ולפעמים הוה לטובת כקבר שיקבר ויבאר העלם הקטן שמתים וינחה ויפסדו גושו כמתיב
 השלמים : מה פלו הדיקים לם לעוה"ב ע"י שני סלמים כוונת' כדמות היים כנו הדיקים כדלמדיק
 היה קאי ידריא נכר ליתת של רבי יונתן על הקברים אמר ר' חיילא דלייה סימניה כלא ולמרו
 דהתיב ביה כלל ארס הראשון : והא בעינא לציוני מבחון ולסיפק זיקא חני למוד
 כד סרת
 מכלל מנפסי : כסרת החיצונה שבה ג' אמות וחלוקה כך מדת הפנימית ומתן דרסר
 התחתונה ודי לן כיוון עליונה : בשני עקביו של ארס הראשון וכו' והאי דמתיב כי
 קודם תהיינו כמתיב ועוד י"ל סיבות ויקבר כעסר דלא כתיב כי ע"י אלה ולא ע"י תמוז
 ולפעמים הוה לטובת כקבר שיקבר ויבאר העלם הקטן שמתים וינחה ויפסדו גושו כמתיב
 השלמים : מה פלו הדיקים לם לעוה"ב ע"י שני סלמים כוונת' כדמות היים כנו הדיקים כדלמדיק
 היה קאי ידריא נכר ליתת של רבי יונתן על הקברים אמר ר' חיילא דלייה סימניה כלא ולמרו

רבי יוחנן קען ביי אים ניט זיצן רב חסדא האט גזאגט עם האט מיר דער
 ציילט איין תלמיד חכם וואש האט גהיישן רב חביבא בר סומקא און האט
 גזאגט איך האב גזען איין תלמיד חכם וואס אליהו פלעגט צו אים קומען
 זיינען זיינע אויגן גיווען אין דער פריא ריין און אויף דער נאכט זיינען זיין
 גיווען רייט וויא אן גיברענט פון פייער * האב איך אים גפרענט ווארם
 זיינן זיינע אויגן אזו רויט האט ער צו מיר גזאגט איך האב גזאגט צו אליהו
 ווייז מיר וויא די רבנים זיינען אויף אין דער ישיבה של מעלה האט אליהו
 צו מיר גזאגט אלע רבנים קענסטו זעהען און קענסט זעהען זייערע שטולן
 נאר אין דר שטול פון רבי חיילא זאלסטו ניט זעהן האב איך אים גפרענט
 וויא וועל איך ווישן וועלכער עם איז רבי חיילא האט ער צו מיר גזאגט אלע
 רבנים זיצן אויף גילדערנע שטולען און ווען זיין ווילן אויף גיין אין דער
 ישיבה של מעלה זיינען מלאכים און בריינגען זיי אויף אין דער ישיבה
 של מעלה נאר צו רבי חיילא בריינגען ניט אויף קיין מלאכים דען ער גייט
 אליין אויף אן מלאכים האב איך מיר ניט גקענט איין האלטן און האב
 גזעהען צו רבי חיילא זיינן גקומען צווייא פייערדיגע ריטער און האבן מיר
 גשלאגן אויף מיינע אויגן אזו בין איך בלינד גווארן * בין איך גזאגט און
 האב מיר פאר שפרייט אויף דעם הייל פון רבי חיילא און האב גזאגט איך
 לערן דאך זיינע ת ספנות און ברייתות וואס דו האסט גמאכט אזו בין איך
 גהיילט גווארן און דרום זיינן מיינע אויגן נאך רויט * דר פון לערנן מיר אפ
 די מעלה פון רבי חיילא און פון אנדערע רבנים בעולם הבא : גרסינן אויך
 לערנן כיר אין בבא בתרא * רבי כנאה האט גצייכנט די קברים דאס קיין
 כהן זאל אהין ניט קומען * וויא ער איז גקומען צו דעם הייל פון אברהם
 אב"ג האט ער גיפניגען דאש אליעזר עבד אברהם איז גישאנגן אויף דער
 מיר האט רבי כנאה אים גפרענט וואס מוז אברהם האט ער צו אים גזאגט
 ער ליגט אין דער שוים פון שרה און זיא באטראכט זיין קאפ האט רבי
 כנאה צו אים גזאגט גיין און זאג אים דאס כנאה שטייט אויף דער מיר
 האט אברהם גזאגט ער מען אריין גיין דען אפילו איך ליג אין שוים
 פון שרה ווייט מען דאש אויף דעם עולם איז קיין יצר הרע ניט דא און
 מיר מיינן ניט קיין זאך וואש מען דארף זיך פאר שטעלען * איז ער אריין
 גגאנגן און האט גצייכנט די קברים און איז ווירד ארויש גגאנגן * וויא

פרק ד נר ד כלל ב חלק ב

יודעים שימותו והמתים אינם יודעים מאומה אמר ליה יאם קרית ילא שנית: ואם שלשת ואם שלשת לא פירשו לך כי החיים יודעים שימותו יאלו צדיקים שאפילו במיתתם קרוים חיים שנאמר (שמואל ב כג) ובניהו בן יהוידע בן איש חי רב פעלים מקבצאל, הוא הכה את שני יאריאל מואב, היא ירד והכה את הארי בתוך דבור כיום השלג אמו כיע בני מתי ניהו אלא בן איש הי שאפי' במיתתו קרוי הי רב פעלים מקבצאל שריבה וקיבץ פועלים לתורה: הוא הכה את שני יאריאל מואב שלא הניח כמותו לא במקדש ראשון ולא במקדשו שני: הוא ירד והכה את הארי בתוך הדבור כיום השלג איכא דאמרי יחבר גזיו דברדא ונהת וטבל ואיכא דאמרי יתנא ספרא דבי רב ביומא דסתוא והמתים אינם יודעים מאומה אלו הרשעים שאפילו בחייהם קרוים מתים שנאמר (יחזקאל כא) ואתה יחלל רשע נשיא ישראלי ואב"א מהכא על פי שנים עדים או שלשה עדים ייומת המת המת מעיקרא ע"כ הוא כתוב למעלה בנר ראשון בכלל ראשון מהלק שני פרק שני בני ר' הייא נפקו ילקרייתא יאייקר להו תלמודיהו הוו יתבי קא מצערי למקרי אמר חד לחבריה ידע אבון בצערא דידן אמר ליה מנא ידע והא כתיב (איוב ה) ייכבדו בניו ולא ידעו יצערו ולא יבין לכו ולא ידע והא כתיב (שם) אך בשרו עליו יכאב ואמר רבי יצחק קשה רמה למת כמהט בבשר החי יבצערא דידהו ידעי בצערא דאחריני לא ידעי ולא והתניא מעשה בתמיד אחד שנתן דינר לעני בשני בצורת כרה והקניטו אשתו והלך ולן בבדק ושמע שתי רוחות שמדברות זו עם זו אמרה לה חברתי בואי ונשוט בעולם יונדע איזה פורענות באה ועולם אמרה לה חברתי איני יכולה לצאת ספני שאני קבורה במהצלת של קנים הלכה היא ושמה וכשכאת אמרה מה שמעת מאחורי הפרגוד אמרה לה שמעתי כאחורי הפרגוד שכל הזורע יבריעה ראשונה בחד מלקה אותו הלך וזרע ברביעה שניה של כל העולם לקה ושלו לא לקה לשנה אחרת הלך ולן בבית הקברות ושמע אותו שמספרות זו עם זו אמרה לה חברתי בואי ונשוט בעולם אמרה לה איני יכולה כפני שאני קבורה במהצלת של קנים הלכה היא ושמה וכשכאת אמרה מה שמעת מאחורי הפרגוד אמרה לה שמעתי שכל הזורע ברביעה שניה ישרפון מלקה אותו הלך וזרע ברביעה

כבר הוקדם והכרז שגורם והזרע כהיום עדיין כן הוא והוא נכח כשכל הגורם עדיין נשאר והשמש והסעורה נכחה והשמש והסעורה לא נסו וגו' : שרפון מלקה סוף ואינו משך הקב"ה :

נאדיל ענטפערט די גמרא אין זייער צער ווייסן זיי אבער אין דעם צער פון אנדרע ווייסן זייא ניט פלעגט די גמרא ווייסן דען די מתים ניט מיר האבן דאך גילערניט עס איז גווען אמעשה מיט אהסיד דאס ער האט געגעבן אגילדין צו איין עני אין הונגער יאר אום ערב ראש השנה האט זיין ווייב זיך מיט אים גיקריגט דרייבן און דר חסיד גנאנגן און האט אייב געגעבט אויף דעם בית הקברות אזו האט ער גיהערט וויא צוויי רוחות פון צווייא גישטארבנע מיידליך האבן מיט אנאנדער גירעט האט איינע גיאנגט צו דר אנדערע קום און לאמיר שוועבן אויף דר וועלט וועלן מיר וויסן וואס פאר אפוקעניות וועט קומען אויף דער וועלט דען אום ערב ראש השנה ווערט אויס גרופן אין הימל אלץ וואט אין דעם יאר וועט גשעהן האט די חברתה צו איר גואנט אויך קען מיט דיר ניט גיין דען איך ליג בגראבן אין איין ראגנעזע אוי די איינע אליין גנאנגען וויא זיא איז ווידר נקומען האט דיא חברתה צו איר גואנט וואס האסטו גהערט אויס רופן אונזער דער מהיצה פון דעם הימל האט זיא צוא איר גואנט אויך האב גהערט אונזער דר מהיצה פון דעם הימל ראש דער וואש וועט זייען זיין תבואה פאר דעם געשטיין רעגן דאס איז ויבצן מעג אין חשוון וועט דער האגיל אויש שלאגן וויא דר חסיד האט עס גהערט איז ער גנאנגן און האט גייעט פאר דר אנדרר צייט פון רעגן ראש איז דרייא און צוואנציג מעג אין חשוון איז נקומען זיין האגיל און האט אלע תבואות אויש גשלאגן וואט זיין שוין גווען הארט אבר זיין תבואה איז ניט אויס גשלאגן גווארן ווייל זיא איז נאך ווייך גווען דאס אנדרע יאר איז ווידער גנאנגן דער חסיד און האט געקמיינט אויף דעם בית הקברות האט ער ווידר גהערט וויא דיא צווייא רוחות האבן מיט אנאנדער גירעט האט איינע גואנט צוא דער אנדערע חברתה לאמיר גיין שוועבן אויף דער וועלט וועלן מיר הערן וואס עס וועט ווערן אויס גרופן אויף דעם יאר דאס דיא אנדערע גואנט צוא איר איך קען ניט גיין מיט דיר קען איך ליג בגראבן אין איין ראגנעזע אזו איז דיא איינע אליין גנאנגען וויא זיא איז נקומען האט די חברתה צוא איר גואנט זאג מיר וואס האסטו גהערט אויס רופן פון אונזער דער מהיצה פון הימל האט זיא גואנט אויך האב גהערט דאס דער וואט וועט זייען פאר דר אנדרר צייט פון רעגן וועט עס דער וויינט פון סורח אויס קלאגן אין דאס איז נאר ווען די תבואה איז ווייך אבר ניט אין תבואה וואט זיא איז לאנג גייעט און איר הארט איז דר חסיד גנאנגען און האט גייעט פאר דער ערשטער צייט פון רעגן איז נקומען זיין וויינט און האט אלע תבואות אויס גקלאפט וואט זיין גווען גפעט גייעט און די תבואה פון דעם חסיד האט

סמית : אם קרית אם למות מקרה : לא שנית לא חזרה עליו פסם שנית כדי שסתמונו כי : אלו צדיקים ומלא יודעים שימותו והתים אל לבם יום סמיחה ומושכין יודים מן הענינים והרשעים אינן יודעין מחומה עושים ענין עליון יודעים ומזלתי : הוא הכה הסגל את הכהים של דורם משה מקדוש שלא היה כהם כמותו : יאריאל זו בית המקדש שגמר כיו אריאל אהל קרית מה דוד : מואב על עש כמלו דוד דלחמ מרזח המואבים : חבר כתי גזיו דברדא דכרדל תחכות של כרד וקח כיום השלג ונהת וטבל לקרוי כדי למסוק כמותו : דחמא ספרא דבי רב מרת כהניס כחורף סמיחה קרית : הלל רשע על דלקיבו כיו אהל ופתיים זימי יחזקאל הי כיה וקולחוא חלל : ימת המת עדיין מי כוא וקולו מה : לקרייתא נפקו מנות המהות לחור לנריים לתשקק נעוהת לחומה : איקר תלמודיהו אסתחא תלמודס כמסתחא איקר כוכב עייס מתמח כסתה : יכברו יכיו כדיו ככח ככח ככח ככח : בצערא דידהו ער גוסס מהט כולו וכן עקלה כמה מנייטס וסוא דכל מן השמים אלל דכל לו מניו חרס חן מנייטס אלס ותכנו או יספטו : שתי רוחות כל מתי ילדום ממות : וברע מה גזיו היס שורענת בעולם סעוולס נידון כהלכ כהיס : השרור מתיס כמנחל בין מקום כהיס : ברביעה ראשונה יורע ג' רביעיית פן כהיס היס וכליית כלאוס כירי מרשון סניס ככל' טעיות כרה כסליו : כרד מלקה אותו שמהד כרד לטול סמך לכיפה כלאוס ומה שזוע

כבר הוקדם והכרז שגורם והזרע כהיום עדיין כן הוא והוא נכח כשכל הגורם עדיין נשאר והשמש והסעורה נכחה והשמש והסעורה לא נסו וגו' : שרפון מלקה סוף ואינו משך הקב"ה :

ווען דוא האסט דעם פסוק גלערינט האסטו אים ניט איבר גלערינט נאך איין קאל און ווען דוא האסט אים איבר גלערינט נאך איין קאל האסטו אים ניט איבר גלערינט דאש דרישע קאל : און ווען דוא האסט אים דריי קאל איבר גלערינט האט מען דיר דעם פסוק ניט גוט דר קלערט דען דאס וואש עש שטייט אין פסוק דיא לעבעדיגע וויישן דאש זיי וועלן שטארבן דאש איז גמיינט די צדיקים דאס אפילו נאך זייער מויט ווערן זיי גרופען לעברדיגע וויא אין פסוק שטייט בגדה בן יהוידע איז גווען איין זון פון איין לעברדיג מענטשן איז קשה זיין דען אלע לייט קינד פון מויטע מענטשן נייערעט עס איז אזו גמיינט ער איז גווען דער זון פון איין צדיק דאס אפילו נאך זיין מויט ווערט ער אויך גרופן לעבעדיג : שטייט ווייטער אין פסוק רב פעלים מקבצאל דאט איז מיינט ער האט גמערט און האט איין גואמילט פיל לייט ציא לערנן תורה : הוא הכה את שני יאריאל מואב דאס איז גמיינט דאס אלע לייט וואש זיין גווען ביי דעם בית ראשון און ביי דעם בית שני זיין ניט גווען זיין גלייכן און זיין גפאלן פאר אים הוא ירד והכה את הארי בתוך הדבור כיום השלג ער האט גהרגת איין לייב אין איין ווינטער טאג איין טייל זאגן עס איז גמיינט ער האט דאס אייזו שלאגן אין ווינטער און האט זיך טבל גווען פדי צו לערנן תורה כמרה און איין טייל זאגן ער האט אויש גלערינט דעם גאנצן ספר וואס היישט פי רב דאס איז ספר התורה כהנים אין איין ווינטער טאג : און דאס וואס אין פסוק שטייט דיא מתים וויישן נאר ניט דאש איז גמיינט די רשעים וואס אפילו בייא זייער לעבן ווערן זיי אויך גרופן מויטע וויא אין פסוק שטייט דאס דער נביא האט גואנט צו צדקיהו דוא דער שלאגענער רשע דער האר פון ישראל : רופע אים דער פסוק ביי זיין לעבן דאס ער איז דער שלאגן : אדר מען קען עס אפ לערנן פון דעם פסוק דורך צווייא אדר דרייא עדות זאל דער סת גמייט ווערן דאס איז גמיינט דער רשע וואש איז ביי זיין לעבן אויך וויא איין מת : בני רבי חייא די קינד פון רבי חייא זיין גנאנגן אין פעלד צו טאן זייער ארבעט האבן זיי פאר געם זייער לערנן האבן זייא זיך וייער סצער גווען און האבן ווידר גיוואלט לערנן דאט איינער האבן צום אנדרן ווייס אונד פאטר פון אונזער צער האט דער אנדער צוא אים גואנט פון וואגן זאל ער עס וויסען עס שטייט דאך אין פסוק די קינד ווערן בשווערעט און ווען זיי זיין אין צרות טוט דער פאטער אין קבר ניט פאר שטיין : ברענט די גמרא ווייסן דען די מתים נאר ניט עס שטייט דאך אין פסוק זיין פליש טוט אים ווייא אין קבר איז רבי יצחק זאגט אין ווארעם טוט ווייא דעם מויטען מענטשן אזו וויא מען שטעכט איין לעברדיגן מיט איין

פרק ד נר ד כלל ב חלק ב

נפש יהודה פ

אשתקד עסק שבעה: שח לה סיפר לה:
כל המאורע כל מה שארע לו: במבואות
מן שטותן מן דמים טל סיו לה תכרית: נגד:
אלמא ידעי דכיום כחמורין בין חמור: בת
אושפוזכניה חלל אלה תכיר מלך חללה: לחצר
מות לבית הקברות: בצינורא דרשא חמור מסמן
כסית כהלת: כונן לו: בהדי פלניחא
דחמורא: לחצר לקבורה: אלמא דידעי מס
שטיש סידקס סוז גובסת ומסויס למוס: דלמא
כילקא דובת כהול: מתינ על כמחוס קדיס
ומכריו לכו עכשו יכל פלניח חלל כהל דכוי
כחוס אינן ודעוס: אמר להו למחוס כנינא
מקס אי את אלה כן כיה סמו חמור לו
כהמיו נעלו לו כלה סס מין מקבויס יווסנן
כעולם: חמורא כמול לכו חמור חמור יובס
חוק ליכנס כל חלל חמור: וכל כי דק שני
מקס פטיס כלה נכסווי כניכחו סל דכי אס
לכז חמור כקס כנסת את חלל: ארדהי
אמא אבוה חמור סחול ללויס דק כני
ומיך: כמסתא דחמור כל מנין מובס כחוס
קמיו חלל חמור: ואי אכלה ארעא וחס
חלל ומסמס חמור סחול: אלמא ידעי
מי חמור בין חמור: ואת הארץ כמסמס
מס כני: ואי סלקא דערך לא ידעי

ראשונה של כל העולם נשדף ושלו לא נשדף: אמרה לו אשתו מפני מה יאשתקד של כל העולם כולו לקה ושלך לא לקה ועכשיו של כל העולם נשדף ושלך לא נשדף ישח לה יכל המאורע: אמרו לא היו ימים מועמים עד שנפלה כריכה בין אשתו של זה לאמה של זו: אמרה לה אראך בתך שהיא קבורה יבכה צלתי של קנים: לשנה אחרת הלך ולן בבית הקברות ושבע אותן שמשפחות זו עם זו אמרה לה חברתי בואי ונשוט בעולם אמרה לה דייך שדברים שכיני ובינך לבין ההיים נשמעו יאלמא ידעי דלמא ואול איניש שכיב ואול ואמר לה: תיש דזעירי הוה כפקיד וזוי נבי בת יאושפוזכניה עד דאול ואתא סבי רב נח נפשה אול כתרה ילחצר כות אמר לה זוזאי היכן אמרה ליה יאצינורא דרשא בודך פלן זיל ואימא לה לאימא תשדד ליה מסרקאי וגובתאי דכוחלא (ספס) סל וקב סל כחול ופי סמס ילוד חמור סל לעמח נפס) בהדי פלניחא דחמורא לחצר יאלמא ידעי דלמא דומה קדים ואכריו להו: תיש דאבוה דשמואל הוה כפקיד נביה וזוי דחמור כי נח נפשיה לא הוה שמואל נביה: קא קרו ליה בר דאכיל וזוי דחמור: אול כתרה להצר כות אמר להו בעינא אכא: אמרו ליה אבא מובא איכא חכא: אמר להו בעינא אבא בר אבא אמרו ליה אבא בר אבא נמי מיכא איכא חכא: אמר להו בעינא אבא בר אבא אבוה דשמואל אמרו ליה סליק ליה למתיבתא דרקיעא אדהכי חוייה ללוי דיריב אברא אמר ליה מאי טעמא יתבת אבראי אמר ליה דאמרו ליה הוילא יוכל הנך שני דלא אולת למתיבתה דרבי אפס ואחלישתיה לדעתיה לא מעיילינן לך למתיבתא דרקיעא יאדהכי אתא אבוה כבי והיך: אמר ליה מיט אהיבת משום דחשיבת טובא חכא: ומיט כבית משום דלעגל אתית לן (כחמור כמסמס חמור חלל) אמר ליה ואי השיבנא התם לעייליה ללוי: דברוה ללוי עייליה: אמר ליה וזוי דחמור איכא אמר ליה יבאבתא דרוחיא עילאי דיק ותתאי דידן ואמצעי דחמור דאי נגבי נגבי כמדין יואי אכלה ארעא תיכול כמדין יאלמא ידעי דלמא שמואל דכיון דאדם חשוב הוא קדמו ומכרוו עליה פנו מקום לשמואל: ואף רבי יונתן הדר ביה דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מנין שהמתים מספרין זה עם זה שנאמר (ירמיהו יד) ויאמר ה' אליו יזאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה מאי לאמר אמר ליה הקב"ה למשה משה לך אמור לאברהם ליצחק וליעקב שבעה שנשבעתי להם קיימתיה: יואי סלקא דערך לא ידעי כי אמר להו מאי הוה אלא ודאי

דער טייל האט שמואל געזען דאס לוי ויצט דרויסן מיט צווישען אלע תלמידים האט שמואל אים געפרעגט ווארום ויצט דוא דרויסן האט לוי גאנט מען האט צו מיר גאנט אזו פיל יאר וואס איך בין מיט געסען אין דער ישיבה פון רבי אפס און איך האב אים מצער געזען אזו לאנגע וועט מען סוף גיט אריין לאזן אין דער ישיבה של מעלה אין דר וויילע אין דער פאטר פון שמואל געקומען און האט געווינט און גלאבט האט שמואל אים גפרעגט ווארום לאכטו האט ער צו אים גאנט ווייל דו ביסט וייער חשוב אויף זענעם עולם האט ער אים ווידער גפרעגט ווארום וויינטו האט ער צו אים גאנט ווייל דוא וועסט פאלד שטארבן און צווי אים קומען האט שמואל גאנט אז איך בין יוא חשוב לאז מען צו ליב מיר אריין געבן לוי אין דער ישיבה: האט מען לוי אריין געקומען: האט שמואל אים גפרעגט וואו איך געלע פון די יתומים האט ער אים גאנט איך האב עס גפרעגט אין מיל דאש אויפערסטע געלט איז אונזער און דאס איז אונזערע געלט איז געלט וואס פייא דער ערד איז איך אונזער און דאש מיטלכטע געלט איז פון די יתומים און איך האב עס דרום אין מיטן גלייט ווארום איך האב געפראכט ווען געבום וועלן חאפן פון אירן וועלן זיי אונזערע געלט געבן און ווען די ערד וועט פאר ראסטען ואלן אונזערע געלט פאר ראסטען און די יתומים ואלן קיין דרוק מיט האפן ווא ווען מיר דאס די מתים ווייסן אלץ דער דר פאטר פון שמואל האט גוואוסט דס שמואל וועט פאלד שטארבן ענפערט די גמרא עס קען זיין דאש די מתים ווייסן מיט נאר ווייל שמואל איז וייער חשוב ווען אין היכל האט מען אים גרוסן ראבט אים אין ארם צו שמואל דרום האט דער פאטר גוואוסט דאס שמואל וועט פאלד שטארבן: ואף רבי יונתן איז איך רבי יונתן וואס ער האט פריער גזאנט דאס דוא מתים ווייסן מיט דער האט דער נאך אנדערש גזאנט דער רבי שמואל בר נחמני האט גאנט פון ווען רבי יונתן פון וואגן ווייסן מיר דאס די מתים הייך צווישן זיך דען עט שפייט אין פסק גאט האט גזאנט צו משה דאס איז דאש לאנד וואס איך האב גשווארן צו אברהם יצחק ויעקב צו זאגן דאס דייער קינדר וועל איך געבן דאש לאנד דאש איז געמינט גאט האט גזאנט צו משה גייא און זאג צו אברהם יצחק ויעקב די שבעה וואס איך האב גשווארן צו זיי צו געבן צו זייערע קינדר דאש לאנד האב איך מקיים געווען: נוא ווא קען זיין דאש די מתים ווייסן נאר מיט ווארום האט גאט זיי דען גהיישן זאגן פרעגט די גמרא ווען די מתים ווייסן אלץ ווארום האט משה זיי גראפט זאגן ענפערט דאס גמרא דאש האט גאט דרום גהיישן כדי די אבות זאלן באקען צו משה וואס ער האט זיי אזו אין גוטע וואך גאנט: נוא גיפון מיר דאס די נשמות פון די צדיקים בלייבן

האט עס מיט אים גקלאפט האט דאס ווייב צו אים גזאנט פאר וואס פאר אייניק איז די תבואה פון נאר דער וועלט ווארן אים גשלאגן און זיין תבואה מיט און היינט איז דיא תבואה פון נאר דער וועלט ווארן אויט גקלאפט דורף איין ווינט און זיין תבואה מיט האט ער איר דער ציילט די גאנצע מעשה: מען האט גזאנט אין ווייניג טעג דר נאך איז נפאלן איין קריג צייטן דאס ווייב פון דעם חסיד און צווישן דער מופר פון דר מיד האט דאס ווייב פון דעם חסיד צו איר גזאנט קום איך וועל דיר ווייזן דאס זיין טאכטער לינט גפראבן אין איין ראגענע: אין איין יאר דער נאך איז דער חסיד ווידער גנאנגען ענפמינען אויף דעם בית הקברות האט ער ווידער גיהערט דיא צווייא רוחות הייך מיט אנאנדער האט איינע גאנט צו דער אנדערע חברה קום און לאמיר שוועבן אויף דער וועלט האט דיא אנדער צו איר גזאנט שווייג שטייל דען דיא מיד וואס מיר האבן דא געזעט ווייזן עס שוין די לעבעדיגע דער פון: נוא זעהן מיר דאס די מתים ווייסן זוא ארין און וואס זאגטו דאש דיא מתים ווייסן מיט: ענפערט דיא גמרא סאכר איז איינר גשטארבן און ער האט איר גזאנט: וואס די גמרא איך וועל דיר דער פון דרייען דאס דיא מתים ווייסן אלץ דען זעירי האט געזען געלט בהאדטין פיי דער אשה וואס ער איז פייא איר איין גשטאנן וואס ער איז ווידער צוריק גקומען פון דעם בית הקברות איז דיא אשה גשטארבן איז ער גנאנגען אויף דעם בית הקברות און האט זיא גפרעגט וואו איז דאס געלט האט זיא גזאנט איך האב עס בהאלטן איכער דער פיי ווייך דעם און דעם ארט: און גייא און זאג צו מיין מופר דס זיא זאל מיר שיקן מיין קאס און דאס דעריל מיט פארב דורף יענע אשה וואס זיא וועט סארגן שטארבן נוא זעהן מיר דאך די מתים ווייסן אלץ ענפערט די גמרא עס קען זיין זיא האט גהערט וויא דער מלאך דוכה האט אויט גרוסן אין היכל יענע אשה וועט סארגן שטארבן זאנט די גמרא איך וועל דיר פון איין זאגדער כעשה ווייזן דאס די מתים ווייסן אלץ דען פיי דעם פאטר פון שמואל האט מען בהאלטן געלט פון יתומים און וויא ער איז גשטארבן האט מען גרוסן צו שמואל דאס ער איז דער זון פון דעם וואס האט אויף געסען געלט פון יתומים איז שמואל גנאנגען אויף דעם בית הקברות און האט גזאנט צו די מתים איך דארף הייך מיט איינעם וואס הייסט אבא האפן די מתים צו אים גזאנט עס זיינן דא פיל וואס היישן אבא האט שמואל צו זיי גזאנט איך דארף איינעם וואס הייסט אבא בר אבא האפן די יתומים צו אים גזאנט אבא בר אבא וויינען אויף דא פיל האט שמואל צו זיי גזאנט איך דארף הייך מיט אבא בר אבא דער פאטר פון שמואל האפן די מתים אים גזאנט ער איז אויף גנאנגען אין דער ישיבה של מעלה:

פרק ד נר ד כלל ב חלק ב

ידעי ואי ידעי למה ליה ולמימר להו כי היכי לאחזוקי ליה טיבותא למשה נמצא שנפשות הצדיקים תשאר נפשם עדי עד בחיים התמידים ויודעים ג"כ בדברי העוה"ז :

חלק שלישי

בתחיית המתים ויש בו שני פרקים :

רס פרק ראשון דבר תחיית המתים אינו כשכר העולם הבא יש הוא דבר טבעי לנפש השלם אבל הוא וענין של גם ונפלא מאד מהנסים הגדולים שעשה הקדוש ב"ה ועתיד לעשות ולפי שהוא דבר חוץ למבע כמו הדריין לאשה אשר נבראת בתולדה להיות עקרה וגם הגשמים הבאים בשכר מצוה כנגד טבע המאורות והאוויר אשר נקראו גבורות גשמים לפי שיוודין בגבורות השם יתברך ובהשגחתו בעולם כנצחיה התולדות כדאמרינן בריש תענית דף ב' כ"א בגבורות גשמים אמר רבי יונתן שיוודין בגבורה שנאמר (איוב ט) יעושה גדולות עד אין חקר ונפלאות וגו' וכתוב (יש ט) הנותן טמר על פני ארץ וגו' על כן לפי שאינם שומרין סדר טבעי אלא ברצון השם נכהבו בתורה במקומות רבים בעונש ובשכר להודיענו שהפעולות המתחדשות בדבר הגשמים הם תלויים בהפץ הבורא יתברך ישפועל באמצעות השמש ושאר הכוכבים יולוי שפעולה זאת היא יותר קרובה אל הטבע מהשני דברים האחרים שהם תהיות המתים ופקידת עקרות אבל שלשתן אלו ילא נמכרו ביד הטבע שנקרא שלוח לעשות סדר טבעי בלי השתנות אלא בהפץ אלהי ולזה רמזו באמנם עלה א"ר יוחנן ג' מפתחות לא נמכרו ביד שליח ואלו הן מפתח של היהי ושל גשמים ושל תחיית המתים כפתח של היהי דכתיב (בראשית ל) וישמע אליה אלהים ויפתח את רחבה כפתח של גשמים דכתיב (דברים כח) יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים ויפתח את תחיית המתים דכתיב (יחזקאל לו) וידעתם כי אני ה' בפתחי את קברותיכם כמערבא אמרי אף מפתח של פרנסה דכתיב פותח את ירך ומשביע וגו' ור' יוחנן מ"ט לא השיב להא אמר לך גשמים נבי היינו פרנסה ואולי כי לרמז הזה סדרו אנשי כנסת הגדולה תחיית המתים ומוריד הגשם בגבורות אחר כרכת אבות ישנולדו בגבורות בהיותן עקרות לפי ששלשתן הם כהפץ אלהי בלי חיוב הטבע ולפי שהגשמים יבאים כללים בארץ אחת ובמלכות אחת ובמדינה אחת ואף על פי שכשכבאים בשנוי הטבע בהשגחה השם בזכות הצדיקים מהפרנסין כס גם כן הרשעים ואף יותר כון הצדיקים לפי שהם בני העולם הזה ועוסקין יותר בעבודת האדמה ועל

שלין מנינים כלום אלא נערה דנוסא : לאחזוקי האלוט טובה למס : שהוא שכל עולם הנא דבר טבעי והדיו נזון כסד"ס ימן שכל טוב לעושי ולטו לכמות הקדוהות : אבל הוא תהיות המחס פכול יזכו לחיים טוב ענין על נס וכו' : להיות עקרה אשה שהיא עקרה אין הטבע נתן להיות לה ולר ואם היה לה ולר היא טעשה הקד"ס גם נפלא כמו לכה וכן הגשמים חיים כלים אלא כעשם כשאר יום המעון ועם הגשמים יאם הם כלים כיום המאור ואורי הגשמים זכיס אין זה טענם כמו באמר שמואל כלל קליה חיים כיום וגו' ולין פח גשמים ובהפלות חיים גשמים וכן כל דרוק בהפלות מניס גשמים יהוא כנס נפלא כלים הגשמים חו : בנצחי הקב"ס מנחם התולה היא הטבע ועושה כסם נגד הטבע : עושה גדולות עד אין חקר ולמנו דכתיב חקר גשמים וכתיב חקר ככיהו של עולם וכן חקר יואר כגורה אף גשמים חיו כיום דכתיב חיה גבורה ונצרות קדוה ג"כ הוא שכל הטבע כן גשמים שמוט שס קיום לעולם : סדר טבעי כענת הנהוה ויום המעון עם גשמים אלא כענין הקב"ס עם כלן אף שכל גשמים וטענם על כן כחן הקב"ס ימן הגשמים טענם וככר כמו שכתוב והיא אש טבע וגו' ונחמי מנח ארנס כענו וטעם ועבר אף הגשמים ולא היה מטר : שפעולות המתחדשים ככאלו הגשמים או כשעולרים כלל כדרך הטבע : שזעולים באמצעות השמש שגשמים שנאים כדרך טעם הם כח הגלגל והסוככים שידר הקב"ס על ידי המלות והגלגלים בעת שיחיים הגשם : לולי אף חקר כשעולר זלח גשמים א"ס שסם כלים לפעמים כדרך נה הוא יותר קרוב אל הטבע שירדו הגשמי שהיו הם על כל פנים טענו שיחיו גשמים וסר מ"ג דברים הוא נתן הטבע כלל וכל שקרה ילדה ומחיס יהיו אלא הכל נסם לכע דעה הוא כדרך עם ששסם הקדוש כיון הוא כי טעם להיות לכע רק טוב בעולם סוה כמו שחלו כח רלשין סימן י' : לא נספרו להיות לעולם כיה שליח ממנה עליס : ויפתח סוה נעמלו ולא שליח : כי אני ה' ולא שליח וכן פותח אף ירך ולא שליח : גשמים ככרי היינו פרנסה וכתיב חייב לים : בגבורות נלחה נכור כפתח יום : שולדו בגבורות ונפלות ס' כדרך נס שהיו טרה וככר עקרות היו וכלל נלחה נכור גשמים שניר הקדוש כיון הוא שסם דרך נס כלים כדאמרינן : באים כללים ככנסה כל לא כל לנדוק לכד רק על כל סמיה ולכל כלכן אף שכלים דרך ס : ואף יותר כנסה כל נלחה ככנסה כי חקר נחנה כיד כע :

עם דורף ויין ויילין . און דאס האבין די חקמים אן גיוויון מיט דעם וואס זיי זאגן רבי יוחנן זאגט רבי שליסלן זיינן ניש ווארן איבער געשפּרשט אין דער האנט פון איין שליח איג דאס זיינן זיי . דר שליסל פון איין גווינערין און פון רעגן . און פון תהיות המתים . פון איין גווינערין וויא אין פסוק שמיית ביא רחל גאט האט זיא צו גיהערט און האט געפניגט איר טראכט און דר שליסל פון רעגן וויא אין פסוק שמיית גאט וועט דיר עפניגען זיין גוסין אוצר אין הימל און וועט דיר געבין רעגן . און דער שליסל פון תחיית המתים וויא אין פסוק שמיית איר וועט ווישן דאס איך בין גאט ווען איך וועל עפנען אייערע קברים און וועל איך לעפדיג מאכן . אין ארץ ישראל האט מען גזאגט דאס הער שליסל פון פרנסה ווערט אויך ניש איבער געשפּרשט אין האנט פון איין שליח וויא אין פסוק שמיית דו גאט עפנישט דיין האנט און זעטיגסט אלע פישפעקיש וואס ער פּרלאנגט . און רבי יוחנן וואס רעכניגט ניש דעם שליסל פון פרנסה דען ער זאגט דער שליסל פון רעגן איז אויך גימיינט פרנסה דען דורך דעם רעגן קומט פרנסה : יאולי און עם קען זיין דאס די אנשי פנסת הגדולה האבן עם מרמו גיווען אין דר ברכה פון אהה גבור דאס עם שמיית ריינען ומוריד הגשם . און כהיה מתים און דאס זאגן מיר נאך דער ערשטר ברכה פון אלהי יצחק ואלדי יעקב וכו' וייל דיא אבות זיינען גיבארין גווארין דורך איין שטארקן נס דען זיייערע מוטערס זיינען גיווען עקרות דאס איז שרה און רבקה און זיי האבין עם כסדר גיווען זיינען נאך דעם אנדערין וייל דיא דריי זאכין קומען דעם ויילן פון גאט דאס דיא נאמור ברעיינגט עם ניש מיט : ויסי און וייל רעגן קומען אין איין גאט לאנד און איין גאט נאנץ מלכות און אין איין נאנצע מדינה אפילו ווען זייא קומען קען דעם נאמור דורך גאטס השגחה דורך דעם זכות פון דיא צדיקים און ווערן דיא רשעים אויך דורך דעם גשפּיזט און דיא רשעים האבן נאך מטר גוטש דורך דעם רעגן פון די צדיקים וייל זייא האבן עולם היה און האבן פיל פעלדר און גערבנר איז גיניסן זייא פיל גוטש דורך דעם רעגן : ועל דא

בזו אייביג און אייביג אין דעם אייביגן לעבן און וויישן אלץ וואס אויך דער וועלט מיט זיך :

רס דבר תחיית המתים דיא זאך פון תחיית המתים איז ניש אזו וויא דער שכר פון עולם הבא דען דער שכר פון עולם הבא איז איין נאטורליכע זאך וואס עם לייגט אין דר נשמה פון פרוםע מענטשין . אפר די זאך פון תחיית המתים איז איין גרויסער נס פון די גרויסע נסים וואס הקב"ה האט גיטאן און וועט מאנן און וייל עם איז איין זאך חוץ דעם נאטור אזו וויא פון איין אשה וואס זיא איז גיבארין גווארין צו זיין איין עקרה זאל מראגן און אויך אזו וויא דיא רעגן וואס קומט דורך דעם שכר פון דיא מצות וואס דאס איז קענין די נאטור פון דער זון און לבנה און פון לופט און וויא ווערין גירופין דאס שטארקייט פון דיא רעגן וייל זייא גייען דורך דעם שטארקייט פון גאט און דורך זיין השגחה אויך דר וועלט דאס גאט בעצוווינגט די נאטור און עם רעניגט וויא מיר לערנן אין דער מברא פון תענית ווארום ווערין די רעגן גרופין גבורות גשמים זאגט רבי יונתן וייל זייא גייען מיט שטארקייט פון גאט וויא אין פסוק שמיית גאט מיט גרויסע זאכין וואס זיינען ניש צוא דער פארשטין און ער מיט וואונדר וואס האבין קיין צאל ניש שמיית ווייטר ער גיט רעגן אויך דער ער : על כן דרום וייל די רעגן גייען ניש נאך דער נאטור פון דער צייט נאר דורך גאטש ויילן דרום שמיית אויך פיל ערטער אין דר הורה דאס דער רעגן וועט קומען צו בעליונען פאר דיא מצות און וועט ניש גיין צו בשטראפן פר דיא עבירות צו לאזן וויישן און דאס די ווירקונג וואס בנייען זיך דורך דעם רעגן איז נאר דורך דעם ויילן פון גאט וואס גאט מיט עם דורך דעם כח פון דער זון און דיא שטערין און מזלות : לולי שפעולה זאל דיא זאך פון רעגן איז אפילו מער נאטורליך פון די אנדערע צוויי זאכין דאס איין אשה עקרה זאל מראגינדיג ווערין און די זאך פון תחיית המתים איבער דאך זיינען די דריי זאכין ניש איבער געשפּרשט אין דר האנט כון איין שליח דאס דיא נאמור זאל זייא מאכן גייערשט גאט מיט

פרק א ג ר כלל ב חלק ג

נפש יהודה

ולא לרשעים עלה דף ו' אמר רבי אבהו גדול יום הגשמים יותר מיום תחיית המתים דאילו תחיית המתים לצדיקים יולא לרשעים ונשמם לצדיקים ולרשעים לפי שתחיית המתים הוא דבר הבא לנוף האדם כפי שלמותו ואין זוכים בו לעל אלא הצדיקים אבל לרשעים הוא להם לגרעון ופחיתות ולדאבון כדכתיב (ויאל יב) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחי עולם ואלה לחרפות ולדראון וכתב וברותי פנים המורדים והפושעים כי כי תולעתם לא תמות ואשם וגו' ועל דא גרסינן במסכת כתובות דף ק"א אמר רבי אלעזר עמי הארץ אינם חיים שנאמר (ישעיה כו) מתים כל יחיו רפאים כל יקומו תניא נמי יקומו תניא נמי יקומו כל יחיו יכול לכל תלמוד לומר רפאים כל יקומו במרפה עצמו מודת הכתוב מדבר אמר ליה רבי יוחנן לא נביא למרייהו דאמרת להו הכי אנן במרפה עצמו לעבודת כוכבים ומזלות מוקמינן ליה אמר ליה רבי מקרא אני דורש (שם) כי טל אורות מלך כל הששתמש באור תורה מל תורה מחייהו וכל שאינו משהמשש באור תורה אין מל תורה מחייהו וכו' כדאיתא לעיל ואמרין שם עלה אמר רבי חייא בר יוסף עתידין צדיקים שיעמדו בלבושיהן קל והומר מחמה ומה חמה שנקברה ערומה יוצאת בכמה מלבושין צדיקים שנקברין בלבושיהן עאכ"ל על כן יש לנו להאמין שדבר זה הוא אחד מהנסים הגדולים הכתובין בתורה ושנפשות צדיקים ישונו לנזירותיהם ויאכלו וישתו ויולידו והוא ענין חוץ למטע המציאות ויאין עליו ראה מדרך עיון אלא מנהגו מנהיג בנסים ויש לנו לקבלו בדרך אמונה כמו שכתוב (ויאל יב) ואתה לך לקץ יתנהג ותעמוד לנוולך לקץ הימים :

וסא פרק שני

כל זכופר בתחיית המתים או באחד מכל הנסים הכתובים בתורה כאלו כופר בכל התורה כולה ואין לו חלק לעולם הבא כדגרסינן בריש פרק חלק דף צ' הגו רבנן אלו שאין להם חלק לעולם הבא האומר אין תחיית המתים מן התורה לפיכך אין לו חלק לעולם הבא בתחיית המתים לפי שמדתיו של הקב"ה מדה כנגד מדה יבו כדאיתא למעלה בפרק קמא מריש ההכור ואמרין שם עלה תניא רבי סימאי אימר מנין לתחיית המתים מן התורה כנגד (שמו"ו) ונס הקימות את בריתי אהם לתת להם וגו' לכה לא נאמר יאלא לרהם כמאן לתחיית המתים מן התורה : שאלו צדוקים את רג' מנין שהקב"ה מוחה מתים אמר להם מן התורה מן הנביאים ומן הכתובים ולא קבלו מכננו מן התורה כדכתיב (דברים לא) ויאמר ה' אל משה הנהך שוכב עם אבותיך וקם יודלמא קם העם הזה ונהה מן הנביאים כדתיב (ישעיה כו) יהיו כתיך ינבלתי יקומו יודלמא מתים

גרסינן און דרויף לערנן מיר אין דר נמרא רבי אבהו זאנט עס איז גרעסער דר טאג וואס עס רעגנט מער וויא דר טאג פון תחיית המתים דען תחיית המתים איז נאר פר די צדיקים און ניש פר די רשעים אבר דר רענן קומט פאר די צדיקים און פאר די רשעים ווייל תחיית המתים קומט נאר פאר דעם פרום קענטשן און דר צו וועלן זוכה זיין לעתיד לבא נאר די צדיקים אבר צו דיא רשעים וועט עס זיין פאר איין בראך און איין פאר דארבונג און איין טרויערקיט וויא אין פסוק שטייט פיל פון די וואס שלאפן אין דר ערד וועלן זיך אויף וואכן די צדיקים וועלן קומן צו דעם אייביגן לעבן און די רשעים וועלן זיין צו איין שאנד און איין לעסטערונג אויף שטייט אין פסוק אויף וועל פון אויף אויס קלייבן די וויידר שפענדיג און די וואס פעלשן אין מיר דען זייערע ווערים וועלן ניש שטארבן און זייער פייער וועט ניש פאר לאשן ווערן און דרויף לערנען מיר אין מסכת פתובות רבי אלעזר זאנט די עמי הארצים פון ישראל וואס ווייסן ניש פון תורה אין אלע מדות טובות וועלן ניש לעבעדיג ווערן צו תחיית המתים וויא עס שטייט די מתים וועלן ניש לעבעדיג ווערן און דיא וואס מאכין זיך שלאף פון דער תורה דיא וועלן ניש אויף שטיין מיר האבן אויף אזו גלערנט עס שטייט אין פסוק די מתים וועלן ניש לעבעדיג ווערן ווערן וועשטו וועלן מיין דאס קיין מת וועט ניש לעבעדיג ווערן דרום זאנט ווייידר דר פסוק דאס עס איז גזאנט אויף דיא לייט וואס מאכין זיך שלאף פון דער תורה די וועלן ניש אויף שטיין האט רבי יוחנן צו אים גזאנט עש איז נאט ניש ליב דאס דו זאלסט אזו זאגן אויף די עמי הארצים דען מיר דר קלערין דעם פסוק דאס עש איז גמינט דר וואס מאכט זיך שלאף און ניש זיך אייגער צו דיין פוכבים וכו' האט רבי אלעזר צו אים גזאנט רבי אויף קען עס פון איין אנדר פסוק בוויין דאס די עמי הארצים וועלן ניש לעבעדיג ווערן דען עס שטייט אין פסוק כי טל אורות מלך אמרין שם אויף זאגן מיר אין דער נמרא רבי חייא בר יוסף זאנט די צדיקים וועלן לעתיד לבא אויף שטיין פון זייער קבר מיט זייערע קליידער אין וואס זיי זייען באגראבן גווארן און דיא זאך איז אין קל וחומר פון איין ווייין דען איין ווייץ ליינט מען נאקעט אין דער ערד אזווא שפראצט זיא ארויס מיט פיל קליידער דאס איז אין זאגן און וואס זיא וואקסט דריין מכל שפן די צדיקים וואס זיערין באגראבן אין זייערע קליידער וועלן פלייט אויף שטיין מיט זייערע קליידער : על כן דרום דארפן מיר גלויבן דאס דיא זאך פון תחיית

המתים איז איינש פון דיא גרויסע נסים וואס שטייען אין דער תורה אין דאס די נשמות פון דיא צדיקים וועלן וויידר קומן אין זייער גוף און זייא וועלן עסין און טרינקן און וועלן קינד גווייין און דאס אלץ איז קעגן די נאטור פון וועלט זאכן און מען קען עס ניש בווייזן דורך דעם פאר שטאנד זייערע נאט וועט עס טאן וויא ער מוט אלע נסים און מיר דארפן דאס אן געבן צו גלויבן פון דער תורה אזווא וויא אין פסוק שטייט דאס דער מלאך האט גזאנט צו דניאל און דו זייא צו דיין סוף צום שטארבן און דו וועסט רען אין דיין קבר און וועסט אויף שטיין ווען דיין געד וועט זיין אין סוף פון דער צייט עס זאל זיין במהרה בימינו אמן :

וסא כל הכופר בתחיית המתים אימלך וואס לייקנט אין תחיית המתים אדר אין איין נס פון דיא נסים וואס שטייען אין דער תורה דער איז גלייך וויא ער לייקנט אין דער גאנצער תורה און האט ניש קיין חלק לעולם הבא וויא מיר לערנען אין פרק חלק דיא רבנים האבן גלערנט דאס זיינען דיא לייט וואס האבן קיין חלק ניש לעולם הבא דר וואס זאנט עס שטייט ניש אין דער תורה דאס תחיית המתים וועט זיין דרום האט ער ניש קיין חלק לעולם הבא אין תחיית המתים דען די מדות פון הקב"ה איז מדה פגגד מדה וויא מיר האבן אין אן הויב ספר גשריפן אויף זאגן מיר אין דר נמרא מיר האבן גלערנט רבי סימאי זאנט וואו שטייט תחיית המתים אין דער תורה דען עס שטייט אין פסוק דאס נאט זאנט אויף וועל מבינים זיין מיין פריש מיט אברהם יצחק ויעקב צוא געבן זייא ארץ ישראל און נאט האט עס דאך צו זייא ניש גיעבן זייערע קינדער נאר ווייל די אבות וועלן לעבעדיג ווערן וועט נאט צו זייא געבן ארץ ישראל דער פון לערנן מיר אפ דאס תחיית המתים שטייט אין דער תורה : שאלו צדוקים די מינים האבן גפרענט צוא רבן גמליאל וואו שטייט אין פסוק דאס נאט וועט די מתים לעבעדיג מאכן האט ער עס וויא אן גוויין פון דער תורה און פון נביאים און פון פתובים און וויא האבן די אן ווייזונג ניש אן גנומן פון דער תורה האט ער זייא גוויין דעם פסוק דאס נאט האט גזאנט צוא משה הנהך שוכב עם אבותיך וקם יודלמא קם העם הזה ונהה מן הנביאים כדתיב (ישעיה כו) יהיו כתיך ינבלתי יקומו יודלמא מתים וועט וויידר אויף שטיין האבן זייא צו אים גזאנט מאכט מינט דער פסוק אזו הנהך שוכב עם אבותיך דוא וועסט שטארבן מיט זייערע עלטערן וקם העם הזה און דאס פאלק ישראל וועט אויף שטיין צו דיין עבודת פוכבים איז פון נביאים האט ער זייא אן גוויין דעם פסוק די טיטע וועלן וויידר לעבעדיג ווערן :

גרסינן און דרויף לערנן מיר אין דר נמרא רבי אבהו זאנט עס איז גרעסער דר טאג וואס עס רעגנט מער וויא דר טאג פון תחיית המתים דען תחיית המתים איז נאר פר די צדיקים און ניש פר די רשעים אבר דר רענן קומט פאר די צדיקים און פאר די רשעים ווייל תחיית המתים קומט נאר פאר דעם פרום קענטשן און דר צו וועלן זוכה זיין לעתיד לבא נאר די צדיקים אבר צו דיא רשעים וועט עס זיין פאר איין בראך און איין פאר דארבונג און איין טרויערקיט וויא אין פסוק שטייט פיל פון די וואס שלאפן אין דר ערד וועלן זיך אויף וואכן די צדיקים וועלן קומן צו דעם אייביגן לעבן און די רשעים וועלן זיין צו איין שאנד און איין לעסטערונג אויף שטייט אין פסוק אויף וועל פון אויף אויס קלייבן די וויידר שפענדיג און די וואס פעלשן אין מיר דען זייערע ווערים וועלן ניש שטארבן און זייער פייער וועט ניש פאר לאשן ווערן און דרויף לערנען מיר אין מסכת פתובות רבי אלעזר זאנט די עמי הארצים פון ישראל וואס ווייסן ניש פון תורה אין אלע מדות טובות וועלן ניש לעבעדיג ווערן צו תחיית המתים וויא עס שטייט די מתים וועלן ניש לעבעדיג ווערן און דיא וואס מאכין זיך שלאף פון דער תורה דיא וועלן ניש אויף שטיין מיר האבן אויף אזו גלערנט עס שטייט אין פסוק די מתים וועלן ניש לעבעדיג ווערן ווערן וועשטו וועלן מיין דאס קיין מת וועט ניש לעבעדיג ווערן דרום זאנט ווייידר דר פסוק דאס עס איז גזאנט אויף דיא לייט וואס מאכין זיך שלאף פון דער תורה די וועלן ניש אויף שטיין האט רבי יוחנן צו אים גזאנט עש איז נאט ניש ליב דאס דו זאלסט אזו זאגן אויף די עמי הארצים דען מיר דר קלערין דעם פסוק דאס עש איז גמינט דר וואס מאכט זיך שלאף און ניש זיך אייגער צו דיין פוכבים וכו' האט רבי אלעזר צו אים גזאנט רבי אויף קען עס פון איין אנדר פסוק בוויין דאס די עמי הארצים וועלן ניש לעבעדיג ווערן דען עס שטייט אין פסוק כי טל אורות מלך אמרין שם אויף זאגן מיר אין דער נמרא רבי חייא בר יוסף זאנט די צדיקים וועלן לעתיד לבא אויף שטיין פון זייער קבר מיט זייערע קליידער אין וואס זיי זייען באגראבן גווארן און דיא זאך איז אין קל וחומר פון איין ווייין דען איין ווייץ ליינט מען נאקעט אין דער ערד אזווא שפראצט זיא ארויס מיט פיל קליידער דאס איז אין זאגן און וואס זיא וואקסט דריין מכל שפן די צדיקים וואס זיערין באגראבן אין זייערע קליידער וועלן פלייט אויף שטיין מיט זייערע קליידער : על כן דרום דארפן מיר גלויבן דאס דיא זאך פון תחיית

פרק ב נר ד כלל ב חלק ג

נפש יהודה פב

שכן יאמר ליה היביא קרית לן אי קאיכנא *במשנא בך ומפיכנא לעקמיכותך (פירוש פסוק לו המזרח)
 אמר ליה אם אתה עושה כן רופא אוכנ הקרא ושכר הרבה הטול * ואמרין עלה רבא רמי
 *כתיב (דברים לב) אני אמית ואחיה וכתיב כהצתי ואני ארכא דשרא אחיי כהיי אסויי כיבעי
 ליה אלא אמר הקב"ה כה שאני כמית אני כהיה *וכה שמחצתי אני ארפא * הנה אני אמית ואחיה
 יכול ימיתה באחד והיים בדרך שהעולם נודג תל כהצתי ואני ארפא יכה מכה ורפואה
 באחד אף מיתה והיים באחד * ככאן השוכה לאוכר אין תחיית המתים מן התורה * ר"ל רמי
 כתיב (ישעיה לז) אז ידלג כאיל פכה וכתיב (ישעיה לא) יבם עור ופכה הא כיצד עומדין במוכן
 ומתרגמין רב הסדא רמי כתיב (ישעיה כד) *וחפרה הלכנה וכושה ההכה וכתיב (שם ל) והיה אור
 העולם הבא לימות המשיח אלא שעבוד מלכות בלכד * לא קשיא הא בעהה ישראל הא בכהנה
 שכינה * עולא רמי כתיב (שם כה) *בלע המות לנצח וכתיב (שם סה) כי הנער בן טאה שנה ימות
 לך הא בישראל הא בעובדי כוכבים ומזלות ועובדי כוכבים ומזלות היים לימות הבשית אין דכתיב
 (שם סא) ועמדו זרים ורעו צאנכם * תניא רבי אוכר בנין להחיית המתים מן התורה שנאמר
 (שמות טו) אז ישיר משה ובני ישראל * אז שר לא נאמר אלא *ישיר ככאן להחיית המתים מן
 התורה * כיוצא בדבר אתה אוכר (יהושע ח) אז יבנה יהושע מוכח בנה לא נאמר אלא יבנה ככאן
 לתחיית המתים מן התורה א"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן בנין להחיית המתים מן התורה שנאמר
 (ישעיה כב) קול צופיך ינשא קול יהודו ירננו רננו לא נאמר אלא ירננו ככאן לתחיית המתים מן
 התורה * ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן בנין להחיית המתים מן התורה שנאמר
 שנאמר קול צופיך נשא קול יהודו * אמר ריב"ל כנין להחיית המתים מן התורה שנאמר
 (תהלים טו) אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך כלה יהללוך לא נאמר *אלא יהללוך ככאן לתחיית המתים
 מן התורה * אמר רב זוטרא בנין לתחיית המתים מן התורה שנאמר (דברים לב) יחי ראובן ואל
 ימות * יחי ראובן בעולם הזה ואל ימות לעולם הבא * רב אשי אמר מהכא (דניאל יב) ורבים מישיני
 אדמת עפר יקיצו * רבינא אמר מהכא (שם) *ואתה לך לקץ והנחוח ותעמוד לגורלך לקץ הימין אמר
 רב טוביה אמר רב אושעיא כ"ד (משלי ל) *שאלו ושאלו ועוצר רהם וכי מה ענין שאלו אצל עוצר רהם
 כהנין לחיות ועמו לפניו כהנין כהנין כהנין * שאלו ועוצר רהם לך לא כהנין מיס קבר לא כהנין ממסין ועוצר רהם כהנין

ותיין חסון שהיו ככר לא כלם שחזרין ותיין :
 אמר ליה מינאה חייביא קרית ל' וכו' כל
 לתנחו : במשנא נועט אני כהנין לפקמימיהך
 מן : כתיב אני אמית ואחיה דכמעט כשס
 כלני ממית לת כלדס כך לני מחיית כמת
 נבל מוס עומד ותי נבל מוס וכתיב מהלמי
 ולני אלפל ככסחול מתיח מרסל לת כמת
 ועומד כלם : והדר כה שבחצתי שלחה כן
 מתרסל עומדין נמומן ומתכסין : מיהה באחד
 ותיים באחד וכתי קלמר חני ממית אלס זי
 ומתס אלס לחר כדך שטעלס עוב טוב טוב מת
 זוכ נולד : כה כחך ורעוי באחד כלני כסוס
 חלל נמיס מתן : כס עור ופסח כתיין כס
 מוני ומתי' לו ידלג כליל פת דמכמע שמהרסין
 חלל עומדין נמומן וחלל' מהרסין : וחמה
 הלכנה וכושה ההכה דמכמע טיהל לויס כהה
 ומתי' וכה לור כלננה כלור כחמס : ככאן
 לימות המשיח ככילל כפענוד ויהי חר
 כלננה כלור כחמס ולתמיד לכל ומתס כלננה
 וכו' כחמס כחמס מרוב נגס כל לויס : ולשמואל
 דאמר כדוכחח לחייתס : אין בין עורס היה
 וכו' חיי' ולוי' לעולם ככא חלל כלן כחמס
 כתיב ומתס מוני ככניס כלן כמתס לויקיס
 ויהי עני' : בלע המות לנצח ולתמיד לנח
 מהלך כתיין טוב לנין מתי' ומתי' כי כהנין
 כלומר ככמות אלס לעתיד ומתן כן ככה
 יהאבו עני' חל' מת כי כהנין כן מהל' כתי' ימות
 חלמס מתי' : ישיר כממע לעתיד : נשאו
 ק' לחור : היינו קול חל' חל' כמכניס וחל'ין
 ככחמס : אלא יהללוך כתיב : ל' חל' כחמס
 יכללו ויחיו : ואתה לך לקץ ותחונ ותעמוד
 וכו' : כתיב : וישמח ועמוד לחמס מן לך
 כחמס כהול קל' ועור לא יכפע מנעילות וכן

דאם איז גזאנט אין דר כהנה פון ישראל און דאס וואס עס שטייט דא
 זון אונ די לכנה וועלן פר שעפט ווערן דאס איז גזאנט און דר כהנה פון
 דר שכינה פון דעם גלאנג פון דר שכינה עולא האט ווירד אנאנדר גפרענט
 אין איין פסק שטייט דער מויט וועט אויף דערן ביו אייביג און אין איין
 פסק שטייט ווען איינער וועט צו הונדערט יאר שטארבן וועט מען זאגן
 ער איז יונג גשטארבן נוא ערן מיר דאך דאס מען וועט יא שטארבן
 נייערט עס איז און גימינט די ישראל וועלן אייביג לעבן אבר די עובדי
 פוכבים ופולות וועלן שטארבן אבר וייא וועלן דאך לאנג לעבן פרעגט
 די נכרא וועלן דען די עובדי פוכבים ומזלות לעבן ווען משיח וועט קומען
 זאגט די נכרא יוא עס וועלן איכר בלייבן לייט וואס וועלן ארבעטן צו דיא
 מאמינים און וויא אין פסק שטייט עס וועלן אויף שמיין פרעכדע פעלכר
 און וועלן פאשן אייערע שאף : הניא מיר האבן גילערעט רבי זאגט וואו
 שטייט תחיית המתים אין דר תורה דען עס שטייט אין פסקו אז ישיר משה
 ובני ישראל שטייט ניש שר דאס איז מיינטש ער האט גיוונגען נאר ישיר
 דאט איז מיינטש ער וועט זינגן דאס איז גימינט לעתיד לבא וועט משה
 זינגען מיט כל ישראל נוא זעהן מיר דאס זייא וועלן לעבעדיג ווערן און
 אזו איין גלייכענט שטייט אין פסקו בייא יהושע אז יבנה יהושע משה
 שטייט ניש כנה ער האט גבויעט נייערט יבנה דאס ער וועט בויען דאס
 איז גימינט ער וועט בויען איין מינח לעתיד לבא בשעת תחיית המתים
 רבי הניא בר אבא זאגט פון וועגן רבי יוחנן וואו שטייט תחיית המתים
 אין דר תורה דען עס שטייט אין פסקו דאס קול פון דייע נביאים וועלן
 אויף הויפן איין קול און וועלן צוזאמן זינגען שטייט ניש וי האבן גיוונגן
 נייערט זייא וועלן זינגען דאס איז גימינט בשעת תחיית המתים * אויך
 זאגט רבי חייא בר אבא פון וועגן רבי יוחנן לעתיד לבא וועלן איע
 נביאים צוא זאמען שירה זאגן וויא אין פסקו שטייט דאס קול פון דייע
 נביאים וועלן אויף הויפן איין קול און וועלן זינגען שירה צוא זאגן * רבי
 יהושע פן לוי זאגט וואו שטייט תחיית המתים אין דר תורה דען עס
 שטייט אין פסקו וואל צוא דיא וואס זיצן אין דין דיו דיא וועלן דוך
 לויבן ביו אייביג שטייט ניש וויא האבן דך גילויבט נייערט זיי וועלן
 לויבן בשעת תחיית המתים * כר זוטרא זאגט אויך לערן תחיית המתים
 אפ פון דעם פסקו יחי ראובן ואל ימות ראובן וועט לעבן בעולם היה און
 וועט ניש שטארבן לעולם הבא ווען תחיית המתים וועט זיין רב אשי
 זאגט איך לערן עס אפ פון דעם פסקו פון דניאל און מיל וואס צלאבן אין

אונן רשעים ווען איך וועל אויף שמיין וועל איך דיר איין קלאפ געבן מיט
 מיין פוס און וועל דיר דין הארב אפ שלאגן דען גביהא האט גהאט איין
 הארב האט ער צו אים גזאנט ווען דו וועסט און טאן וועסטו ווערן גרופן
 איין דאקטער איין מייסטער און פיל שר וועסטו געבן דער פאר איך זאגן
 מיר אין דר נכרא רבא האט גפרענט עס שטייט אין פסקו איך מייט דעם
 מענטש און מאך אים לעכדיג איך פאר וואונדע און הייל איך קשה ווען
 גאט קען לעבעדיג מאכן קען ער פשיטא היילן וואונדן אזוי האט דער
 פסקו עס ניש גראפט צוא שרייבן נייערט עס איז אזוי גפינט דאס גאט
 זאגט די וועלכע איך מייט מאך איך לעבעדיג אזוי וויא איך פר וואונדע
 און הייל די וואונדן * מיר האבן אויך אזו גלערנט עס שטייט אין פסקו
 איך מייט און מאך ווירד לעבעדיג וועסטו וועלן מיינן דאס איינעם מייט
 גאט און דר אנדערער ווערט גבארן דרום זאגט ווייטער דער פסקו איך
 פר וואונדע און הייל צו זיין דאס אזו וואל וויא דער פארוואנדערטער
 ווערט גהיילט אזו אויך דער גשטארבענער מענטש וועט ווירד לעבעדיג
 ווערן * פון דאן איז איין ענטפער צוא דיא לייט וואס זאגן עס שטייט ניש
 אין דר תורה דאס די מתים וועלן לעבעדיג ווערן ריש לקיש האט ווירדער
 אנדער גפרענט איין מאל שטייט אין פסקו דעקסט מאל וועט שפרענגען
 דער הונקנדיגער וויא איין אינד דאס ער וועט גהיילט ווערן * און אין
 איין פסקו שטייט עס וועט זיין צווישן זייא בלינדע און הונקנדיגע נייערט
 עס איז און גימינט פריער וועלן זייא אויף שמיין בלינדע און הונקנדיגע
 וויא זייא זינגן גשטארבן און דר נאך וועלן זייא גהיילט ווערן * רב חסדא
 האט ווירדער אנאנדער גפרענט אין איין פסקו שטייט די לכנה וועט פאר
 שעפט ווערן און דיא זון וועט זיין צו שאנדע דאס זייא וועלן ניש שיינען
 און אין פסקו שטייט דאס דיא ליכט פון דער לכנה וועט שיינען
 וויא דיא ליכט פון דער זון און דיא ליכט פון דער זון וועט זיין זיבן מאל
 אזו מיר זייא דיא ליכט פון דיא זיבן טעג זעהן מיר דאס זייא וועלן זייער
 שיינן נייערט דער תירוץ דער פון איז אזו אין דער צייט פון משיח וועט
 דאס ליכט גאנץ גרויס זיין אבר לעולם הבא וועלן דיא ליכט פון דער זון
 און פון דר לכנה פאר שעכט ווערן פאר די גרויסע ליכט וואס די צדיקים
 וועלן זיין * און נאך שמיאל נאך וואס ער זאגט עס איז קיין חילוק ניש
 צווישן הונקנדיגע צייט און צווישן דיא טעג פון משיח נייערט דאס מיר
 וועלן זיין צרות ניש האבן פון די עובדי פוכבים ופולות איז דער תירוץ
 פון דעם פסקו אזו דאס וואס עס שטייט דיא זון וועט גרויס ליכט האבן

פרק ב נר ד כלל ב חלק ג

לומר לך מה רחם ומציא אף שאול מכנים ומוציא : והלא דברים קל וחומר ומה רחם שמכניסין בו בחשאי מוציאין ממנו בכקולי קולות שאול ישמכניסין בו בקולי קולות אינו דין שמוציאין ממנו בקולי קולות : מכאן תשובה לאומר אין תחיית המתים מן התורה : תנא דבי אליהו כל הצדיקים ישעתיד הקב"ה להחיות שוב אין חוזרין לעפרן שנאמר (ישעיהו) והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קרוש יאמר לו : מה קרוש לעולם קיים אף הם לעולם קיימים : ואם תאמר אלאף שנים שמחדש הקב"ה את עולמו דכתיב (שם ב) ונשגב ה' לברו ביום ההוא מה הן עושין הקב"ה עושה להם כנפים ושטין בלב ים שנאמר (הילים מו) על כן ילא נירא בהמיר ארץ וגו' ושמה תאמר יש להם צער תל' (ישעיהו מ) יוקוי ה' יחליפו כח : הא לטדנו תחיית המתים מן התורה בכמה פנים : מכאן שחייב אדם להאמין בדבר זה שכלל כל הנסים כולם והכושר בו ככופר בכל התורה והאמין בו ונודע כשורה ומצפה לישועה ומחכה לתחיית המתים יזכה לראותו ועליו נאמר (וינאל יב) אשרי המחכה ויגיע וגו' :

הכלל השלישי

בפלפול החכמה ונחלק לשלשה חלקים : החלק הראשון ביראה : החלק השני באהבה : החלק השלישי בזמן הראוי :

חלק ראשון ביראה : ויש בו שלשה פרקים :

רסב פרק ראשון

אחרי שיהא מורגלה האדם בלימוד התורה בהיות הקוקה כלבו יראת שמים ואהבהו יוביצאו מרתחת ימי נעוריו מגיעו הזמן ליכנס בפלפול החכמה כדי שיגיע למעלה עליונה שהתורה והחכמה בענין זה הם שני דברים : האחד המצות והדינים : והשני החכמות העיוניות : ע"כ צריך להקדים זה לזה בזמן וכן מצינו לרבותינו שהכדילו זה מזה בפרק כמה מדליקין דף ל"א כדגרסין התם אמר רבי שמעון בן לקיש מ"ד (ישעיהו יג) והיה אמונת עתיד חוסן ישועות חכמת ודעת וגו' : אמונת זה יסדר זרעים : עתיד זה סדר מועד : חוסן זה סדר נשים : ישועות זה סדר נזיקין : חכמת זה סדר קדשים : ודעת זה סדר מטרות : ואפ"ה יראת ה' היא אוצרו : רכא אמר בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו כלום נשאת ונתת באמונה יקבעת עתים לתורה עסקת יבפריה ורכיה צפית לישועה פלפלת בחכמה הבנת דבר מתוך דבר : ואפ"ה אי איכא יראת ה' אין אי לא לא : משל לאדם שאמר שלוחו העלה לי חטים לעליה הלך והעלה לו : אמר

אך לא כנסת מים וכו' מה ענין שאול וכו' להם כספתי בני אסדי : מכבים כו"ס ומזיל הולך אף שאול מכניס ומזיל לתמים הממים : בקולי קולות שחכסם ופקק תבנלי לים : ששכנים לנה בקולי קולות ככתי גדול קורין אל סתם אינו דין שמוציאין אותו בקולי קולות שאלת : יפקע כשטר גדול : שעתיד הקב"ה להחיות לימות המשיח לאחר שימיו טוב אין חוזרין לעפרן כין לימות המשיח כין לעולם ככל אלא ככס מפקים עליהם עד שיזנו ויחזו לעמיד לנה : כה קרוש הקב"ה שנאמר כי קרוש אזי ה' אלתיים אף אלה קרושים סתיו קיימים לעולם ועד : באותן אלה שנים שעתיד הקב"ה להחדש את עולמו ויחיים עולם זה חכך חכס איתן איתן דיקום סיבן כס הוליל ואינוקדקין חלף : לא נירא בהמיר ארץ כשמתליף הקב"ה את הארץ לא נירא לפי שאלו נלכ ימים : וקוי ה' יחליפו כח שיהא לנס כחלום ולעוסקני זמר : וביצאו מרתחת ימי נעוריהו כשגבי לטי וקנה או אין הילך כס מתגבר פניו כמו נעוריהו כי נתקצר בו מיתוס פחות הילך כס מתעטע ממנו כחלם כחלום ע"כ צריך לשום לנו בענין זה : סדר זרעים של אמונת האדם שומכין מסיבין מעשיותיו כחלו עתידו סדר מועד שכל לעת הקבועה לו חוסן לטון יושבין וע"י חכס טלדו יורכסין סדר נזיקין מוסטין ומזיזין לטוב מסיבין ומחסיבין ממנו חכמת זה סדר קדשים צריך חכמה למי ששכס ללמוד דיניהם שלא לשנות דעת עדיף מחכמה שצריך דעת לשבור כספיה : היא אוצרו הוא עיקר המאסו כענינו ללחור ולטעות פגולס לזכרון : קבעת עתים לפי שאלס צריך להחסיב צדק לכן שאלס אין דין חלף אין מוכי סולד כל קבוע עתים לחורכ דבר קבוע שלא יחסי כל יום צדק לכן וטולין ראשון צדק לכן דלי היו שולין עסקת כספים סיה מביא לא סיה לי דעת ללמוד ודעת סיה לך דעת ליכא ליתן יס לך דעת ללמוד : בפריה ורכיה סינו חוסן

דר ערד וועלן זיך אויף וואכן רבינא זאגט איך לערן עס אפ פון דעם פסוק אין דניאל גיית דו דניאל צו דיין סוף און דו וועסט רוען און וועסט אויף שטיין ווען דיין גורל וועט זיין אין סוף פון דיא מען : תנא דבי אליהו מען האט גלערנט אין דער ישיבה פון אליהו אלע צדיקים וואס וועלן לעתיד לבא לעבעדיג ווערן וועלן זיי שוין מער גיט ווערן קיין ערד ווי אין פסוק שטייט עס וועט זיין אלע וואס וועלן איבר בלייבן אין ציון און ירושלים וועט מען זיין זאגן זיין זיינען הייליג דאס איז גמיינט און וויא דער הייליגער גאט לעבט אייביג אז וועלן זיין אויף אייביג לעבן און אויב דו וועסט וועלן זאגן אין דיא טוויזונט יאר וואס גאט וועט די וועלט בנייען וויא אין פסוק שטייט גאט וועט זיין אליין גשטארקט אין דעם דאזיגן טאג דען קיין וועלט וועט גיט זיין און איין טאג פון גאט איז טוויזנט יאר וואס וועלן דענשט מאל דיא צדיקים מאן וועט זיין גאט מאכן פליגלן און זיין וועלן שוועבן אין מיטן ים און וויא אין פסוק שטייט דרום וועל איך מיך גיט פארקמן ווען די וועלט וועט זיך פאר בייטן וועסטו וועלן מיינען זיין וועלן צער דער פון האבן דרום שטייט ווייטער אין פסוק דיא וואס האפן צו גאט דיא וועלין פאניגען זייער פח : דער פון לערנען מיר אפ דאס תחיית המתים שטייט אין דר תורה אין פיל ערטר און דער פון לערנען מיר אפ דאס דער מענטש מוז גלויבן אין דער זאך וואס דאס איז דר כלל פון אלע נסים און ווער עס לייקיגט אין דעם איז גלויב וויא ער לייקיגט אין דער גאנצער תורה און ווער עס גלויבט דרינגן און פירט זיך אין גלויבן ווען און האפט צו דר הילף פון גאט און האפט צו תחיית המתים דר וועט זוכה זיין דאס צו זעהן און גאט אים איז גאנצט דער פסוק וואו דעם וואס האפט און וועט קענען זיין דער זאך ווען זיין בפרדה בימינו אמן :

צווייא ערלייא ענינים דאס אייניש איז מען זאל לערנען די מצות און דינים און דאס אנדרע איז דאס מען זאל לערנען דיא טיפע חכמות און מען זאל טראכטן אין זיין מיט דעם פאר שטאנד : דרום מוז ער איינש פריער לערנען אין דער צייט פאר דעם אנדרן און אזא גפינן מיר צוא אנזרע דבנים דאס זיין האבן פון אנדרע גשיר איינס פון דעם אנדרן וויא מיר לערנן אין פרק כמה מדליקין רבי שמעון בן לקיש זאגט וואס מיינט דער פסוק והיה אמונת עתיד חוסן ישועות חכמת ודעת אזא שטייען זעקס ווערטרער קעגן דיא זעקס חלקים פון משניות : דען אסנת איז גמיינט סדר זרעים וואס דרינען שטייען אויך אלע מצות וואס מען מוז דער פון געבן דעם עני איז דעם פנה און דעם לוי און דאס מוז מען גלויבן איטלעכן אידען דאס ער טוט וויא מען דארף דריבער דייסט דער סדר אמונה : עתיד דיינע צייטן איז גמיינט סדר מועד וואס דרינען שטייט אלע דינים פון שבת און יום טוב דאס מען מוז אלץ טאן אין זיין רעכטע צייט : חוסן שטארקייט איז גמיינט סדר נשים ווייל דיא ווייב גיט צוא דעם מאן שטארקייט : ישועת הילף איז גמיינט סדר נזיקין וואס דרינען שטייט מען זאל דעם אנדרען גיט שאדין טאן און מען מוז אים העלפן : חכמה קלוגקייט איז גמיינט סדר קדשים דען אין קדשים האט יעדער גיוויזען זיין שארפין שכל' וועט און וויסן איז סדר מטרות וואס דרינען שטייען אלע דינים פון מטרות וואס יעדער דארף דאס וויסן און פון דעקט וועגן איז די פארקט פאר גאט דר בעסטער אוצר פאר דעם מענטשן דען אן יראת שמים איז זיין תורה גאר נישט ווערט רכא זאגט אין דר צייט וואס מען בריינגט דעם מענטשן אויף יענעם עולם צום משפט פריענט מען אים האכטו גיהאנדילט באמונה האכטו דיר געזעט צייטן צוא לערנן תורה : האכטו עוסק גיווען בפריה ורביה : האכטו גראפט צו דער הילף פון גאט : האכטו זיך מפלפל גווען אין דער חכמה פון דער תורה האכטו דר קלערט איין זאך פון דר אנדרר : און אפילו ווען ער האט דיא אלע זאכן גטאן ווען ער האט דער בייא יראת שמים איז גוט און ווען גיט איז אלץ גיט ווערט : עס איז איין משל צו איין מענטשן וואס ער האט גזאגט צו זיין שלית בריינג מיר ארויף וויין אויף דעם בוידם איז דר שלית גנאנגן און האט ארויף גבראכט האט דר בעל הבית אים גפרענט האסטו

האסטו

פרק א נר ד כלל ג חלק א

בלבו היראה ושיכנם אחר כך בכל הכמה ולא ישנה בה אבל תועיל לו לעלות להשנה עליונה :

רסג פרק שני

יש לו לאדם ללמוד מיראת שמים בקיו כמורא ב'ו ולומר בלבו השתא ומה כמורא בשר דם שאף על פי שיעבור על אזהרתו אולי יוכל להעלים הדבר ממנו ואפי' שיתגלה הדבר אולי לא יוכל להענישו עליו או ירחיק הזמן וישכחנו מלבו ואע"פ כן אדם מתירא ומפחד תמיד מה יש לו לעשות כמורא שמים שאין נסתר ממנו ואין שכחה לפניו והיכולת קיים עדי עד' ואם יאריך אפו לאדם בעה"ז יגבה ככנו לעה"ב אי לו ולמולו על חוב זה למי שיותר ממתנים אצלו' ואם לא חזר בתשובה אוי לה לאותה בושח אוי לה לאותה כלימה' וכל זה איננו שוה בעיני בני אדם ההולכים בחושך שאינם משגיחים בכל זה' וגדול בעיניהם מורא ב'ו כמורא שמים בכפלי כפלים כמו שמצינו לריב"ז בצוותו לתלמידיו שביקש מהם שיהא שוה הדבר לפניהם' כדגרסינן בכרכות פרק תפלת השחר דף כ"ב תנו רבנן כשחלה ריב"ז נכנסו תלמידיו לכקרו וכו' אמרו לו רבינו ברכנו' אבד להם יהי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא ב'ו אמרו לו רבינו יעד כאן' אמר להם ילואי תדעו כשאדם עובר עברה בסתר אומר שלא יראני אדם' ויראת השם היא ברשות האדם להגדיל בה והיא יסוד גדול לכל טובה' כדגרסינן בפרק אין עומדין דף ל"ג א"ר

עוד כאן נתייחס לומר ולא יומר מורא בשר דם : ולואי שיבא כמורא בשר דם שזו תחלו מעמירות הרבה שאדם עובר פניהם בסתר מורא הכניות וידוע שהכל הוא גלוי להקב"ה וחלו מניש כגן : הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים כל כחה על האדם ביד הקב"ה הוא כגון ארוך קצר עני עשיר חסד שופע לכן שמור אלנו זריק ורבע אלונו כל על ידי שמים את זו מסר בידו של אדם ונתן לפניו שני דרכים והוא יבחר לו יראת שמים : כי אם ליראה מוטט כוח ומשני לין לגבו מהם כוח יראה דבר מיעט על כן אחר לישראל בלשון כי אם ליראה : הכל צפוי לפני הקב"ה דגלו לו מי שיהיה זריק או רשע מכל מקום הכחות ביד אדם והוא לאדם יודיעם הקב"ה חסדיו או יתרון כמה שיהיה רשע או זריק אם כוח זריק היה יודיעם ככל מיני שאלה זריק : ערום ביראה לפניהם ככל מיני צימה ליראה גורלו :

חנינא יחבל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר (דברים י) ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך' כי אם ליראה וגו' אמר יראה מלתא זוטרתה היא אין לנבי משה רבינו מלתא זוטרתה היא' כמשל לאדם שמבקשין ממנו כלי גדול ויש לו דומה עליו ככלי קטן' קטן הוא לו ומה עליו ככלי גדול' נמצא שברשות האדם ללכת בדרך היראה' ועל זה אמרו בפרקי' מאבות יחבל צפוי והרשות נתונה וכו' ואמר הכתוב (סל) ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת המות ואת הרע ואת הטוב על כן כל בן דעת יוסף ביראה ככל יום ותהיה תמיד נגד עיניו ויערים כל מיני ערמה להומף ביראת בוראו כדגרסינן במסכת ברכות פרק היה קורא דף מ"ו מרגלא בפומיה דאביי לעולם יהא אדם יערום ביראה ובענוה ובענה רך ומשיב חמה ומדבר שלום עם אהיו ועם קרוביו ועם כל אדם ואפילו עם נכרי בשוק כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה' הא למדנו שהיראה היא יסוד כל מדות טובות :

פאר איין מענטשן האט ער צוא זיין גאנגט ווער וואלט גיגענן עס זאל האמשע אזו זיין' דען ווען דר מענטש טוט איין עבירה אין פר בארגנט זאגט ער אלץ קיין מענטש זאל מיה ניש זעהן היט ער זיך נאר פון מענטשן און ניש פון גאט וואס זעהט אלץ ויראת השם און גאטס פארבטיקייט האט דר מענטש אין זיין רשות דאס ער קען זיך דרינגן גוויינן ווי פיל ער וויל' און דאס איז דער גיונד פון אלע גוטע זאכן ווויא מיר לערנען אין פרק אין עומדין' רבי חנינא זאגט אלע זאכן זיינן אין דר האנט פון גאט נאר יראת שמים איז בייא דעם מענטשן צוא זיין פרום ארער ניש' וויא אין פסוק שטייט גאט בעט פון דיר ישראל נאר דוא זאלסט מורא דאבן פאר אים' פרענט דיא גמרא איז דען יראת שמים איין קליינע זאך וואס דער פסוק זאגט גאט בעט נאר יראת שמים ענטפרט די גמרא זיא בייא משה איז עס גווען איין קליינע זאך' עס איז איין משל ווען מען בעט פון איין מענטשן איין גרויסע פלי און ער האט זיא איז זיא אים גלייך וויא איין קליינע פלי' אבד ווען מען בעט פון אים איין קליינע פלי און ער האט זיא גיט איז עס אים אזו שווער גלייך וויא מען בעט פון אים איין גרויסע פלי אזוא איז אויך יראת שמים ביי משה איז גרעכניט פאר אקליינע זאך' וואס ווערט גיפונען דאס דער מענטש האט אין זיין רשות צוא זיין אין דעם ווען פון יראה' און דרוף האבין דיא חכמים זאגט אין פרקי אבות אלץ איז אנטפלעקט פר גאט און דר מענטש האט אין זיין רשות צו גיין ענטפר אין גוטן וועג אדר אין שלעכטן וועג' אויך זאגט דר פסוק זע איך האב היינט פר דיר גגעבן דאס לעבן און דאס גוטש און דעם טויט און דאס שלעכטס אבד איך גיב דיר איין עצה דוא זאלסט אויס דער וויילין אין דעם לעבן דרום זאל אימליכר פר שטאנדיג מענטש מערין אין גאטש פארקט אלע טאג און גאטש פארקט זאל זיין תמיד קענן זיינע אויגן און ער זאל קליינן און קלערן אלערלייא קלוגדייט צוא מערין אין גאטש פארבטיקייט וויא מיר לערנן אין מסכת ברכות עס איז גוויינט גווען אין דעם טויל' פון אביי דאס ער פלעגט צוא זאגן אייביג זאל דער מענטש קלוג זיין אין גאטש פארקט און אין ענוה און זאל מיט ווייכע רייד אימליכן ענטפערן און ער זאל זיין צארן איין האלטן און זאל מיט שלום ריידן מיט זיינע ברירד און מיט זיינע קרובים און מיט אלע מענטשן און אפילו מיט איין פותר וואס גייט אויף דר גאט ברי ער זאל גליבט זיין אין הימל און גלושטיג אויף דר ערד בייא דיא לייט דער פון לערנן מיר אפ דאס גאטש פארבטיקייט איז דר גוונד פון אלע גוטע מדות :

עולם הבא אויך ניש האבן אזו וועט איר האבן צווייא ערלייא גיהנם דרום דארף דר מענטש זיך בפעמטין אין הארצן דיא פארקט פון גאט און דער נאף זאל ער אריין גיין אין אלע חכמות וועט ער זיך שוין ניש טועה זיין דריקען נייערט עס וועט אים העלפן דאס ער וועט קענען דער גרייכן פיל הויכע שיערע חכמות :

רסג יש לו לאדם ללמוד יראת שמים איין מענטש דארף זיך אפ לערנן מורא צו האבן פאר גאט מיט איין קל חומר וויא מען האט מורא פאר איין מענטש און ער זאל זיך מראכטן אין הארצן ווען איין מלך בשר דם זאל אים עפעס בפעלן דאס האמשע ווען ער וועט עובר זיין אויף זיין בפעל קען דאך זיין דאס ער זאל זיין פאר ברעכין פאר הויל' און ווען אפילו דער מלך וועט די זאך גוואר ווערן קען ער זיך ארויס מאכין פון שטראף דען ער וועט אוועק לויפן אין איין אנדער מדינה' אדר עס וועט לאנג גווערין וועט דער מלך עס פאר געסין און פון דעסט וועגן האט דער מענטש מורא און שרעקט זיך שטענדיג דאס צו מאן וואש עס איז פאר באטן' וויא דארף שוין דער מענטש טאן פון וועגן דער מורא פון גאט וואס עס איז קיין זאך ניש פאר בארגין פאר אים און עס ווערט ניש פאר געסן פאר אים און זיין מאכט גיווערט ביי אייביג און אייביג' און ווען שוין דאס גאט דער ליינגערט זיין צארן צו איין מענטשן בעולם הזה וועט ער דאך פון אים גצאלט געמען בעולם הבא' וויא צו אים און וויא צו זיין מול אויף זיין חוב ווען מען ווארט אים לאנג און ווען ער טוט קיין השוכה ניש וויי איז צו אזו איין בושח און צו אזו איין שאנד וואס ער וועט האבן לעולם הבא' און פון דעסט וועגן איז דאס אלץ נאר נישט אין די אויגען פון מענטשן וואס גייען אין דר פינסטערנעש דאס זייא קוקן ניש אין די אלע זאכן און עס איז גרעשד אין זייערע אויגן דיא מורא פון איין מענטשן מער וויא די מורא פון גאט פיל טאפיל מער וויא מיר גפינען דאס רבי יוחנן בן זכאי ווען ער האט צוואה גלאזט צו זיינע תלמידים האט ער פון זייא גבעטן עס זאל בייא זייא גלייך זיין דיא מורא פון גאט מיט דר מורא פון איין מענטשן וויא מיר לערנן אין דר גמרא פון ברכות די רבנים האבן גלערנט וויא רבי יוחנן בן זכאי איז קראנק גווארן זיינע תלמידים אים גנאנגן מבקר חולה זיין האבן זייא צו אים גזאגט רבי בענטש אונז האט ער צוא זייא גזאגט עס זאל זיין דר ווילן פון גאט דאס איר וואלט פאר גאט מורא האבן אזו וויא פאר איין מענטשן' האבן זייא צו אים גזאגט רבי זאלן מיר דען פאר גאט ניש מער מורא האבן וויא

פרק ג נר ד כלל ג הלך א

רסד פרק שלישי

נפש יהודה פ'ד

אלא בשביל זה סיבה זו: אלא לצוות לזה לכוון כולם רעים וחכמים לו ולעשות דעות ולאסוב לו: לוקחין כפינים גדולה כמתון מן מלך יבחרו אש"ס בלא כיה ואל חסד ולא כיה רלוו לכוון כהן גדול: ויהא מורא שמים עליכם דלא און זו ואלת חסד ניהלי יתחזק ואל חסד לו הוא רשע ואל כן יבא לו כקבלים שכרו כמה שנתנו בטובת כזה כיון שגבולם להשעים ואל הוא עובדיו על מנת לקבל פיס ע"כ אמר כיון כעבדים המצטנן בלא על מנת לקבל פיס בעולם הזה אלא לעולם הבא ואין זה אלא אם יהיה מורא שמים עליכם דלא לא יתחזקו ויהיו נעדר המדוקים שצרכים לעולם: **ואל** יעשה מעט מעט לומר שלא יהא מורא כשצרכי בעבור מתי: ומן המלכות יבא לשבעיות אחר שמהם סמור כפוסק יבא ליכנס לבעיות לתקן אחר כל יסודות טעם וענינו ואלת"ל יבא לכתוב בעניני הקבלה סאמית

כל כי שחקקה בלבו יראת שמים שכרו גדול ובמדה כנגד מדה מתייראין ממנו בני אדם ונשמעין דבריו ועולה לגדולה: כדגרוסינן בפרק קמא דברכות דף ו' אמר רבי חלבו אמר רב הונא כל אדם שיש בו יראת שמים סוף דבריו נשמעין שנאמר (קהלת יב) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם: מאי כי זה כל האדם אמר רבי אלעזר כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה: רבי אבא בר כהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו: רשב"י אומר כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה: וזמ בזכות היראה מאריך ימים כדגרוסינן בפרק קמא דיומא דף ט' אמר רבי יונתן ס"ד (משלי י) יראת ה' תוסף ימים ושנות רשעים תקצורנה: יראת ה' תוסף ימים זה מקדש ראשון שעמד ת"י שנים ולא שמשו בו אלא י"ח כהנים גדולים ושנות רשעים תקצורנה זה מקדש שני שעמד ת"כ שנים ושמשו בו יותר משי כהנים גדולים: צא מהם מ' שנה שמשו שמעון הצדיק וב' שנה שמשו יוחנן כהן גדול ועשר שנים שמשו יוחנן בן גרבאי כ"ג וי"א שנה שמשו אלעזר בן הרסום מכאן ואילך חשוב שכל אחד ואחד לא הוציא שנתו וכל כך למה לפי שהיו לוקחין אותן בדמים דאמר רב אשי תרקבא דרינרי עיילא ליה מרתא בת בייתוס לינאי מלכא עד דאוקמיה ליהושע בן גמלא ככהני רברבי: ואע"פ ששכר היראה הוא גדול אל ישים כוונתו בה על מנת לקבל שכר: כדגרוסינן בפ"ק דאבות אנטיגנוס איש סוכו קבל משמעון הצדיק הוא היה אוכר אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא הוה כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס אלא על פי שהשכר הוא גדול אל ישים כוונתו בו אלא יהא כל עבודתו מיראת השם ומאהבתו: ולבסוף השכר הגדול הוא לעתיד לבוא:

הלך שני

באהבה ויש בו שני פרקים:

רבה פרק ראשון אדם שחשקה נפשו באשה אחת ישים גופו ונפשו ומאורו בסכנה כדי להשיג את שאהבה נפשו: ואל יעשה מעט מזער מזה אם לא אהב אותה בשביל שיאמרו לו שישגי כבוד או עושר כעבודה כמו כן אם האדם שקוד בלימוד באהבה יעזוב בעדו כל העדונים וההנאות שבעולם וירבק בלימוד עד שיציר בלבו המושכלות ומן הראשונות יבוא לשניות ומן השניות ללמודיות ומן הלמודיות יבוא למבעיות ומן המבעיות לאלהיות מדרגה אחר מדרגה עד שיעלה כמולם כפי גדול השגתו: וכל זה יבא לו כפי ההשק אשר יחשוק כחכמות אבל אם ילמוד כדי להשיג בעבורו עושר או כבוד כיון שאין כוונתו להשיג כלל לא יצליח בדבר: וכל שכן אם יראה בדרך אחר כבוד או עושר מוזמן יותר ממה שהוא רואה בלימוד שיעזובנו מיד על כן אמרה תורה למוד מאהבה: כדגרוסינן בגדרים

אנן האמטשע דאם דער שוכר פון יראת און גרויט זאל דער קאך דער מענטש זיין פונגה גיט האבן פון וועגן דעם שוכר. וויא מיר לערנן אין פרקי אבות אנטיגנוס איש סוכו דאמ' זיין לערנן מקבל גווען פון שמעון הצדיק עד האט און גזאנט איר זאלט' גיט זיין און וויא ריקגעכט וואש דיין זייער האבן פון וועגן צו נעמן שוכר זייערט איר זאלט' זיין און וויא די קנעכט וואש דינען זייער האבן גיט פון וועגן שוכר וועט זיין נאכט פארקט אויף אייך דס קומט צו לערנן אונד דאש האמטשע דער שוכר פון איין צדיק און גרויס זאל ער דאך זיין פונגה גיט האבן פון שוכר וועגן זייערט נאר זיין דיקטט וואס ער טוט זאל זיין פון וועגן נאכט פארקט און פון וועגן נאכט ליבשאפט און דער גרויסער שוכר וועט לסוף ממילא קומען:

רסד כל כי שחקקה בלבו יראת שמים אימליכער מענטש וואש עס איז איין גנראבן אין זיין הארצן נאמטש פארקט דער האט איין גרויסן שוכר און נאט וועט אים בצאלן מדה כנגד מדה דאש דילייט וועלן פאר אים מורא האבן און זיינע רייד וועלן דער הערט ווערן און ער וועט חשוב ווערן: וויא מיר לערנן אין דער גמרא פון ברכות רבי הלבו זאגט פון וועגן רב הונא דער מענטש וואש האט יראת שמים און וועלן לסוף זיינע רייד דער הערט ווערן: ווי אין פסקי שמיט דר סוף פון דער זאך איז דאס אלע זיינע רייד וועלן דער הערט ווערן פון דעם וואס האט מורא פון נאט און וואס האט זיינע מצות שמיט ווייכר אין פסקי כ"ה כל האדם נאנט רבי אלעזר עס איז גמיינט ד' גאנצע וועלט איז נאר פשאפן גווארן פון וועגן דעם וואש האט מורא פאר נאט רבי אבא בר כהנא זאגט ווער עס האט יראת שמים דער איז חשוב וויא נאר די וועלט רבי שמעון בן יוחאי זאגט די זאנצע וועלט איז נאר פשאפן גווארן זיך צו גוועלן צו דעם וואש האט מורא פון נאט: וזמ בזכות היראה און אויף דורך דעם זכות פון דער יראת לעבט ער לאנג וויא מיר לערנן אין דר גמרא פון יומא רבי יונתן זאגט וואש פיינט דער פסקי די יראת פון נאט מערט טעג און די יארין פון די רשעים ווערין פאר קיצט: די יראת פון נאט מערט טעג דאש גייט אויף דעם ערשטין בית המקדש וואס ער איז גיטטאנן פיר הונדערט און צען יאר און עש האבן יאר אים גרינט אכטצען כהנים גדולים: און די יארין פון דיא רשעים ווערין פאר קיצט דאש גייט אויף דעם אנדערן בית המקדש וואש ער איז גיטטאנן פיר הונדערט און צוואנציג יאר און עס האבן אין אים גרינט מער פון דרייא הונדערט כהנים גדולים געם דער פון אראש פערציג יאר וואש שמעון הצדיק איז גווען איין כהן גדול: און אכטציג יאר וואס יוחנן איז גווען איין כהן גדול און ערן יאר וואש יוחנן בן גרבאי איז גווען איין כהן גדול און ערן יאר וואש אע"ז בן תרסום איז גווען איין כהן גדול און ווען דו וועסט אויש רעכנן און וועסט זען דאש דיא אנדער כהנים גדולים האט קיינער קיין יאר גיט אויש גלעבט און דאש איז דרום גווען ווייל זיי האבן דיא כהונה גדולה פאר געלט נקיפת דען רב אשי האט גאנט דרייא מאס געלט האט מרתא בת בייתוס געגעבן צו ינאי המלך דאש מען זאל איר מאן ירושע בן נקלא מאכן פאר איין כהן גדול: ואלת

רסה אדם שחשקה נפשו באשה אחת איין מענטש וואש זיין לייב גלוסט צו איין אשה און וועט ער טאן זיין לייב און זיין געלט אין איין סכנה כדי ער זאל דער גרייכין וואש זיין לייב האט ליב אבער ער וועט זיך גיט טאן אפילו אין איין קליינע סכנה ווען ער האט זיא גיט ליב זייערט פון וועגן וואש מען וועט אים זאגן דאס ער וועט דער גרייכען פבד' אדר עושר פון אירט וועגן: דען דער מענטש טוט אלץ פון וועגן ליבשאפט: און אויף ווען דער מענטש לערינט תמיד פון וועגן ליבשאפט און זאל ער פון וועגן דער תורה פאר לאון אלע מענונים און הנאות פון דר וועלט און ער זאל זיך בהעפטיגן אין תורה לערנן ביז ער וועט פפעסטגן אין זיין הארצן די ערסטע קלוגהייטען פון דער תורה און פון דיא ערשטע וועט ער קומען צוא דיא צווייטע און פון די צווייטע צו די גאנצע לערנונג פון דער תורה און פון די לערנונגען פון דער תורה וועט ער פאר שטיין דר נאטור פון דר וועלט: און פון דער נאטור וועט ער פארשטיין דיא געמליכקייט: און ער וועט אלץ קומען פון איין מדרגה צוא דער אנדערע ביז ער וועט אויף דעם לייטער ארויף זיין נאך דעם גרויכיקייט פון זיין פאר שטאנד: וכל זה און דאש אלץ וועט אים קומען נאך דעם גרויסן השק וואש ער וועט גלוסטין אין דער חכמה פון דער תורה: אבר ווען ער וועט לערנן כדי ער זאל דער גרייכין דורך דעם עושר אדר פבד ווייל זיין מונגה איז גיט צוא זיין קלוג אין דער הגדה דרום וועט ער גיט בנליקען אין דער זאך: און ככל שכן ווען ער וועט זען דאס ער קען אין איין אנדער זיענ קריגן עושר

פרק א נר ד כלל ג חלק ב

פרק קונם יין דף ס"ב תניא (הרי"ם) לאהבה את ה' אלהיך לשמוע בקולו ולדבקה בו שלא יאמר אדם אר"א כדי שיקראוני רבי אלמוד כדי שאהיה זקן ואשב בישיבה אלא אלמוד מאהבה וסוף הכבוד לכא שנאמר (משלי ג) קשרם על גרוותיך כתבם וגו' כדאיתא לעיל בפרק ז' מהלך אחד מנר זה ו"כ אמרו בספרי שמא תאמר הריני למד תורה כשביל שאהיה עשיר בשביל שאקרא רב כשביל שאקבל שכר לעוה"ב תלמוד לומר לאהבה את ה' אלהיך ונרסנין נמי בסכת ברכות פראק ה' ס"א תניא רבי אליעזר הגדול אומר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאורך ואם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאורך ונפשך אלא אם יש אדם שגופו חביב עליו ממונו לכך נאמר בכל נפשך ואם יש אדם שמונו חביב עליו מנופו *לכך נאמר בכל מאורך* תנו רבנן מעשה וגזרו על ישראל שלא יעסקו בתורה מה עשה *עקיבא בן יוסף* וכו' והיה מכויין לקבל עליו עול מלכות שמים באהבה וכו' כדאיתא לעיל בריש כלל שני מנר זה *ואם מצינו כראשונים שהיו שמים בסכנות נפשם על קידוש השם מה יש לעשות שלא בשעת הנזרות שיש לו לחשוק בלימוד מאהבה לשם שמים ויאהבוהו כל רואיו *בקנאתם בו ובסדותיו ובלימודו ובצעתו* ויהא שם שמים מתאהב על ידו כדגרסינן בפרק י"ה דף פ"ו תניא ואהבת את ה' אלהיך שיהא שם שמים *מתאהב על ידך שיהא אדם קורא ושונה ומשמש תלמידו חכמים כו' כדאיתא למעלה בתחומת נר ראשון * ולפיכך כל הרוצה לידבק באהבת השם יתברך ושהיה אהובים דברי השם על ידו וישיג בחכמות ילמד מאהבה וימלא חשקו בתורה והכבוד מאליו יבא :

רמו פרק שני

הראשון שנברא בעולם שלימד *מאהבה היה אברהם אבינו עליו השלום והשיג האמונה האמיתית בזמן שכל בני דורו היו נבוכים ופרסמה בעולם וקרא הכופרים והככלים ודרש להם האמונה האמיתית כמ"ש בספרי ואהבת את ה' אלהיך אהבוהו על הבריות כאברהם אבינו שנאמר (בראשית יב) ואת הנפש אשר עשו בחרן ר"ל שהביאם לחסות תחת כנפי השכינה ומעלה עליו התבונן כאלו עשאוהו וכל זה בא בתאות כורא לא אהבוהו ומאהבתו אותו קרא לזרעו וזע אברהם אהבי ועמד בכמה נסיונות והבנים עצמו בסכנות ולולי שהיה עובד מאהבה ברא היה עומד בהם ויש לנו אלמוד מסנו שיהא עבודתנו מאהבה * וגם יש לנו אלמוד מאיוב שאירעו לו כמה חלאים רעים כגופו כמקנתו בכניו ובכמונו ועמד בתמימותו מאהבה * כדגרסינן בסכת פסוק כשם שהמים בורקין דף כ"ז בו כיום דרש רבי אליעזר בן הורקנוס שלא עבד איוב את המקום אלא *מאהבה שנאמר (איוב ג') הן יקמלני לו איחל * ועדיין הרבר שקול לו אני מצפה או

אין פרק יום הפורים מיר האבן גלערינט עם שמיים אין פסוק דוא זאלסט ליב האבן גאט דיין גאט דאס איז גמיינט דו זאלסט נוטע מעשים טאן דאס גאטש נאמן זאל דורך דיר גליבט זיין וויא מיר האבן אויבן אין תחית נר ראשון גשריבן * דרום איטליכר וואס וויל זיך בהעפמן אין דעם ליב שאפט פון גאט און דאס גאטש רייד זאל זיין גליבט דורך אים און דאס ער וויל דער גרייבן די חכמות פון דער תורה אזו זאל ער לערנן פון וועגן גאטש ליבשאפט און זאל דער פילן זיין חשק אין דער תורה און דר כבוד וועט דער נאך אליין קומען :

און כבוד מער וויא ער וועט קריגן מיט זיין לערנען אזו וועט ער פשיטא פאלד פאר לאן זיין לערנן * דרום האט די תורה גואנט לערנן פון וועגן ליבשאפט וויא מיר לערנן אין דער גמרא פון גדרים מיר האבן גלערינט עם שמיים אין פסוק דוא זאלסט ליב האבן גאט דיין גאט דאש דו זאלסט צו הערן אין זיין קול און זאלסט דיר באהעפטן אין גאט דאש איז גמיינט דער מענטש זאל נישט זאגן איד וועל לערנן פסוק כדי מען זאל מיר רופין רבי * איד וועל לערנען גמרא כדי איד זאל זיין איין רב און זאל זיין אויבן אן אין דער ישיבה ניערמ דוא זאלסט לערנן פון וועגן גאטש ליבשאפט און דער כבוד וועט לסוף קומען וויא מיר האבן אויבן גשריבן * וגם כן און אויך האבן די חכמים גואנט אין ספרי סאמער וועטשט זאגן איד וועל לערנן כדי איד זאל זיין איין עושר איד כדי איד זאל זיין איין רב איד כדי איד זאל האבן שכר לעולם הבא * דרום זאגט דער פסוק דוא זאלסט ליב האבן גאט דיין גאט דאס דוא זאלסט אלץ טאן פון וועגן גאטש ליבשאפט * נגרסינן נמי אויך לערנן מיר אין סכת ברכות מיר האבן גלערינט רבי אליעזר הגדול זאגט עם שמיים אין פסוק דוא זאלסט ליב האבן גאט מיט גאר דיין געלט איין קשה ווען עם שמיים דוא זאלסט גאט ליבען מיט גאר דיין לייב און מיט גאר דיין געלט איין קשה דוא זאלסט גאט ליבען מיט גאר דיין געלט און ווען עם שמיים דו זאלסט גאט ליבען מיט גאר דיין געלט ווארום שמיים דוא זאלסט גאט ליבען מיט גאר דיין געלט ווארום שמיים דוא זאלסט גאט ליבען מיט גאר דיין לייב * ניערמ עם איז און גמיינט עם איז דא איין מענטש וואש זיין לייב איז אים ליבער פון זיין געלט דרום זאגט דער פסוק דו זאלסט גאט ליבען מיט גאר דיין לייב * אינעם איז דא איין מענטש וואש זיין געלט איז אים ליבער פון זיין לייב דרום זאגט דער פסוק דוא זאלסט גאט ליבען מיט גאר דיין געלט דען מען מווג גאט ליב האבן מיט די זאבן וואש זינען צום ליבסטן * די רבנים האבן גלערינט עם איז גווען איין מעשה דאס רבי עקיבא האט זיך גלאזט סמית זיין פון וועגן גאטש ליבשאפט אזו וויא מיר האבן די מעשה אויבן גשריבן * וואס מצינו און ווען מיר ניפניען דאס ריא פאר צייטיגע לייט האבן זיך גמאן אין גרויטע סכנות און האבן זיך גלאזט סמית זיין פון וועגן קידוש השם דאש זיי זאלן לערנן * וואש דארף מען שוין צו טאן נישט אין די צייטן וואש זיין דא קיין גיורות דאש מען מען לערנן אזו דארף דער מענטש פשיטא לערנן מיט חשק פון וועגן ליבשאפט לשם שמים דען וועלן אים אלע לייט ליב האבן ווייל זייא וועלן זיך מקנא זיין אין אים און אין זינע נוסע מרות און אין זיין לערנן איז אין זינע עצות * און גאטש נאמען וועט דורך אים גליבט זיין וויא מיר לערנן

ווארט

פרק ב נר ד כלל ג חלק ב

נפש יהודה פה

אין אני מצפה לו תלמוד לומר עד אנוע לא אסיר תימתי ממנו מלמד שמאחבה היה אמר רבי יהושע מי יגלה עפר מעיניך ריב"ז שהיית דורש כל יומיך שלא עבד איוב את המקום אלא מיראה שנאמר (איוב ב) איש תם וישר ירא אלהים והלא רבי יהושע תלמיד תלמידך ואומר שמאחבה עשה יאמרין עלה בנמרא דף לא תניא רבי אומר נאמר ירא אלהים באיוב ונאמר ירא אלהים באברהם מה ירא אלהים האמור באברהם מאחבה אף ירא אלהים האמור באיוב מאחבה ואברהם נזופה מנא לן דכתבי ורע אברהם אוהבי מאי איכא בין עושה מאחבה לעושה מיראה איכא הא תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר גדול העושה מאחבה יותר מהעושה מיראה שזה תלוי לו לאלף דור יזוה תלוי לאלפים דור הבא כתבי (דברים ה) ועושה חסד יאלפים לאוהבי ולשומרי מצותי והתם כתיב שומר הברית והחסד לאוהביו ולשומרי מצותיו ואלף דף הוא לדסמך ליה והאי לדסמך ליה : הנהו תרי תלמידי הנהו יתבי קמיה דרבא חד אמר אקריון בחלמא (תהלים לא) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וגו' ואידך אמר אקריון בחלמא (שם ה) וישמחו כל תמי בכ לעולם ורגנו : אמר להו תרוויכו צדיקי גמורי אתון מר מאחבה ובר מיראה ועל הלומדים מאחבה נאמר להנחיל אוהבי יש וגו' כדגרסינן במסכת סוכה בפרק הישן דף כ"ח ובבבא בתרא פרק יש נוחלין דף ק"ג תנו רבנן שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן וכו' לקיים מה שנאמר להנחיל אוהבי יש כדאיתא בתקומה ראשונה מזה הכתוב דרשו רז"ל שהקדוש ברוך הוא כנחיל לאוהביו ישלש מאות ועשר עולמות כדגרסינן בפרק חלק אמרו במערבא משמיה ריב"ל עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות שנאמר (משלי ח) להנחיל אוהבי יש בנימטריא ש"י הוה אף על פי שפשט הכתוב הוא שמנחיל לאוהביו העולם האמיתי יש"הוא ירא לזה העולם הזה שהוא אין לפי שהוא

הבל כלי טובה אמיתית על כן הלומד מאחבה זוכה למעלת החכמה ולשכר הגנוז לצדיקים לעולם טוב :

חלק שלישי

בזמן הראוי ויש בו שני פרקים :

רסו פ"ק ראשון האדם בימי בחרותו אינו יכול להשיג המושכלות הנעלמות בלבו כמו שהם ובקנותו נתוספה בהם החכמה כדגרסינן במסכת שבת פרק שואל אדם דף קנ"ב תניא תלמידי חכמים כל זמן שמוקנין חכמה מתוספת בהם שנאמר (איוב יב) בישישים חכמה ועמי הארץ כל זמן שמוקנין טעשות מתוספת בהם שנאמר (שם) מסיר שפה לנאמנים יומעם זקנים יקר על כן כל אדם אע"פ שהוא נכון בעיניו טוב לו שלא יכנס בנערותו בעמקי החכמות עד שיגיע לבן מ' שמתקדר החוץ הטבעי והוא מיושב וראוי לכינה כמו שאמרו

ווארש לו איז מייטש דען עם שטייט מיט איין א' וועט הייסן איה האף ניש אונ מען ליענעט מיט איין נאו וועט הייסן איה האף צו אים גייערט נוייל עם שטייט ווייטער אין פסקו דאס איוב האט גזאגט ביו איה וועל פאר גיין וועל איה ניש אף פאן מיין גאנצקייט פון מיר פאר שטייא איה דאש איוב האט גזאפט צו גאט און גדינט פון וועגן ליבשאפט האט רבי יהושע גזאגט ווער וואלט אף דעקן די ערד פון דיינע אויגן דוא רבי יוחנן בן זבאי דען דו פלעגסט צו דרשנן אלע דיינע מענ דאס איוב האט גאר גאט גדינט גאר פון וועגן פארקט וויא אין פסקו שטייט ער איז גווען איין גאנץ פרומר פאן איה ער האט מורא גהאט פאר גאט און רבי יהושע בן הירקנוס דאס ער איז גאר איין תלמיד פון דין תלמיד רבי עקיבא זאגט דאס איוב האט גאט גדינט פון וועגן ליבשאפט יאמרין עלה אויף זאגן מיר אין דר גמרא מיר האבן גלערניגט רבי זאגט עם שטייט ירא אלהים בייא אויב אונ עם שטייט אויף ירא אלהים ביי אברהם זאג איה וויא אברהם האט גאט גדינט פון וועגן ליבשאפט אויב האט גאט גדינט פון וועגן ליבשאפט אונ פון וואגן וויישן מיר דאס אברהם האט גאט גדינט פון וועגן ליבשאפט דען עם שטייט אין פסקו דאס גאט האט גזאגט די קינדער פון אברהם מין ליב האבר פוענט די גמרא וואס איז דער צווישן שייך צווישן דעם וואס דינט גאט פון וועגן פארקט ענטפערט די גמרא דער צווישן שייך איז וויא רבי שמעון בן אלעזר זאגט עם איז גרעסער דר שכר פון דעם וואס דינט גאט פון וועגן ליבשאפט מער פון דעם וואס דינט גאט פון וועגן פארקט דען דער וואש דינט גאט פון וועגן פארקט בלייבט זיין שכר נאר ביו מוויינט דורות און דער וואש דינט גאט פון וועגן ליבשאפט בלייבט זיין שכר ביו צווייא מוויינט דורות דען עם שטייט אין פסקו גאט טוט חסד צו צווייא דורות צו מיינע ליב האבר אונ צו די וואס היטן מיינע מצות אונ עם שטייט אין פסקו גאט היט זיין ברית אונ דעם חסד צו זיינע ליב האבר אונ צו די וואס היטן זיינע מצות פון וועגן פארקט צו מוויינט דורות : הנהו תרי תלמידי עמי זיינן גווען צווייא תלמידים וואס זיינן גועסן פאר רבא איינר האט גזאגט קען האט מיר גלייענט אין חלוס דעם פסקו זיי וועלן זיך פרייען אלע די וואס פשיצן זיך אין דיר זיי וועלן ביו אייביג זינגען אונ וועלן זיך פרייען דיא וואס ליבן דיין נאמען : האט רבא צו זייא גזאגט אייער חלוס וויינט אויש דאס איר זייט ביידע רעכמע צדיקים גייערט איינר פון איה דינט גאט פון וועגן ליבשאפט אונ איינר פון איה דינט גאט פון וועגן פארקט דרום האט איטליכר געזען איין פסקו אין חלוס נאך זיינע מעשים נאך : ועל הלומדים מאחבה אונ אויף די וואש לערנן פון וועגן נאמט ליבשאפט איז אויף זיי ווארן גזאגט דר פסקו איה וועל מאכן ירשנן צווא מיינע ליב האבר פיל גוטס וויא מיר האבן אויבן גשריפן : אויף לערנען מיר אף פון דעם פסקו דאש הקב"ה וועט לעתיד מאכן ירשנן צו איטליכן צדיק דרייא הונדערט אונ צעהן עולמות וויא מיר לערנן אין פרק חלק מען האט גזאגט אין ארץ ישראל פון וועגן רבי יהושע בן לוי הקב"ה וועט לעתיד לבא מאכן ירשנן צו איטליכן צדיק דרייא הונדערט אונ צעהן עולמות וויא מיר לערנן אין פרק חלק עולמות וויא אין פסקו שטייט להנחיל אוהבי יש איה וועל מאכן ירשנן צווא מיינע ליב האבר דרייא הונדערט אונ צעהן עולמות וויא פיל דאס ווארש יש במרעפט : האמשע דאש דר פשוט פלשט פון דעם פסקו איז און נמיניג דאס גאט וועט מאכן ירשנן צו זיינע ליב האבר עולם הבא וואש עם ווערט גרופן יש דען זיא שטייט אייביג אבר עולם הזה ווערט גרופן אין ווייל עם האט ניש קיין אייביג ב'שטאנד אונ פאר גייט אן דעם אמתן גוטס : דרום ווער עם לערינט פון וועגן ליבשאפט איז ער זוכה צו דר מעלה פון דער חכמה אונ צווא דעם שכר ווייש עם איז בהאלטן פון די צדיקים אויף דער אייביג וועלט וואש איז נאר גוטס :

רסו הארם בימי בחרותו דער מענטש אין זיינע זינגע מענ קען ער ניש פאר שטיין די קלוגע פאר בארגענע זאגן : אבר אין זיין עלטער מערם זיך אין אים דיא חכמה וויא מיר לערנן אין מסכת שבת מיר האבן גלערניג די תלמידי חכמים וואש זיי ווערן עלטער מערם זיך די חכמה אין זיי וויא אין פסקו שטייט אין דיא אלטע איז חכמה אבער דיא עמי הארצים וואש זיי ווערן עלטער מערם זיך דאס נארשקייט אין וויא וויא אין פסקו שטייט גאט נעמט צו דעם שלב פון דיא זקנים די עמי הארצים דרום איטליכער מענטש ווען אפילו ער האלט זיך פעסט אין פאר שטאנד

פרק א נר ד כלל ג חלק ג

במסכת אבות בן מ' לביתה * והוא לפי שכבר עבר חצי ימיו יאפילו שיגיע לנכורות כי רתיחת הטבע יהומיית הנערות מונעים לאדם ומעכבין אותו מליכנס בחכמות יבענין שלא יפסיד אמונתו ולפיכך כתבו בתלמוד שהחכמים הראשונים לא היו רוצים ליכנס בחכמות אע"פ שהיו בקיאים בקבלה וגדולים בתלמוד עד שהיו נכנסים לימי הזקנה שהוא מ' שנה' כדגרסינן בפרק אין דורשין דף י"ג אמר ליה רבי יוחנן רבי אלעזר תא אנמרך ימעשה מרכבה אמר ליה אכתי לא קשאי כי קשאי נח נפשיה דרבי יוחנן אמר ליה רבי יוסי לרבי אלעזר תא אנמרך מעשה מרכבה * אמר ליה אי זכאי מרבי יוחנן רבך הוי גמירנא * וגם הזהירו רבותינו שלא יורה אדם עד שהוא בן מ' שנה שהוא ראוי לביתה כמו שאמרו בפרק קמא דעבודת כוכבים ובפרק קמא דתענית ובמסכת סוטה פרק היה נוטל כל תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה עד כמה עד ארבעים שנה וכו' כדאיתא למעלה בסוף הלך ראשון בכלל ז' מנר זה * וגם אמרו מנעו בנים * מן ההגיון אולי לזה היתה כוונתם שאמרו בנים ר"ל כשהם קטנים ועל כן לא אמרו עצמכם שלא היו מונעים רבותינו לשום אדם מלידע בכל החכמות בהיותם בעיניהם דבר גדול כמו שאמרו על ריב"ז שלא הגיח דבר גדול ודבר קטן דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן יהויות דאביי ורבא * וגם קראו להחיות יכשונו של עולם כדגרסינן פרק אין דורשין דף י"ג רב יוסף הוה גמיר מעשה מרכבה * סבי דפומבדיתא הוה גמירי מעשה בראשית אמרו ליה ליגמרון מר מעשה מרכבה * אמר להו אנמרין אתון לי ימעשה בראשית * אנמרוהו בטר דאנמרוהו אמרו ליה ליגמרון מר מעשה מרכבה אמר להו תנינאי (שיר ד) דבש וחלב תחת תחת לשונך דברים המתקיים מדבש וחלב יהיו תחת לשונך * רבי אבהו אמר מהכא (משלי כו) כבשים ללבושך אל תקרי כבשים אלא * יכבושים דברים שהם כבשונו של עולם יהיו תחת לבושך * ולא הזהירו למבין * מלהסתכל בחכמה * אלא בארבעה דברים המפסידים לכל אדם כמו שאמרו שם כל המסתכל בד' דברים ראוי לו שלא בא לעולם מה למעלה מה למטה מה לפניו מה לאחור * וכל זה לפי שאין כח בשכל להשיג בהן ואולי יבוא לידי הטעאה * אבל בכל הדברים שיוכל להשיגם על בוריים אחר שתהא חקוקה בלבו הקבלה ויגיע הזמן שיוכל להתישב בלבו תבונה ודעת טוב לו להכנס בחכמות כמדרגה אחר מדרגה כפי הראוי * עד שיכנס לפרס * יאמנם אם יתחיל בחכמת אלהות לא יתחדש לו בלבול באמונה לכד אבל ביטול לגמרי מכל המוד לפי שלא ישנו בהתחלת התועלת האמיתית * וזה דומה לבי שירצה לזון לנער היונק בלחם ובשר ויין שימיתוהו בלי ספק לא לפי שאלו המזונות הם רעים אבל ימיתוהו לחולשתו מלעכלם עד

מה מתוקם בתנאים ומד זקני הטוק : אפילו שיגיע לנכורות לתנאים כפי מה ימו עבר כשהוא בן ארבעים : והחיות שנות וסלולת טעויו : בענין שלא יפסיד אמונתו שעלו עניין חלק ודבק כסילות הנערות על כן לא ישנו תנאים כחכמה לחימה ומכלכל דעתו ויבא כשינוש מחשבתו לחטא : מעשה מרכבה בדוימה היא אמר ר"ל חכמי לא קשאי עדיין אינו ראוי ללמוד דברים כאלו כי לא וקמי : כן ההגות מן הפוסקים כותרים שאין מדברים אותו נפש מלא חלק כהנה ופלוני : היות דאביי ורבא קשיהם ופלוני היה פסוקה אללו : כבשונו כחכמה של מעשה בראשית ובעצם מעשה בראשית פירש ליה הוה סמ"ב לחיות הוה מנהלית ומסוק של לחיות וינרף לחיות מן הפוסקים כהם כהם : כבושים כמו רישא נכבשא כהדי ככדי דרמנא להם קן וכן ממני יאלו כבושין דברים סהים : מלהסתכל בחכמה של מעשה בראשית ובעצם מרכבה רק בלחון ד' דברים מי שסתכל בן יבא ליה כסוד שאל מדעתו למרובה דעה כי כח דבר שאין לשמוע : עד שיכנס לפרס כינוי לחכמת הקבלה וקרא קן ממי שחול ג"כ כינוי בן עין שהיא גבוה לדיקים שינוי לה ע"י לימוד סתמים וסתמים נשפטים לזורה בערכו נחמקו סתמים נחמקו : אמנם אם יתחיל בחכמה ללמוד עדיין לא יגיע פנימיות של כדברים רק כדמו ונדמיו נלמדו וס"ב שם כששועו ולא יודע לאן נוסף בלחוס שינוי הפנימיות ויבא זכ כשינוי ועל כן יסבך פוה כללו ויכללו מחשבתו וכללו בלחוסה ולא לחמיה לנד חלק שאל יבא ללמוד שום דבר ויחר ובכא כן כשינוש שחקו כו על כן יגיע ויעמוד עד שינוי סדר על נוכי ויומר כשינמדו מהמקובל :

האבן די חכמים גרופען צו די געמליכע חכמות די פאר בארגענעש פון דער וועלט וויא מיר לערנן אין פרק אין דורשין רב יוסף האט גלערניט מעשה מרכבה און דיא זקנים פון פומבדיתא האבן גלערניט מעשה בראשית האבן זיי גואנט צו רב יוסף לערין אונז מעשה מרכבה האט עד צו זיי גואנט לערניט פריער מיט מיר מעשה בראשית האבן זיי אים אים גלערניט דער נאך האבן זיי צו אים גואנט לערין מיט אונז מעשה מרכבה האט רב יוסף צו זיי גואנט מיר האבין גלערניט עם שטייט אין פסוק דבש וחלב תחת לשונך דאס איז גמיינט די רייד וואס זיינען זיסער פון האניק און מילך זאלן זיין בהאלטן אונטער דיין צונג דאס דא זאל אלקט זיי ניש ארויס ריידן רבי אבהו זאגט איה לערין עם אפ פון דעם פסוק כבשים ללבושך איז גלייך וויא עם וואלט גשטאנן פבושים דאס איז שייטש די פר בארפענעם פון דער תורה זאלן זיין בהאלטן אונטער דיין קליידר דא זאל אלקט זיין ניש מנלה זיין : ולא הזהירו און אונזערע חכמים האבן ניש פאר באטין צום קלוגען מענטשן פון צוא לערנען נאר פיר זאכן וואס זיי פר דארפן דעם פאר שטאנד פון אימליכן מענטשן האבן זיי פר באטן וויא דיא חכמים האבן גואנט ווער עם קלערט אין די פיר זאכן דעם וואלט בעסר גיווען דאס ער זאל אויף דער וועלט ניש קומן און דאס זיין זיין ווען ער קלערט וואס איז העכר פון דעם ויפיתן הימל און וואס איז אונטער דער ערד * און וואס איז גווען איידער דיא וועלט איז בשאפן גווארן * און וואס וועט זיין ווען דיא וועלט וועט תרוב ווערן * ווייל דעם מענטשנש פאר שטאנד האט קיין פח ניש צו פאר שטיין די זאכן אונז קען זיין דאס ער וועט זיך דרינגן מועה זיין * אבר אנדרע זאכן וואס דער מענטש קען קלאר פאר שטיין נאך דעם דאס ער האט בפעסטמיט אין זיין הארצן די תורה און עם האט שוין דר גרייכט די יארן וואס ער קען איין זעצן אין זיין הארצן דאס פאר שטאנד און ווישן שאפט אזו איז ניש דאס ער זאל אריין גיין אין די הויכע חכמות איין מדרגה נאך דער אנדרר ביו ער וועט דער גרייכן דיא מיפסטע געמליכע חכמות אבר ווען דער מענטש וויל אן פאנגען זיין לערנן צו לערנן די סודות איידר ער האט אנדרע וויסענשאפטן גלערנט אז ניש דאס אלץ דאס ער וועט סבולבל ווערין אין זיין גלויבן גייערס ער וועט נאר אויף הערן צו לערנן ווייל ער פאר שטייט ניש אין אן פאנג דרייבסטע נישצען פון לערנן : ויה דומה און דאס איז גלייך צו איינס וואס וויל שטיין

איז דאך גוט צו אים דאס ער זאל ניש אריין גיין אין די יונגע יארן אין די טיפע חכמות ביו ער ווערט פערציג יאר דאס עם ווערט פאר קילט בייא אים די היציגע נאטור און ער איז דעשט מאל געזעצט און מויד צוא פאר שטאנד וויא די חכמים זאגן אין מסכת אבות צו פערציג יאר קומט דער מענטש צום פאר שטאנד * און דאס איז ווייל עם איז שוין אונגעגאנגען העלפט פון זיינע יארן ווען אפילו ער זאל אכטציג יאר לעבן * דען דיא הייסע נאטור און דאס קאכין פון זיין יונגקייט פאר מירן דעם מענטשן און האלטן אים אויף ניש אריין צו גיין אין די חכמות אין איין ארט דאס ער זאל זיין גלויבן ניש פאר לירען און דרום שטייט גשריבן אין דר גמרא דאס די פאר צייטיגע חכמים האבן ניש גוואלט אריין גיין אין די טיפע חכמות האמשע וויא זיינן בקי גווען אין דער חכמה פון קבלה און זיינען גווען גרוישע חכמים אין דער גמרא ביו זיי זיינן נקומען אין די אלטע מעג דאס איז פערציג יאר * וויא מיר לערנן אין פרק אין דורשין * רבי יוחנן האט גואנט צו רבי אלעזר קום איה וועל דיר לערנן מעשה מרכבה האט רבי אלעזר צו אים גואנט איה בין נאך ניש אלט * און או רבי אלעזר איז אלט גיווארן איז רבי יוחנן גשטארבן * האט רבי יוסי גואנט צו רבי אלעזר קום איה וועל דיר לערנן מעשה מרכבה האט רבי אלעזר צו אים גואנט ווען איה וואלט ווערט גווען צו לערנן עם איז וואלט איה עם גלערנט פון דיין רבי רבי יוחנן : וגם הזהירו רבותינו און אויך האבן אונזערע חכמים אן גואנט דאס קיין מענטש זאל ניש פסקן ביו ער ווערט אלט פערציג יאר דאס ער איז שוין נקומען צום פאר שטאנד וויא עם שטייט אין דער גמרא אויף פיל ערט און מיר האבן עם אויבן אויך גשריבן : וגם אמרו און אויך האבן אונזערע חכמים גואנט פאר מיט אייערע קינדר פון קלערונגען קען אויך זיין דאס ייער מינונג ווייל זיי זאגן די קינדער מיין זיי ווען זיי זיינן קליין און דרום האבן זיי ניש גואנט פאר מיט אייך גייערס אייערע קינדר ווייל זיי זיינען נאך יונג אבר די חכמים האבן ניש אפ גיהאלטען קיין שום מענטשן פון צו לערנן אלע חכמות ווייל דאס איז גווען אין זייערע אויגן איין געזעצט זאך וויא קען האט גואנט אויף רבי יוחנן בן זכאי דאס ער האט ניש גלאזט שטייט און גרויסע זאך און קיין קליינע זאך וואס ער האט ניש גלערניט איין גרויסע זאך איז גמיינט מעשה מרכבה און איין קליינע זאך איז גמיינט דאס לערנן פון אביי און רבא : וגם קיאו און אויך

פרק א נר ד כלל ג חלק ג

נפש יהודה פו

או לפי שהם סותרים זה כזה דברים כנגד
ההוא: ולא במרכבה ביחוד להמיר יתור
הוא לפי שהם הכב ומתן מדעתו כלל יענין
לכאן לכאן כמסתפק לו ללאו אלה ליעיל
לפניו כדור: ראשי פרקים ולפי פשוט
כזה: במשאל מוכן במתנה ומתנה מתן
כלל ולא הקדום ביה לנלוה לן: שהצנין לנד
בכונה ונפגע נטרפה דעתו:

קילוריו קס כל נפשה: אסיה רופא כל בני
היה לומר סתמים היו נקראים כלל
תמימ אפי' בנפשות: אמרה לי אם מתקין
היפה לזמנת להניי רפואות הנכס: התכונה
איך כלל מתן דבר הוא נפשות יביא מה
לזה רמז ההכס באומרו

שיגיע זמן שיוכל לקבל התועלת בהם: כך אלו הדעות האמיתיות לא הרחיקים מאדם והעלימום
ודברו בהם בחידות מפני היות בהם דבר רע נסתר: או לפי שהם סותרים ליסודות התורה כמו
שיחשבו הפתאים אבל העלימום ועכבום לקיצור השכל בהתחלה לקבלם עד שיהא שלם כיראה
וכאהבה ובישוב הבינה כדי שיוכל להבינם על אמיתתם: ועל זה התנו ואמרו בפ' אין דורשין יולא
במיכבה ביחוד אלא אם היה חכם ומכין מדעתו: ר"ל כי בשני התנאים האלו כהיותו חכם שכבר
נכנס החכמות אשר הם הקדמות לעיון והיינו בהיותו ראוי לבינה ומיושב בה שהוא זך הטבע
ונכנס בימים שיכין כמעט רמז או אמרו שמוסרין לו ראשי פרקים והוא יוסף מדעתו ונ"כ אמרו
שם אין מוסרין ראשי פרקים אלא לאב בית דין והוא שלבו דואג בקרבן ורצה לומר אב בית דין
שקדם בתלמוד ולבו דואג בקרבן שיש בו שפלות ויראת חטא ופי' שיש בו תנאים אלו הורשה
ליכנס בה ועל כל זה הוזכרו ואמרו במשאל מוכן אל הדרוש ובמרכבה מוכן אל החקור במה
שהורשית התבונן ואין לך עסק בנסתרות ר"ל שלא ישלה שכלו במה שלא יוכל להשיג כפי האמור למעלה: ואל זה רמז ההכס באומרו
(שש' כה) דבש מצאת אכול דרך וגו' ר"ל כי כמו שהדבש אע"פ שהוא כחוק מפסיד לפי שהוא חם בטבעו או לפי שאוכל כמנו רב
כך הרבמה העליונה עם כל מתקנותה מוקת לכל מי שאין בו כח להבינה: וגם לזה רמז באומרו אל התהכס יותר למה תשומם ר"ל יותר
ממה שדעתו יוכל להשיגו: ואל זה רמז דוד באמרו לא הלכתי בגדולות ובגדולות מכני ר"ל במה שהיה מופלא ובכונה מכני: ויש לו
לאדם לירא תמיד ממה שאירע לגאוני עולם כן עזאי וכן זומא שאמרו על בן עזאי שהצנין ומת ואמרו על בן זומא שהצנין ונפגע ולפיכך
אל יכנס אדם אלא במה שיוכל להשיג ובעשותו כן יכנס בשלום ויצא בשלום ויבא בשלום למנוחה עליונה:

רסה פרק שני

אל יעלה בלב אדם שהיו מונעים רבותינו החמה זאת מכני שלא היו משיגים אותה שכבר מצינו שהיו שלמים בכל החמה והרופים
אזריה כמו שביצנו שהיו שלמים בכלי מקצתם בחכמת הרפואות כמו שמואל ואבוי: כדגרסינן במסכת שבת פרק שמונה שרצים דף ק"ה
שלה ריה רבי ינאי אמר עוקבא לשדר לי מר מהנדך קילוריו דמר שמואל וכו' וגם אמרו בפ' השוכר את הפועלים דף פ"ה שמואל ויהינה אס"א
לרבי הנה וכו' וגם אמרו בפרק רבי אליעזר דכלים ובפרק במה אשה יוצאה בכמה דברים אמר אבוי אמרה לי אם וכו' וגם מצינו באלו ובחכמים
אחרים במסכת עבודת כוכבים פרק אין מעמידין ובמסכת שבת פרק כמה אשה ובמקומות אחרים כמראות רבות שנראה מהם שהיו בקיאין
בחכמת הרפואות: ומצינו לר"ג שהיה בקי בהכמת התכונה כדאיתא במסכת ר"ה דף כ"ה וגם כן היו יודעים להשיב תקופות וכולות: כדגרסינן

האם נזאגט ווען די האקט גפונן האניקעס ווי פיל די האקט נגונ דען ווען
די נעקט צו פיל עסין וועקטו עם מקיא ויין דאס איז גפינגט אזוא וויא
האניק האקטע ער איז זיס שאט עד דאך צו איין מענטשן וואס ויין נאמור
איז ווארים אדר ויער עם עסט פון אים פיל: אזא איז אויך די היצע הקכה
פון די סודות המורה האקטע ויא איז נאגין ויס וועט ויא דאך מויק ויין
צו רעם וואס האט ניט קיין כאקט צוא פאר שטיין ויא אויך האט עם דר
פסוק מרפו גינען דאס ער זאגט קליג דיק ניט צו פיל דען ווארום ואלסנו
צו משיט ויערין דאס איז גפינגט דער מענטש זאל ניט טיפר לערן וויא
וין פאר שטאנד דר גרייכט: און דרויף האט דוד המלך אויך כרמו גינען
דאס ער האט גיזאגט אויך בין ניט גינאנגען אין גרוישע זאכן וואס
זינען גווען פון מיר פאר הוילן: און דר מענטש דארף זיך המיר פארקטן
פאר דר זאך וואס האט זיך גינאראפן צו די גאוני עולם צו בן עזאי און בן
זומא דאס די חכמים האבן גזאגט אויך בן עזאי דאס ער האט גקוקט אויף
דר שכינה און איז גיטאארבן און בן זומא האט גקוקט אויף דער שכינה
און איז משיגע גיזארן: און דרום זאל דער מענטש ניט ווייטר לערן נאר
וויא ויין פאר שטאנד דער גרייכט און ווען ער וועט אזוא טאן וועט ער
אריין גיין בשלום אין דער חכמה און וועט ארויס גיין בשלום און וועט
קומן בשלום צו דער אויבערשטר מנהיגה לעולם הבא:

רבה אל יעלה בלב אדם דר מענטש זאל ניט טראכטן אין ויין הארצן דאס
די חכמים האבן דרום אפ גיהאלטן די חכמה פון סודות פון דער
הורה פון די מענטשן ווייל ויא האבן ויא ניט גוט גקענט דען מיר גפינען
דאס ויא ויין נאגין גינען אין אלע חכמות און האבן נאך גיאגט נאך ויא
וויא מיר גפינן דאס איין טייל פון ויא ויין גפינען אין חכמת הרפואות
וויא שמואל און אבוי וויא מיר לערן אין דער גמרא פון שבת דאס רבי
ינאי האט גשיקט צו מר עוקבא לאז מיר דר האר שיקן פון דער זאלב פון
דעם האר שמואל דען שמואל איז איין דאקטאר גינען וינאגט אויך גפינען
מיר דאס שמואל האט גהיילט צוא רבי: אויך שטייען אין פיל ערטער
אין דער גמרא פיל רפואות פון שמואל און אבוי וואס דער פון וערן מיר
דאס ויא ויין גפינן בקי גינען אין חכמת הרפואות: ומצינו אויך גפינן מיר אין
דר גמרא דאס רבן גמליאל איז בקי גינען אין חכמת התכונה דאס ער האט
גינאזאגט אלע ווען פון די שטייערן און פון דר זון און פון דער לבנה אויך
האבן ויא גוואוסט צו רעכנן תקופות און מלזות וויא מיר לערן אין דער
גמרא פון עירובין שמואל זאגט דיא תקופה פון ניסן גפאלט אהררש ניט
נאר

אין וייערדיגע קינד מיט ברויט און מיט פלייש און מיט ויין און וועט ער
אן עסק דאס קינד דער מיט מפרת ויין ניט ווייל דיא שפיין וינען שטייען
גינען ווייל דאס קינד איז נאך שלאף פון צו פאר דיען ויא ביו ער וועט
עלטר ווערן דאס ער וועט קענן די שפיין פארקאנן: אזוא איז אויך דיא
סודות פון דר תורה האבן די חכמים ויא ניט דרום פאר באטן צוא וינען
מענטשין פון צו לערן און האבן ויא פאר דוילן און גירעט פאר שטעלער
הייט ניט ווייל עם איז אין ויא פאר בארען איין שלעכטע זאך אדר ווייל
ויא צוא ברעקן דיא יסודות פון דער תורה ויא די נארן מיין גייערט ויא
האבן ויא דרום פאר הוילן און פאר באטן צו לערן ווייל דעם מענטש
שכל איז קורץ אין אן פאנג צוא פאר שטיין ויא ביו ער איז נאגין אין
גאקס פארקט און אין גאקס ליבשאפט און דאס ויין פאר שטאנד איז
געעצט אין אים כדי ער זאל ויא קענען פאר שטיין צום אקט: און דאס
האבן אונזרע חכמים גפינגט אין פרק אין דורשין מען זאל מעשה מרכבה
אפריי מיט איינס אליון ניט לערנען גייערט ווען ער איז איין חכם און קען
פאר שטיין מיט ויין שכל דען דורף דיא צווייא זאכן ווען ער איז איין חכם
און איז שוין אריין גינאנגען אין חכמות וואס ויא בריינגן צו דר קלערן אליון
און דאס צווייטע ווען ער מויג שוין צום פארשטאנד דורף וינען יארן און
דין פאר שטאנד איז שוין קלאר דורף דעם נאמור פון וינען יארן און ער
איז שוין אין די יארן דאס ווען מען וועט אים די זאך נאגין קורץ זאגן וועט
ער דאך קענען פאר שטיין דאס נאגנע מינענג פון דער זאך מיט ויין פאר
שטאנד דעם מען מען ראשי פרקים דער פון זאגן און ער וועט מיט ויין פאר
שטאנד ווייטר פאר שטיין: וגם כן אטרו און אויך האבן דיא חכמים גזאגט
מען ענטפערט ניט אויבער קיין ראשי פרקים נאר צוא איין אב בית דין
וואס ער האט שוין פריער פיל גילערניט און אויך מו ויין הארץ ויין
פזארים אין אים דאס ער האלט זיך גידעריג און היט זיך ער זאל קיין
עבודה ניט טאן: און ווער עם האמודי זאכן דעם איז דער לויבט צוא
לערן דיא חכמה און פון דעם ווען האבן דיא חכמים דעם מענטשן אן
גיזאגט דיא זאכן וואס וינען פון דיר פאר דוילן ואלסטו ניט פארשטן און
וואס עם איז פון דיר פאר דעקט ואלסטו אין דעם ניט קלערן אין זאכן
וואס מען האט דיר רשות געבן צו לערן דרינגן ואלסטו פאר שטיין און
כאשעפטיג דיק ניט אין פאר בארענען זאכן דאס איז גפינגט דר מענטש
זאל ניט טראכטן אין דיא זאכן וואס ער קען ניט באגרייפן ויא מיר האבן
אויך גשייבן: און דרויף האט דר חכם שרמה המלך מרפו גינען דאס ער

פרק ב נר ד כלל ג חלק ג

נפש יהודה פז

כיפת הקיעה נקראת : תקופת חסון הנה לזמן דרך להקפיד שמים נעשים : בסמוכיה שבת חתן שמקוהין לנשים : וסופר דברים כללו : שתועלתם מעונה כוח מעבד כנלשית ומעבד מרכב ללמוד : והעליבות החכמים ולא מסרו לכל שיבא גלוי ומסורסם ולמי שמכרזו מסרו רק רחש כפיקוס כדי שיזין כל אחד מעמנו יותר ויותר כמה טובה לרעה ע"י קנה לו נמשכו הסוכים כמה עושה וז"ל מעלתה וכל לו רישה לבטן הדברים החכמים והעלויים וסוכנות האין למעלה ממנו : ונגלה בהם רק מעלתו הפקיס דלמגרי' וכלו אחד ואחד לפי מעלתו והכמות מגין להם דברים מהם מה סיכול לבין : אשוי הכחות החכמים בעני מדות טובות : הפלסופים התורניים הכמו הקבל : רחשבו שהם מה חסרו החכמים הוא ככשטה כמו סוף לפניו : ואין נאמר כדמו לבין דברים פנימים וזוים מחוץ ע"כ הוא נמלא נעשו ויבא לידי הכוונות עשים עד שיפגש כי הפסוק אין ככל האדם : שהוא כן לזבל מה שחומר ענין כי כל הדמיון שבהם : וכל הוא יבין הפסוק יאמר כן נוסחתי הוא כמו אדם אדם : ואינו רק הכל נאמר כדמיון על קולא הוא זה וכל לבין הפעולות ע"כ שיהיה לו דברים אלו עם עסק ולא יבא עמנו לידי כשחתם נשע : לשלפל לבית הדברים דלמגרי' שישותם מכלל שנים וזה ויותר ע"י למודה וספורה : ולעור הכותם האין גלוי החכמים סודות הדברים האלו כדי לעור ענין הפסוק שיהיה ענינו ויבא דהא אף אם היו מליון להם מן הדברים היו מיעוין ולא היו ממעין עמנו בקדושה בעטת הכותם מכיוון קונו ומיעוין ולא היו נקלטים הקדוה לביתם ככלל החכמות כדברים האם כדמו לזל :

שאתה יורש במעשה מרכבה ושכינה עמנו ומלאכי השרת מליון אותנו ואני רוכב על החמור : מיד פתח רבי אלעזר בן ערך במעשה מרכבה ירדה אש מן השמים וסבבה כל האילנות שבשדה ופתחו כולן ואמרו שירה ומה שירה אמרו (ההלים קסח) הללו את ה' מן הארץ : וי"א שירה זו אמרו (שם צו) אז ירננו כל עצי היער : נענה מלאך מן השמים מתוך האש ואמר הן הן מעשה מרכבה מיד עמד ריב"ז ונשקו על ראשו ואמר ברוך כבוד ה' מסקובו : וברוך ה' אלהי ישראל שנתן בן לאברהם אבינו שיעוד לדרוש ולחקור במעשה מרכבה כאלעזר בן ערך : ויש נאה דורש ואין נאה מקיים ויש נאה מקיים ואין נאה דורש ואלעזר בן ערך נאה דורש ונאה מקיים אשרך אברהם אבינו שאלעזר בן ערך יצא מחלצוך וכשנאמרו הדברים לפני רבי יהושע היה הוא ורבי יוסי מהלכין בדרך אמרו אף אנו נדרוש במעשה מרכבה : פתח רבי יהושע ודרש במעשה מרכבה : ואורו היום יתקופת חסון היה ונתקשרו השמים בעבים ונראה כמין קשת בענן : והיו מלאכי השרת מתקבצים ובאין לשמוע מעשה מרכבה ככני אדם שבאין לשמוע יבמוטמי חתן וכלה הלך רבי יוסי הכהן יוס'פ'ר דברים לפני ריב"ז אמר להם אשריכם ואשרי עיני שכן ראו בהלום אני ואחס היינו מסוכים על הר סיני ונתנו עלינו כ"ק מן השמים עלו לכאן מרקלין גדולים מוכנים לכם מצעות גדולות מוצעות לכם אחס ותלמידים מומונים לכת שלישי : למדנו שהדכמים הנזכרים וכאלה רבים היו בקיאים בחכמות ורמזו קצת במדרשות הכלולים בתלמוד שנקראו הגדות : ואל יעלה על הדעת שהועלתם מעוטה אלא היא גדולה לכבין יוהעלימותו כדי שיכול המעיין הדרך הפנימי לכאר מהם טוב אמתיות שאין למעלה הימנה יונגלה מהם הלך מעניני האלהות ומאמנת הענינים בכל מה שהבינו בו : יאנשו המדה ובכל מה שפסקו בו יפילוסופים התורניים שככל דור ודור אבל מי שאין לו כח להשיג בהם הדרך הפנימי יוהשוב שדם כפשוטם אין לך דבר יותר נפרד מן השכל והרוח מן הדעת ורבותינו עשו כן כשביל ענינים נפלאים האחד מהם הוא לפלפל לבות הנכונים ולהאיר עיניהם ולעור עיני הסכלים שלא יאיר לבב לעולם שאלו מראים להם בגילוי הדרך האמתית היו מקשים עליה ובורחים כמנה כפי הוסר טבעם ועליהם אמרו ז"ל אין מגילין להם את הדבור : ר"ל לפי שאין שכלם שלם ואין דיות בכחם לקבל האמת כמות שהיא וכשיסיר הכירא המוכך מלב האיש החפץ להשיג האמת אחרי אשר ירגיל נפשו בדעות וישים חשקו בהכמות אז יבין מהם כפי שכלו עד שיגיע להבינם על בוריים אם יראה בדברים הרחוקים משכלו אל האמת החסרון בדבר ההוא אבל יסבכנו לחוסר שכלו ויצמטר מאד על זה שלא הבין הכונה האמתית וישוב אל

החכמים וואם ויזין דא דער כאנט און דעם גלייכין פיל אנדרע חכמים ויזין בקי גיווען אין חכמות און האבין אין טייל חכמות אן גוויזן אויף פיל ערברד אין דר גמרא וואס ויזא ווערין אן גירופין הגדות ואל יעלה על הדעת און דר מענטש זאל ניט מיינען דאס דאס גימצונג פון דער חכמה אין ווייניג גייערט עס אין אין גרויטע נויך צוא דא וואס פאר שטייגן זיא און דא חכמים האבין דאס רחום פהאליטענער הייט גישטעלט כדי דאס דר פאר שטאנדיר מענטש זאל דרינגען טראקטין מיט זיין פאר שטאנד און זאל דער פון פרשטיין דאס ריכטיגע גושט וואס עס אין ניט קיין העכערע דער פון : און אין טייל זאכן פון זיי שטייט נאך קורץ פון די געטליכע זאכן און פון דעם ריכטיגען ענין וויא די גרויסע לייט האבן פאר שטאנדן און וויא גילערנטע פילוסופים האבין בקריפע מיט ויער פר שטאנד וואס זיי ויזען גיווען אין איטליכן דור אבר ווער עס האט ניט קיין פר שטאנד צו בקריפין די סודות און ער מיינט דאס די זאכן ויזען פכשטיג אזו וויא זיא ויזען גשריבין דער איז ניט קלוג און איז אפ גישייד פון דעם שכל און איז נויט פון דעם פר שטאנד וואס אונזערע חכמים האבן עס פרשטעלט גשריבין איבער פיל וואונדערליכע זאכן : איין טעם איז כדי דא קלוגע הערצער זאלין זיך דרינגען בפלפל זיין און זאלן דער לייכטין זייערע אויגן צוא לערנן עס און צו פר בלענדן די אייגן פון די נארין דען זייערע הערצער וועלין דרינגען קיין מאל ניט לייכטין דען ווען מען וואלט אלץ קלאר ארום גשריבין אזו וואלטין דא נארין דרינגען פיל קשיות גיפרעגט און ויזא וואלטין דר פון גלאפן איבר וייער נארישן נאטור : און אויף זיי האבן דא חכמים גזאט מען טאר דא עמי הארצים קיין סוד ניט מגלה זיין פון דא סודות התורה ווייל וייער שכל איז ניט נאנץ און זיי האבן ניט גינגט מאכט אן צו נעמן דעם אמת אזו ווי עס דארף צו זיין : וכשיסיר הכירא און ווען נאט וועט אפ טאן די דעק פון דעם הארץ פון דעם מענטשן וואס פראגנט צו פרשטיין דעם אמת נאך דעם דאס ער וועט גוואונען זיין לייב אין ווייזין שאפט און ער וועט טאן זיין בוגער אין דא חכמות וועט ער דענעט מאל פר שטיין דא חכמות נאך זיין פאר שטאנד פון ער וועט זיי קלאר פאר שטיין : און ווען ער זעהט זאכן וואס ויזען ווייט פון זיין שכל : זאל ער ניט אן דרינגען דעם חסרון אין דער זאך וייערט ער זאל אן היינגען דאס זיין פאר שטאנד איז ניט נאנץ און ער זאל זיך דרויף וייער מצער זיין ווייל

אין מעשה מרכבה און דא שכינה איז מיט אונז און פיל מלאכי השרת פאלייפן אונז און איך זאל ויזן אויף דעם אייזל : האט רבי אלעזר בן ערך אן גיהויבן צו דרשן אין מעשה מרכבה איז אין פייער אראפ גייערט פון דעם היכל און האט ארום גרינגלט אלע בוימר וואס ויזען גישטאנען אויף דעם פעלד אין ויזא האבין אלע אן גיהויבן און האבן שירה גזאגט דעם פסוק הללו את ה' בן הארץ און איין טייל זאגן ויזא האבן דעם פסוק גזאגט און דענו כל עצי היער וייער גיענטמפרט איין מלאך פון דעם היכל פון דעם פייער און האט גזאגט דאס איז מעשה מרכבה איז רבן יוחנן בן זכאי אויף גישטאנען און האט גיקושט צוא רבי אלעזר אויף זיין קאפ און האט גזאגט מיד כבוד ה' מסקובו און גילויבט איז דר גאט פון ישראל וואס ער האט גגעבין איין זון צוא אברהם אבינו וואס ווייט צוא דרשן און צוא קלערין אין מעשה מרכבה אזו וויא אלעזר בן ערך דען איינר דרשת שייך און דארט ניט שייך וואס ער דרשת און איינר האלט שייך די מצות און דרשת ניט שייך אבר אלעזר בן ערך דרשת שייך און האלט אלץ שייך וואו צו דיר אברהם אבינו דאס אלעזר בן ערך איז ארום גיקושט פון היינע לענדן : און וויא מען האט די רייד דער ציילט פאר רבי יהושע אזו איז ער מיט רבי יוסי גנאנגען אין וועג האבין ויזא גזאנט מיר וועלין אויך דרשן אין מעשה מרכבה דאט רבי יהושע אן גיהויבן און האט גדרשת אין מעשה מרכבה און דאס איז גיווען אין דר צייט פון תקופת חסון וואט דער היכל איז קלאר איז דאך דער היכל פקניפט גיווארין מיט וואלקנט און עס איז ווארין גייערען איין גישטאלט פון איין רעגין בויגן אין דא וואלקנט : און די מלאכי השרת האבן זיך איין גיזאמילט אין ויזן גיקושטן צו היערין מעשה מרכבה וויא מענטשן גייען הערין די פרייד ביי חתן און פלח איז רבי יוסי הכהן גנאנגן און האט דער ציילט רייד פר רבי יוחנן בן זכאי האט ער צו ויזא גזאנט וואו צו אייך און וואו צו מיינע אויגן דען איך האב אזוא אין חלום גוועהן דאס איך און איר ויזען גושטין אן גילעגט אויף דעם פארג סיני האט איין פת קול פון דעם היכל גזאגט צו אונז ניט אויף אהער עס ויזען גרושע און שיינע פלאצין צו אייך אן גבריית און גרויטע און שיינע פעטין ויזען צוא אייך אויס גיבעט און איר און אייערע הלמידים ויזען אן גיבריית צוא זיין אין דר רייטר פתח וואס וועלין ויזן פאר דער שכינה נוא לערנן מיר פון די זאכן אפ דאס דא

פרק ב גר ד כלל ג חלק ג

בוראו ויחנן קולו ויבקש מפני שישכילוהו ויאשרהו ויגלה לו הסודות הרמוזים בספר הקודש כי כיון שבא לטהר מבייעין אותו ועל זה אמר דוד (תהלים קיט) גל עיני ואביטא נפלאות מתורתך :

הכלל הרביעי

לכבוד לומדי התורה ונחלק לשני חלקים • החלק הראשון לחכמים • החלק השני לרבותיו :

חלק ראשון לחכמים • ויש בו שני פרקים :

רמט פרק ראשון

אע"פ שהאדם מוזהר שלא יבזה לשום אדם הנברא בצלם אלהים וכל שכן לבני ישראל שנקראו בנים למקום • ונכללו בכלל אבל האזרה והעונש הגדול הוא על המבזה תלמידי חכמים שכבר מצינו שהמלך • אסא נענש עליהם בחליו כדגרסינן בפרק קמא דסוטה דף י' דרש רבא מפני מה ינענש אסא מפני שעשה • אנגריא בתלמידי חכמים שנאמר (מלכים א טו) והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי מאי אין נקי אמר רב יהודה אמר רב אפילו יתן מחדרו וכלה מחותנתה • וגם סתו תלמידי רבי עקיבא על שלא נהגו כבוד זה עם זה כדגרסינן פרק הבא על ויבמתו דף ס"ב י"ב אלף תלמידים היו לו לרבי עקיבא מנבת עד אנטיפטרס וכלן מתו בפרק אחד תנא כלן מתו מפסח ועד עצרת מפני שלא נהגו כבוד זה עם זה • ונב מצינו שחרבה ירושלים על המאז זה כדגרסינן במסכת שבת פרק כל כתבי דף ק"ט אמר רב לא חרבה ירושלים אלא בשביל שבזו בה תלמידי חכמים שנאמר (ירמיה ג לו) ויהיו מלע"בים במלאכי אלהים ובזוים דבריו ומתעתעים בנביאיו עד עלות חמת ה' בעמו עד לאין מרפא • מאי עד לאין מרפא אמר רב יהודה אמר רב שכל המבזה תלמידי חכמים אין לו רפואה למכתו • ואמר רב יהודה אמר רב מ"ד (תהלים קד) אל תגעו בכמשיחו אלו הנינוקות של בית רבן • ובנביאי אל תרעו אלו תלמידי חכמים • וגם קראו למבזה תלמידי חכמים • אפיקורוס • כדגרסינן בפרק הלך דף צ"ט אפיקורוס רב ורבי חנינא דאמרי תרויהו זה המבזה תלמידי חכמים • ור"ל אמר המבזה הברו כפני תלמידי חכמים • וגם קראוהו מגלה פנים כדאמרין שם עלה • ואיכא דמתני לה הכי • מגלה פנים כתורה • רב ורבי חנינא דאמרי תרויהו זה המבזה תלמידי חכמים • עצמו • ור"ל אמר זה המבזה הברו כפני תלמיד חכם • על כן יש לו לאדם לראש מעונשיו וליוהר מגלותם • כדגרסינן בפ"ב דאבות ידו • מתחמם כנגד אורן של חכמים והווי חרו בהן כחשך • שלא הכוה שששיתן נשיכת שועל ועקיצתן עקיצת עקרב • ולחישתן לחישה שרף ואף כל דבריהם כנהלי אש • וגם השו רבותינו מוראם למורא שמים ורבוה מרבוה את ה' אלהיך תירא • כדגרסינן במסכת פסחים פרק כל שעה דף כ"ב ובמסכת קמא פרק שור שננה ד' (ה' דף מ"א וב"ק דכבוד דף ו') תניא שמעון העמסוני ואמרי לה נחמיה העמסוני היה דורש כל אתין שכתורה כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא פירש אמרו לו תלמידיו

ונכללו בכלל כל יבאלי קראו בנים למאז בנים לחסד • אלהים • אסא נענש • אנגריא • עונות סג"ל דקריב ואלף המיע את כל יסודי דענין ויבאלי את אנגי דימה שיהי מלך ויבאלי בונה עליהם כך נכללי תו יולא וכל לאלף • חתן כהנינו כי נקי יוספ לניחו טיה אמת • במשיחו אלו הנינוקות של בית רבן סג"ל הנינוקות למותן כשמן וכניחו אלו תלמידי חכמים שאלו וכלי לבן חמה • אפיקורוס מ"סותא ונפסי כדכתי חכמים ועל כן מנזר אמת • מגלה פנים כתורה מ"ל כהלכה • ור"ל אמר זה המבזה הברו כפני תלמיד חכם • ויבאלי אמר זה יתן גדול ועונש סתם חכמי משה ויבאלי • והווי מתחמם כנגד אורן של חכמים כהווי לך לכה וסלח מ"ס כלום כהמחם נעם סג"ל לו משה וממל לא דכתיב כלום כדכתיב כלום כהווי כ"י ע"כ אמרו כווי וכווי כנהמם כלום כהמקרי ויתר אל כלום כהמקרי כן וכל המבזה עליו מ"ס ואל תתקרי להם בניה כלום אלה חכמי כהם וגם אל לא תמזור לעבות כדכתיב סוטה ועונש קטן מי שיבזור עליהם יתור משל חוקה ועל כן ממל סוטה ליהוים אלו נשיכת שועל רפואתו ק"ס לפי שציוו דקות ועקמות ויחך הווסף לחתון ככב כחמל ולחמיו הווסף וקולת עקרב קטן מנשיכת נחש • ולחישתן דתון לחיכה ס"ק סג"ל כהלכה של כלל סו :

ער קען ניש פאר שטיין דאס רעקטע מיינינג פון דער זאך און ער זאל זיך ווידער קערן צוא גאט זיין בשעפר און זאל אים בעטן דאס ער זאל אים שכל נעבין און זאל אים פירן אין רעכטן וועג און זאל אים מגלה זיין דיא סודות פון דער תורה • דען ווען דער מענטש קומט זיך צו רייניגן העלפט אים גאט דער צו און דרויף האט דוד המלך גאנט געפן מיינע אויגן דאס איך זאל זעהן די סודות פון זיין תורה :

רמט אף על פי שאדם מוזהר חמ"שע דעם בענטשין איז פאר באטן דאס ער זאל ניש פר שעמן קיין בענטשין וואס איז בשאפין גיוראין מיט גאטש פורעם און ככל שכן דאס ער זאל ניש פר שעמן די קינדר ישראל וואס זייא ווערן אן גירופין קינדר צוא גאט און אלע זיינן גלייכע קינדר אבער שטארק פאר באטן און דער גרויסער עונש איז צוא דעם וואס איז מבזה איין תלמיד חכם דען מיר גיפיען דאס דר מ"ה אסא איז דרייפער גישטראפט גיוראין מיט זיין קרייניק וויא מיר לערנן אין דער גמרא פון סוטה • רבא האט גידרשה ווארום איז דער מלך אסא גישטראפט גיוראין מיט קרייניק ווייל ער האט גילאזט ארבעטן דיא תלמידי חכמים וויא אין פסוק שמיים דער מלך אסא האט איין גיזאמילט גאנץ שבת יהודה צוא ארבעטן און קינדר איז דר פון ניש ליידי גיורען זאגט רב יהודה פון ווערין רב אפילו איין חתן האט גימוזט ארום גיין פון זיין צימער און איין בלה פון איר חופה צוא גיין ארבעטן און אויך זיינען די תלמידים פון רבי עקיבא דרייב גשטארבן ווייל איינר דעם אנדרן האבן קיין כבוד ניש אפ גגעבן ווי מיר לערנן אין פרק הבא על ויבמתו צוועלף טויזנט תלמידים האט רבי עקיבא גיהאט פון דר שטאט גבת ביו אנטיפטרס און אלע זיינן גשטארבן אין איין קורצע צייט פון פסת ביו שבעות ווייל זייא האבן זיך קיין כבוד ניש אן גמאזינג מצינו און אויך גפינען מיר דאס ירושלים איז איבך דעם חמא תרוב גיוראין וויא מיר לערנען אין מסכת שבת רב זאגט ירושלים איז נאר תרוב גיוראין נאר ווייל מען האט אין איר מבזה געווען תלמידי חכמים וויא אין פסוק שמיים זייא האבן גשפעט אין דיא שלוחים פון גאט און האבן מבזה געווען זיינע רייד און האבן גשפעט אין זיינע נביאים ביו גאטם צארן איז אויך גאנגן אין זיין פאלק און עם איז דער צו קיין רפואה ניש דא זאגט רב יהודה פון ווערין רב עם איז גמיינט דער וואס איז מבזה איין

תלמיד חכם איז קיין רפואה ניש דא צו זיין משה יואק זאגט רב יהודה פון ווערין רב וואס מיינט דר פסוק איר זאלט ניש אן רירן אין מיינע גזאמלעט דאס איז גמיינט דיא קינדר וואס לערנען אין הדראיון צוא מיינע נביאים זאלט איר קיין ביזו ניש טאן דאס איז גמיינט דיא תלמידי חכמים • וגם קראו און אויך האבן איינרע חכמים גרופין צוא דעם וואס איז מבזה איין תלמיד חכם אפיקורוס וויא מיר לערנען אין פרק חלק ווער הייסט איין אפיקורוס רב און רבי חנינא האבן ביידע גזאמט ווער עם איז מבזה איין תלמיד חכם דער הייסט איין אפיקורוס און רבי יהושע פן לוי זאגט ווער עם איז זיין חבר מבייש פאר איין תלמיד חכם דער הייסט אויך איין אפיקורוס • אויך האבן דיא חכמים אים גרופין מגלה פנים בתורה שלא כהלכה ער לייגט אויס דיא תורה ניש וויא דר אמת איז וויא מיר זאגן אין דר גמרא און איין טייל האבן איז גלערנט ווער היישט מגלה פנים בתורה שלא כהלכה רב און רבי חנינא האבן ביידע גזאמט דר וואס איז מבזה איין תלמיד חכם דער היישט מגלה פנים בתורה שלא כהלכה און רבי יהושע פן לוי זאגט דער וואס איז מבייש זיין חבר פאר איין תלמיד חכם דער הייסט מגלה פנים בתורה שלא כהלכה • על כן דרום זאל דר בענטש זיך פארקמן פאר דעם עונש און זאל גיהוים זיין פון זייערע ברענעדיגע קוילן וויא מיר לערנן אין פרקי אבות דו זאלסט דיר ווארימן קעגן דעם פייער פון די תלמידי חכמים און זאלסט זיין גיהוים אין זייערע קוילן דאס דו זאלסט זיך ניש פאר ברענען דען זייער בייסין איז גלייך וויא דאס בייסן פון איין פוקס פון וואס עם ווערט איין שטארקע וואנרע און זייער שמעכן איז וויא דאס שמעכן פון איין עגורש און זייערע רייד זיינן היים ווי דר גיפט פון איין ברענדיגן שלאנג און נאר זייערע רייד זיינן גלייך וויא פייערדיגע קוילן • גם השו רבותינו און אויך האבן איינרע רבנים גלייכן די מורא וואס מען מוז האבן פאר איין תלמיד חכם צו דר מורא פאר גאט און זיין האבן עם אפ גלערנט פון דעם פסוק את ה' אלהיך תירא וויא מיר לערנען אין דער גמרא פון פסחים און אין פ"ב קמא און אין בכורות מיר האבן גילערנט שמעון העמסוני און איין טייל זאגן נחמיה העמסוני האט גדרשה אלע ערטר וואו דאס ווארט את שמיים אין דר תורה וואס דאס פמיים און וויא ער אט נקמן צו דעם ווארט את וואס שמיים אין דעם פסוק את ה' אלהיך

פרק א נר ד כלל ד חלק א

דבינו כל אתין שדרשת ימה תהא עליהם אמר להם כשם שקבלתי שכר על הדרושה כך אקבל שכר על הפריעה עד שבא רבי עקיבא ודרש את ה' אלהיך תירא ילרבות תלמידי חכמים :

ער פרק שני

ומצינו שחכמי ישראל וגדול הם היו מבקשין לראות כל תלמידי חכמים שימצאו ומכבדין אותם מה יש לעשות בזמן הזה שנתמעטו בעונותינו לא נשאר מהם בכל ישראל אלא אחד מעיר ישינים כמשפחה ויש לנו ללמוד מרכיבו הקדושה שאע"פ שהיה נשיא ישראל וגדול הדור בכל מקום שהיה הולך היה שואל אם היו תלמידי חכמים בעיר לראותו כדגרוסין בפרק קמא דהגיגה דף ה' רבי רבי חייה הוה אזלי באורחא כי נטו להיא מתא אמרי איכא צורכא מרבנן הכא יזיל ונקביל לאפיה אמרו להו איכא ומאור עינים הוא . אמר ליה רבי חייה לרבי תיב את דלא וזולל כנשיאותך איזיל אנא ואקביל לאפיה יתקפיה זאול בהדיה יכי הוה מיפטרמי מיניה אמר להו אתם קבלתם פנים הנראים ואינם רואים יהו רצון שתזכו ותקבלו פני השכינה שרואה ואינה נראית אמר ליה ר' אי לא אתינא השתא כבעתיך מהאי ברכתא אמר ליה *מנא לך הא א"ל כפרקיה דרבי יעקב איש כפר הנניא שביע לי דהוה רגיל דאזיל ומקביל לאפיה דרבי בכל יוכא יכד קש אמר ליה לא ליצטער כר דלא יכילנא אמר ליה מי זומר כ"ד בהו ברבנן (תהלים ט)

נפש יהודה פח

כה תהא עליהם שיאמרו לנו אמין דנשק ונכח אין להם דוכס והוה מוסיף : לרבות תלמידי חכמים שיכא מורא רבן כמורא סמים :
תקפיה רבי ל' מילא זאול נכדיס : כי הוה מפטרמי מסטנו מטלו ממנו כסות לנאלת : מנא לך ש"כ גדול קבלת פנים של ח"ת : כר קש ככרזין רבי יעקב : כמפסחם דקך מחוק סיו מתינ גלחתיס של זיזין זכ לוס : קריה דר' מאיר סאלה דתינ לעשות כן כנבנה : אפרח רוחא כהוה סיו מנכס מלני מאיר כננד סהוב על קבל עורף זללו : אודיק רבי תרגום של ספיק : סן כוונתא מן התמן נהלס עורף של ר"מ סהוב מנ לכו : דחיימי' לר' מאיר מאחוריה ככלמתי לפניו יכנתי ככוסס של לחיו : אשמאי לבן חסך רכס ועס הלחן ומכסות סו' ל' שמותו כמו וכלמתי לא חסך התניס ונלעז לא חסך לבן נור וע"כ : שנא' אספה לי שבעים איש מוקני ישראל וגו' והסך זקנים ותקנים סיו כדכתיב אסך

ויהי עוד לנצח לפי ראה השחת כי יראה חכמים ימותו והשתא ומה רואה חכמים במיתתן כך כחיהם עאכ"כ וגם מצינו על רבינו הקדוש שזכה לתורה לפי שראה את ר"ם מאחוריו וכל שכן אם זכה לראותו בפניו : כדגרוסין במסכת ביצה בפרק משילין פירות בירושלמי בהלוליה דר' ש רבבי הוה ימבכחין אחוריי ויהוין בשבתא * עבר ר"ם ושמע קלהון אמר רבותי הותרה שבת שמע רבי יקליה אמר מי הוא זה שבא לנדהנו בתוך ביתנו שמע ר"ם קליה דרבי זערק נפקי פריי בהריה (ס' ב' ד' אהוי) *אפרח רוחא פקולי (ס' פ' פ' ס' נק) כעל קדליה דר' מאיר *אידיק רבי ימן כוונתא והבא קדליה דרבי מאיר מן אחריה א"ר לא זכיתי לתורה אלא על דחמת קדליה דר"ם מן אחריה * וגרוסין נמי בפ"ק דעירובין דף י"ג א"ר האי דמהדרנא כהברי דחיימיה לר"ם כאחוריה ואלו חזיתיה כקמיה מהדרנא כפי דכתיב (שעיה ל) והיו עיניך רואות את מורדך : ומחויב כל אדם לכבד ת"ת ולהדרו ולקום בפניו : כדגרוסין בפ"ק דקדושין דף ל"ב ה"ר כפני שיבה תקום ויכול אפי' מפני זקן *אשביא ת"ל זקן ואין זקן אלא חכם ישנאמר. (במ"ב יא) אספה לי שבעים איש מזקני ישראל * ריה"ג אומר אין זקן אלא זה שקנה חכמה שנאמר

נזאנט לאו ריך ניש פאר דריסין דאס איך קים צו דיר ניש דען איך קען ניש קומען וזייל איך פון אלס האט זיין רבי צוא אים גזאנט איז עס דען איין קריינע זאך וואס עס שטייט נישריבין פייא די חכמים ער וועט קיין גיהנם ניש זעהן וזייל ער זעהט איין תלמיד חכם פייא זיין מוים ככל עפן ווער עס זעהט איין חכם פייא זיין לעבין אונט אים כבוד און וועט ער פשיטא האבן איין גרויסן שכר דרוף : וגם מצינו זאך אויך גייען מיר דאס רבינו הקדוש האט גזאנט דאס ער האט דרום זוכה געווען צו תורה וזייל ער האט געזעהן רבי מאיר פון הייטן און ווען ער וואלט אים געזעהן אין פנים וואלט ער נאך מער געקענט לערנן וזייל מיר לערנן אין דר גמרא פון ירושלמי אין מסכת ביצה אויך דער התנה פון רבי שמעון דער זון פון רבי האבין וזייל גקלאפט מיט דעם אהרערן זייט האנד אום שבת איז רבי מאיר גגאנגן און האט עס גיהערט האט ער גזאנט רבותינו איז דען דאס מותר צוא גאן אום שבת האט רבי גיהערט דאס קול פון רבי מאיר האט ער גזאנט ווער איז דער וואס וויל אונט כנדה זיין אין אונזר הויז וזייל רבי מאיר האט גיהערט דעם קול פון רבי איז ער אונזעק גלאפן און וזייל זייען אים נאך גילאפן האט דר ווינט אונזעק גיזויעט די כוץ וואס רבי מאיר האט גיהאט אויף זיין האלז האט רבי געזעהן דורך איין פענקער דעם אקסיל פון רבי מאיר אמר רבי לא זכיתי לתורה האט רבי גזאנט איך האב ניש זוכה געווען צוא תורה נאר וזייל איך האב געזעהן דעם אקסיל פון רבי מאיר : גרוסין נמי בפ"ק קמא דעירובין אויך לערנען מיר אין פסכת עירובין אמר רבי האי דמהדרנא מחברי דאס רבי האט גזאנט איך פון דרום שארפער אין לערנן מער כון פיינע חברים וזייל איך האב געזעהן צוא רבי מאיר פון הייטן ווען איך האב פיי אים גילערנט און ווען איך וואלט אים געזעהן פון פארקט וואלט איך נאך שארפר געווען דען עס שטייט אין פסוק דייע אונזין זאלין זעהען דיין רבי וואס לערנט מיט דיר : ומחויב כל אדם און איטליכר מענטש מוז אפ געבין כבוד איין תלמיד חכם און צו פשיטן אים און אויף צו שטיין פאר אים וזייל מיר לערנן אין קרושין די רבנים האבין גילערנט עס שטייט אין פסוק פאר איין גרייזן מאן זאלסטו אויף שטיין וועסטו וועלין מיינען אפ"י ווען ער איז איין אלטר רשע דרום שטייט ווייטער אין פסוק דו זאלסט פשיטען דאס פנים פון איין זקן און איין זקן איז גיימינט איין תלמיד חכם וזייל אין פסוק עשיתי דאס האט גזאנט צו משה משה ואמיל מיר איין זיבעציג זקנים פון ישראל דאס איז גיימינט תלמידי חכמים רבי יוכי דג'ליו זאנט דאס ווארט זקן איז נאר גיימינט איין מענטש וואס האט זיך פראפאט רכמה וזייל אין פסוק עשיתי דאס האט

תירא האט ער זיך אפ גשייד דען ער האט כורא גהאט צו גלייכן איין זאך צו דר כורא פון גאט האבן זיינע תלמידים צוא אים גזאנט רבי וואס וועט זיין אויף אלע ווערטער את וואס דו האסט בוי אהער גדרשקת האט ער צוא זייל גזאנט און וזייל איך וועל געבן שכר אויף די ווערטער וואס איך האב גדרשת וועל איך אויך געבן פאר דעם וואס איך שייד מיר אפ צו דרשן דעם אה"ה אלהיך פון גאטס וועגין בוי רבי עקיבא איז גקומען און האט גדרשת דעם פסוק את ה' אלהיך תירא וזייען מיר דאס ווארט את דאס מען זאל פאר תלמידי חכמים און כורא האבן וזייל פאר גאט :

ער ומצינו שחכמי ישראל איז מיר גפינן דאס די חכמי ישראל און זייערע גרויסע חכמים האבן פגערט צוא זעהן אלע תלמידי חכמים וואס זיינן געווען און האבן זייל ערליך גהאלטן נוא וואס דארפן מיר שוין קיין אין דער היינטיגער צייט דאס דיא תלמידי חכמים זיינן ווייניג איבער אונזערע זינד אונט און איז נישט מער איבר גבליבן צווישן ישראל נאר איינער אין איין שטאט און צווייא אין איין משפחה אונט דארפן מיר זייל פשיטא ערליך האלטן * און מיר דארפן עס אפ לערנען פון רבינו הקדוש דאס ער איז געווען איין נשיא פון ישראל און דער גרעסטער פון גאנגן דור און האט דאך נאך גפרענט אין אפליבן ארט וואו ער איז גגאנגן אויב עס איז דא איין תלמיד חכם אין שטאט דאס ער זאל אים זעהן וזייל מיר לערנן און דער גמרא פון הגיגה * רבי און רבי הייא זיינן גגאנגן אין וועג וזייל זיי זיינען גקומען אין איין שטאט האבן זייל גפרענט אויב עס איז דא איין תלמיד חכם אין שטאט וועלן מיר זיין אים זעהן * האבן די שטאט לייט צו זייל גזאנט עס איז דא איין תלמיד חכם אין דר שכאט און ער איז בלינד דאס רבי הייא גזאנט צו רבי זיך דו דא דאס דו זאלסט ניש דר גידערינען דייענע נשיאות און איך וועל אליין גיין צוא זעהען אים * האט רבי אים ניש גזאנט צו הערן און איז מיט אים גיגאנגן וזייל זייל האבן פון דעם תלמיד חכם אפ שייד גנומן האט ער צו זייל גזאנט איר האט כבוד און גזאנט צוא איינמ וואס ווערט געזעהן פון אנדערע און ער זעהט קיינס ניש דרום זאלט איר זוכה זיין מקבל פני השכינה צוא זיין וואס זיא זעהט אלע מענטשן און קיינר זעהט זיא ניש * האט רבי גזאנט צו רבי חייה ווען איך וואלט מיט דיר ניש גגאנגן איז וואלסטו מיר אפ גיהאלטין פון דער ברכה האט רבי חייה צו אים גזאנט פון וואנען מיישטו דאס עס איז איין גרויסע זאך איין תלמיד חכם מקבל פנים זיין האט רבי צו אים גזאנט איך האב עס גיהערט דרשן פון רבי יעקב איש כפר הנניא דאס ער איז גוואונט געווען מקבל פנים צוא זיין זיין רבי אלע טאג וזייל ער איז אלס גיזאנרין האט ער אים

מאיר שיינב

פרק ב נר ד כלל ד חלק א

(משלי ח) ה' קננו ראשית ודענו וגו' יכול יעמוד מפניו במקום רחוק תלמוד לומר תקום והדרת לא אמרתי אלא קימה שיש בה הידור אי הידור יכול יהדרנו בסמון תלמוד לומר תקום והדרת מה קימה שאין בה הכרון כים אף הידור שאין בה הכרון כים יכול יעמוד בבית הכסא ובכית המדרין תלמוד לומר והדרת לא אמרתי אלא קימה שיש בה הידור יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו תל תקום ויראת *דבר הסמור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך :

חלק שני

לכבוד רבותיו ויש בו שלשה פרקים :

רעא פרק ראשון אף ע"פ שהייב אדם לכבוד תלמידי חכמים ולירא מהם גדול הוא היובו שיכבד את רבותיו וירא מהם והשוו רבותיו מורא רבו של אדם כמורא שמים כמו ששנינו בפרק ד' מאבות רבי אליעזר אומר יהי כבוד תלמידך הניב עלך כשלך וכבוד חבירך כמורא רבך * יבורא רבך כמורא שמים לכבודו מכאן שהבדילם רבי אליעזר שלהכרו קראו כבוד ולרבו קראו מורא ועל כן אמרו שכל תלמיד ששונה בפני רבו שיהא שפתותיו ינוטפות מר ממוראו * כדגרוסינן בפרק כמה בדליקין דף ל' אבר רב גידל אבר רב כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר תכונה שנאמר (שיר ה) שפתותיו שושנים * נוטפות מר עובר אל תקרו מר עובר אלא מר עובר א"ת שושנים אלא שושנים * וגם קראוהו דעביד אפקרותא למי שאינו מוזהר בכבוד רבו כראוי * כדגרוסינן בפרק חלק דף ג"ט אבר רב יוסף היכי דמי אפקרותא כגון דיתבי קמי רביה ונפל ליה שמעתא ואמר הכי קאמינא בדובתא אחריתי ולא אמר כדאמר מר תתם * ורב נהפין אומר זה הקורא לרבו בשמו דאמר רבי יוחנן בפני מה נענש גיהנום מפני שקרא לרבו בשמו שנאמר (מלכים ב ח) זו האשה והזבונה אשר החיה אלישע ולא קאמר אדוני אלישע ורבא אמר כגון הני דבי מנימין אסיא דאמרי רבנן מאי עבדיגלין * מעולם ילא שרו לן עורבא ולא אסרי לן יונה * רבא כי הוה אתיא טרפתא לכמיה אמר קראו לי מנימין אסיא כי הוה שרו לה אמר הני ידשרו לכו עורבא וכי הוה אבר לה אמר חזו דאכרו לכו יונה * רב פפא אמר יבגון דאמרו הני רבנן * רב פפא אשתלי ואמר הני רבנן ויתבי בתעניהא כולא יומא * לוי בר שמואל ורב הונא בר יהודה הוה יתבו זקא מתקני כמורא לכפרי דרב יהודה כי ממו למגילת אסתר אמרי האי לא בעי כסותא אמר להו רב יהודה בעיתו למיתב בתענית (כ"ל לפי שלא אמרו בלשון טהור) ועל כן מצווה

ידעת כי הם וגו' אלמא זקנים ודועים היו ויכי יוסף סגלגו דמכני ליה לקרא ממסעו זקנס כמה ודרים ליה זכ סקנה חכמה אפי' יבוק ותקום וזקן ועתיקון זה סקנה חכמה : אלא קימה במקום שיש לו הידור עמודותו רבינו חזק ד' חזות דמורכח מילתא שמענו הוא שומד : יכול יהדרנו בסמון וכולי כח כבוד ממון לכבודו ממון : יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו לומר כדלחא ככל ירמיה עלמו ממנו כדי שלא יעמוד מעיניו : דבר המסור ללב לנו של עובד הכבוד הוא יודע אם ראהו או לאו לפי כבודו להכניס מעיניו הכניעות שלא יתקדשו לבצע ודעוהו לקבוצת זכות ואלמנו לא ראוהו לכן נחמד וירחא מאלוהיך ככל ההתענות גלויות לו וידע דן כולליו וכליו מזהו נחמיה : יהי כבוד תלמידך עין מנינו כמשה שאמר כבודו אלמנו : וסורא רבך כמורא שמים דתיבי אדוני מכה כלאם רבך מן העולם כיון שמדור דן כללו מדורו נכריה ומיניו כליה : נוטפות מר מדריות מהמת איהם * מר היינו מר ואלוהי * תכונה ראו שפתותיו ליהוה נפשיס מר לי נפשיס שיהו לכן שמחה שוכנים לשון שכן ונפח וגם לשון שמחה אלא שגוים לשון שמחה שילמד חלימה לפניו : לא שרו לן עורבא לא לחמו לוי כוס הידור לא חמו כונה : שרינן עורבא כסיתר זה אינו מתיב נחמה אלא סופדים חמיה : כגון דאמר יהוה רבנן כלתא שאמר חמו מ"ח דל כווי סוף שיש לו נחמה כמותו שמקום לפניו ליה כגון דלמד סיי רבנן דכסותא מספר סוס דבר מרבנן חומר הני רבנן ולגון גליה סוף הני אכל סוף רבנן חמו נחמי : כי משו למגילת אסתר לקהן לה משפחה אחריה סא מגילת אסתר לא

פרשאפט דיא תורה אי ער האם די ועלמט בשאפן * וועשטו וועלין מיינען ווען מען זעהט דעם תלמיד חכם פון ווייטן מה מען אויף פאר אים אויף שטיין דרום זאגט דער פסוק תקום והדרת דו זאלסט נאר אויף שטיין ווען דו בשיינשט אים דער מיט דאס איז ווען ער איז פיר אילין ווייט פון דיר אזו ווערט גזעהן דאס דו שטייט אויף פון ווייט ווענין * וועשטו וועלין מיינען דאס דוא מוט אים בשיינען מיט געלט דרום זאגט דער פסוק דוא זאלשט פאר אים אויף שטיין און זאלשט אים בשיינען צוא ווייזן דיר דאס אזו וויא דאס אויף שטיין קאסט ניט קיין געלט אזו דאס בשיינן מיט כבוד איז נאר וואס קאסט ניט קיין געלט וועשטו וועלין מיינען דו מוט פר אים אויף שטיין ווען דוא ביסט אין איין בית הכסא אדער אין איין כרחק דרום זאגט דר פסוק והדרת דאס דו זאלשט פאר אים אויף שטיין אין איין ארט וואס איז איין שיינקייט צו אים * וועשטו וועלין דינען אויגן צוא מאכין און זיך מאכן גלייך וויא דו זעהשט אים ניט כדי דו זאלשט ניט אויף שטיין פאר אים דרום שטייט ווייטער אין פסוק דו זאלסט דויד פארקמין פאר דיין גאט דאס איז די זאכן וואש נאר דיין הארץ אליין ווייש דאס דוא ווילסט זיך ארויס מאכין שטייט דער ביי דו זאלשט דויד פארקמין פאר דיין גאט דאס ער ווייש וואס בייא דיר אין הארצין אזו :

רעא אלפ שחיב אדם תאמשע דער מענטש מה ערליך האלמין תלמידי חכמים און זיך פארקמין פר זיי איז ער נאך מער מחויב ערליך צו האלמן זיינע רביים און צו פארקמין זיך פר זיי און אונזרע חכמים האבן גלייך גמאכט די מורא וואס דער מענטש מה האבן פאר זיין רבי צו דער מורא פאר גאט וויא מיר לערנן אין פרקי אבות רבי אליעזר זאגט דער פבוד פון דינען תלמידים זאל אויף דיר גליבט זיין וויא דיין כבוד און דער כבוד פון דיין חבר זאל אויף דיר זיין וויא די מורא פון דיין רבי און דיא מורא פון דיין רבי זאלאויף דיר זיין וויא דיא מורא פון גאט * לערנען מיר דער פון אף דאס רבי אליעזר אומר די זאכן איין גמילת דאס בייא דעם חבר רופט ער עס כבוד און ביי דעם רבי רופט ער עס מורא דרום האבן די חכמים גזאגט איין תלמיד וואס לערינט פאר זיין רבי מוז זיינע ליפן מריפן ביטערקייט פאר מורא וויא מיר לערנן אין פרק כמה בדליקין רב גידל זאגט פון וועגן רב דער תלמיד חכם וואס ויצט פאר זיין רבי און זיינע ליפן מריפן ניט קיין ביטערקייט פאר מורא דער איז ווערט דאס זיינע

ליפן זאלן אפגרייט ווערין וויא אין פסוק שטייט שפתותיו שושנים נוטפות מר עובר איז גלייך וויא עס וואלט גשטאנן שושנים דיא וואש לערנען און מיר עובר איז גלייך וויא עס וואלט גשטאנן מר עובר דאס זיינע ליפן זאלן ביטערקייט מריפן וגם קראוהו און אויף האבן די חכמים גרופן אפיקורוס צוא דעם וואס איז ניט נוהר אין דעם פבוד פון זיין רבי וויא מען דארף וויא מיר לערנן אין פרק חלק רב יוסף זאגט וועלכר הייסט איין אפיקורוס ווען ער ויצט פאר זיין רבי און דער רבי זאגט איין חלכה און ער זאגט אזו האבן מיר גילערינט אויף איין אנדער ארט און זאגט ניט אזו האסטו רבי דארטין אויף גזאגט און רב נהמן זאגט ווער עס רופט זיין רבי ביי זיין גאמן דער הייסט איין אפיקורוס דען רבי יוחנן האט גזאגט גיהנום איז דרום גשטראפט גווארן מיט קרעץ ווייל ער האט זיין רבי גרופן ביי זיין נאמען וויא אין פסוק שטייט דאס ער האט גזאגט דס איז די אשה און דס איז איר זון וואש אלישע האט לעכדיג גמאכט און ער האט ניט גזאגט מיין האר אלישע און רבא זאגט ווען ער זאגט אזו וויא די לייט פון מנימין אסיא דאס זיי זאגן וואס פאר איין זאך טוען אונז די רבנים זיי האבן אונז קיין קאל קיין ראב ניט מתיר גווען צו עסן און זיי האבן קיין קאל אונז ניט נאסרת קיין מויב צו עסן דען וואס זיי זאגן ווייסן שוין אלע * ווען עס איז פאר רבא איין שאלה גקומען האט ער גזאגט רופט מיר כנימין אסיא ווען ער האט עס מתיר גווען האט ער גזאגט זעהט איה האב אויף איין ראב מתיר גווען דען איר האט גמיינט ער איז מרפה און ווען ער האט עס מריפה גמאכט האט ער גזאגט זעהט איה האב אויף מריפה גמאכט איין מויב דען איר האט גמיינט עס איז מותר * רב פפא זאגט ווער עס זאגט די רבנים מיט איין פאר שעקט לשון דער הייסט איין אפיקורוס נייערט מען מה זאגן די דאזיגע רבנים רב פפא האט אכאל פאר געסן און האט גזאגט די רבנים האט ער דעם טאג גפאסט * לוי בר שמואל און רב הונא בר יהודה זיינן געסן און האבן גמאכט מענטעלעך צו די כפרי קודש פון רב יהודה וויא זייא זיינען גקומען צו מגילת אסתר האבן זיי גזאגט דאס דארף קיין מענטלע ניט האבן דען עס מעג ליגן בלויזער הייד האט רב יהודה צוא זיי גזאגט איר מוט פאסטן ווייל איר האט עס גפסקת איין דין פאר זייער רבי און האט אים ניט גפרענט : ועל כן און דרום איז דער מענטש גמאכט אין פיל זאכן צו טאן דעם כבוד פון זיין רבי מער וויא דער כבוד פון זיין פאטער וויא

פרק א נר ד כלל ד חלק ב

נשיא מטעם כלומר ודאי לא נעוה מטעם
 כמו בחלקה ולכן נגזרי הוה דכויו לכו נמימר
 גלגלן סלגס או זריכס או חינה זריכס מטוס
 דסיננה הוה חד למר מניקס אכסר חינה מטעם
 זריכס קריכס וזל הוה לכס לפסוק חלקה הוה :
 שיל רבו קירכס הוה טיבא רבו עובק שלמד
 רוב מטעמו מניו רבי אומר אפילו לא הליכ
 עינו ללא נכסס לחס זכ הוה רבו : הכא
 תורה דיליה כתיבס כבוד תוה כתיבס וזינו
 יעול נחל על כבוד כתיבס טיבא של כתיבס :
 ובתיבתו יהוה וגו' נחלס הוה פוה ס'
 ומלמסו גכסס הוה נקלס חרבו : הני
 רבנן חסס חתיבס וחתיבס עיניכס של
 עיניכס מניו רבנן חתיבס קמו מטי לאו
 ככן ניכוו ולבין חתיבס חר להס וקסס לאו
 הוהס דיניס הוה למר חיקסס סיה לו לחסול :
 הידור בעי למעבד לנוע מעס כללו רוח לעמוד
 חסינו ועל כן קסס : רבן גמליאל כריב
 כלימר חסס גדול ומסו וכן כל כריב סגמלל :
 לא נססו לו מלס לערביי סלמל לכס ורמל
 רליכס ססס מחתיבס לחקן רליכס סלל
 לטכיס עינור כוכיס כתיבס :
 שינין בה הידור כבוד וסללס פיס סגדכס
 ניכר הוה סגמללו עמד חס הוה סתין

אדם בדברים רבים כבוד רבו יותר מכבוד אביו כמו ששינו במצינא פרק אלו מציאות דף ל"ג אבדת אביו ואבדת רבו אבדת ירכוקדמת לשל אביו שאביו מביאו לעולם היה ורבו שלכדו תורה מביאו לחיי העולם הבא ואמרין נמי שם עלה היו אביו ורבו נושאין משאוי פורק של רבו ואחר כך פורק את של אביו אביו ורבו בכית השכי פודה את רבו ואחר כך פודה את אביו אבל אם היה אביו תלמיד חכם פודה את אביו ואחר כך פודה את רבו וגרסינן כפרק קמא דקדושין דף ל"ב אמר רבי יצחק בר שילת אמר רב הסדא האב שמהל על כבודו כבודו כחול כבוד הרב שבהל על כבודו אין כבודו כחול ורב יוסף אמר אפילו הרב שמהל על כבודו כבודו כחול כבודו כחול (שמות יג) והוה הולך לפניו יוםם אמר רבא הכי השתא הקדוש ברוך הוא עלבא דיליה הוא ותורה דיליה ומחיל ליה ליכריה יבא תורה דיליה היא דליכחול לה הרב אמר רבא אין תורה נמי דיליה היא דכתיב יבתורה ידנה יוםם וכו' אינו והא רבא הוה קא משקי בהלולא דכריה ודלי ליה כסא לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע וקמו מקמיה דרב כרי וזרב פנחס בני רב הסדא ולא קמו מקמיה ואיקבד ואמר יהני רבנן רבנן רבנן לאו רבנן ורב פפא הוה משקי בהלולא דבא בר בריה ודלי ליה כסא לרב יצחק ולא קמו מקמיה ואיקבד אפילו הכי הידור בעי למעבד ליה אמר רב אשי אפילו למאן דאמר הרב שמהל על כבודו כבודו כחול נשיא שמהל על כבודו אין כבודו כחול מיתבי מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי צדוק שהיו כסובים בבית הכשטה מבנו של ר"ג והיה ר"ג עומד ומשקה עליהם אמר להם רבי אליעזר היאך אנו יושבים יורבן גמליאל ברבי עומד ומשקה עלינו אמר ליה רבי יהושע כיצנו גדול מבנו ששמש אברהם גדול הדור היה וכתוב בו (בראשית יח) והוא עומד עליהם וכו' ושמו האמר כמלאכי השרת נדמו לו ילא נדמו אלא כערביים ואנו לא ידא ר"ג ברבי עומד ומשקה עלינו אמר להם רבי צדוק עד מתי אתם מניחים כבודו של מקום ועיסקים בכבוד הבריות הקדוש ב"ה משיב רוחות ומעלה נשיאים ומוריד מטר ומצמיח אדמה ועורך שלחן לפני כל אחד ואחד ואנו לא ידא ר"ג ברבי עומד ומשקה עלינו ילא אי איהכר הכי איהכר אמר רב אשי אפילו למאן דאמר נשיא שמהל על כבודו כבודו כחול מלך שמהל על כבודו אין כבודו כחול משום שנאמר (דברים י) שום תשים עליך מלך שתדא אימתו עליך :

ערב פרק שני

התלמיד לרבו מוכרח חייב לקום מפניו משיראנו כמלא עינו כדגרסינן פרק קמא דקדושין דף ל"ג תנא איזו היא קיטא ישיש בת הידור הוי אוכר זה ד' אמות אמר אביי לא אמתן אלא ברבו שאינו מוכרח אבל ברבו מוכרח כמלא עינו אביו כבי הויה ליה לאודניה קען מוחל זיין אויף זיין כבוד ווארום זייגן רען די רבניס ברוגן גווען און האבן ניש מוחל גווען אויף זייער כבוד ענפרס די גמרא זיי זייגן דרום ברוגן גווארן ווייל זיי האבן זיי גאר קיין כבוד ניש אן גמאן רען זיי האבן גדארפט עפעניט אויף שטיין פרוי און זיי בשיינן רב אשי זאגט ווען אפילו רב יוסף אבד דס התלמיד חכם קען אויף זיין כבוד מוחל זיין אבר אנשיא קען זיין כבוד ניש מוחל זיין פריענט די גמרא עס דאס דאך איין מעשה גשעה מיט רבי אליעזר און רבי יהושע איך רבי צדוק דאס זיי זייגן געשק אויף דער התנה פון דעם זון פון רבן גמליאל און רבן געבען טרינקען דאס רבי אליעזר גאגט וויא אזא איז טרינקען דאס רבי יהושע זאגט צו אים מיר געניען דאך דאס איין גרעשר חשוב פון רבן גמליאל האט בדינט צו לייטען דען אבררם אז גווען איין גדול הדור איך האט בדינט פאר דיא מלאכים וועסטו וועלין טייגען דאס אבררם האט גוואוסט דאס זיי זייגען מלאכים דאס איז ניש אז ניייערט ער האט זיי גהאלטן פאר ערביים דען ער האט זיי גהייסן דיא פיס וואשניין ערביים דינן צו די שטוב פון ייערע פיס און פון דעסט וועגן האט ער זיי דאך בדינט און ווארום זאל אונז דען רבן גמליאל ניש בדינן האט רבי צדוק צו זיי גאגט וויא לאנג וועט איר לאין שטיין גאגש כבוד און וועט ריידן אין דעם כבוד פון מענטשן דען מיר גפיגן דאס גאט טוט אלע זאכן פאר דעם מענטשן דען ער לאזט וויגען וויגטן און בריינגט וואלקניס און מאכט גיין רעגן און לאזט אלץ וואקסן פון דער ערד און ער גרייט אן איין מיט פאר איטליכן מענטשן דאס ער זאל האבן וואס צוא עסין און ווארום זאל דען רבן גמליאל פאר אונז ניש אן גיסן נוא ועהען מיר דאך דאס איין נשיא קען אויף אויף זיין כבוד מוחל זיין אבר איין מלך קען אויף זיין כבוד ניש מוחל זיין דען עס שטייט אין פסוק די זאלסט טאן אויף דיר איין מלך דאס איז גמיינט דאס זיין מיר זאל זיין אויף דיר : ערב התלמיד לרבו מוכרח דער תלמיד מוז אויף שטיין פאר זיין רעכטן רבי ווען ער איז און ווייט דאס ער קען אים דער זעהן מיט זיינע אויגן וויא מיר לערנן אין קדושין מיר האבן גלערנט וועלכט הייבט אויף שטיין פאר איין תלמיד חכם דאס איך בשיין אים דער מיט דאס איז ווי

פרק ב נר ד כלל ד חלק ב

דחמרא דרב יוסף דאיתי הוה וואים • אביי הוה רביב חמרא וקא מיסי אנורא דנהר פפא יתיב רב
 משרשיא ורבנן • באידך גיסא ולא קמו מקמיה אמר להו יולאו רב מוכהק אנא אמרו ליה ילאו
 אדעתין • ואמרינן שם עלה אמר רבי אלעזר כל תלמיד חכם שאינו עומד בפני רבו נקרא רשע
 ואינו מאריך ימים ותלמודו משתבח שנאמר (קהלת ח) וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים כצל
 אשר איננו ירא מלפני אלהים • מורא זו אינו יודע מה היא כשהוא אומר (ויקרא יט) ויראת מאלהיך
 הוי אומר • מורא זו קיימה וכשיפטר ממנו אל יחזיר לראות אחריו כדגרסינן במסכת יומא פרק
 הוציאו לו את הכף דף נ"ג תלמיד הנפטר מרבו אל יחזיר פניו כנגד רבו אלא מסבב פניו והולך
 כי הא דרבי אלעזר כי הוה מיפטר מיניה מרבי יוחנן והוה בעי רבי יוחנן ילסנויי • הנה נתין וקאי
 רבי אלעזר אדוכתיה עד דהוה מכסי רבי יוחנן מיניה וכי הוה בעי רבי אלעזר לסנויי הוה אזל
 לאחוריה עד דהוה מכסי מיניה מרבי יוחנן • רבא כי הוה מיפטר מרב יוסף הוה אזל לאחוריה
 עד דהוה ממנפן כרעיה ומתוסן אסקופתיה דמא אמרו ליה לרב יוסף הכי עביד רבא אמר רבא
 רעוא ידתיחם רישיה אכולא כרבא • ועובד לרבו כעבדו • כדגרסינן בכתובות פרק אלמנה גיוונת
 דף צ"ו אמר ר'וב"ל כל מלאכות שהעבד עשה לרבו תלמיד עושה לרבו • הוי' מהתרת מנעל והנעלת
 מנעלי • אמר רבא לא אמרן אלא במקום שאין מכירין אותו אבל במקום שמכירין אותו לית לן בה
 אמר רב אשי אלא במקום שאין מכירין אותו לאואמרו אלא דלא מנח תפילין אבל ימנח תפילין
 לא • אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל המונע תלמידו מלשמשו כאלו מונע ממנו חסד
 שנאמר (איוב ו) ילמס מרעהו חסד רב נתמן בר יצחק אמר אף פורק ממנו יראת שמים שנאמר (שם)
 ויראת שדי יעזוב • וכשיפטר מרבו אל יחזיר פניו כנגד רבו אלא • מצדד לו פניו והולך וכו' •
 כדאמר רבי אלעזר וכו' כדאיתא במסכת יומא וכתוב לעיל בסוף פרק כלל ב' מחלק התפלה על
 בן יהא מוחרר כל אדם לקום מפני רבו ולשמשו ויהא חשוב לו כעובד לשכינה :

ד' אמתו : באידך גיסא כהר מסק
 בנייה : ולא רב מוכהק אני והע"ה סלקת
 דחוקים ממני וסר מן' אמתו איכתי לכו לתיקס :
 לאו אדעתין לא וכו'נעו לעמוד סביביו סביביו :
 וטוב לא יהיה לרשע וכו' טוב אלא מוכה
 סלקת על ליה טוב לרשע וכו' טוב אלא מוכה
 ויחך ימים אלא כל עם עמם לפי שאלו ירא
 מלפניו • מורא זו קיימה דמה כעובד סוב
 כק"ב כה"ה אלו ירא מלפני אלהים וכו' יתכנס
 מפי שבה תיקס ונמר פני פני כגזים שם :
 לסנויי לילך לרבו : הוה נתין סביב' אלעזר
 כוונת כלומר הפתוח מרובו כמה כדעו איתן
 נסנו : עד דהוה מכסי מיניה רבי יוחנן
 דלן רבי אלעזר נולאו : מיניה דרבי יוחנן
 שאין רבי יוחנן רוחו מחזיר פניו : ממנפן
 סכס גלוי כסוקפת הפתוח עד סביב מלכות
 כדמ' מלוי דלול מלכותו כדו יתכנס פניו לרב
 יוסף ואמרו ליה לרב יוסף דמא סוב סני נסור
 ויחך מתי כדכ"ר : תירוש רישך תהיה דלא
 ריסיבס על כל העיר : תיק מהתרת מנעל
 סהולא חזר עבר כנעני סוף : מנח תפילין
 לית לן בה שאין דך עבדים ליהני תפילין :
 למס מרעהו חסד כמתי עמנו מרעהו חסד
 ממנו חסדים וליה דמתי לך מכתוב לעיל
 מיניו וחסדי כדמ' ומדן ליה למס מרעהו
 חסד : כדאמר רב נדור כדו סובל ילק וכו' וכו'
 מלא יוק עמנו ולא סוף יסול ויכול גס לחות וכו' :

רעג פרק שלישי

לעולם יתיירא אדם מלהירות בפני רבו • כדגרסינן במסכת עירובין פרק הדר דף ס"ג תניא רבי אלעזר בן יעקב אומר לא מתו בניו של אהרן
 אלא כשביל שהורו הלה בפני משה רבן מאי דרוש (ויקרא א) ונתתו בני אהרן כההן אש וערכו עצים על האש אמרו אע"פ שהאש יורד
 מן השמים מצוה להביא מן ההריוט ותלמיד אחד היה לו לר"א שהורה הלה לפניו אמר ליה ר"א לאימא שלום אשתו תמה אני אם יוציא זה
 שנתו ולא הוציא שנתו ואמרה לו וכו' נביא אתה אמר לה לא נביא אנכי ולא כך מקובלני כל המורה הלה בפני רבו חייב

דער גאנצער שטאם ועובד לרבו אינ' דער תלמיד מוז פרינגען דעם רבי וויא
 אין קעכט וואס דינט זיין הארן וויא מיר לערנן אין כתובות רבי יהושע
 בן לוי זאגט אלע מלאכות וואס אין קעכט טוט זיין הארן מוז אין תלמיד
 טאן צו זיין רבי נאר די שיק אן טאן אונ אויב טאן דארף ער גיט טאן צוא
 זיין רבי זאגט רבא דאס איז נאר זאגט נאר אין דעם ארץ וואו מען קען
 אים גיט וועט מען סינגען ער איז אין עבד פנעני אבר ווען מען קען אים
 מעג ער דעם רבי די שיק אן טאן אונ אים טאן איז אפי' ווען מען קען
 אים גיט ווען ער גיט אין תפילין ווייט מען וואו דאש ער איז גיט קיין
 עבד כנעני מעג ער אויף דעם רבי די שיק אן טאן אונ אויב טאן • רבי
 הייז בר אבא זאגט פון וועגן רבי יוחנן וועגן עס פאר מיט זיין תלמיד פון
 צו פרינגען אים איז גלייך וויא ער פאר מיט פון אים חסד וויא אין פסוק
 שמיט ווער עס פאר מיט זיין ריגישט פון זיין תלמיד דער פאר מיט פון
 אים חסד • רב נחמן בר יצחק זאגט ער נעמט פון אים אויף אפ דאס
 שמים וויא ווייטער אין פסוק שמיט ער פאר לאזט נאכט פארקט אונ ווען
 ער גייט אוועק פון זיין רבי זאל ער זיך גיט אום קערן מיט זיין פנים פון
 זיין רבי וויא מיר האבן אייבן גשריבן • דרום זאל איסליכער מענטש
 גהיט זיין אויף צו שמיין פאר זיין רבי אונ צוא פרינג אים אוו וועט אים
 גרעכניגט זיין גלייך וויא ער פרינגט די שכינה :

ווען מען שמיט פאר אים ווען ער איז פיר איילן ווייט • זאגט אביי דאס
 איז נאר גזאגט ווען דער תלמיד חכם איז גיט זיין רעכטער רבי אבר ווען ער
 איז זיין רעכטער רבי מוז ער פאר אים אויף שמיין וויא ווייט ער קען אים
 דער זעהן • אביי איז אויף גישטאנן וויא באיד ער האט נאר דער זעהען
 די אויערין פון דעם אייזיל פון רב יוסף דען ער איז זיין רעכטער רבי ווען
 אביי האט גריטן אויף אין אייזיל אונ איז גגאנגען אויף אין זייט פון דעם
 שייך נהר פפא אונ רב משרשיא אונ די רבנים זייגן נעמען אויף דער אגדרר
 זייט פון דעם שייך אונ זייגן פאר אביי גיט אויף גישטאנן האט ער צוא
 וויא גזאגט בין איך דען גיט אייער רעכטער רבי אז מוזט איר דאך פאר
 טיר אויף שמיין וויא ווייט איר קענט טיך דר זעהן האבן זיי צו אים גזאגט
 מיר האבן רס גיט בשראכט • ואמרינן שם עלה אויף זאגן מיר אין דר גמרא רבי
 אלעזר זאגט דר תלמיד חכם וואס שמיט גיט אויף פאר זיין רבי דר ווערט
 גרוזן איין רשע אונ ער וועט גיט לאנג לעבן אונ ער וועט זיין לערנן פאר
 נעסן וויא אין פסוק שמיט קיין נגישט וועט גיט זיין צום רשע דאס איז
 גשיינט ער וועט זיין תורה פון געסן אונ ער וועט גיט לאנג לעבן אונ וועט
 זיך אוועק גיין פון דר וועלט ווי אין שאטן ווייל ער האט זיך גיט גשארקטן
 פאר נאט דאס איז גשיינט ער איז גיט אויף גישטאנן פאר זיין תלמיד חכם
 וואס עס שמיט דער ביי דוא זאלסט דך פארקטן פאר נאט • וכשיפטר
 סמו אונ ווען ער גייט אוועק פון זיין רבי זאל ער גיט אוועק קערן זיין
 פנים נייערט ער זאל גיין אויף דער זייט הינטער זיך וויא מיר לערנען אין
 מסכת יומא אין תלמיד וואש גייט אוועק פון זיין רבי זאל ער זיך גיט
 אפ קערן זיין פנים פון זיין רבי נייערט ער זאל זיין פנים אפ דרייען עפעס
 אונ גיין הינטער זיך וויא רבי אלעזר האט גטאן דאס ווען ער פלעגט
 זיך מיט רבי יוחנן פון אנדרר שיידין אזו ווען רבי יוחנן איז אוועק גגאנגען
 האט זיך רבי אלעזר איין גבויען אונ איז גיבליבן שמיין אויף זיין ארם בין
 ער האט צו רבי יוחנן גיקענט זעהן אונ ווען רבי אלעזר איז אוועק גגאנגן
 איז ער הינטער זיך גגאנגן בין ער איז אוועק גגאנגן פון רבי יוחנן דאס
 ער האט אים גיט גיקענט זעהן ווען רבא איז אוועק גגאנגן פון רב יוסף איז
 ער גגאנגן הינטער זיך בין ער האט אפ גשלאגן זיינע פיס אן דר שוועל פון
 רב יוסף אונ האט די שוועל פאר בלוטיגט האט מען עס גזאגט צו רב יוסף
 דען ער איז ווען איין בלינדער אונ האט עס גיט גיוואוסט האט רב יוסף
 גזאגט עס זאל זיין דער ווייל פון נאט דאס ער זאל זיין איין ראש איפער

רעג לעולם יתיירא אדם אפי' בן דער מענטש זיך פארקטן פון צו פסקנן
 פאר זיין רבי וויא מיר לערנען אין מסכת עירובין מיר האבן
 גלערניגט רבי אלעזר בן יעקב זאגט דיא קינדער פון אהרן זייגן נאר
 גשטארבן נאר ווייל זיי האבן גפסקת פאר משה זייער רבי דען זיי האבן
 גרשעט עס שמיט אין פסוק די קינדער פון אהרן זאלן געבן פייער אויף
 דעם מפת האבן זיי נאגט דאש איז גשיינט חאמשע עס גייט אראם איין
 פייער פון היפל איז דאך איין מצוה מען זאל פריינגען פייער דורך מענטשן
 דריבער זייגן זיי גשטארבן אונ איין תלמיד איז ווען צו רבי אלעזר וואס
 האט גפסקת פאר אים האט רבי אלעזר גזאגט צו זיין ווייב אימא שלום
 עס וועט מיר זיין איין וואונדער אויב ער וועט דאס יאר אויס לעבן אונ דר
 תלמיד האט דאס יאר גיט אויס גלעבט האט דאס ווייב גזאגט צוא רבי
 אלעזר ביטשט דען איין גביא דאס דוא האט גיוואוסט דאס ער וועט
 שטארבן האט רבי אלעזר צו איר גזאגט איך בין גיט קיין נביא אונ גיט
 קיין זיין פון קיין גביא נייערט אף האב אונ בקבלה דאש דער וואש
 פסקת

פרק ג נר ד כלל ד חלק ב

רבי בפניו הוה אוחו תלמידי סבוכס ובלא
 רחוק ג' ספאלות סיה ובלא כפניו סוכר
 לפסוק אלא כפניו סיה ובלא דקתי רחוק ממנו
 סבוכס רחוק מקומו ממקום רבו ג' ספאלות ומיעו
 כי חוסי קמיה לרובי והלא רחוק ממנו קאמר
 דלי הווא לא רחוקא לכו רחוקא ממנו סיה מחו לחסר ל'
 יוחנן לא למשטין סבוכס תלמידי דר רחוק ממנו ג'
 ספאלות: צפנתו אמרתיך כספתי דברי מלכות
 נחוקס באלא חוטא עליהן: דרדק דברי תורה:
 עירא היאירי רבו סיה כדתיבי כסן לדוד רב
 לדוד: יורה רבי חייא סאל לרבי סיוס רבס
 גר חסן וכסיו רבי יוסה ואלא עוד דין ואלא
 רבי ידן יוסה סיה אויסר וסוכר ידן דני
 ממונות ואלא דין ידן דניסוס סוכר מלסס
 כספסוס יסור וילא ממונות ואלא קבוע כוח יסירנו
 לסתם דכדמי דל' און לכסור הקיס ער סיסול
 זו חסן דלחמי חורגן סיה: סיה קבוע דין
 עמוד לכספאלוס חסן עוכר דתספס: לחל ק
 כבוד לרבה כרו צינרנו זו סיו נבל כבוד
 סבך ליה כלי מסינחוס דללו לרבי סיו נכני סיה
 סוכר נלאו כסי: ובי בעיות אימא דתספס אל
 יסור מסי סיה נוסיס מסיס כסמיתלס דקתמ
 סמוס עבר חסיס גלמי וכו': דלא ירי
 איכסי און יכר לכסיס כסוח חסן: שטנבלין
 לכן עיסיתיהו כסוחס לא סיו מקסידין לסת
 כליסס: סיו בעיסי חסן מרספס ללני' און
 מסיסין לקבל עומסס ואלו חסי נכסיס לכן
 הילכן לא מקבל סמיסס עומסס: סיו כליסס סבל
 עיסס חסי כליסס סל תסנגוס ואלו וסס סיו
 סיו כליסס סמיסס: קרמיין וסוגה סוכוס סל
 סומסס: נפל רשות סוכרו וס יסיר ליה

סיה ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן איתו תלמידי יהודה בן גוריא שמו שלש פרסאות
 בפניו הוה יוכי בפניו הוה יוהלא רחוק ממנו שלש פרסאות קאמר ולטעמין שמו של אביו לכה
 לי אלא שלא תאמר משל היה אמר רבי חייא בר אבא כל המורה הלכה בפני רבו ראוי להבישו
 נושש שנאמר (איוב לב) ויען אליהוא בן ברכאל הבווי ויאמר צעיר אני לימים ואתם ישישים על כן
 זוחלתי ואירא וגו' וכתוב (דברים לב) עם חבת זוחלי עפר: ועירי אמר נקרא חוטא שנאמר (תהלים קז)
 כלבי יצפנתי אמרתך למען לא אחטא לך: רב המנונא רמי כתיב כלבי יצפנתי אמרתך וכתוב
 (תהלים פ) כשרתי יצדק בקרל רב: לא קשיא כאן בזמן ישעירא היאירי קיים כאן בזמן שאין
 עירא היאירי קיים: ואע"פ שילך למקום אחר יש לו ליטול רשות סוכרו להורות כדגורסין בפרק קמא
 דגנהדרין דף ה' כי הוה נחית רבה בר חנה לכבל אמר ליה רבי חייא לרבי בן אחי יורד לכבל
 יורה יורה ידן ידן יתיר בכורות יתיר כי הוה נחית רב לכבל אמר ליה רבי חייא לרבי בן
 אחותי יורד לכבל יורה יורה ידן ידן יתיר בכורות אל יתיר ואמרין עלה מאי טעמא איריבא
 משום דלא חכים והא אמרין דחכים טובא אלא דלא ביקו כמומי: והא אמר רב י"ח הדשים
 נדלתי אצל רועה ברבסה דכה לידע איהו איהו קבוע ואיהו מוס עובר: אלא ילהוק לו כבוד
 ליכה בר הנה: יואי בעית אימא משום הוה גופיה דרב בקי כמומי טפי ושרי מומי ילא ידעי
 אינשי ואמרי כי האי שרא רב ואתו למשרי מוס קבוע: ואמרין שם עלה אי גמיר רשות למה ליה
 למשקל משום מעשה שהיה דתניא פעם אחת הלך רבי למקום אחד וראה בני אדם ישמנבלין
 עיסותיהו כטומאה אמר להם מפני מה אתם משמנבלין עיסותיהם כטומאה אמרו לו תלמיד בא לכאן
 והורה לנו ימי כצעים אין ככשירין והוא מי ביצים דרש להו ופעו נמי כהא דתנן מי קרמיין ומי
 פוגה פכולין כפני שהם מי כצעים ואינהו כבוד מדלגבי הטאת פכולי אכשורי נמי לא מכשורי
 ולא היא התם לענין הטאת בעינן סיס הייס הכא אכשורי יכל ריה מכשורי: האנא באותה
 עשה גזרו תלמיד אל יורה אלא אם כן ינטול רשות סוכרו: תנהוס ברוה דרבי אמי אקלע ילתר
 דעש להו יסותר לתלות חסיס בפסח ליה לאור רבי כני דמן צור איכא הכא והתניא תלמיד

חסיס ופסחין למי חסלה כל אפי סוכ סמני סכן מי נכסיס ואלו מוס חסיס אל כלי נכסיין למי חסלה: כל דהו כל מוס כספסין לקבל
 כיו רבו מוק דין סיס עיסס לכוני ספסוהלא יעשו כספסין לס דכיו: לחתר סס מוק: כותר ללחות חסיס לסתס מעט כסיס ולסוחן כספסס ואלא הייסין לסוחן

ווארוס דאמ' ער אים דאס ניש גרלויבט איה קען ניש זאגן דאס רב איז ניש
 גווען קיין גרויער תלמיד חכם מיר זאגן דאך דאס ער איז גווען איין גרויסער
 תלמיד חכם איז איה קען ניש זאגן דאס ער איז ניש בקי גווען וואס איין
 רעכטער מוס איז רב האט דאך גיאגט אכטצען חדשים בין איה גווען
 בייא די שאף פאכטוכר צו ווישן וועלכער איז איין מוס וואס קען ניש פיר
 היילט ווערן און וועלכער איז איין מוס וואס וועט פאר ביי גיין: ענפערט
 די גמרא רבי האט אים דרום קיין רשות ניש געגעבן כדי מען זאל צו רבה
 פיר תנה פכוד אן טאן ווייל ער מעג אויף איין כבוד קוילן ווען ער האט
 איין מוס און רב האט עס ניש געגעבן: אדער פון דעם מעג וועגן האט
 רבי ניש גוואלט קיין רשות געבן צו רב דער צו דען ווייל ער איז ווייער בקי
 גווען אין מומים און וועט ער פיל מומים מתיר מאכן וואס לייטן ווייסן ניש
 אויב עס איז איין רעכטער מוס און וועלן זיי זאגן רב האט מתיר גווען איין
 כבוד צו קוילן מיט און איין מוס וועלן זיי מתיר מאכן איין רעכטן מוס:
 ואמרין שם עלה אויף זאגן מיר אין דער גמרא דער מעג איז דאס איין
 תלמיד מוז געבן רשות פון זיין רבי אפילו ווען ער קען וואול לערן ווייל עס
 איז אכאל איין מעשה גשעהן דען אכאל איז רבי גאנגן אויף איין ארט
 האט ער גווען דאש די לייט קענען ווייער בייג כטומאה האט רבי וואס
 גפרענט ווארום מוס איר און האבן זיי גזאגט איין תלמיד איז אהער גקומן
 און האט אונז גפסקת מי בעיסי די וואס פון שאווינקעס מאכן ניש פארטיג
 קיין עסען שפיין טמא צו ווערן און אין וואסר איז קיין זאך ניש קבל
 טומאה און דער תלמיד האט נאר גזאגט מי ביצייס דיא וואסר פון אייער
 מאכן ניש טמא צו ווערן פארטיג און זיין האבן זיך דורך דעם טועה
 גווען דען מיר האבן גלערניט די וואסר פון קרמיין איז פוגה זיינן פסול פיר
 מי חטא ווייל זיי זיינן נאר מי בעיסיס וואסר פון שאווינקעס און האבן דיא
 לייט גמיינט ווען זיי זיינן פסול פאר מי חטא קענן זיי אויף קיין זאך ניש
 מאכן עס זאל ספא ווערן אפיר זיי האבן זיך טועה גווען דען פאר מי חטא
 זיינן זיי פסול ווייל אין דער תורה שטייט מען זאל דער צו געבן קוועלדיגע
 וואסר אפיר איין זאך טמא צו מאכן קענן אלע וואסערן מאכן עס זאל טמא
 ווערן מיר האבן גלערניט אין דער צייט האט מען גוזר גווען דאס איין
 תלמיד זאל ניש פסקנן ביו ער נעמט רשות פון זיין רבי און וועט זיין רבי
 פרייער זעהן אויב ער דער קלערט גוט די דעיס וואס ער פסקתי תנחום דר
 זון פון רבי יאמי איז גקומען אין דער שטאט חתר האט ער צו זיי גרשית
 מען מעג אביסל ווייכן דיא ווייץ וואס מען פאקט מצות אין וואסר און
 איה האב קיין זאגן ניש דאס דיא ווייץ וועט הפין ווערן פון דעם וויינקען
 האבין

פסקת פון זיין רבי איז ער הייב מיתה זאגט רבה בר בר חנה פון ווען רבי
 יוחנן דער תלמיד האט גהייסן יהודה בן גוריא און ער איז ווייס גווען פון
 רבי אליעזר דרבי מייל פרענט די גמרא ווען ער איז ווייס גווען דרבי מייל
 וואס זאגט פרייער דאס ער איז גווען פאר רבי אליעזר ענטפערט די גמרא
 נאך דר נאך צו וואס זאגט רבי יוחנן דעם נאכטן פון זיין פאטער נאר כוח
 דאך זיין דאס מען זאל ניש זאגן עס איז נאר איין משל גווען דריבער זאגט
 ער און וואס זיין פאטער האט גהייסן און דריבער זאגט ער און אויך וואס
 ווייס ער האט גוואונט אפער גפסקת האט ער פאר רבי אליעזר: איר רבי
 הוה פיר אבא זאגט ווער עס פסקת פאר זיין רבי איז ווערט דאס איין
 שלאגט זאל אים בייסן וואס אין פסוק שטייט דש אליהוא בן ברכאל הבווי
 האט זאגט צו זיינע חברים אויך פון יונג אין מעג און איר זייט אלטע לייט
 דרום ואלתי ואירא אירא פירכטע איה דאס איין שלאגט זאל מיה ניש בייסן דען
 זולתי איז מיינט איין שלאגט וואס אין פסוק שטייט תחת זוחלי עפר דיא
 גיפט פון שלאנגען וואס קריבען אויף דער ערד: ועירי זאגט ער ווערט
 גרופן חוטא וואס אין פסוק שטייט דאס דוד המלך האט גיאגט אין ביין
 הארצין האב איה פאר בארגן דייער רייד ווען מין רבי איז גווען דר ביי
 כדי איה זאל ניש זינדען רב המנונא האט ווירר אנאדער גיפרענט אין
 איין פסוק שטייט דאש דוד המלך האט גיאגט אין מין הארצין האב איה
 פיר בארגן דייער רייד און אין איין פסוק שטייט איה האב די תורה גרעט פיר
 פיר לייטן ענטפערט די גמרא און לאנג ווי זיין רבי עירא היאירי האט גלעבט
 האט ער פהלסן די תורה אין הארצן אפיר ווען זיין רבי איז גשקארבן האט
 ער תורה גלערניט מיט פיל לייטן: ואליס און האטשע ער גייט אונזען פון
 זיין רבי אויף איין אדער ארט זאל ער דאך נעמן רשות פון זיין רבי צוא
 פסקנן וואס מיר לערנען אין סנהדרין וואס רבה בר תנה האט גנידערט פון
 ארין ישראל קיין פכל האט רבי וואס גזאגט צו רבי מיינ ברודרש זון נידרס
 קיין פכל מעג ער פסקנן שאלותי האט רבי צו אים גזאגט ער מעג האט
 רבי חייא גזאגט מעג ער אויף פסקנן געלט זאכן האט רבי גזאגט ער מעג
 האט רבי חייא גזאגט מעג ער בכורים מתיר מאכן צו קוילן ווען זיי האבן
 איין רעכטן מוס האט רבי גזאגט איה גיב אים דער צו אויף רשות און וואס
 רב האט גנידערט קיין פכל האט רבי חייא גזאגט צו רבי מיינ שוועסטערס
 זון נידערט קיין פכל מעג ער פסקנן שאלות האט רבי גזאגט ער מעג האט
 רבי חייא גזאגט מעג ער אויף פסקנן געלט זאכן האט רבי גזאגט ער מעג
 האט רבי חייא גזאגט מעג ער מתיר מאכן בכורים צו קוילן ווען זיי האבן
 איין רעכטן מוס האט רבי גזאגט ער זאל ניש מתיר מאכן פרענט די גמרא

ארום ופסחין למי חסלה כל אפי סוכ סמני סכן מי נכסיס ואלו מוס חסיס אל כלי נכסיין למי חסלה: כל דהו כל מוס כספסין לקבל
 כיו רבו מוק דין סיס עיסס לכוני ספסוהלא יעשו כספסין לס דכיו: לחתר סס מוק: כותר ללחות חסיס לסתס מעט כסיס ולסוחן כספסס ואלא הייסין לסוחן

פרק ג נר ד כלל ד חלק ב

אל יורה הלכה במקום רבו אלא אכא כן רחוק ממנו שלש פרסאות כנגד מחנה ישראל אמר להו לאי אדעתיה לפיכך טוב לו לאדם לירא מבוראו יתברך ומרבותיו ואל יהא גם לכו בהוראה כמו שאמרו בפרק ד' מאבות יזהגם לכו בהוראה שומה רשע וגם רוח אבל יחשוך עצמו מן התורות בכל זמן שאינו מחויב להורות ואל יבא לידי המעאה :

רעד חתימה

בוא וראה כמה יש לו לאדם לעשות כדי ללמוד תורה שחיון מכל המצוות הנדולות הבאות לאדם בסבותה כפי שכתוב למעלה אם למד תורה גם בזקנותו נתוספה חכמה בו וכעם הארץ מתוספת טפשות בו כדגרסינן במסכת שבת פרק שואל אדם דף קנ"ב תניא תלמידי חכמים כל זמן שמזקינים חכמה מתוספת בהם שניא (אייב יב) בישישים חכמה ואורך ימים תבונה ועמי הארץ כל זמן שמזקינים טפשות מתוספת בהם שנאמר (שם) *מסיר שפה לנאמנים וגו' ר"ל דכיון דקשו קראי אהרדי חד מתוקם בחכמים שבכל זמן שמתחילש גופם מתחזק שכלם וחד בזקני השוק שהותבעו בתאות יבשיחלש גופם הנהנה מעמית שריתה בהם נפסדת ונתוספת בהן המפשות * עוד תמצא כמ' שלמד תורה שאע"פ שאינו ישלם במדותיו הכל רצין אחריו ואם עם הארץ הוא אע"פ שיש בו מדות טובות אינו ראוי לדבר עמו כדגרסינן במסכת שבת פרק כמה אשה יוצאה דף ס"ג אמר רשב"ל *אם תלמיד חכם נוקם ונוטר כנחש הזה תגרוהו על פתניך * ואם עם הארץ חסיד הוא *אל תדור בשכונתו ר"ל אע"פ שהומה לך כחמיד אינו כן כי שבע תועבות כלבו * וכבר אמרו ולא עם הארץ חסיד ועוד אמרו שאע"פ שהבשר הותר לבני נח לא היתה כוונת הכתוב אלא לאותם שקרואים אדם ולא לעמי הארץ הדומים לבהמות ואסמכה אקרא כדגרסינן בפסחים פרק אלו עוכרין דף מ"ט תניא רבי אומר עם הארץ אסור לאכול בשר שנאמר (ויקרא יא) זאת תורת הבהמה והעוף וכי מה ענין תורה אצל בהמה ועוף אלא לומר לך לה העוסק בתורה מותר לאכול בשר בהמה ועוף וכל שאינו עוסק בתורה אסור לאכול בשר בהמה ועוף * עקיבא כשהייתי עם הארץ הייתי אומר מי יתן לי תלמיד חכם ונאשכנו כחמור ועכשיו אני אומר מי יתן לי ע"ה ואנשכנו כחמור וכו' עיין בגמרא * תניא רבי אליעזר בן יעקב אומר *אלמלא שצריכין אנו להם למשא ומתן היו הורגים אותנו * ואמרין שם עלה גדולה שנהא ששונאין עמי הארץ ואת תלמידי חכמים יותר משנהא ששונאין עובדי כוכבים ומזלות את ישראל ונשותיהן יותר מהן *תנא שנה ופירש יותר מכולן * וגרסינן בסוף פ"ק להגינה דף ט' רבי יהודה בן לקיש אומר כל תלמיד חכם שפירש מן התורה עליו הכתוב אומר (משלי יז) כצפור נודדת מן קנה כן איש נודד

הואל וכתפז מיד : היום לכו בהוראה בלא פיון ונלא המנהג כוסם שמרסם עליו ח"כ ורשע שאינו מקטיר לא יזנוג או ישיב לבוא גם רוח שמתו רוחו סניחלו לידו קר לכוות ולמן לקיח לו גם כסא הגדולים ח"כ בלתי :

מסיר וגו' ופעם זקנים יקח וע"כ מקשו קראי אהרדי חד מתוקם נתחיים וחד בזקני סוקן : כשיחלש גופם כעת זקנותם או הכתם מעמית סניחסיסיהם כסא מתעטע מיהם שלם במדותיו שיש בו קצת דברים שונים מהבונים השפ"כ הכל לויס אחריו ללמוד ממנו מורה : אם ת"ח לע"פ שהלמיד חכם הוא נוקם ונוטר כנחש ופירשו חכם אינו חונך כמתניו אבל ת"ס שנוטר כנחש אע"פ כן אל תירא תגרוהו : אל תדור בשכונתו אע"פ יודע בקדוהו מלוא ולין סדוהו שלם ויסק ללמוד ממנו : שהבשר הותר לבני נח שנהא כל רשע ח"כ הוא מי לכס יביס ללכלל הכל כלאס כתיב רק עכב הנהו וכל פלי ען יוכס לכס ללכלל ולא כתיב לו כס : אלמלא צריכין אנו לתווחסיהם ולפועהם סיו סודנין אוחנו : תנא שנה מי שסא ופירש מתכונתו וסוק מלמוד שנהא שיש ליה על פת"ח הוא יותר מכולם משום שידע כמה תלמידי חכמים מניס את עמי

האבן די לייט צו אים גואנט עם איו דאך דא רבי מני פון דער שטאט צור אונ מיר האבן דאך גלערינט איין תלמיד זאל ניש פסקנן וואו זיין רבי וואנט סיידן ער איו דרייא מייל ווייט פון אים און ווייט וויא די מנהג ישראל איו גיווען פון משה רבינו האט ער צוא וייא גואנט איה האב ניש גוואוישט דאס רבי מני וואנט דא : אל כיד דרום איו גוט צו מענטשן דאס ער זאל מורא האבן פאר גאט און פאר זיינע רביים און ער זאל זיך ניש בגואה האלטן מיט זיין פסקנן וויא אונזרע חכמים זאגן אין פרק אבות ווער עם האלט זיך בגואה מיט זיין פסקנן דער איו איין שטיה און איין רשע און איין בעל גואה נייערט דער מענטש זאל זיך פאר מיידן פון צו פסקנן אין דער צייט וואש ער איו ניש מחויב צו פסקנן און וועט ער ניש קינען צוא קיין טעות :

דיך מקרב זיין צו אים און ווען איין עם הארץ איו איין חסיד זאלסטו דאך אין זיין גאס ניש וואונען דען אפילו ווען דו מיינסט ער איו אסיר איו עם דאך ניש אזו רען זיבן ערלי אום ווירדקיט האט ער און זיין הארץ : און דיא חכמים האבן גואנט איין עם הארץ קען קיין חסיד ניש זיין און נאך מער האבן דיא חכמים גואנט דאס האטשע דיא קינד פון נח האבן שוין גימענט עסין פלייש דארפין נאר עסין די וואס ווערין גרופן מענטשן אבר די עמי הארצים וואש זיי זייגן גלייכן צו בהמות האבן נאר ניש קיין רעכט צו עסין פלייש פון בהמות און די חכמים האבן עם אן גווען פון איין פסוק וויא מיר לערנן אין פסחים מיר האבן גלערינט רבי זאנט איין עם הארץ טאר ניש עסין קיין פלייש דען עם שטייט אין פסוק ואת היתר הבהמה והעוף און שטייט דאס ווארט הותר ביי די בהמות און עופות צו ווייזן דיר דאס דער וואש לערינט תורה דער מעג עסין פלייש פון בהמות און עופות אבר ווער עם לערינט קיין תורה ניש איו ניש שיערער פאר איין בהמה :

תניא מיר האבן גלערינט רבי עקיבא זאנט ווען איה בין גווען איין עם הארץ האב איה גואנט ווען איה זאל קריגן איין תלמיד חכם וואלט איה אים גביסן וויא איין אייזל אבר היינט דאס איה בין איין תלמיד חכם זאנ איה ווען איה זאל איין עם הארץ קריגן וואלט איה אים גביסן וויא איין אייזל : תניא מיר האבן גלערינט רבי אליעזר בן יעקב זאנט ווען מיר וואלטין ניש גייטיג גיווען צו די עמי הארצים צום האנדיל וואלטין זיי אונן גהרגת איה זאגן מיר אין דער גמרא עם איו גרעשר די שגאה וואס די עמי הארצים האבן פיינט די תלמידי חכמים מער וויא די שגאה וואס די עובדי פוכבים ומזלות האבן פיינט די ישראל און די ווייבר פון די עמי הארצים האבן נאך מער פיינט די תלמידי חכמים מיר האבן גלערינט ווען איינער האט גלערינט און האט זיך אפ גשייד פון זיין לערנן דר האט נאך מער פיינט די תלמידי חכמים ווייל ער איו מנאן די תלמידי חכמים גרסינן איה לערנן מיר אין תלמוד רבי יהודה בן לקיש זאנט דער תלמיד חכם וואש שייט זיך אפ פון זיין לערנן זאנט איה אים דער פסק וויא איין פויגל וואש איו פאר וואגילט פון זיין נעסט איו דער מענטש וואש איו פאר וואגילט פון דער תורה איה שטייט אין פסוק דאש גאט זאנט וואס פר אין אום רעכט האבן אייערע עלטערין אין מיר גפונען דאס זיי האבן זיך דער ווייטערט פון מין תורה : להראותו צוא ווייזן אונן דאס ווייל ריא תלמידי חכמים גייגין נאך זאבין וואש גייט אן צו דר נשמה און ריא עמי הארצים

רעד בוא וראה כמה יש לו לאדם קום און זעה וויא פיל דער מענטש דארף טאן כדי ער זאל לערנן תורה דען חוץ אלע גרוישיע מצוות וואס קומען צום מענטשן דורך דער תורה וויא מיר האבן אויבן גשריבן בדיינגט איה די תורה מיט דאס אויף זיין עלטער מערט זיך בייא אים די חכמה און בייא איין עם הארץ איו פאר קערט צו דער עלטער מערט זיך בייא אים דאס נארישקייט וויא מיר לערנן אין מסכת שבת דיא תלמידי חכמים וואש זייא ווערין עלטער מערט זיך ביי זיי די חכמה וויא אין פסוק שטייט ביי די אלטע לייט איו חכמה אבר די עמי הארצים וואש זיי ווערין עלטער מערט זיך ביי זיי דאס נארישקייט וויא אין פסוק שטייט גאט טוט אפ די רייד פון די ריידער און דעם פאר שטאנד פון די אלטע נעמט ער אפ און דאס איו זאנט ביי די אלטע עמי הארצים אבר דער ערשטר פסוק איו גואנט ביי די אלטע תלמידי חכמים דאס ווען זייער גוף ווערט שטארקט זיך ווען זייער שלב אבר די אלטע מא"ק לייט ווס זייגן אריין גטאן אין זייער גלוסטן איו ווען זייער גוף ווערט שלאף גייט פון זיי אונעק דאש ווייניג פאר שטאנד וואס זיי האבן גהאט און עם מערט זיך בייא זיי דאס נארעשקייט : עיר תמצא נאך וועסטו גפינן בייא דעם וואס לערינט תורה דאס האטשע ער איו ניש גאטן אין גוטע מרות לויפן אים דאך אלע נאך צו הערין וואס ער זאנט אבר איין עם הארץ אפילו ווען ער האט גוטע מרות דארף מען דאך מיט אים ניש ריידן וויא מיר לערנן אין מסכת שבת רבי שמעון בן לקיש זאנט ווען איין תלמיד חכם איו זיך נוקם וויא איין שלאנט זאלסטו דאך אים אן גרייסן איה דייע לענדן כל קר דוא זאלסט

חתימה לנר רביעי

נפש יהודה צא

כחצים וזמה הם שלים בנינוס: כי עול
 כי רחוק מעלי לא היה לו קמחו כחציו סחול
 לומר כחכר או כחכר עסק מזה מה עול מאל
 כחצים כסוכים ממנו מ"ס חס מירם נלא דבר:
 לדר אותנו שכיון שמלמדו חכמים מוריו לדר
 שכלל מחייב ללמוד תורה ולעסוק מנחות ועמי
 פלרנס רק מה סחול כחצו לנפם הם שני הפכים
 עוב ורע ונחלם יורק לח"ח כדחמיו: כי היא
 חייך ואורך ימך על חייך לא חס ללמוד תורה
 ולחיות על חכרו לא כל סכן ויש ללמוד שחל
 יסכנו: כאלו בויל ארסוהו בפניו כחמיו:
 מאורסה לכל קהלות יעקב: אין מסורין לו
 עדות חין מומין אוהו לשמע דבר להעיד פלו
 ולן מללין לו סוד שום דבר ספר לפי שחלק
 רכיל ומלא: על היתומים שחמד על הגול:
 על אביהתו כחולא חסיד חייב להכיר וי"ס
 לאו לחך הוא דמיו עיני עיני ממש עמד:
 בחחלה בעירו מתיב: ככבודו שלן לרין לו
 כוליק כעניו: אינו מן השוב חין בו חובלת
 גרסו מ: כאלו כחול עושה לגופו רעה מכחם
 גופו מ: מן חמיו ומחללי הדעים ומחיות ולן
 אויב יכול לעשות לו כן אלא הוא עצמו גורם לו
 כדעה החל: כן הפרושים לריוקס כחמיו
 כמרה ופרושים מהו איסור והכרים ועם
 ועסק חן עוב:

מקומו יאמר (ירמיה ב) מה מצאו אבותיכם כי עול ונוי • יהראתונו שכיון שנוטין אלו לחיוב
 השכל ואלו לרצון הנוף הם שני הפכים כמו שני אומות ויותר • ועל כן אמרו בפסחים דף מ"ט
 ואמר רבי אלעזר עם הארץ אסור להתלוות עמו בדרך שנאמר (ירמיה ל') כי היא חייך ואורך ימך •
 על חייך לא חס על חיי הכרו לכיש • והחירו גם כן שלא יתחת בהם • כדגרסינן התם תניא רבי
 מאיר אימר כל המשיא בתו לעם הארץ וכו' • כדאיתא בנר המצות כאיכות הזוג וגם כן אמרינן
 התם תנו רבנן לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמידיהם כדאיתא נמי התם
 ועל כן אמרו שלא יעסק אדם בתורה לפנייהם שהוא כבוש לרם כבושל אשה בפני כעלה ואינו
 יכול למחות בידו כדגרסינן התם תניא רבי יהיא אוכר כל העוסק בתורה בפני עם הארץ • כאלו
 כובל איוסוהו בפניו שנאמר (יש ג') תורה צוה לנו משה מורשה אל תקרי מורשה אלא מאורסה
 וגם כן הרחיקוהו מהם כדברים רבים • כדאמרינן התם תנו רבנן ששה דברים נאמרו בעם הארץ •
 אין מוכרין לו עדות ואין מקבלין ממנו עדות ואין מללין לו את הסוד ואין ממנין אותו על קופה
 של צדקה ואין ממנין אותו אפטרופוס • על היתומים ואין מתלוין עמו בדרך וי"א אף אין מוכרין
 יעל אביהתו ות"ק זמנין דנפיק מיניה זרעא מעליא ואביל ומקיים בה (אויב) יכין וצדיק ולבש •
 ורחיקו גם כן שלא ליהנות מעם הארץ • כדגרסינן בפרק ד' מיתות דף נ"ב אמר רבי אלעזר לבה
 תלמיד חכם דומה בפני עם הארץ יתחלה דומה לקיתון של חנה ולא אלא שאמרו שאין
 כסף נדמה כמנו דומה לקיתון של חסד כיון ששכר אין לו תקנה ולא עוד אלא שאמרו שאין
 פורענות באה לעולם אלא בשביל עמי הארץ • כדגרסינן בפרק קמא דבתרא דף ח' בתרי זימני אמר
 רבי ראו שאין פורענות באה לעולם אלא בשביל עמי הארץ כמו שכתובים למעלה ואכרו גם כן
 שמי שאינו קורא ושונה ואינו בדרך ארץ אינו כן הישוב • כדגרסינן בפרק קמא דקרושין דף
 כ' ואמרינן עלה כגמרא אמר רבי יוחנן ופסול לעדות הא למדת שעמי הארץ רהוקים מכל הטוב האמיתי ודורסין כחיות היער ואוכלין
 ושותין בבהמות להנאת גופם • ולא עוד אלא שהם יותר סכלים מהם שהבהמות אינן אוכלות ושותות כשהן שבעות ואינן מזדונות כשהן
 מעוברות וכוחרות בטוב ומאוסות כרע באותה הבחירה שניתנה כמבען ועם הארץ מוציא שכלו להרע ולא להיטיב עוב דרך מובה ובוחר
 את הפכה ואמר לרע טוב ולטוב רע אוכל ושותה ובושל כשהוא שבע • עושה לגופו מה שלא יוכל אויבו ידע שיר קנהו וחמדו למי
 שטוב עושהו ועם הארץ אינו מכיר לעושה לו טוב ואף לא למי שכראו מאין • אין מתעסק כל זמנו אלא באמור אכול ושתה כי סתר
 נבות והושב כלכו שאין השבון ומשפט ובחושך הזה הולך כל ימי הבלו עד אשר ישוב פגרו לעפרו ונפשו יקלענה בתוך כף הקלע
 על כן יש לו לאדם לאמץ את לבו לשום עמלו כהורה • ויצא מכלל עמי הארץ הנכבדים ימן הפרושים ויהא מכלל הגדולים והקדושים
 שבעולם ויזכה להי עולם • (וכל הדברים הללו לא נאמרו אלא על אותן האנשים הבורים שהיו בימי חכמי הגמרא שלא היו שומרים שוה

הארצים נינין נאך זאכן וואס גייט אן דעם גוף • אזו איז אייניג דער הפך
 פון דעם אנדרן וויא צווייא פיינדליכע פעלקער אונ נאך מער: ועל כן
 אונ דרום האבן די חכמים גאנגט אין פסחים רבי אלעזר זאגט מען טאר זיך
 גיט בהנפסן מיט איין עם הארץ צו גיין אין וועג דען עם שטייט אין פסוק
 די תורה איז דיין לעבן אונ דער ליינגערט דיינע מעג אונ דער עם הארץ
 האט קיין תורה גיט גלערינגט אזו אכט ער דאך זיין לעבן גיט וועט ער זיין
 חבדש לעבן פשיטא גיט אכטען אונ קען אים שייטן אויך האבן די חכמים
 מהיר טוען ראש מען זאל זיך גיט שטרף זיין מיט די עמי הארצים וויא
 מיר האבן אויבן גשריבן אונ דרום האבן די חכמים מען זאל קיין
 הורה גיט לערנן פאר די עמי הארצים דען עם איז צו זיי איין בוישה גלייך
 וויא איינער ליגט בלי איין אשה פאר איר מאן אונ ער קען עם גיט פאר
 ווערן וויא מיר לערנן אין דר גמרא רבי חייא זאגט ווער עם לערינגט תורה
 פאר איין עם הארץ אוי גלייך וויא ער ליגט בלי זיין פלה פאר אים דען
 דיהורה איז גלייבן צוא איין פלה וואס איז פאר קנסת וויא אין פסוק
 שטייט תורה צוה לנו משה מורשה איז גלייך וויא עם וואלט גישטאנן מאורסה
 די תורה איז פאר קנסת צו ישראליגם כן אויך אזו האט מען זיין דר ווייפרט
 אין פיל זאכן וויא מיר זאגן אין דער גמרא די רבנים האבן גלערינגט זעקס
 זאכן זיינן ווארין גאנגט בייא איין עם הארץ מען טרויט אים גיט אן קיין
 עדות אונ מען הערט אים גיט צו קיין עדות אונ מען זאגט אים גיט קיין
 סיד אונ מען זעצט אים גיט איבך דר פושקע פון צדקה אויס צו שייין דאס
 געלט אונ מען זעצט אים גיט פאר קיין אפטרופוס איבך יתומים • אונ מען
 גייט גיט מיט אים איין וועג אונ אמיל זאגן ווען ער האט געפעס פאר לארין
 רפס מען גיט אים אים אף צו געבן דער ערשטער תנא וואס רעכניגט עם
 גיט דר זאגט דאס מען רופט זיא אויס דען טאמך וועט ער האבן יזע קינדר
 אזו וועלן זיי עם רשען וויא אין פסוק שטייט דער רשע ברייט אן געלט
 אונ דער צדיק קלייד זיך אן דער מיט • אויך האבן דיא חכמים דער
 ווייפערט דאס מען זאל קיין הנאה גיט האבן פון די עמי הארצים וויא
 מיר לערנן אין פרק ארבע מיתות רבי אלעזר זאגט צום ערשטן איז דער
 תלמיד חכם גלייבן ביי דעם עם הארץ צו איין גילדרנע בלי אונ ווען ער
 רעט מיט אים איין גלייך וויא איין וילדרנע בלי אונ ווען ער האט פון אים

דנאך איז ער ביי אים גלייך צו איין עדרנע בלי דאס ווען זיא ווערט צוא
 בראבין קען מען איר גיט פאר ריכטן • אויך זאגן די חכמים עם קומט גיט
 קיין פורעניג אויף דר וועלט נאר פון וועגן די עמי הארצים וויא מיר
 האבן אויבן גשריבן וואסו גיט כן אויך האבן די חכמים גאנגט דאס ווער
 עם לערינגט גיט קיין פסוק אונ קיין פשינות אונ האט גיט קיין דרף ארץ
 דר דארף גיט וואקען צווישן מעגשטין וויא מיר לערנן אין קרושין רבי
 יוחנן זאגט איין עם הארץ איז פסול לעדות דאס לערינגט אונ דאס דיא
 עמי הארצים זיינן דער ווייפערט פון נאר דאס ריכטיגע גוטס אונ זיי צו
 טרעטן וויא די חיות פין וואלד אונ זיי עסן אונ טרינקען וויא דיא
 בהמות נאר פון וועגן דער הנאה פון זייער גוף אונ זיי זיינען נאך נארטר
 פון די בהמית דען די בהמות עסן גיט אונ טרינקן גיט ווען זיי זיינן זאט
 אונ בהעפטן זיך גיט צום זכר ווען זיי זיינן מעוברת אונ קלייבען אויס וואס
 זיי איז גוט אונ פאר ווארפן וואס זיי איז שלעכט נאך זייער נאטור אבער
 דער עם הארץ גברויכט זיין פאר שטאד צו פייגן אונ גיט צו גופן ער
 פאר לאזט דעם גוטן וועג אונ דער וויילט אויס דעם כייזן וועג • צוא בייז
 זאגט ער עם איז גוט אונ צו גוט זאגט ער עם איז בייז ער עסט אונ טרינקט
 אונ ליגט ביי זיין ווייב אפילו ווען ער איז שוין זאט אונ שאקט זיין גוף וואס
 קיין שונא קען אים גיט טאן איין אקס ווייס זיין הארן אונ איין אייזל ווייס
 ווער עט שוט אים גוטס אונ איין עם הארץ דער קענט גיט ווער עם שוט
 אים גוטש אונ אויך גיט נאט וואס ער האט אים בשאפן פון נישט ער פאר
 פריינגט מער גיט זיין צייט נאר מיט עסן אונ טרינקען דען ער זאגט אף
 מזו דאך פאלד שטארבן אונ ער טראכט אין זיין הארצן דאס עם איז גיט
 דא קיין השבון אונ קיין משפט אויף יענעם עולם אונ אין דער פינגערטעס
 גייט ער אלע זיינע מעג וואס ער לעבט ביו ער שטארבט אונ זיין גוף
 ווערט ווידער ערד אונ זיין נשמה ווערט גשלייפערט אין כף הקלע ירום
 דארף דער מעגשט שטארקן זיין הארץ צו פשיען זיך אין דער תורה דאס
 ער זאל ארויס גיין פון דעם פלל פון דיא עמי הארצים וואס זייא זיינען אף
 גלייט פון די פרופע לייט אונ ער זאל גרעכניגט זיין צווישן די חכמים אונ
 דיא גרויסע הייליגע לייט וואס זיינן אויף דר וועלט אונ ער וועט זוכה זיין
 צו דעם אייביגן לעבן אמן: מליך נר רביעי

חתימה לנר רביעי

כיצוה סמצות התורה ואפילו במיב העולם לא היו בקיאים ואפילו העבירות הכרות כגון גזל ונגיבה ושיד' וג'ע היה קל בעיניהם לעבור עליהם אבל לא כן בזמן הזה לא נהשב שום אדם לעם הארץ ולא נאמרו דברים הללו על שום אדם שכונן הזה כמבואר בכל הפוסקים שדיני עם הארץ אינם נוהגים בזמן הזה):

דיא רייד פון די עמי הארצים וואס אין דעם פרק שמיט גייט נאר אויף די עמי הארצים וואס זיינן גווען בזמן הקדמה אפר דאס גייט נישט אויף היינטיגע מענטשן דען היינט איז נאר קיין עם הארץ נישט דא וויא אין די פוסקים שמיט דאס אלץ גאנץ קלאר):

הנר החמישי

בדרכי התשובה ונחלק לשלשה כללים:

הכלל הראשון בדבר התשובה הכלל השני בימי התשובה הכלל השלישי ביסודין הממדין:

ערה הקדמה לנר חמישי

נפש יהודה

התשובה היא קיום בני אדם ועמידתם ולולי התשובה לא היה יכול לעמוד אדם מפני מדת הדין החזקה כדגריסין בפרק ג' מפרקי רבי אליעזר עד שלא נברא העולם היה הקב"ה בלבד ועלה במחשבתו לברוא העולם והיה יפה רבי אלעזר עד שלא נברא העולם היה עומד מלהיד למלך שרצה לברוא פלטרין שלו אם אינו בהריט בארץ יסודותיו ומובאיו אינו מתהיל לברוא כן הקב"ה היה מחריט לפניו את כל העולם ולא היה עומד עד שברא את התשובה והמצוה הזאת היא יקרובה וקלה אצל בעלי תורה יותר ומאשר היא אל העובדי כוכבים ומזלות המהקים אותה בחקירה בענויים לא כן תורתנו שלא צותה בענויים רק כפה ובלב שנאמר (דברים ל) כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלת היא כמך ולא רהוקה היא וזהו על דבר ושבת עד ה' אלהיך על זה אמרה תורה שלדבר התשובה אינו צריך ללכת אל עבר הים ולא לעלות למקומות נבזים הנמשלים לשמים ואמרה תורה שכוף הדבר כי קרוב אליך הדבר מאד כפיך ובלבך לעשותו ר"ל שיתודה בפיו וינהם בלבו ולא ישוב עוד לעשות כבראשונה ואע"פ שמצוה זאת פירשה ז"ל יעל התורה בכללה אין מקרא יוצא מידי פשוטו ופשוט הפסוק כדבר בתשובה ותלה הענין שיהיו פיו ולבו שוין כשישוב מהמאוואע"פ שאין לך דבר שעומד בפני התשובה יש לדבר הטא קלים שתשובה לבדה תפא ויש עבירות שצריכות ימי כפרה לכפרם ויש לך המורות שצריכות יסורין לזכר אותן כפי החלק שהלקן רבי ישמעאל כמיכרא דשאל רבי כתיא בן הרש הכתובה בפרק י"ה כדאיתא בהתיבת הנר הראשון שחלק כל העונות חוץ מדברי הלול השם לשלשה הלוקים: עבדות מצוה עשה בהשובה להודי כצוה לא תעשה ביום הכפורים שהוא יום המיוחד לכפרה ודברי כריתות ומיתות בית דין ביסורין דכמדין ועם כל אהד כודם צריך תשובה שאם לא כן כשבאין ימי התשובה או יסורין על האדם ואינו מעורר משנתו לשוב מרשעתו הם המניעים לאדם לעת המיתה ולעונש התמידו אבל אם יעורר משנתו ויהיור בתשובה האל יתברך יקבלנה כי ימינו פשוטה לקבל שבים ואומר שובו בני אדם כדגריסין בפרק ע"פ דף קי"ט זכר רב כהנא משום רבי ישמעאל בר רבי יוסי ואמר לה ארשב"ל משום רבי יהודה נשיאה כתיב (יחזקאל א) וירי

מחריט לפניו מליך נעט כדוך הכנאים שמיניין נעט כוול סכנין קודם שמיניין והמצוה הזאת המצוה היא קלה וקרובה לקיים לבעלי התורה לזאת הסיבה כי לא נזכה ספורה ענין קשה להם: ולא ישוב עוד לעשותו דברים לא עשוהו וכו' ויהי לך תשובה: על התורה בכללה שהיא מורה לו לקיים ספוד וכלכך: ימי כפרה יוסי כחוק המצוה: הם המניעים לאדם הפניות שאינו

ערה התשובה היא קיום בני אדם משום רבי ישמעאל רבי יוסי ואמר לה ארשב"ל משום רבי יהודה נשיאה כתיב (יחזקאל א) וירי וואש אין פסק שמיט האבן די חכמים דער קלערט דאס עם גייט אויף דר גאנצער תורה אפר דאש פשיטה מיינונג פון דעם פסק איז אויף דער זאך פון התשובה און די הורה מיינט דאס דאס מויל און דאס הארץ זאל גלייך זיין ווען ער טוט תשובה: ויא"ש און האמשע עם איז נישט דא קיין זאך וואס בשמיט קעגן דר תשובה איז דאך דא אנדרע גרינגע עבירות וואס דר מענטש קען אויף זיי מיט תשובה אליין אפ קומן און היילט ווערן אפר אנדרע עבירות שווערע מוין האבן יסורים ביו דר מענטש קומט זיי אש וויא רבי ישמעאל האט זיי איין געטיילט אין פרק יום הכפורים אויף דריי חלקים וויא סיר האבן אין דר התימה פון נר ראשון גיטריבין דאס ווען ער האט עובר גווען אויף איין מצוה עשה איז דרויף תשובה אליין גינג און ווען ער איז עובר אויף איין מצוה לא תעשה וואס די תורה האט עם פר פאסין פון צוואטאן מוין ער תשובה פאן און ווען עם קומט זום כפור איז דאס אויף אים כפפר: און ווען ער האט עובר גווען אויף זאכן וואס מען איז דרויף חייב ברת אדר מיתות בית דין קומן אויף אים יסורים אים צו לייטערין פון דער עבירה און מוין תשובה אויף פאן דען אן תשובה העלפט נישט זום כפור אדער יסורים וואס עם קומען אים צו שטראפן פר די עבירות איז ווען ער וואכט זיך נישט אויף פון זיין שלאף אפ צו קערין פון זיינע עבירות אזא בריינגן אים די עבירות צום טויט און צווא דר אייביגר שטראף אין גיהנם אבער ווען ער וואכט זיך אויף פון זיין שלאף און טוט תשובה אזו וועט נאט יתברך דיא תשובה אן נעמען דען נאמש רעכטע האנט איז אים נשטרעקט צווא אן נעמן אלע לייט וואס טוען תשובה דען נאט זאגט קערט ווידער איר מענטשן וויא מיר לערנען אין פרק ערבי פסחים רב פהנא זאגט פון וועגן רבי ישמעאל ברבי יוסי און איין טייל זאגן רבי שמעון פן לקיש האט עם גאנגט פון וועגן רבי יהודה נשיאה וואס מיינט דר פסק ויר אדם מחת כנשיה איין מענטשין האנט איז אונטר די פליגל פון די חיות

שמיט